

"Tudom, hogy nem lát, tudom, hogyan vesztette el a látását, és tudom, hogyan született újjá lelkileg és testileg egyaránt. Viszont csak most, jó pár év után, a könyv kézírata olvasásakor tudtam meg, mi minden történt Vele mindezek előtt. Amikor még látott, kisgyerek, majd nagyobb gyerek volt, és előbb így, később úgy volt jelen életében a mentőautó. Hogy miként, azt most megtudhatja a Kedves Olvasó is. Akkor látott, most meg emlékezik - és mesél."

Gyarmati Enikő -munkatárs

Emlék-szem

Jenei András

Jenei András Emlék-szem

Emlék-szem

azaz

21 évi történet a gyökerektől a mentőig

Jenei András

Emlék-szem

az

21 évi történet a gyökerektől a mentőig

Írta: Jenei András

A borító Gátfalvi Ágnes és Kaszás Zsófia munkája

Korrektúra: TTT

Copyright ©Jenei András, 2014

Minden jog fenntartva!

ISBN: 978-963-08-8912-4

Magánkiadás

A könyvet készítette:

 Könyvműhely.hu
A kis példányszámú
könyvgyártás specialistája

Alapok egy kávé mellett

Felkelt a Nap. Igaz, magam ezt nem vettem észre, de az agyam már felfogta a jeleket, hogy én is tegyek ugyanígy. Nem azért, mert kötelező lenne, hanem azért, mert elillantak az álmok, melyekben odahaza jártam.

Igen, „odahaza”. Nem itthon, hanem ott, ahol gyerekkoromban olyan sok minden történt. Sok jó és szép, s bizony olyanok is, melyek még visszagondolva is kevésbé voltak jók. De onnan indultam...

Mit is álmodtam az imént? – kérdeztem magamban – magamtól, majd kinyitva a szemem, nyújtózkodva kiültem az ágy szélére.

A hangok betöltötték a látóterem; mindaz, ami körülvelt, csak így volt képes rá, hogy valóban képet alkosson. No, meg az illatok, szagok, a hőmérséklet. Ja, és ne felejtsem el azt, amit megfoghattam, tapinthatam.

Ezen a reggelen mégsem azon gondolkodtam, hogy már nyolc éve hiába nyitom ki a szemem, hogy a sorsom olyan irányt vett 2005-ben, ami arra tanított meg, hogy hogyan éljek vakon. Azon járt az elmém, hogy miért ne mesélném el mindazt másoknak, amiből a célomig jutottam; honnan jöttem, ki voltam, mit tettem, vagy mit nem – hiszen minden dolognak oka volt. Na, és okozata lett.

Régi vágyam kezdett képet ölteni a fejemben, és miközben kimásztam a meleg paplan mellől, belebújtam egy pólóba, odacsoszogtam a rádióhoz. „...megállapították, hogy a kormány... nem találják a felelősöket... most pedig újra zene...”

Rutinos mozdulattal elhúztam a függönyt, majd beirányoztam magam a fürdőbe. Hol máshol indulnak el a legjobb gondolatok?

Aztán hiába is látszott másnak, a látó társadalomnak kintről sötétnek a lakás, én mosolyogva és világosan „látva” beléptem a konyhámba. Nekem ez a sarok barna volt, fényes, és meleg. Adott időben lámpafényű, vagy gőzködős; kék és szürke; sárgán mosogatószeres, vagy havasan hideg a hűtőből kiszökő dermedtségtől. Mikro-búgósan hangos, zsemlezacskótól csörgős, a polcon várakozó gyümölcssteától aromás, vagy a véletlen kilöttyintett folyadéktól nedves.

Bal kezemet végighúztam a pulton, felvettem a kávéspoharat, megnyitottam a meleg vizet. A folyó víz hangjából és a súlyából éreztem, mennyi ideig kell ott tartanom a poharat. Annyit engedtem, amiből

elkészíthettem a reggeli kávé. Azt a meleg, de nem forró italt, amibe aztán beledobhattam a két kocka barnacukrot, a tejport, majd leülve a keskeny asztalkámhoz, magamnak kevergetve elmélázhatok. Az illata és a kanál körkörös mozdulata a kezemmel olyan volt, mint egy sámánnak a révülése. S minthogy a sámán is maga révül, még akkor is, ha segítője adja kezébe a dobot, a kávémat én is mindig magam keverem...

Nem kellett lehunyni a szemem, hogy felvillanjanak az emlékeim. Nem irányítottam őket, nem kértem, hogy jöjjenek, csak körülvettek és visszavittek egy régi pillanathoz. De azért, hogy tisztán mondhassa más is, hogy: „Emlékszem”, kénytelen vagyok néhány apró részletet elbeszélésből, másoktól átadni. Némelyeket most előre, itt a legelején. Mert hogy ugye az ember egyrészt nem emlékezhetsz minden másodpercre, másrészt minden visszatekintés igazán nem az első lépésnél kezdődik, hanem a nullánál. Vagy talán kicsit előbb.

Meg persze nemcsak az idő fontos, hanem a hely is...

Van egy falu Veszprém megyében, a Balatontól mindössze négy kilométerre: Csajág.

Ahogy kimondom ezt a szót, torkomat furcsa érzés fogja marokra és mosolygok, majd lenyelve könnyeim tudatosítanom kell, hogy ugyan nem ott születtem, mégis őt tartom szülőfalumnak. (Születésem innen harminc kilométerre történt Veszprémbe, de ne szaladjunk előre.)

Szóval, Csajág. Kicsi falu a „Magyar tenger” keleti végében. Nagyjából északnyugat-délkelet irányban fekszik a Bürkösréti-patak által kikoptatott völgyecskében (ami nem messze, a szomszéd faluban, Küngösön ered); nagyobb részét vetőtáblák veszik körül, de nem messze van a Fülei, a Kis-erdő és a Makkra-völgy is. (Ez utóbbitól egy parányi patak is csordogál a mi „patakunkhoz”, de ha nagyon száraz az idő, néha elapad.)

Ha megkérdezik, nehéz ezt jól elmondani, mert mindenki csak valamiért az északi és a déli partot említi meg. Na és persze ami nem közvetlen a parton van, az meg már nem is balatoni...

De ha időse embereket beszélgetünk, már mosolyognak és vágják is:

– A „Csajága-röcsöge”?

– Igen, de már csak simán Csajág.

A falu igen régi múltú, s nem is próbálom leírni mindazt, amit az ember megleshet az interneten. (Mikortól szerepel köziratban; honnan

is ered a „Röcsöge” elnevezés és mikortól tűnt el; kik és hogyan éltek benne és mivel foglalkoztak; hogyan fejlődött, stb...)

Csajág születésekor egy kicsiny falu volt. Lakhatták vagy kilencszázan. Egyszerű emberek, akik dolgoztak, iskolába jártak, szórakoztak, tették azt, amit akkor az a rendszer megkövetelt. Igen, talán tényleg követelt, de most nem a politika beszél belőlem. Csupán az, ami akkor mindenkit körülvevett, s ezt valóban rendszernek nevezték.

A faluban három utca volt lebitumenezve: a fő utca (Kossuth Lajos), a vasútállomásra vezető (Vasút utca) és a jó öreg TSZ-be vivő (Petőfi Sándor): a Kossuth a környékünkön sok településnél gyakori főutcanév volt. Egy apróság: a vasútállomást mi csak „állomásnak” hívtuk, a TSZ-t meg „tanyának”.

Az előbbiről szintén lehetne olvasni, ha kutatna az ember, de az biztos, hogy kicsi falu ide, vagy oda, innen el lehetett jutni vasúton négy irányba: Tapolca, Budapest, Veszprém és Lepsény. (Ekkor még a kisállomáson volt jegyárusítás és bizony az előtte lévő úton a bakternak-vagy inkább „bakter néninek” a sorompót kezelnie is kellett.)

Abban a rendszerben fontos volt az úgynevezett Mezőgazdasági Termelőszövetkezet telepeit dolgozókkal megtölteni. A bejárat fölött akkor az elmaradhatatlan vörös csillaggal a következő állt:

„Balatonfőkajári MGT SZ 2. sz. telepe”

Tehát a miénk volt a tanya és mégsem. (Balatonfőkajár a szomszéd falu volt; ott is, mint ahogy majdnem minden településen, voltak ilyen és ehhez hasonló telepek.)

Sok embertől hallottam már, hogy:

– Akkor volt munka, volt megélhetés, volt pénz, még ha nem is sok... (Vannak, akik emlékeznek a jó öreg „téeszcsé” névre is.)

Szóval a tanyán (a falu határában egy jól elhatárolt és lezárt részen állt a terület; épületek és előbb egy, majd még egy szárítótoronnyal, mázsházával, bejáratú sorompóval) több helyi embernek volt munkája. Évente aratáskor több traktor, IFA hordta ide a magvakat, hogy aztán lemérés után oda jusson, ahova kellett. Jártak ide nappalra és éjjelre; férfiak és nők; kocsival, gyalog, vagy éppen biciklivel is. Jöttek és mentek pont úgy, ahogy a gépek is...

Mielőtt belefutnék a részletekbe, nem hagyhatom ki Csajág legmagasabb épületét sem: a református templomot. Nem fogok történelmileg az építésig visszanézni, de ez a sokat megélt templom a falu

minden pontjáról látható volt. Ráadásként pont annak az utcának a főút felöli végén állt, ahol a mi kis házunk áll ma is.

Hamuszürke bádogsüveggel (jelenleg úgy tudom, bordó), palatetővel, koszosan fehér falakkal, az oldalain íves nagy ablakokkal és ott a magasban azzal a fekete órával, ami szerintem sosem működött. Igen, és azzal a két évszámmal (1845 és 1911), amiről, ha kérdeztem, annyit mondtak: Akkor volt felújítva.

A toronycsúcson én mindig buzogányt véltem felfedezni (mindig azt mondták, hogy csillagot szimbolizál, ami Jézus eljövételét hirdette). Gyerekként érdekelt volna, hogyan lehet oda felmenni; ki és honnan húzza a mindenhol jól hallható harangokat; miért nem nyitják ki a toronyablak zsalugátereit; miért van bádogból a bejárata; miért csak a jobb oldalon van egy „vakablak” emlékmű? (Azóta már a másik oldalra is készítettek ilyet.)

A válasz a harangozásra pedig olyan volt, mint amit egy kisgyereknek lehetett mondani:

– A harangot nem ember húzza, hanem egy gép, amit kapcsolóval indítanak be.

– Na és miért „vakablak” és milyen magas és hol lehet oda felmenni...?

Volt ugyan Csajágon egy katolikus imaház is – ez a falu másik határában állt –, de oda sosem mentünk. (Megszületésemkor reformátusnak kereszteltek, így minek mentünk volna?) Ez egy számomra igen színes, földszintes és toronynélküli ház volt. Inkább hasonlított egy csiricsaré (bordó aljzatú – talán a hely jellegzetes vörös homokkövei miatt –, sárga falú) apácaneveldére, mint templomra. Gyerekkoromban még tanítás is folyt itt, de ez egy másik történet lesz majd.

Még néhány fontosabb épület, csak felsorolásképp: a bolt (mi ugye „bót”-nak mondtuk és egyben volt a kocsmával, csak a másik végében); a kocsmá, ahol volt külön zenegép és cukrászrész; a Tanácsháza, ahol ott volt a posta is; az orvosi rendelő, aminek az oldalában volt a régi tűzoltószertár; a „kisállomás”, aminek a hivatalos neve a Csajág-felső volt (innen is mehettünk a veszprémi vonalon); a tejcsarnok, ahova a helyi tehenes gazdák leadhatták a felesleges tejet; a „Kultúrház”, ahol üzemelt a könyvtár egy ifjúsági klub, a mozi és minden ünnepség; az iskola, (ami nem egy épület volt igazából), az óvoda, – amiről lesz még szó – és persze a focipálya az öltözővel az oldalán. S ezek csak a leglényegesebbek, hiszen majd említést teszek még másokról is.

Hát, ez az a falu, ahonnan elindultam. Voltak nyüzsgő emberek, naponta kétszer tehéncsorda, ami ment és jött; tavaszi búcsúk, őszi szüreti felvonulások, temetési menetek, pletykáló nénikék a kerítések felett és folytathatnám. Igazi falu!

Elfogyott a kávé. Megmosolyogtam a helyzetet, majd hogy el tudjak indulni végre a könyvírással, átültem a számítógéphemhez. A képernyő-olvasóval felszerelt gép muzsikálva jelezte, hogy üzemkész. Ahhoz, hogy képes legyek visszaugrani harminchét évet, lazítanom kellett. Bár a gondolataim, az emlékek már folyamként vittek magukkal, de az ujjaim nem voltak képesek követni a sebességüket, ezért nagy levegőt vettem és megálltam.

– Ahhoz, hogy az első lépést megtegyem, meg kell születni. Ezt pedig nyugodtan és békésen. Csendben, kevés fénynél... vagy itt a fotelban egy pipával és lágy zenével. Félretéve a billentyűzetet, megfogtam a pipát, megtömtem a cseresznyés dohánnyal, majd elindítottam a zenét. A füstöt nem láttam csak éreztem. Kellemesen csiklandozta a torkom, melegítette a kezem és érezni kezdtem, hogy a bódulat, mint egy időgép repíteni kezd...

1. Sírás és gügyögés

Vannak olyanok, akik emlékeznek a születésre. Több lehetőség adott, hogy „visszautazzunk” abba a pillanatba, amikor ebbe a létbe érkezünk. Talán még arra is, hogy a méhen belüli édes, meleg és békés világot felidézzük. Erre utal az, hogy amikor nagy fájdalmat érzünk akár testi- leg, akár szellemileg, felvesszük azt a testhelyzetet, amit „magzatpóznak” neveznek. Azt az összekuporodott, hajlott és fekvő létet, amit anyánk méhében gyakran teszünk. Sőt, azt ott mindig. Mindaddig, amíg aztán nem jön a jel, hogy irány ki a nagyvilágba!

Mesélhetnék olyan fikciókat, amiket a Nicsak, ki beszél? című filmben a főszereplő előad („– Mi az a fény ott? Na nézzük csak! ÁÁÁÁÁ!”), de én a realitásokat kedvelem és a saját emlékeimet, saját történetem mesélem el – abban meg ilyen nem volt. Persze kell némi „mástól hallott információ”, ami előszobája volt annak a pillanatnak, amikor először felsírtam.

Az akkori családom édesapámból, édesanyámból és a kilenc és fél éves nővéremből állt. Apám már a harmincnegyedik őszt taposta. Szakmáját és akkori munkáját tekintve kőművesként dolgozott, hét közben a balatonkenesei „Egyetértés” MGTSZ-ben, hétvégén, meg „feketén”, ahová hívták.

Számtalan falusi ember – köztük a rokonok is – keresték mesteri kezét, hogy húzzon fel egy házat, vagy betonozzon alapot. Volt, hogy burkolt, s tette ezt egy fallal kint, vagy bent. Volt, hogy csempézve, vagy járólappozva. De öntött vasbetont ólhoz; simított lépcsőt, vagy járdát; festett szobát; emelt kéményt magas tetőkre; állított fel építkezési állványt, hogy aztán onnan ugorjon le egy vödör malterért. Minél nagyobb lettem, annál több helyen láttam meg az ő munkáját egy-egy házon, vagy udvarban.

Amikor meg otthon volt, maradtak a házmelletti dolgok. Bár az is igaz, hogy nálunk valós volt az a Murphy-törvény, miszerint:

„Az autószerelőnek nincs jó kocsija, az ácsnak görnyed a házteteje, a kőművesnek sosem készül el igazán a háza.”

Édesanyám ekkor harminchárom évet tudott már maga mögött. Egészen jól viselte a terhességet, mesélték, hogy nagy hasa volt – és második gyerekét várva megvolt a rutinja.

Korábban volt HÉV kalauz, dolgozott szállóban, mint gazdasszony, s fogta a felmosó vödört is. Születésemkor és utána pedig egy hárombetűs foglalkozásra váltott, amit annyira megtanultam, hogy lehetett volna az első szavam is: Anyu foglalkozása HTB – azaz háztartásbeli.

S ha már itt tartunk, hadd szóljak a házunkról. Ahogy korábban meséltem, a Szabadság utcában laktunk, ide érkezett meg a mentő anyuért mikor megindult a szülés. A falu szélén, az utca utolsó előtti portája volt a miénk. A harmincötös szám alatt. Egy kilencszáz négyszögöles telek utcafrontján állt az ötvenkét négyzetméteres, téglafalazású, félig bevakolt épület. Fehér vagy inkább törtfehér színű kifakult vakolattal, a bejáratnál három lépcsőfokkal, tőle jobbra a falban egy parányi üvegajtós villanyóraszekrénnel, egy fadobozzal – ez volt a postaládánk – és a bejárat előtti szűnyoghálós párjával. Meg persze a homlokzatán azzal a két padlás szellőzővel, ami csupán egy-egy téglá kihagyásával volt létesítve, s ebből az egyikben egy még az építéskor odatett, összegyűrt cementes-zsák akadályozta meg a galambok berepülését. Bár az is igaz, hogy a mellette lévő ezt megtehették...

A két kéménye (egy az egyetlen szobához, egy pedig a konyhához és a fürdőszobához tartozott) büszkén emelkedett ki a vörös cserepes nyereg-tetőből; ereszcsonatona pedig nem díszítette a képet, az eső a lent kialakított kicsi és murvás árkocskában tudott elfolyni. Az egyikük mellett pedig az a vasrúd, amittől egy vezeték futott az utca másik oldalán álló, több drótot a magasban vezető faoszlopig. Ez volt a tévénkhez a kapcsolat, vagy valami áramforrás; igazán sosem kérdeztem a szüleim. (Az biztos, hogy ha madárként nézte volna az ember csajág utcáit, ezek a drótok cikk-cakkban hálózták be fent a tetőket és az oszlopokat elválasztó utakat.) Még egy gondolat ide: A minden második póznán lévő, alumíniumbúra alatti lámpa nagyon tudott csörögni egy-egy szélben, mint ahogy az öt, vagy hat drót között úgy süvített a viharban az égi erő, mintha óriások fűtyülték volna dalaikat.

Bent volt egy előszoba, egy onnan balra nyíló fürdőszoba, meg a többi helység. Ez utóbbi sosem lett aztán beépítve; eljutott a lesimított vakolatig, aztán ott szürkéllet magában, mint a mindent elbíró raktár...

Az előszobából szembe nyílt a konyha. Az „L” alakú tér berendezése gyakran „forgott”. Minden rendezéskor csupán a konyhaasztalnak, a

„szárnyas” gáztűzhelynek és a teatűzhelynek (afféle kis-sparheltként ismerték) volt állandó helye. Hol a kert felé hátra nyíló ablak alatt állt a hűtő, hol a másik oldalon; máshol állt az akkor még igen divatos „kredenc”, a vizesvödröt tartó polc. S valamiért mindig elfért egy ágy is, bár sosem értettem, hogy erre miért volt szükség, ha már volt szoba is.

A házban nem volt bevezetve a vezetékes víz. Nos, erről lehetne oldalakat mesélni, de ha csak annyit írok, hogy a vizet a falu legtisztább kútjából (saját fúrt kutunk két érből is kapott vizet) húzták anyámék – ami még akkor is iható és ízes volt a benne lévő ásványi sóktól és használható, mikor máshol már szinte kút sem volt, s a mellékest pedig a jó öreg „hátnál a budi”-ban végeztük –, azt hiszem mindent elmeséltem. A főzés, a mosakodás is egyszerű volt: kiment az ember, felhúzta a nagyon mély kútból a vizet és vagy itta, vagy felforralta... De íze volt, tiszta volt, s oltotta a szomjunkat, és tisztálkodni is tudtunk.

A kicsiny kamránk a konyha hátuljából nyílt. Eleinte igazi „spájz” volt, elrakott uborkával, meg finom csalamádékkal; rúdon lógó finom és füstölt dolgokkal.

A ház egyetlen, de akkor nekem hatalmas szobája pedig az épület másik felét tette ki. Az utca felé egy hatalmas és háromszárnyas ablakon át jutott be egész nap a fény, merthogy egészen délig láthattam a napot vékony üvegein keresztül. Időnként egy virágállvány állt előtte, de három-négy növénynél sosem öntöztünk rajta többet.

A szobában fellelhető bútorok manapság már szinte kiállításiak lennének, de akkor igen jók voltak. Vastag és igazi fából készült szekrények, egy kihúzható ágy (olyasmi, mint manapság egy kanapé), tévéasztal, s olyan faragott kicsi és nagy székek, melyekből később vagy tűzifa lett, vagy megőrzött „nagyszék”. Ez utóbbinak a háttámlája madarakat ábrázolt, s ahogy azok egymás felé fordulva alkották a támlát, három lyuk maradt ott. Erre azért emlékszem, mert olyanok voltak, mintha a székeknek két szeme és egy nagy, mosolygós szája lett volna.

Itt is volt egy kályha, ami néha olajjal működött, de amikor drágult a „tüzelőanyag”, lecseréltük a szenes társára.

A szoba alja gyalulatlan hajópadló volt. Hányszor hallhattam, hogy:

– Majd lebetonozzuk alatta a sima homokot, lecsiszoljuk, lelakkozzuk és akkor majd lehet bent mezítláb is lenni. Majd... majd...

No, és sosem lett így. Tettünk rá szőnyeget, de idővel persze már a zokni sem lett volna jó. De akkor nekünk nagyon megfelelt.

A padlás csak náddal volt leszigetelve és furnérlemezzel volt fent borítva, mégis megóvott minket; észre sem lehetett venni vékonyságát.

Az épület mögött állt egy nádszőnyeg-fallal megépített, fémből lévő, hullámtetejű tároló. Ajtaja nem volt, csupán „bejárata”; nyáron itt tartottuk a kerti eszközöket, télen meg szerencsés esetben a fát és a szenet. (Ezt egymás között csak „szeparé-nak hívtuk.)

A hosszú kertünk jóval a ház mögött feküdt. Addig egy kicsi részen füves hely maradt ki – máshol ezen a helyen a baromfiudvar terült el, de nekünk az sem volt –, s a kert végéig a középén futó sáv. (Nálunk itt középén feszült ki a ruhaszáritó, a jobb oldalon egy akácfákból álló rész, a balon pedig két embermagas körtefa.)

Ezen a területen elől egy nagy mogoróbokor terpeszkedett (igazi, foggal törhető, de éréskor a finom csemege mellett tömve fülbemászókkal), mögötte egy igen terebélyes lombú cseresznyefa az éréskor ropogós gyümölcsével, majd sok-sok meggy és hátul egy szilvafa. Valahol félúton egy bazsarózsabokor és előtte egy egres is díszítette a körülbelül három méter széles sávot, ami elválasztotta a kétoldalt kukoricást, meg a zöldségeket. Előrébb uborkát, majd paprikákat, paradicsomot, karalábét, borsót, s hátrébb retket, krumplit, tököt és babot termesztettünk.

Utána már csak egy fa és bokorsáv jelezte a határt, ami mögött a falusi temető szunnyadt; a nálunk lévő a katolikus rész, kissé arrébb meg a református.

A házunk hátsó sarkánál volt a kút, előtte az utca felé pedig két sor szőlő. Na, meg egy néhány négyzetméternyi virágskert. Ebben akadt egy babarózsabokor, ami, amikor virágzott, rózsaszín labdáival valóban szép volt, s az a kevés virág, amit anyám hobbiból eleinte nevelt. Tulipánok, talán jácint...

No, és még egy fontos tény ide: az utcában nálunk nem volt kerítés. Apám sokáig tervezte, de aztán, amikor a régen hazahozott vasoszlópokat odaadta a rokonságnak (bármit odaadott a jó szíve miatt, még akkor is, ha nekünk jobb lett volna), a kerítés álma végleg szertefoszlott.

Szóval, jeleztem, hogy érkezem, s érkezett a mentő is, aki elvitte anyut Veszprémig, hogy aztán ott 1976. október 11-én megszülessek.

Mesélték, hogy nem sírtam fel, s mint akkoriban szokás volt: ha nem sír, akkor tartsuk a hideg vizes csap alá...

„– No, ugye, hogy van hangja a gyermeknek?” – mondták anyámnak, majd közölték, hogy minden rendben van. A kisfiú, no persze, hogy apám után én is András lettem – két kiló nyolcvan deka és ötvenkét centi volt. (Ekkor a nővérem egy barátnál játszott, s ott tudta meg, hogy öccse lett.)

Innentől kezdve két olyan emlékem van csupán, ami már valóban az én valós élményem.

Az első, hogy ott fekszem a gyerekágyban a szobánkban, és mint afféle jó gyerek, sírtam, ha éhes voltam, vagy akkor is, ha tele lett a pelenka. (Az a jó öreg textildarab, amit akkor még magában, vagy másodmagával kötöttek rám, hogy felfogja azt, amit kell, függetlenül annak halmazállapotától.)

Akkor is, meg utána többször rábíztak a tízéves nővéremre, s biztos, hogy dög unalmas lehetett, hogy nyafogok.

„– Vegyél fel! Unatkozom! Fáj a hasam! Éhes vagyok!”

Az a kép ugrik be, hogy egy fehér lepedővel letakarja a gyerekágyat, s ez nekem valamiért megnyugtató volt. Tompult a fény, halkabb lett az amúgy is nyugtató csend és ez arra ösztönzött, hogy abbahagyjam a sírást és csöndbe maradjak. Ott feküdtem a nagy fehér lepedő alatt (nem közvetlen rajtam volt, így bőven maradt levegő és nem kellett félni, hogy megfulladok) és figyeltem a nyugalmat. Talán el is aludtam, a testvérem meg bármit csinálhatott, mert nem kellett a fenekem ráznia állandóan.

Az idő kiesik, de mint minden gyerek, egészségileg nekem sem volt egyenes az út. Nem rémlik még ebből a korból az, hogy hányszor voltam lázas, vagy hányszor köhögtem. Nem tudom, hogy mi okán, de valami miatt kórházba kerültem, oda, ahol aztán később igen sok időt töltöttem el. Persze akkor már jóval nagyobbként. De még valamikor ekkortájt esett, hogy egy este ott ébredtem egy kórházi csecsemőágyban. Mondhatnám, hogy fehér rácsos ágy volt, meg azt, hogy a csempék is fénylettek. Írhatnám, hogy felvillantak a vakító neonfények, de csak az ugrik be, hogy egy este van és jön egy kedves nővérke (egy néni, aki gügyög nekem, valami fehér sapkája van és kedves a hangja) és egy piros cumit nyom a számba.

Aztán néhány percig – vagy talán egy-egy órán át – eljátszom a valamivel majd vagy kidobom az ágyból, vagy szétszedem, és úgy teszem ezt. Innentől kezdve pedig újra a sírás. Az aranyos néni ismét meg-

jelenik, összeszedi a cumit, majd vagy összerakja, vagy lemossa és visszateszi a számba. Persze ezt aztán egész éjjel egyfolytában.

Az biztos, hogy reggelre ő is, meg én is elfáradtam, és ahogy majd ő odahaza, bent én is elaludtam.

Tudom, mert erre is emlékszem és mondták is, hogy nem szerettem a cumit. Ha cumizni akartam, akkor arra ott találtam magamon a jobb kezem mutató és középső ujját. Az mindig „kéznél” lehetett. Nem hagytam el, ugyanolyan és megszokott íze volt és szerettem. Ugyan nem jött belőle semmi (állítólag igen sokáig „lógtam” cicin), de állandóan a számban tarthattam. S már ekkor is más voltam. Merthogy nem a szokásos hüvelykujjam lógott állandóan a számba, hanem a már fent említett páros.

Sokszor került elő a családi fényképekből az a színes fotó, amin ülök mezítelen egy ágyon, egy kék-fehér törölközővel a kopasz fejem és szopom az ujjam. „A kis aranyos, kopasz Andriska!”

2. Az első Húsvét

Álmok, melyeket az ember vagy egy egész életen át kerget, vagy tesz érte. Esetleg magától megvalósul, még akkor is, ha ez véletlennek tűnik. Bár mint tudjuk, véletlennek nincsenek...

Persze az is előfordul, hogy az ember még nem álmodik valamiről, mert talán kicsi hozzá, vagy fel sem fogja, de mégis bekövetkezik. Aztán olyan alapot, olyan történetet indít el, ami végig ott marad az ember életében. Talán tudatosan, talán rejtőzködve, de ott szunnyad és vár. Vár egy szikrára, s amikor az megérkezik, ráeszmél arra az első élményre, ami az egészet elindította.

Velem is, mint a környezetemmel teltek az évek. Nem nagy léptekkel, csak a megszokott ütemben, de az emlékezéseket nézve három év szaladt el úgy, hogy csak pillanatok maradtak meg belőle.

Kicsi voltam, s elmondások alapján beteges is. Rémlik, hogy édesapám „asztma” szót használt akkor. Az viszont később, még amikor ez a diagnózis megerősítést nyert már mesélt tény volt, hogy többször voltam lázas. Köhögtem, (talán kruppos is voltam), gyötört a torokfájás is.

Talán ezért jöhetett, hogy ekkortájt édesanyám és a házi orvos (ja, akkor még körzeti orvosnak hívták) úgy döntöttek, hogy ideje kivetetni a gyerek orrmanduláját. Még jó, hogy nem emlékszem rá! Kiesett és sosem meséltek róla. Csak, mint tény: háromévesen kivették.

Most, hogy itt ülök és vakon nézek vissza arra az időre, amikor még látva éltem gyerekkorom, felrémlik egy igen szörnyű élmény.

Este volt és arra ébredtem a szüleim között az ágyon, hogy nem látok. Mint jó gyerek, megijedtem. Nem tudtam, hogy ez mit jelent, csak féltem nagyon és az sem nyugtatott meg, hogy hallhattam anyuék hangját.

– Beragadt a gyerek szeme – szólt apu és megpróbált megnyugtatni.

– Megyek, csinálok kamillát és kimossuk – felelt anyu, majd valószínűleg aggódva nézett ránk és kiment a konyhába.

Én persze ordítottam és megpróbáltam vergődni. Nem fogtam fel, hogy ez a csak valami pillanatnyi dolog (nem úgy, mint a mostani vak-

ságom), s nem hallottam apámat, hogy nyugodjak meg. Mindenáron ki akartam nyitni a szemem, látnom kellett...

Gondolom a kezemet is lefogták, hogy ne nyúljak erőszakosan a szemem felé, nem lett volna célszerű, ha feltépem a szemhéjaim.

Nem láttam, s hiába a távoli lámpa fénye valahonnan, hiába a nyugtató hang, minden hiába. Aztán jött anyu, óvatosan mosogatni kezdte a szemem a meleg kamillával és egy vattacsomóval, amíg ki nem tudtam nyitni a szemem. A szemhéjak engedtek és végre megláttam a szoba tetején lógó, egy dróton függő szimpla foglatatba becsavart villanykörte. Azt a fényt és nyugalmat árasztó valamit, ami hiába a nagy szoba, mindent megfényesített.

Mint korábban írtam, édesanyám – s talán a falusiak nagyobb számában református hite miatt – engem is reformátusnak kereszteltek. Ehhez persze keresztszülők is tartoztak. Többen voltak, s igazán nem is tudom, hogy melyikük volt az igazi, de nekem a hároból az egyik volt nagyon kedves. Őt Árpádnak hívták. Ott volt még az öccse (Attila), meg a húga (Ilona), de valamiért ők nem annyira éltek a szívemben kedvesen. Őket is szerettem, csak kicsit távolabbról. Pedig a két fiú együtt lakott a főutcán. Pont a templommal szemben – a paplak mellett – egy igazi hosszúkás parasztházban. Ez már nem vályogból épült és nem nád fedte a tetejét (ilyen is akadt még a faluban egy jópár), hanem téglá és cserép. De felosztása pont olyan, mint a régieké. Az utcafronton volt egy nagyszoba, utána sorban a többi helységek: konyha, fürdőszoba, kamra, s más szobák. Előttük pedig a ház vonalában a gang. Egy oszlopokkal és talán derékig érő falacskával volt elválasztva ez a mellette futó járdától, ami meg az előkertet határolta.

A ház persze hosszabban nyújtózkodott távolodva a főúttól, s a baromfiudvarban, a zöld drótkerítés mögött is folytatta útját. Ott talán ólak, raktárak lehettek – mint afféle ilyen típusú házaknál – és rémlík egy pince is a tyúkok és kacsák területén is.

Aztán a kert, ami egy hosszú lejtőn keresztül végül elérte a falu patakját; ez volt a jelöletlen határ a főút egyik részének a völgy felőli oldalán. A ház mellett a bejárati kapunál emlékszem egy, vagy két fenyőfára is. Mélybarna és vastag ágai ráengedték sötétzöld tűleveleiből fakadó árnyékukat a tetőre; rajta és alatta nem egyszer rengeteg toboz gurulhatott szét.

Az udvarban – a szomszéd házának fala mellett – pihent a keresztapám autója: egy Trabant kombi. Azok az idők! Trabant és ráadásul

kombi. Megszokott matt fehér színű és pont annyira volt kihasználva, mint amennyire csak lehetett. Többek között eljárni bárhova: „bótba”, dolgozni, a kocsmába, vagy éppen a piacra a zöldségekkel. Keresztapám édesapja zöldségeket, meg az abból készített savanyúságokat árulta Veszprémben a piacon. Ehhez gyakran ismerősök is besegítettek – már az elkészítésben –, s mint régen egy kukoricatörésnél, vagy tollfosztásnál összejöttek és történeteket meg pletykákat mesélve gyalultak, szeleteltek.

Megint egy pillanatkép, hogy felültettek a gang „falára” és ott pihenve hallgattam az egyik nénike szapora beszédét:

– Nem, nem úgy van a’! Az Imre nem is jár el odahazúról esténkint.

– Akkor nem értem, hogy mié’ nem fizeti ki a kontóját a botosnak? – felelte az öreg Árpi bácsi és késével tovább szeletelte a csalamádéba a paprikát.

– Azt mondja csak, viszik a savanyút Veszprémbe? – nézett fel az uborkaszeletelésből a néni, majd megvakarta igazi boszorkányosan görbe orrát.

– Mikó szaporán, mikó nem. De idén több lett meg.

Itt aztán sok olyan téma előjött, amit nem értettem csak jó volt hallgatni. Nem tudhattam, hogy mi az a pletyka, s hogy hogyan lett a falu egyik végében a megbotlásból lábtörés a másikig, vagy ha elkóborolt valaki tehene a legeltetés elején, hogyan esett teherbe valaki a hegyen a pásztortól...

Ugyanilyen élményt jelentett, ha a község egyetlen fodrászához mentünk. Igazi és öreg borbélyműhely várta azokat, akiknek ilyen jellegű kíváncsiak voltak. Egy, a főutcára nyíló ablakú ház első szobája rejtette az üzletet. Belépve a kis térbe jobb oldalon egy lócán várhatták sorukat a delikvenssek, majd utána nyílt egy ajtó a ház hátsó részébe. Közvetlen tőle balra az ottlévőket a hidegben melegítő kiskályha (amin a hajmosáshoz lehetett vizet forralni; nyáron egy kisrezsó tette ezt), aztán a „női szekció”. Két hatalmas és fémszínű búra (mint megtudtam, ha azt a nénik a fejükre húzzák, akkor alatta szárítja a haját) között a pipereasztal. A paddal szemben, az ablakok között pedig a férfiak oldala állt sokkal méltóságteljesebben. Nagy tükörrel, márványszattal és egy faragott, fejtámlás karosszékkal, amiben néha engem is „a szokásosra”

nyírtak. S az egész helyiséget a folyamatosan betöltő pletyka és „hallottad”-okkal együtt átítatta a különböző kencék és dauervizek szaga.

– Mond csak Vilmám, te hallottad, hogy hótt meg a Pityu?

– Jaj, hát infraktusa vót...

Szóval, ment a falusi információcsere mindenhol és mindenkor. A bótban és az utcán, meg, ahogy említettem a keresztapáméknál a savanyúságkészítés alatt. De még ma is érzem a sok friss zöldség és savanyúk, édesek illatát, ahogy azt a keresztapámék elkészítették. Mint akkor, amikor egy alkalommal megmutatta az Árpi-keresztapa nekem, hogy mekkora hordókban savanyítják a legyalult káposztát a legelső szobában.

A hűvös falak között nem is volt semmilyen bútor odabent. Csak szekrényeket helyettesítő állványok, polcok, egy mázsáló és két akkora nyitott hordó-kád, amekkorát még sosem láttam. Azokban pedig annyi káposzta, amiből az egész falu ellehetne tíz évre! (legalábbis aprósággént az olyan soknak tűnt)

Mialatt az orrom tele lett a finom illatokkal (biztosra veszem, hogy nem egy kilónyi adtak el a piacon és kaptunk otthonra is) mint afféle gyerek, megállás nélkül kérdeztem:

– Hogyan kerül bele a káposzta? Mitől savanyú? Mi ez a dobogó itt a sarokban és mik ezek a nagy vasdarabok?

– A „dobogó” egy mázsá-mérleg. Azon mérünk nagy dolgokat, s ahhoz vannak a vas-súlyok is. A káposzta... – folytatta, és igen erős teste és szakállas arca meg-megrándult, ahogy néha elmosolyogva felnevetett.

– Egyél belőle, jó sok benne a vitamin.

Visszagondolva kövér volt, és nekem nagyon hasonlított Bud Spencer-re. Volt neki még egy kistraktora is. Ez akkortájt szintén nagy divat volt, s több formája létezett felénk is. Volt, aki régi motorból készített ilyet; kiszuperált Csepelekből, Pannóniákból, Danuviákból. A motor adott volt, kaptak egy vázat, meg egy gázhúzó kart, s hátra egy kis platót. Aztán, mint olcsó és nem sokat fogyasztó jármű, lehetett vele menni bárhova a faluba. Vagy akár valamivel távolabb is; szomszédos településekre, esetleg a határban elterülő földekre, szőlőbe, pincékhez, temetőbe. Nem kellett hozzá semmi, csak némi benzin. (Ekkor Csajágon akadt még egy ökrös-szekér, néhány lovas kocsi, meg egy szamaras kocsi is.)

Szóval, a keresztapunak gyakran berregett ez a kistraktornak nevezett jármű, ami egy tűzpiros Robi 50 címkével ellátottan járta az utcákat, vagy pihent a hátsó tárolóban. A gyárilag elkészített kisképnek egyenplatójára oldalt fel lehetett ülni, s később volt rá alkalmam, hogy vezesse egy-egy falun kívüli úton.

Megérkezett abban az évben is a húsvét. Megint egy olyan ünnep, ami amellet, hogy tele van a karácsonyon túl a legnagyobb hittel teli érzésekkel, alkalom mindenkinek arra, hogy egymás felé forduljon. Legalább is akkor még így volt.

A fiúk felvettek egy inget, hozzá hidegebb időben egy pulóvert, meg a szép nadrágot és kölnivel a zsebben irány locsolkodni! Amíg kicsi az ember, addig az édesapjával, aztán már egyedül. Amíg kicsi az ember, inkább csak a rokonságban, meg a közeli szomszédoknál, majd egyre több helyre. Miért is? Mert amíg gyerekek voltunk, ajándékot kaptunk, örültünk a szép piros, vagy más tojásnak, s mellékes volt az a pár forint, amit mellé adtak. Aztán ahogy idősebb lett az ember – s bizony részben magam is átestem ezen – az ajándékok eltűntek, figyeltük a kapott érmekeket, címleteket, s a végén már nem utasítottuk vissza a felkínált italt sem. A tojás meg ugyan nálunk hazakerült, merthogy jó volt az vajas kenyéren, vagy másnap egy jó rakott krumplihoz, de nem egyet láttam összetörve az utcán eldobva. Láttam tojást falnak vágva, de olyat is, hogy két csapat ezzel dobálta egymást. Akkor is felháborított, mert nekünk nem volt megengedhető az ilyesmi, nekünk az étel ételt jelentett...

De ahogy teltek az évek, ahogy a tojás is veszített az ünnepi értékéből (s nem az azóta is növekvő árából), mint kapott és ünnepi dolog, lassan a húsvéti locsolkodás is kifakult. Egyre kevesebb helyen voltunk megint, majd már csak udvariasságból vettük elő a tavalyról meghagyott olcsó kölniket. Szóval, kiskgyerekként odahaza még akadt egy-egy eldugott színes tojás is, de igen korán magam is láttam, hogy hogyan működik a dolog: A tojást nem a nyuszi hozza (persze, hogy nem ő a felelős, hanem egy tyúk), hanem anyuék veszik, ők festik be és rakják egy fűvel teli kosárba. Amihez engem küldtek mindig friss fűvet szedni.

A sokféle színt festéklapokkal érték el, amibe ecetet raktak, aztán az összes tojást a fénye miatt még be is zsírozták. Onnan meg mehetett a kosárba, s vagy megettük mi, vagy megkapta az, aki hozzánk jött locsolni. (Bár kevesen jöttek, mert mire ez működött volna, a nővérem, – az egyedüli lány – felnőtt és Pestre ment tanulni.) Ha hozzánk

kevesen is jöttek, én azért gyűjtöttem a tojásokat minden helyen egy-egy versikéért. S ugyan a keresztapáméknál csak az idős néni volt, de valamiért oda is bementünk locsolkodni. Én nagy hévvel elmondtam a „Zöld erdőben jártam, kék ibolyát láttam, el akart hervadni, szabad-e locsolni?” versikém, majd vártam a piros tojást.

– Hát, menjünk a kertbe, a nyuszi biztos oda tette neked – jött a válasz, majd mivel akkor anyámmal mentem, ő előreengedett.

– No, menj csak bátran hátrafelé a kertbe le – mondta mosolyogva.

Mielőtt elindultam, a korábban megevett csokoládé maradványait megpróbálta egy benyálazott zsebkendővel eltüntetni az arcomról. Ezt a műveletet nagyon nem kedveltem, ezért csak elhúztam a fejem és ki-rántva a kezéből a papírtörölt, magam kentem el a nyálas masszát.

Én aztán kissé naivan és elfelejtve, hogy mi a helyzet a nyuszival, már nem láttam, hogy keresztapámmal összemosolyognak a hátam mögött. Mentem át a baromfiudvaron, ki a kertbe. A hosszú kert két oldalán voltak a veteményesek, középen a fűvel meghagyott járással. Pont ahhoz hasonlóan, mint nálunk, csak itt középen meghagytak egy utacskát.

– Jé, ott egy tojás! – kiáltottam fel és örömmel emeltem a kezembe a megtalált piros kincset.

– Nézd csak! – szolt a keresztapám – Ott is van egy!

– Tényleg! – feleltem és három lépés után egy újabbra leltem.

S ahogy haladt lefelé az utacska a patak irányába, bizony három, négy méterenként ott várt a következő tojás. Édesanyám csak mosolygott, majd megjegyezte a közben átkapott „kincsektől”, hogy:

– Már én sem tudom hová tenni őket.

De nem volt vége. Hol egy kék, hol egy lila, hol meg a sokadik piros akadt a szemem elé. Egészen addig, amíg lent a patak mellett egy kék és pici bicikli várt rám.

– Ez... ez egy... Ez az enyém? – néztem fel döbbsen.

– Ezt hozta neked a nyuszi.

Igazi gyerekbringa volt. Világoskék színű a váz, rózsaszínűen bordós a nyereg és a gumikerék; sárga a kormányok végén a műanyag markolat; sárga a pedál és piros a kitámasztó kerék.

Ekkor még nem tudtam, hogy pont a kerékpár lesz az a tárgy, amit később nagyon vágyok majd, s igen jelentősen helyet és teret kap az életemben.

Mint ahogy azt sem tudtam, hogy hogyan kell biciklizni.

S ha visszaemlékszem, bizony nem egyszer futott anyu mögöttem és tartott egy seprűnyelet a nyergemhez erősítve, hogy tartsa az egyensúlyt nekem. Aztán, ha nagyobb volt a lendület, ő lemaradt, én pedig elfelejtve, hogy nincs mögöttem, métereken át tekertem.

Tanultam tekerni az állandóan járás pedállal, majd amikor levehetővé váltak a kitámasztós kiskerekek, nélkülük.

Nem rémlik, hogy gyakran estem volna, de egy alkalommal valamiért a fejembe vettem, hogy megindulok a konyhából kifelé. Hát ugye ennek meg az lett az eredménye, hogy lebucskáztam a három lépcsőfokon. Nem lett baj – hála az Istennek –, csak afféle hatalmas ijedelemből fakadó ordítás. Meg a tanulság, hogy a lépcsőn nem megyünk kerékpárral! Honnan is tudhattam volna akkor, hogy lesz majd egyszer olyan bringa, amit mountain bike-nak hívnak, s tele lesz rugóval? Képes lesz majd igen sok helyen fel illetve lejutni, köztük akár egy lépcsőn is? Pont velem?

3. Kisemberként kisemberek között

Minden olyan volt, mint ahogy lenni szokott. Elmúltak a tavaszok, a nyarak és jött az az ős, amikor mehettem az óvodába is. Abba a falu szélén lévő épületbe, ahol rajtam kívül még majdnem háromtucatnyi társam töltötte el napjait. Azt hiszem volt kis és nagycsoport; a középső vagy kimaradt, vagy a nagyok közé voltak beosztva azok, akiket ide soroltak. Mindezt két „szárnyban” és a kedves, meg a kissé morcos óvónénikkel. (Egyikőjük nevére emlékszem, Bori néninek hívták, ő aranyos volt.)

A hosszú utat gyalog tettük meg anyuval. Abban az időben nemhogy a faluban, de ismerősnek sem volt autója. Akkor még az utcánkba napokig nem dübörgött be az a ma már szinte mindenholonnan kifolyó gépjárműtömeg, ami így most még vakon is nagyon sok. (Mindegy, hogy hétfő reggel van, vagy szombat este, mindegy, hogy dél, vagy éjjel, s mindegy, hogy süt a nap, esik, vagy térdig ér a hó...) Szóval, végigsétáltuk a házunktól azt az akkor vékonynak tűnő járdát, ami engedte, hogy ne magán a „kocsiúton”, vagy, ahogy csak mi hívtuk: „uccán” menjünk. Mert ott – ha száraz volt az idő –, por volt, ha pedig esett, akkor olyan sár, hogy még édesapám is térdig érő gumicsizmát vett fel. (Ennek mindig vissza volt hajtva a széle; ezt csak tőle láttam így hordani) Végigsétáltunk a főútig sorban a porták, a szomszédok kapui előtt. Merthogy persze mindenkinek volt kerítése és kis- meg nagykapuja, csak nekünk nem... Volt határ, s mégsem. Zöld és fekete, fehér és fém-színű, meg vas és fa is.

Ahogy korábban említettem, a mi házunk volt az utolsó előtti a Szabadság utcában. Az utolsó egy nagy és sárgás színű épület volt, ami után egy földút vezetett el a katolikus temetőhöz, meg azon túl a szemétdombhoz, meg még azon is túl ki a Makkra-völgyhöz. (Erről később szólok még részletesen is.)

A tőlünk balra álló házak előtt volt, hogy kevés virág is nyílt, de inkább csak az a fűsáv, ami elválasztotta az úttól a betonlapokból álló járdát. (Az utca másik oldalán azoknak a telkeknek a vége volt kerítéssel

elválasztva, amiknek az elején a Petőfi utcában lévő házak álltak. Azaz felénk hosszú kertek néztek.)

Az utca lakóit igen korán meg lehetett és kellett tanulnom, hiszen alapvető volt születésem után, hogy mindenki tudja:

– Ó Andriská, a fiunk. S akár a „szomszéd-néni”, akár az utána lakó Pista bácsi, vagy az Endre bácsi (aki mindig selyemcukorkát adott – ha szabad volt) ő végigkísérte fejlődésemet. Ha megkérdezték, amikor még nem beszéltem, hogy:

– Na, hun van az okos eszed?

– Már mutatja is – felelt helyettem anyu, majd mindenki látta, ahogy kis kezem a fejemre mutat.

No, és ahogy tanultam beszélni (nem, senki nem tudja, hogy mi volt az első szavam) tanítottak otthon, hogy mindenkinek illik köszönni...

– Csókojom, Magdi néni! Csókojom, Feri bácsi! Csókojom... csókojom... csókojom...

– Ügyes vagy, de lehet, hogy mégsem kell mindenkinek... gondolkodott el anyu, amikor egy utazásnál Veszprémben minden elhaladónak köszönni akartam.

Tanítottak, hogy az úton, a szélén megyünk; hogy nem jó dolog rugdalni a kavicsokat; hogy ne nyúljaljak mindenhez – főleg a kerítéshez ne –, és ahol kutya van, főleg ott ne; ne vigyek el játékot az oviba és ne hozzak haza; s mindenre.

A hosszú utcánkból lefelé tartottunk minden nap, s aztán délután meg vissza fel... Nemcsak a falu szélén laktunk, hanem a legmagasabb pontján is. Ha tőlünk „lenéztem” a templom irányába, még akkor is magasnak látszott, de Csajág beleolvadt a völgybe.

A három szakaszból álló Szabadság utca középső részén egy orgona-szővény húzódott, majd lentebb egy köz után állt egy öreg vályogház. Azon túl pedig az iskola, ami közvetlen szomszédjaként őrizte a templomunkat. S az a két közcsap, ami hol zöld volt, hol kék és bárki nyomhatta a kart, hogy friss vizet nyerjen belőle. Bár az ingyen víznek később más a rabja lett és kertet is locsolt vele... Mindaddig, amíg jött a rendszerváltás és majdnem az összes ilyen csapat leszerelték.

A templomnál aztán elkanyarodtunk a focipálya felé. Itt még több látvány fogadott, még több ház, kerítés, virág, jövő-menő ember, vagy épp egy autó. Vagy traktor, IFA, vagy lovas kocsis. Meg a reggelente – s persze este is – végigvonuló tehéncsorda, ami az autósok örömeire maga után hagyta ajándékait... A szépen lebetonozott járda aztán végigveze-

tett egészen a sportpálya és a katolikus imaház mellett az oviig. Mekkorára dolog volt gyerekként egy eső után a sok csigát lerugdalni a vizes járdáról az árokba! Az idők, emlékszem, gyűjtötték őket, mert a „gazdabótba” kilóra vették. Itt volt egy buszmegálló is, meg egy „forduló” lemurvázva, s itt már tanulhattam, hogy hogyan menjünk át a folytatódó járdához. Ez a hely volt az is, ahol meg tudott fordulni az a kisbusz, egy felül fehér, alul barna Robur, ami a szomszéd faluból – Küngös – hozta a többi gyereket az óvodába. A bejárathoz át kellett menni az úton, ahol hol voltak felezővonalak, hol nem. Egy alkalommal hosszasan néztem azt, ahogy egy oldalkocsis motor közeledik, s aki ül oldalt, piros-fehér kúpokat rak le középen.

– Ez micsoda? – kérdeztem édesanyám.

– Festik a felezővonalakat. Figyeld csak!

Néhány kúp lerakása után az egész jármű megfordult, majd előkerült egy vödör és aztán abból egy ecsettel-miközben ment a motoros, csíkokat festettek az út közepén. Majd megfordultak, tettek egy kört, összeszedték a lerakott bójákat és mentek a következő még le nem festett részhez. – Ezek a vonalak minek kellenek?– kérdeztem, ahogy át-sétáltunk a fehér falú, piros ablak és ajtókeretes bejárathoz.

– Azért, hogy az egyik oldalon mehessen erre az autó, a másikon meg jöhessen egy másik.

Bent az oviban mindig finom ételszag fogadott, meg az az apró szekrény, amire már a letelején ráragasztottak egy esernyő rajzát. Merthogy ez lett a jelem. Az esernyő. Fekete nyéllel, aminek a vége kampós volt, meg piros és cikkcakkos felsővel. Az átöltözés után bementünk a többiekhez. Tudom, hogy nem sírtam, nem voltam zavarban, nem görbült a szám, hogy anyu hazamegy, csak a több gyereket láttam és azt a sok játékot. Pedig voltak nekem otthon is játékaim. A régi tévéknak a fekete és műanyag doboza csak az én holmimmal volt tele. Akadt abban színes építőkocka, kerék nélküli autó, meg ki tudja még mi. Szóval, mire anyu elment, én már ott ültem a nagy teremben a sárga és barna szőnyegen, ami alatt a zöld linóleum volt és talán épp egy kerék nélküli, sárga autóval játszottam. Mintha villamos lett volna, bár akkor még nem tudtam, hogy az miféle jármű. Abban az évben még nem voltak új játékok. Volt kukásautó, amihez már régen nem volt meg a kicsi és zöld kukája; babák és macik, talán könyvek is, olyan nagy és műanyag mozdony, aminek az „orrát” sárga, kék, fehér, piros karikák alkották (az óvodás képeken mindig ezzel fényképeztek le mindenkit), meg az a

„rajzológép”, ami két tekerővel működött és homok volt benne. Tudom, hogy ez utóbbi akkor nagyon lenyűgözött, hiszen olyan volt, mintha tévébe rajzoltunk volna, s ha meguntuk, csak megfordítottuk, megráztuk és a rajz eltűnt. Bár az is igaz, hogy igen ügyesnek kellett lenni, ha kört akartunk, mert azzal csak függőleges és vízszintes vonalakat lehetett húzni...

A kinti udvaron meg a murvás részen (a szögletes „U” alakú épület között le volt betonozva) túl tipikus játéktér várt. Itt minden évben átfestett (hol zöld, hol piros) mérleghintákkal lehetett játszani. Ezekből két-két darabon huppanhattunk fent, ha a társunk nem akart leengedni... S persze eleinte itt ácsorgott vigyázva ránk az óvónéni is, aki ahogy nőttünk, úgy engedett mindig messzebb mindenkit magától. Egy alkalommal egy ismerőssel mérleghintáztunk. (Érdekes, felénk sosem használták rá a libikóka nevet.) Az egyik lemenetnél a társam lába kissé beszorult a föld és a fogantyú közé, aminek aztán iszonyú ordítás lett a vége. Persze, nem volt semmi baj, nem volt sérülés, csak az ijedtség és a hiszti. Lány volt, s mint tudjuk, ők gyakran hisztiznek olyanokért, amire mi fiúk csak annyit kaptunk: – Mire katona leszel, elfelejted. Hátral feküdtek nagy traktorgumik, amiken imádtunk körbe-körbe szaladgálni; álló és kisebb társaik, amikre rá lehetett ülni, mint nyeregbe (a jobbak fel is álltak rá); egy magas és kreatív mászóka. Ezen a fém csodán igen sokat lógtunk több társammal egészen az ovi végéig. Egyik oldalán fel lehetett mászni, középen végigcsimpaszkodni – mint a katonaságnál –, s a másik oldalon meg le. Nekünk az volt a heppünk, hogy felültünk a tetejére és ott „vezetőset” lehetett játszani. Mint aki IFÁ-t, vagy traktort, kombájnt vezet. Volt olyan nagyobb autógumi is, ami ahogy be volt ásva a földbe, belülről mi bele tudtunk ülni, s sosem féltettek minket attól, hogy beszorulunk. A telep szélén álltak a sosem használt normális hinták. A máshol gyakran ide-oda löködött láncos székeket felakasztották a vasak sarkaira, mi pedig nem értük el. Nem tudom, hogy miért, talán lusták voltak ott figyelni ránk, vagy történt korábban ott valami, de soha nem használtuk őket. Csak ott álltak árván, mi meg nem is foglalkoztunk velük.

Nem hagyhatom ki a másik oldalon elterülő „óriási” homokozót. Persze, hogy nekem akkor az volt! Tele a valahonnan odakerülő színes vödörrel, homokozó-lapátokkal, gereblyékkel. Meg a formaedényekkel, szitákkal. Ezt a helyet persze nagyon hamar lelapítottuk, s a Sanyi bácsi, aki egyben a kazános is volt (mindig kormos és szénszagú volt)

ásta fel viszonylag ritkán. Egy alkalommal (sosem voltam agresszív, s mindig megvártam a sorom, vagy cseréltem játékot) egy Lacinak hívott gyerek valamit nem adott oda. De az is lehet, hogy elvett, netán csúnyát mondott? Nos, a vége az lett, hogy felkaptam egy jókora követ és úgy fejbe dobtam szegényt, hogy kiserkent a vére. (Még jó, hogy sem koponyatörés, sem szemsérülés nem lett belőle!) Persze az ehhez hasonló, csak kevésbé veszélyes dolgaim után megtanultam, hogy mi az, amikor: – Irány a sarok! Persze ez a sarok volt az is, ahová behívtam az akkori „szerelmem”, hogy adjak neki puszikát...

De megszámlálhatatlan kép ugrik be az oviból még. Az, ahogy kaptunk rajzolt fákat, s fémből készült almalapokat kellett rárakni úgy, hogyha érett volt, akkor a piros felével, ha éretlen, a zölddel mutasson felfelé. Az étkezésnél megvoltak a felelősök, akiket „naposnak” hívtunk, s ők terítették meg a kockaalapú székek közötti, világoskék asztalokra. (A mintás tányérok között volt egy, aminek a szélén nem a szokásos autók mentek körbe-körbe, hanem valami más volt, s ezért ment az állandó versenyzés.) Szintén a naposok dolga volt a délutáni alváshoz előkészíteni a kinyitható „tábori ágyakat” is. Ezt tudom, hogy nagyon nem kedveltem. Be kellett takarózni a plédbe, amit egy otthoni párnahuzatba húztunk bele, s ha tetszett, ha nem, aludni kellett. Persze nekem nem ment, így nézelődtem. – Andris, csukd be a szemed! – szólt rám az óvónéni. – Igen – feleltem, majd úgy is tettem, de nem aludtam el. – Ne remegjen a szemed, aludj már!

S hogy folytassam a pillanatképeket, itt mentünk az agyára az óvónéniknek, ha toltuk egymást az udvaron a dőmperekkel, vagy kergettük a fehér lepkéket a nemrég megvett homokozó lapátokkal, amiket darabokra vertünk, ha nem találtuk el a pillangót. Itt volt, hogy addig nem engedtek be a főre játszani a többiekhez, amíg nem tanulom meg bekötni a cipőm. Na, ez meg nem ment. Hurkoltam erre, meg arra, de nem lett belőle masni. Ha meg igen, akkor nem olyan és nem úgy jött szét, ahogy annak illett. De már akkor is eszes voltam. Megfogtam úgy a két szárat, ahogy az első átvetésnél, majd mindkét oldalból masnit készítettem és azt vetettem át. A végeredmény ugyanaz, csak a technika más. – Na, ugye, hogy megy! – nyugtázta a dada, majd mehettem a többiekhez.

Itt esett meg, hogy élveztük a paradicsomlevesből kihalászni a betűtésztákat, vagy itt ittunk „ivólevet” is. Divat volt húsvétkor tojásformát rajzolni, aztán úgy megmintázni, ahogy nekünk tetszett, vagy királylányt

és várat rajzolni, mint akár a lányok. Ezen a helyen játszottuk el a „Sün Balázst”, amihez a kisseékek voltak a ház és ezekből a „kockaszékek-ből” csináltunk tankot az asztalok alatt (talán az akkor éppen menő „Négy páncélos meg a kutya” című filmek miatt) és itt jöttem rá, hogy a Télapó sem igaz. Ültünk várva, hogy bejöjjön a Télapó. Előtte mi készítettünk tejfölös pohárból, vattából és rajzpapírból Mikulást, amibe aztán csak belerakták a piros és aranymintásan fénylő, cukrokkal és csokival, mogoróval teli csomagunkat, meg az elhagyhatatlan virgácsot. Ahogy meghallottuk a csengőt, mind csendbe maradtunk és akkor bejött a piros köpenyével, meg két krampuszával. A jó öreg Télapót nem ismer-tem fel, de furcsa volt, hogy vattából van a szakálla. De az ördögök között ott volt egy fekete harisnyával a fején az egyik unokabátyám... Na, ennyit aztán a Télapóról. Ahogy gyerekként hazavittem a kicsi csomagot, végigjárva a havas utcákat, azt láttam, hogy ott piroslik a sok ablakban a másoké is, s így én is büszkén tettem ki az enyém a két üveg közé. (Csak mire már nem volt szabad édességet enni fogtam fel, hogy nálunk sosincs annyi csomag, mint mások ablakában...) Akkor óvodás-ként még a karácsonyoknak is hangulata volt. Fenyőfával, szalon-cukrokkal, igazi gyertyával, csillagszórókkal, csoki díszekkel, ezüstszerű boával. Meg azzal, amit az oviban megcsináltunk; sokszínű karikák láncá egymásba ragasztva. Hullott a hó, pattogott a meleget adó tűz a kályhákba, néztük a tévét, s mentünk szánkózni. Amit akkor még inkább csak az jelentett, hogy húztak anyuék az utcán. Persze volt nagy hóban hempergés, és markoltuk és ettük a havat, nyalogattuk a lelógó jégcsapokat, hóembert építettünk – seprű és fazék nélkül –, utána meg a csupavíz ruha... Majd ahogy az lenni szokott, érkeztek a megfázások, a lázas és köhögős gyerekbetegségek...

Egy alkalommal aludtam, és álmomban éppen egy tengerparton szaladgáltam, amikor feltűntek a II. világháborús német katonák. Ijesztőek voltak (akkortájt több ilyen film is ment a tévében) és szaladtak felém. Én meg elkezdtem kiabálni, hogy: – Segítség, jönnek a németek! Mire feleszméltem, ott álltam anyuék között pizsamában az ágyon és nem értettem, hogy miért néznek rám aggódva. (Talán akkortól lehetett az is, hogy édesapám rámakasztotta a „kispartizán” nevet, amit ahogy nőtem ő elhagyott, én pedig ebből kapva az ihletet, így alakítottam ki felnőtt-kori e-mail címem.)

Újra nyílt a nyikorgó szekrényajtó, ami sokáig nyomasztó érzést váltott ki belőlem. Mert mindig ugyanazt jelentette: borogatást (priznicet), vagy azt, hogy közvetlen utána, vagy már előtte öltözés és irány az orvos. Az előbbit nagyon utáltam, mint afféle gyerek. Belecsavartak egy jéghidegvizes törölközőbe (kezeimre, lábaimra és a mellkasomra is) jött a hideg, arra egy száraz, majd mire már jó lett volna, lecserélték. – Jó lesz az, majd meglátod – mondták mindig.

A másik, hogy ruhát vettek ki a szekrényből még rosszabb volt. Eleinte ugyan csak az orvost jelentette az a szó, ami az egész családnak megfagyasztotta a lélegzetét: – Szaladni! Szaladni a körzetihez, aki egy igen kedves és idős doktor bácsi volt, s akit Barabásnak hívtak. Ő volt az, akit még akkor is szerettem, amikor becsapott. Ott ültem a rendelőben, s ijedten néztem, ahogy matat a szekrényében. Anyuval beszélgetett, de rá sem nézett. Én éreztem a rendelő furcsa és ijesztő szagát, hallottam, hogy kiveszi a fecskendő az üveges szekrényből. Éreztem a gyógyszer kesernyés illatát, s tudtam, hogy ebből injekció lesz. – Ugye doktor bácsi nem kapok szurit? – néztem rá, pedig már fordult felém és kezében ott volt a zöld színű tűvel felszerelt fecskendő.

– Nem, csak ezt a picikét. De nem fog fájni... Nem is az fájt, ahogy megszúrt, hanem az, hogy becsapott...

Aztán az a szó, hogy: „szaladni” egyre többször hangzott el és ez akkor már azt jelentette, hogy bizony mentőt kell hívni. (A szó jelentése azért lett ez, mert anno nem voltak telefonok az embereknek. Csak a tehetősöknek – falu lévén ez felénk nem volt sok – és három helyen: a tanyán, az állomáson és a tanácsházán. Meg előtte a posta bejáratánál, mint érmés.) Este még vígan néztem az ágyból a Muppet Show-t. Az amúgy hétfőnként szünetekkel működő MTV1 és persze az MTV2 is igyekezett a legjobb műsorokat adni. (Két csatorna volt, de elég műsor. Az időnkénti órával, az „adásszünet-tel”, az érthetetlen mintájú monoszóppal, s a műsor nélküli időben a „hangyákkal”.) A fent írt show-ban a Brekivel, meg Miss Röfivel; Az ember az úrból című filmmel, amiben Robin Williams az ujjával itta a vizet és azt mondta: „Nanunanu” ; a Menő-manóval, aki egy rajzfigura volt, amit egy kéz vonalazott fel fehér krétával egy fekete táblára és azon túl, hogy mindig pórul járt, jókat röhögött és énekelt, vagy mondta, hogy „barummbarumm; majd később talán jött a Frédi-béni is... Úgy rémlik, épp ezt néztem, mikor már éreztem, kezd melegem lenni – elaludtam. Aztán arra ébredtem,

hogy ott áll két fekete ruhás mentős és ahogy kinyitom a szemem, csak annyit mondtak: – Felébredt, most már indulhatunk.

Első óvodás „megszólalásom” a kórházi környezetben évekig mosolyt csalt az ápoló nénik arcára. Már javában beszéltem, mikor rám kérdeztek egy otlétemkor: – Aztán hogy hívnak? – Nyenyei Andásnak – feleltem és ijedten néztem, ahogy egy vérvételhez ketten fogják le egy másik társam. Megtanultam, hogy milyen keserű az akkor még lila-fehér dobozú és piros feliratú Maripen; emlékszem a félbetört tablettákra, amiket egy sárga dobozból vettek ki, hogy lázat csillapítsanak. Ez volt az, amin zöld betűkkel volt a felirat: Amidazophen. (Aztán ezt tudtommal be is tiltották.) Meg az a lenyelhetetlen piros-fekete kapszula (Semicillin), amitől még akkor is fuldokoltam, mikor egy egész pohár teával próbálták lenyeletni velem; persze a végén szét lehetett szedni és csak a port meginni.

Majd beköszöntött a tavasz, azzal megjöttek az óvodai (a rendszer által kötelező tartozék volt ez nemcsak nekünk, kicsiknek, hanem az iskolásoknak és persze a felnőtteknek is) ünnepek is. Anyák napja („...orgona ága, barackfa virága...”); az állami ünnepek, mint április 4., vagy május 1. („...Éljen május 1-je...”), s ahova sosem értettem, hogy miért csináltatnak velünk a piros-fehér-zöld zászló mellé egy tök pirosat is; a búcsúk (erről is majd később) és a többi élmény. De egyre gyakrabban jöttek a beteges állapotok. – Akkor vegyük ki a torokmandulát is – szolt a Barabás doktor bácsi.

Én nagyfiú vagyok, nem sírok, ha anyu otthagy egy kórházban. Nem nyafogok már egy esetleges szurítól, s tudom, hogy ha kiveszik a mandulám, utána nem leszek beteg. Bemenetkor kaptam két műanyag mókust. Szabvány figurák voltak, s mindkettőnek le lehetett venni hátulról a farkát. Még le is cserélhettem, hiszen az egyik piros volt, a másik sárga. Eljött a reggel és érkezett egy zöld ruhába öltözött bácsi, aki felvett a kezébe, s megindult velem egy irányba. – Most hová megyünk? – kérdeztem legörbülő szájjal; még a mókusokat sem vihettem magammal. – Megyünk a műtőbe – jött a felelet. De én nem akarom, hogy felvágják a hasamat! – kezdtem el sírni, s addig nem is nyugodtam le, amíg végül le nem kötöztek a műtőben a székhöz. Nem valamiféle szíjakkal, hanem egy-egy textil-pelenkával... csomókra... Onnantól kezdve, mint aki mesét néz. A szám nyitva, abba belenyúlnak egy ollóval, majd aztán valami mással is. Utána ezt többször, végül bedugnak

egy fehér cérnát, s kihúzzák véresen. Majd megint egy fehér be, utána meg pirosan ki. De nem emlékszem injekciókra, mint fájdalomcsillapítóra, nem rémlik, hogy láttam volna a mandulám. Csak ez a cérna be és cérna ki. Másnaptól ihattam, de amikor bögrében hoztak levest, az furcsa volt. Mint ahogy az is, hogy a teának alig volt íze. De hiába kapart a torkom, tudtam, hogy a mandula kívül van, én meg nem leszek többet beteg.

Am rövid idő után újra érkeztek a köhögések, meg a többi. S ismét ott ültem a körzetinél, aki kissé mosolyogva rám nézett, majd oda fordult anyámhoz. – Jó lenne kivizsgálni a gyereket egy szanatóriumban, ahol az asztmát is kezelik, s mire elkezd az iskolát, rendeződhet az állapota is.

Innen összefolytak a dolgok. Hogy végül miért kerültem Csajágtól majdnem kétszáz kilométerrel arrébb egy Mosdós nevű helyre, azt nem tudom – de ott kötöttem ki.

4. Elkezdődik a cukor-tortúra

Mosdós egy kis település Kaposvártól tizenhét kilométerre a Kapos völgyében. Amíg nem mondták, hogy oda kell mennem szanatóriumba, sosem hallottam róla. De azt hiszem még édesapám sem, pedig ő, mint kőműves – ha másért nem is, de az építészeti tanulmányai miatt – esetleg. Végül is leutaztunk Kaposvárig vonattal, s ott álltunk zavartan, hogy most hogyan is tovább?

– Hát, megy oda busz, sajnos vonatközlekedés nincs – jött az udvarias válasz a vasútállomáson. Amíg a messzi vidékről érkezett két zavart szülőm kiderítette, hogy merre induljon el velem és a gyógyulásom erőteljes reményével, apu gyomra tanácsolta, hogy együnk valamit. Az állomás mellett volt egy reggeliző (talán tejivó), s oda tértünk be. Már nem tudom, hogy hogyan és miképp, de az rémlik, hogy apu egy korsó kakaót, én meg egy hasonló, de kisebb korsó tejet ittam. Ami biztos, hogy az edények, melyekben a meleg italokat kiadták, azok a régi, kerek mintás üvegkorsók voltak, melyekben máshol bizony a sört mérték. – Ez pont olyan, csak nem az a keserű sör van benne – jegyeztem meg és fehér csíkot „rajzoltam” az orrom alá a tejjel. – Bizony-bizony – felelt apu és kiitta a kakaót. (Ritka emlékem, hogy ő ilyen dolgot ivott, mert mindig azt mondta, hogy: „Aki sok tejet iszik, előbb-utóbb bedilizik.”)

– Akkor én most majdnem sörözök – mosolyogtam és már érdekelt, hogy hová és miképp megyünk tovább.

Az persze rövid úton kiderült, hogy a busz ritkán jár, így kerestünk egy taxit. Hát igen. Akkor még az sem volt olyan drága és a sofőr bácsi rendes is volt. – A negyedik falu ide – szolt, ahogy a piros Zsiguli elindult velünk. (A rendszer akkori nagy autója volt a Zsiguli. Sosem tudtam későbbig, hogy miért van két neve egy autónak; a Lada és az előbbi nekem mindig ugyanazt jelentette.) Sorban elhagyva az említett falvakat – számomra hasonlóak voltak, mint Csajág, csak nem olyan szépek –, odaértünk. Közben, ahogy a táj is, a gondolatok repültek át gyerekagamon: „Most megint itt leszek hagyva? Mit fognak ott velem csinálni? Ha ilyen messze vagyok, hogyan jön majd anyu látogatni holnap? Mikor mehetek majd haza?”

A porta egy lapos épület volt, s bejutva egy lebetonozott út vezetett két hatalmas fenyőfásor között valahova. A fenyőknek erős illata hamar tisztítani kezdte az orrom és anyuék is csak néztek, hogy hová kanyarog majd velünk az út. A fákon túl mintha erdő lett volna, de nekem akkor már két fa is rengeteget jelentett... S egyszercsak kiértünk egy nagy murvás térségbe, ahol ott hatalmasodott előttünk a szanatórium. A mosdósi tüdő-szanatórium egykor a Pallavicini Ede örgróf saját kastélya volt. (Persze ezt akkor nem tudtam). Egy mesebeli vár, egy az egek felé törő tornyokkal megtűzdelt palota állt előttünk sárgán, hamuszürke toronytetőkkel és a szárnyain cserepekkel. A „V” alakú épület belső közepéhez vitt az út; a kétszintes megépített csodának fehér ablakai és középen boltíves nagy ajtaja volt. A terület általam belátott részét fák és bokrok határolták. A jobb oldali végéhez ugyan hozzáépítettek egy modern tömböt (ez egy cseppet sem illett az egészhez), de azt szinte nem is láttam. – Ide vajon hol lehet bemenni? – kérdezte anyám, de amikor apu rámutatott a boltíves ajtóra, megindultunk. Belépve egy akkora aulába érkeztünk, amit addig még soha nem láttam. Még annál is nagyobbnak tűnt, mint a veszprémi piac csarnoka. – Ez nagyon szép – mondta zavartan anyu.

A két szárny közötti rész belül olyan volt, mintha visszarepültünk volna a múltba. Parketta a padló, növények mindenfelé, melyek akár fáknak is beillettek méreteik miatt, és egy félkörívesen az emeleti galériához vezető falépcső. Ezen pedig vörös szőnyeg feszült. – A portán azt mondták, hogy a fiúrészleg az emeleten van – jelentette ki apu és megfogva a kezem, elindultunk felfelé. A nem éppen mai lépcső (az interneten utána lehet olvasni, de a kastélyt a tulajdonos 1892-ben fejezte be és 1932-ig itt is élt) úgy nyikorgott, mint egy szellemházé. De strapabíró volt és felérve a „lent” még messzebbinek tűnt. Itt, ezen a szinten körbe lehetett menni az ugyanabból a fából és stílusban készített korlát mellett; két nagyobb – igen magas – és több kisebb ajtó nyílt valahova. Köztük virágok, képek és ablakok álltak őrt. Nem tudom, hogy mi varázsolt el jobban. A szépsége, vagy a nagysága. De ugyanakkor az is bennem lebegett, hogy nekem itt kell maradni.

A „fiú-osztály” az egyik nagy és rézkilincses ajtó mögött lapult. Innentől kezdve kevés kép maradt meg bennem. Nem emlékszem, hogyan búcsúztunk el a szüleimmel, csak annyi, hogy nem sírtam. Nem tudom, hogy a doktorom férfi volt, vagy nő; nem tudom, hogy miképp szólítottam a nővérkéket; nem rémlík, hogy mikor és mit ettem. S az

sem, hogy naponta a kisgyerekes szobából kik vezettek át minket az új szárnyban lévő oviba. Merthogy az is volt itt. Meg iskola is.

Ami megmaradt, hogy ott játszottam a nem nagy óvodai teremben néhány hasonszőrű sorstársammal. Itt is akadt sok játék: autók, színes ceruzák és babák; kicsi és piros orvosi táska, amiben találtam műanyag lázmérőt, meg doktori hallgatót és recepteket. Az óvónéni adott fekete lapot, hogy aztán arra fehér ceruzával rajzolhassunk. S ezekre valamiért mindannyian ösztönösen havat, hóembert és fehér karácsonyfát varázsoltunk.

Egy másik pillanatkép, hogy aki nem tudta kifújni az orrát, azt bevítették a kezelőbe (ez volt a legelső ajtó jobbra az osztályon) és egy orrszívóval megkínózták. Mindenki nyüsztett és kínlódott tőle, így aztán ha kellett, ha nem, fújtuk magunk az orrunkat. Megejtettek itt is vérvételeket – ezeket már simán elviseltem –, meg vittek röntgenre is. Majd igen rövid idő után naponta kellett injekciót kapnom a vállamba. Ezt igen vékony tűvel szúrták a karomba és két fajta gyógyszert jelentett. A szó, hogy: „inzulin” az életem részévé vált.

Az egyik üvegcséről, aminek világoskék csík volt a címkéjén és sárga színben fénylett a teteje kiderült, hogy Monotard a neve, míg a másik (ennek sárga csíkja volt és bíborlila a teteje) pedig Actrapid. Az előbbit mindig felrázták, hogy ne legyen zavaros, s ez csípett is egy kicsit. No, és a legalapvetőbb törvényt sulykolták belém: Csak azt szabad enni, amit itt kapsz. Soha nem ehetsz többet cukrot, vagy édességet.

– Akkor mivel iszom majd a teát, meg a kakaót?

– Itt van ez a kis doboz, ebben olyan tableta van, ami édesít. Szaharin a neve és meglátod, hogy majdnem olyan, mint a cukor – kaptam meg a feleletet. Hát, ugyan édesített az a tableta, de mindig éreztem egy furcsa és kicsit keserű ízt is, ha egyet, vagy kettőt raktak az italomba.

Nem volt szörnyű. Vagy fel sem fogtam a jövőm, vagy egyszerűen beletörődtem. Ami biztos, hogy egyik este sóska volt a vacsora. Előtte sosem ettem még ilyet – odahaza nem főztünk – és nem ízlett. De mivel a vacsorát mindig meg kellett enni, a nővérke nem engedett felállni az asztaltól. Csak akkor mehettem a szobába, ha megettem mindent. Szerintem órákig ültem felette...

No, és hogy minden jó legyen, megérkezett a karácsony is, én meg azért nem mehettem haza, mert valahonnan összeszedtem a bárányhimlőt. A dolog nem volt vészes és az osztálynak még kapóra is jött, hogy az ünnepekre szinte mindenki hazament. Én meg mire átestem

rajta, már nem voltam fertőző, így otthagyva a csodaszép kastélyt és az aulában felállított és ezerszínű díszekkel felaggatott, a magas plafonig érő karácsonyfát, pár napra hazamehettem. A szilveszter után meg irány Veszprém, a Heim Pál gyermekkórház „B” osztálya. Vagy már rögtön ott kezdtem? Végiggondolva ez is lehetséges, hiszen már nem engedhettük meg, hogy napok kimaradjanak az inzulin és a „diéta” nélkül...

Veszprém. Egy város, aminek a nevét meghallva már futkos a hideg a hátamon és nem tudok rá úgy nézni, mint szülővárosom, vagy egy megyeszékhely. De úgy sem, mint egy történelmi hely, vagy a Dunántúlon lévő olyan „nagy falu”, ahol van egy híres állatkert. (Bár itt sosem voltam.) S nem annyira nyűgöz le, illetve akkor nem nyűgözött le sem a híres viaduktja, rengeteg laktanyája, sétálóutcai, vagy éppen említhetném a buszpályaudvart, sem a vasútállomást, a piacot... Nem, ezek sajnos már mind abba a „kalapba” kerültek, amikkel azért volt szerencsém találkozni, mert én odajártam évekig kórházba. Meg nagy gyógyszer-tárba és vizsgálatokra, kontrollokra. Még akkor sem tudtam elvonatkoztatni ezektől, amikor közel sem mentünk a gyerekkórházhoz, csak vásárolni, vagy amikor már felnőttként édesapámat kísértem oda valamiért. Mesélhettek nekem csodatörténeteket az egykor legmagasabb épületről (a húszemeletes toronyházról, amin én mindig csak tizenkilencet számoltam), a várról, hogy ezért harcolt anno Koppány vezér (ebből is csak annyit láttam, amit a helyi járatról messziről), de elmondhatom ugyanezt akár a Petőfi múzeumról is... Nekem szépet nem, csak a doktorokat, a türelmes ücsörgést a kényelmetlen padokon, a sok odautazást jelentette; az órákon át tartó várakozásokat a vonatra, a rohanást az idő miatt és gyakran a korai felkelést.

No, de ne szaladjak előre, hiszen még csak most értem oda, hogy be-mentem a gyerekkórházba. Magáról az épületről szintén számtalan írás akad az interneten, de annyit le kell írnom, hogy jelenleg „szellemkórház” néven lelhető meg. Az 1904-es átadásától egészen 1995-ig működött többféle formában. Egy ideig, mint menhely fogadta a gyerekeket, de idővel a citromsárga homlokzatára zöld betűkkel felírták, hogy: „Heim Pál megyei gyermekkórház”

Nem tudom annyira bemutatni, amennyire szeretném, s nem tudom annyira szeretve megmutatni, mint amennyire emlékszem rá, míg működött. Amíg gyerek voltam, amíg oda kellett járni. Amíg vitt a

mentő... A hosszúkás épülethez a főportán lehetett bejutni. A telket körülvette egy vastag és nyakig érő kőkerítés; a tetején lekerekített téglák futottak végig. A portánál egy fekete vaskapu engedte, vagy zárta ki a betérő embereket és autókat. A főhomlokzathoz egy széles járda tartott (két oldalán rózsák futottak, s a kertben akadtak díszbokrok és egy-egy pad, meg hátrébb a gazdasági részekben számtalan gesztenyefa), s aki kocsi-val, vagy mentővel jutott be, az egy balra irányuló kanyarral gurulhatott az oldalsó – ügyeleti – bejáratig. Itt és körben sárga téglá borította a járást. A kétszárnyas kórház középső bejárata magába a lépcsőházba vitt. Itt volt egy emléktábla, majd feljutva a tulajdonképpeni földszintre, jobbról közvetlen a „C” osztályra lehetett bemenni. A régen faragott és függönyös, de üveges ajtók lengve zárták le az újszülött részleget. (Ide egészen szélen, jobb oldalt is be lehetett jutni, s ott hozták a mentők az inkubátoros babákat.) Ha balra indultunk el, akkor ott ismét voltak lengőajtók. Azokon túl bal oldalt bújt meg a mindenkori főorvos szobája, a röntgen, s a laboratórium. Majd kicsit fordult a folyosó és ott még találhatott az ember néhány ügyeleti vizsgálat, mellékhelységet és a másik oldali (az előbbieken említett ügyeleti) bejáratot. A folyosókon sokadszorra festett padok és nehéz, öntöttvasból készített radiátorok, meg később kartonzó szekrények vigyázták a sietős felnőtt, vagy éppen típegő apró lábakat. A lépcsőház aztán nagy térré vált; a középső pihenőn nagy fikusok pihengtek és nagy faládákban nyelték a port, fent és oldalt pedig öntöttvas korlát vigyázta azokat, akik kapaszkodtak. Az emeleten balra volt az „A” osztály; ez volt a csecsemő részleg. Jobbra pedig a „B” osztály. Itt is lengőajtó volt, de a nemkívánatos „kiszökösek” miatt felső részen egy ráhajtható kallantyú külön zárat biztosított. A mindenhol fehér csempe ellensúlyozásaként a padló barna-fehér mintákkal kirakottan lapult, de olyan cikk-cakkban, mintha sok teniszlabdát fordítottak volna le síkba. No, és mivel gyerekosztály, színek aztán akadtak bőven.

Négy kórterem állt a folyosó jobb oldalán. (Köztük csak fejmagasságig emelkedett fal, feljebb több cellára osztott ablakok tették szabad-dá, hogy át lehessen látni akár az egész osztályon is. Ezekre meg idővel felkerültek a betörő Donald kacsák, Mickey egerek és egyéb népszerű figurák.)

A legelső kórterem (ugye, értelemszerűen ez volt az 1-es) kék színt kapott. Mint az egyik nagyobb „szoba” a fiúké lett. A korábban említett csempe ugyan fehér volt, de fejmagasságtól egészen a nagyon magas

plafonig világoskék szín uralkodott a lefestett falon és az ágyakon is. Bejutva a kéta-blakos ajtón, a baloldalon állt egy tévészekrény magas lábakon. (Mögötte a falban volt egy félkör alakú fülke is, s csak felnőttként jöttem rá, hogy egykor talán szobrot rejthetett, vagy valami oltárt.) A bal fal mellett négy kisebb ágy, majd a kijárat a teraszra fogadta azt, aki betegnek, vagy látogatónak jött ide. Na, meg dolgozni. Szemben egy könyves-szekrény, amiben akadt némi kevés játék is, aztán a másik oldal, ahol már nagyobb ágyak pihentek. (az ajtóval megegyező falnál a sarokban régen elparavánozzható rész volt, de idővel a fém rudakat leszerelték.) A „nagyfiús” ágyak előtt állt egy asztal, s a bejárati ajtó mellett volt a csap és egy gyógyszeres szekrény, meg a kézmosásra a klóros lavór.

A 2-es szoba sárga volt és csak fele ekkora, benne csupa kiságyakkal. A 3-as zölden és hasonlóan, de itt már nagyobb gyerekek lehettek, majd a végén a 4-es. S ez volt a rózsaszín, a lányok birodalma. Felszerelésben majdnem ugyanolyan, mint a kék...

A folyosón kapott helyet elől a doktori asztal, meg amin állandóan verte valaki a régi írógépet egy-egy zárójelentéshez. Utána egy szekrény – benne a főnövér dolgai és kincsei (ezekből mi gyerekek gyakran kaptunk; Makk Marcis színezők, ceruzák, sárga lapok rajzoláshoz), vele szemben maga az ő asztala. S itt jött a fémajtó, ami a padlásfeljáró volt. Bemenni nem lehetett, mert zárva tartották, de idővel kilestük, hogy a felfelé vezető falépcső mellett a hely nem más, mint raktár. (Állványok, fém bilik, szekrények zsúfoltsága látszott ki onnan.) Egy magasság- és egy testsúlymérleg, egy asztal és egy szekrény díszítette a folyosót még hátrafelé, majd ott lapult meg a szennyes és a sok üvegpalackot magán tartó polc. Ez után pedig a kezelő. Ez gyakran okozott félelmet a gyerekekben. A beavatkozások többsége itt zajlott. Volt ugyan bent egy piros-fehér rácsos ágy – az elkülönítéshez –, de egy vizsgálóasztal számtalan vérvételt, vagy éppen akár gyomormosást is kibírt... A folyosó legvégén balra nyílt a WC és a fürdő. Itt csak fejmagasságig lévő faparavánok különítettek el mindent. De mindennek jutott hely. Na, és a teljességhez maga a lezáró rész, a teakonyha. Ide érkezett meg naponta a reggeli, az ebéd – nagy alumínium badellában –, meg a vacsora. Bár itt kávéztak a nővérek is, de itt tálták a szeletelt májkrémes és vajjas kenyereket, vagy éppen egy-egy főzeléket. (Odajártam tizen-sok éve alatt mindig ugyanaz a takarítónő szaladt az ételünkkel. Egyhangú és sosem mosolygó, fiatal nő volt. Alacsony és vékony testalkatával ő

mosta fel az egész házat, és amíg emlékszem, mindig ugyanaz a fehér, hypo-foltos és bilikék köpenyben dolgozott.)

Egy dolog van még, ami kimaradt a teljes bemutatásból, s ez pedig az a sarok, ami a bejárati lengőajtó és az 1-es szoba között állt. Itt a falon helyet kapott egy nagy és fekete tábla. Ide jöhettünk rajzolni fehér mészkrétával. Bármit, bármikor... Ez volt az a hely, ahol megszámlálhatatlan napot, hónapot, évet húztam le kisebb-nagyobb megszakításokkal. S ahogy mondtam, itt indult életem kórházaz szakasza.

A bentlét már nem okozott törést, s amit felfogtam abból, hogy mi a jövőm, még nem látszott világosnak. – Kedves anyuka, az Andriska cukorbeteg. Ahhoz, hogy ne legyen rosszul, injekciót kell neki adni naponta, akár többször is...

Aztán a gyorstalpaló hozta a rengeteg információt: nem ehetek cukrot, édeset, banánt, málnát, szilvát. Tésztát keveset, s ha mégis, hát annyival kevesebb zsemlettel. Ja, igen, naponta ötször, de inkább hatszor étkezzem, és ebből ötször legyen benne zsemle. Igyak tejet, kerüljem a szőlőt, és ha narancsot ennék, abból csak egy-két gerezdnyiit ha lehet. Almát bátran, de mazsolát inkább ne. Ha rizst eszek, ugyanaz a szabály, mint a tésztánál. Viszont főzeléket, amennyit akarok. Meg húst is. – És a ropi? – kérdeztem közbe. – Abból maximum öt szálát – felelte a doktornő kedvesen. S emellett ugye, az inzulin.

Sajnos az állapotom nem engedte meg, hogy tablettát szedjek a betegségre, mert az én cukrom gyerekcukor volt és nem felnőttkori. Azt még nem tudták, hogy örököltem-e, vagy azt, hogy lehet-e egyáltalán örökölni. Azt gondolták, hogy mivel csak a nagymamám lett cukros öregségére, így valószínűbb, hogy volt valami betegségem, ami miatt a hasnyálmirigy nem termeli az inzulint Merthogy ez az, ami lebontja a cukrot a szervezetembe. Ekkor úgy képzeltem, hogy a hasamba ott állnak a kockacukrok, és ha nem kapom meg az inzulint, akkor egyszercsak tele lesz a hasam és beteg leszek...

Mozogjak sokat – ezzel nem volt baj –, de vigyázzak, hogy lehetőleg ne sérüljek meg, mert a sebek nehezen gyógyulnak. Ha nem fázok meg, az sem baj, és ha rosszul lennék, itassanak velem anyuék cukros vizet és azonnal hívják a mentőket.

Vigyázni kell, mert a cukorbetegség akár vakságot is okozhat később...

Megkezdődtek anyu oktatásai, nekem meg túrnöm kellett a naponta több alkalommal elszenvedett ujjszúrást. Nem volt annyira rossz, de

amikor már éjszaka is felkeltettek, hogy „profil nézzenek”, unalmasnak tűnt. Aztán amíg én el voltam foglalva a folyamatos szurkálásokkal, anyu tanulta az injekciózás technikáját. Kapott egy szívaccsünit – vagy malackát? – és azon próbálkozott. Fogta a műanyag fecskendőt, egy vesetáliból vizet szívott fel, majd rátette a tűt a fecsire és a mutatott módon megszúrta az állatkát.

– Na, és mondja néni, – szólították meg a nagyobb gyerekek – nem fáj annak a süninnek? Meggyógyult már?

– Még nem egészen – válaszolta zavartan és valóban zavarban volt. De szurkált szaporán, hiszen tudta, hogy kell. Csak az arca nem mosolygott ilyenkor sosem. Legalábbis nem emlékszem ilyen alkalomra. Utólag tudom, hogy ekkor „öregedett” meg nagyon.

Mire eltelt egy hét, a vércukrom stabilizálódott az akkor beállított és jónak titulált 10 alá, anyu már profin adta a szurit, hát mehettem haza. Otthonra fémből és üvegből készült fecskendőt kellett vinni. Ezen megtanultuk, hogy egy vonal négy egységet jelent és ha eltelt egy bizonyos idő, akkor az egész holmit bele kellett rakni forrásban lévő vízbe, hogy „megtisztuljon”. A gyógyszerárban kiváttottunk egy-egy üveg sebalkoholt, meg vattát, hogy otthon is le tudjuk fertőtleníteni a bőrt és elbúcsúzásképp még annyit mondtak: Mindig legyen kéznél kockacukor.

Hosszú idő után hazamehettem végre. Felfegyverkezve, mindenre felkészülve és betanítva hamarosan otthon voltam. Nem volt gond. Ugyan az injekciót eleinte anyu adta, de aztán valamiért, amíg ténylegesen beleszokott, a körzeti ápolónő is kijárt, hogy ne legyen gond. Sőt! Az egész család szurkáló ápolónővé vált. Nekem meg mindegy volt, hogy ki adja be, csak legyen meg. (Így már nem emlékszem, hogy melyik védőoltást vártuk a körzetinél, én voltam a legnyugodtabb a várakozó gyerekek között.)

Az oviba vittem a tízórait, s az ebédből azt ettem meg, amit szabad volt. Ha mást tálaltak, megoldottuk olyan cserével, amit ehettem. S tartottam az öt zsemlét; nem ettem cukrosat; szacharinnal ízesítettük a teát; nem ettem csokit és nem ittam üdítőt sem. Ha megkínáltak tiltottal, könnyedén mondtam „nem”-et.

– Kérsz cukorkát Andriská? – kérdezte a megszokott módon Endre bácsi az utcában, de:

– Köszönöm, de nem szabad.

– Nagyon okos vagy.

Ekkor már úgy ballagtam el az óvodából és készültem az első osztályba tizennyolc csoporttársammal, hogy azt hittem én és anyuék, hogy a dolgok megoldódtak. Naiv gondolat, naiv remény volt...

5. A kezdődő iskolaévek

Még élveztem a nyarat. Megvolt már a „fék”-em, de még mindig csak a leglényegesebbet fogtam fel belőle: „Cukrot, édeset enni nem szabad; az inzulint mindig be kell adni és utána fél órával enni kell...”

Mint „balatoni gyerek” gyakran átvonatoztunk a rokonokhoz (ekkor még majdnem az összes ott lakott) Balatonkenesére. Mi csak „Kenesének” hívtuk, mint ahogy valamiért mindent rövidítve, de minek is beszéljen az ember hosszasan?

Ott laktak abban a faluban, ahol ugyanúgy voltak templomok, kultúrház, állomás, „bót”. (Itt ebből persze már akadt igazi nagy „közért” vagy ABC és már rögtön kettő is.) Az biztos, hogy míg az előbbiben mindig ételt vehettünk, a másik és kisebb testvérében több volt a műszaki cikk. Na, és itt kaptam meg azt a két lendkerekes autóm is, amiből az egyik egy fekete Volgát mintázott (az akkori rendszerben ez státuszkocsi volt), meg egy másik hasonlót, bordó színben. Mindkettőnek fémből készült a borítása és bizony az alumínium kerekeken gumik bírhatták a gyűródést. Nálam ez talán fél évet jelentett...

Megbújt itt vasbolt, ahol apunak vehettünk kőműves-kanalat; húsbolt, ahol mindig finom sültkolbászt lehetett enni; no és persze apu munkahelye. S bár sosem láttam, csak az irodát, ahol a TSZ-elnök dolgozott és a titkárnői, de erre is szívesen emlékszem.

Egy magamfajta fiúgyereknek egy a „hegyen” álló vár, igazi csipkés bástyával beleég az emlékezetébe. Pláne, ha annak valóban „vár” a neve.

– Ezt úgy hívják, hogy Bagolyvár – mondta anyu, amikor rákérdeztem.

Akkor persze a többi részlet már nem is foglalkoztatott, mert miért is érdekelt volna az engem majdnem hét évesen, hogy itt valaha Jánosi Gusztáv püspök élt és írt, meg fordított, s mivel efféle tudományos ember volt, ezért ragadt a „bagolyvár” név a rezidenciájára? Engem sokkal jobban érdekelt, hogy az építmény régi, még most is áll, s hogyan lehet felmenni a bástyára?

Bent persze vastag szőnyegű és íróasztalokkal, meg rengeteg papírral telezsúfolt helyiségek (mert hát ez volt a TSZ-iroda) fogadták az

„Egyetértés MGTSZ” dolgozóit, meg a toronyszobába felszökő elnököt. Meg minket, ha valamiért ott volt dolgunk.

Kenese közvetlen a Balaton partján fekvő falu. Ha busszal mentünk, akkor távolabb a parttól végigrobogtunk egy szakaszán, majd egy elágazásnál feljebb kanyarodva beérhettünk a központba. (Érdekes, hogy a központot itt is csak „falunak” hívták.)

A vonat, miután elérte tőlünk elkanyarodva Balatonakarattyát, tett egy újabb kanyart és egy igen meredek parton süvített végig. (A mai napig van bennem félelem – ahogy hallottam régről, nem is alaptalanul – attól, hogy az egész hegy egyszer csak a vonattal együtt lezuhan.) Innen már láttuk a tó csillogó és kék vizét, s innen már éreztük a sok színt, a rengeteg embert, a nyaralókat. Majd jött egy igen rövid alagút (ebben sokáig mondták anyuék, hogy: Most csukd be a szemed!), majd még egy település. Ez jellemzően a helyi szokásokra lerövidítve csak „üdülő”-ként hangzott el mindenki szájából, pedig a teljes neve „Balatonkenese-üdülőtelepek”-ként volt feltüntetve. Hát igen, hívtuk még „Honvéd-üdülőnek” is, hiszen legnagyobb részét a katonaság foglalta el. Jobban mondva a Magyar Néphadsereg pihenő tisztjei, meg az idevezényelt kiskatonák. Nagy és piros-fehér kerítéssel körülvéve, közvetlen a parton. Azzal a betonból készült víztoronnyal, amelyet azóta sem láttam még sehol; olyan teteje volt, mint egy harang formájú pásztorkalap.

Itt persze más nyaralók is kaptak területet. És mind közvetlen, vagy majdnem közvetlen a parton, mint az akkori MÁV, vagy akár a Vízműveké, de hallásból tudtam, hogy valami „gyereküdülő” is elterül a víz mellett. De itt igen sokáig nem jártam, csak átutazóban.

Kenese nagyobb volt és színesebb is, mint Csajág. Tudtam, hogy van itt temető – nem messze béreltek lakást onnan a nagybátyámék –, meg van óvoda, mint odahaza. Ez utóbbi mellett meg a nagyanyámék laktak.

Róla kevés emlékem van. A házuk utcafronti része újabban épült fel és a nagy udvar végében állt egy nyárikonyha. Ott fordult elő egy alkalommal, hogy a mama, aki már akkor is nagyon öreg volt, megkérdezte, hogy:

– Kérsz egy kis borsólevest?

– Igen, azt szabad – feleltem és boldogan kanalaztam ki a tányérból a cérnametélttel és sok zöldséggel elkészített ételt. Ő persze rossz szemekkel és ráncos arcán meghúzódo halvány mosolyával elégedetten jelezte mind önmagának, mind a világnak, hogy az ő kisunokája evett a főzt-

jéből. Anyai mamámról nem maradt más fent, ha visszagondolok. Sem az, ahogy meghalt, sem az, hogy mikor temették el. (Hiába volt a nagyszülőm, mint gyereket nem vittek a temetésére.)

Nagyatyám nem ismertem, így számomra csak a nagynénik és az unokatestvérek maradtak meg. Meg a kutyájuk, ami németjuhász lévén jókora állatként rohángált és ugrálva ugatott a kerítésen túlra, én meg kisemberként néztem befelé rá, ezért félttem is tőle. Mint ahogy ez lenni szokott. Pedig sosem bántott. S hogy ezt anyám be is bizonyítsa, mindig a szájába rakta a kezeit, amit az eb sosem harapott meg.

Állt még itt orvosi és fogorvosi rendelő, meg gyógyszerár és volt a falunak strandja. (erről szintén később.) Akadt itt több kocsmá is. (Mind igazi presszó; némelyik étterem, vagy csak beugrós talponálló, de az állomáson a tipikus Utasellátós) Áporodott sör és italszagú emberekkel, nagy cigarettafüsttel, boros pulttal, sörcsappal és a röviditalokat „löttyintős” üvegeivel. A háromkaros kávégéppel, aminek csillogott a bejárat felőli oldala és nagyokat sziszegve adta ki azt a finom illatú italt, meg néhol fagyis pulttal, amiből nekem egy tölcser volt megengedve rágcsálásra.

- Mit inna a gyerek? – érkezett a kérdés, ha valamiért betértünk oda.
- Csak szódavizet – jött a tömör felelet.
- Hát miért nem vesz a gyereknek egy Jaffát?
- Mert cukros...

Amikor átmentünk, gyakran egész nap odavoltunk. Ha rokonlátogatóba, akkor ugye mindegyiket végig kellett járni és ezt csak hosszabbra nyújtotta a tény: édesanyám ott született. S mire végimentünk egy utcán, legalább ketten kérdezték meg:

- Szia, Erzsi, ez a kisebbik gyereked?
- Szia, igen. Andrásnak hívják.
- Milyen szép gyerek!
- Igen, csak képzeld, cukros...

Aztán mire megpihenhettünk volna anyu testvéreinél és elkezdtem volna játszani a velem egykorú unokatestvérekkel, már mentünk egyre feljebb, majdnem egészen a Soós hegyre. Anyám ilyenkor mindig elkezdte mondani a már messziről látható, magas, löszfalon álló emlékszobron felrótt versikét:

„Szép Balaton én csak hozzád vágyok, ringasson el a Te habos ágyod...” (Nagyon büszke volt rá, hogy már jó ideje nem járt ott, de még mindig tudja a költő sorait.)

Ám, ha Balaton, akkor nyár, lubickolás, fagyí, lángos, vattacukor, napolaj. Igen, igen, nekem ezekből csak egy része jutott és mégis jó és színes képek villannak fel előttem. A „nagystrand” számtalan nyárfa alatt foglalt helyet. Ezeket talán még akkor ültették, amikor nyitott egykor a hely; széles törzsű és nagyon magas, kecses lombú árnyékadóként fogták el a napot felettünk. Persze, aki napozni akart, az talált helyet rá. Nekem az sem volt túl jó dolog, hiszen a fehér bőrömet édesanyámtól megörökölve igen hamar megégtem. Ilyenkor a megszokott nyafogáson túl számolni lehetett azzal, hogy belázasodok, az meg senkinek nem hiányzott. A levegőben érezhető lángos illata persze engem is igyekezett elcsábítani. Tudva volt, hogy abban is van liszt, így a napi öt zsemle adagia máris csökkent egy fél elfogyasztása után. Ha ezt tudtuk mondjuk az uzsonnára időzíteni, akkor mindenki nyert. Ha pedig sehová nem fért be, aggódva jött az a következő kérdés, ami ugyanúgy beleégett a memóriámba, mint a „szaladás”:

– Nem lesz baj?

Az elején csak megrántottam a vállam. Nem tudtam, hogy miért lenne baj attól, ha eszem valamit, amiben nincs cukor, nem is édes? A kérdés évekkal később annyira bántott, hogyha megkívántam valami hasonlót és feltették, már nem volt sem kedvem, sem étvágyam megenni az előtte megkívánt ételt.

A többi strands dolog – leszámítva a néha mégis összeszedett leégéseket – ugyanaz lett számomra, mint másoké. Pacsálások, locsolás arra, akivel mentem, árnyékban való pihenés a vitt pokrócon. Aztán a másokéi között való rohangálás és az arra való figyelés, hogy ne lépjek rá senkire és a nagy gondolkodás: Ha lejön az ember ide, miért fekszik le aludni és miért nem megy be a vízbe?

Tudtam, hogy meddig mehetek be, hogy ne igyak belőle, mert van aki belevizel, s azt is, hogy ha kimelegedtem, ne ugorjak hirtelen a forró testemmel a hideg közegbe. (Erre nem is nagyon volt módom, hiszen a lebetonozott partról fémlépcsők vezettek be és közöttük a megszokott és jellegzetes „balatoni vörös kő” sáv ezt megakadályozta.) Megtanulhattam, hogy milyen a balatoni vihar. Az egyik pillanatban még ezer ágra és forrón süt a nap, majd szó szerint percek alatt már ott vannak a hullámok és újabb szemvillanásnyi idő eltelte után már dörög és villámlik. A fák és a tavat uralja a nagy szél, az ég sötét és ha nem ér az ember pillanatok alatt fedett helyre, bőrig ázik. Így volt ez akkor is, amikor a nővéremmel, a barátnőjével és a húgával mentünk fürdeni a

tóra, majd elkapott a vihar minket. Ugyan már hazafelé tartottunk – a nővérem tudta, hogy felhőszakadás lesz –, mégis eláztunk. Mire a vonat hazaért velünk, anyám (igazi ösztön és megérzés, hogy mikor érkezünk) meleg és száraz ruhával várt az állomáson. De minden alkalom a miénk volt. Azzal, ahogy rákészültünk az egész napra (ennivaló a szatyrokba; vizesüveg inni; bronzolaj; pokróc és törülköző), még most is él bennem. Az, hogy amint odaértünk, szinte égette a föld a talpam és már azonnal mentem volna a vízbe; a hiába levitt étel és ital, mert ott akkor is kell valamit enni azok közül, amit lehet; a tó aljából felmarkolt iszap, amivel meg lehet dobni a másikat és folytathatnám. Akkor még „beteg” is játék volt az élet. Órákon át tudtunk játszani a szomszéd unokáival, az unokatestvéremmel, vagy a másik szomszédban lakó cigányfiúval. (Sosem merült fel bennünk egy indiános harc közben, hogy ki hány éves, milyen nemű, mennyi pénze van a szüleinek, vagy épp a bőrszín.) Mindegy volt, hogy egy lapos gumilabdát rúgtunk két kő közé, egy fadarab épp kardot szimbolizált, vagy épp lovat, esetleg puskát. Nem akadtunk ki, hogy egymást tologattuk egy baromfiudvar lepotyogtatott és poros részén egy taligán, de akkor sem, ha fákra mászva úrhajósként képzeltek el magunkat. Kergetőztünk a búcsúban kapott műanyag kardokkal, vagy cowboykalappal, s vígan készítettünk mogyorófából íjat és nádból hozzá vesszőt, hogy igazi indiánok lehessünk. Ekkortájt bizony nem egy alkalommal bíztak a nővéremre, hogy vigyázzon rám. Ő meg kényszerből vitt magával hol a helyi ifjúsági klubba, vagy egy-egy barátjához, hogy ott aztán csak odavágják nekem:

– Na, mi van tőkös?

Beszélgettünk az unokabátyámmal arról, hogy miért ülve pisilnek a lányok, hogy nekik miért engedik meg a hosszú hajat és az is, hogy mi az a „csókolózás”? (Erről először a testvérem mesélt egy alkalommal, mintha nem lettek volna barátnői, akikkel ezeket a lányok kibeszélték.) Havonta pedig napokat töltöttünk anyámmal a gyerekkórházban egy-egy ellenőrzés miatt. Itt hajnalban felkelve bevonatoztunk Veszprémbe, ott bebusoztunk a jó öreg temetőn át a Hóvirág utcai épülethez és az éhgyomri ujjszúrás után izgatottan vártuk az eredményt. Majd hosszú-hosszú idő után egy zöld színű füzetbe bekerült a reggeli vércukor és amint megláttuk, hogy az tíz alatt van, már megnyugodva hallgattuk a kedves Gajzer doktornőt, hogy:

– Nagyon szép az eredmény, elég egy hónap múlva jönni.

Ezután vissza a nagy és sokvonatos állomásra, ahol miközben ismét órákon át vártuk a hazafelé induló vonatot, én mindig kiharcoltam, hogy kapjak valamit az ottani trafikból. Hol egy csomag kártyát (ímádtam a népviseletes, vagy a Fekete Péteres párosítós pasztik-kártyát), vagy egy autót, s egyéb apróságot. Majd indulás előtt még belefért egy csomag krumpliszirom, esetenként pattogatott kukorica is. Persze ezek után hazaérve azonnal mehettem újra játszani, hogy aztán ott szétosztogassam a megmaradt rágcslával. – Szép dolog, hogy nem vagy irigy, de azért ne osztogasd szét mindened – tanítottak a szüleim.

Aztán elérkezett az az ősz, amikor elindulhattam az iskolába. Felfogni sokat az elején nem is kellett, hiszen a legtöbb időt velem töltő unokatestvérem már egy éve iskolás volt (fél évvel volt idősebb, ezért én őszi születésem miatt, mint „évesztes” csak egy osztállyal alatta indulhattam) és irigykedve figyeltem. Persze ő fölényesen magyarázott, de amikor magam is megkaptam a hírt, hogy a szülői munkaközösség megcsinálta nekünk a focipálya öltözőjének a tetejét osztályteremnek, már azonnal indultam volna. Mint a többiek is. A falakat lefestették, a padokra sima lemezt ragasztottak, hogy eltüntessék az ősrégi padokon a sok vésetet, meg firkrát. Felújították a helyi csapat és azt a közös „kinti WC-t”, amit a katolikus imaházba járó negyedikesekkel együtt használtunk. Innentől már csak szigorúan szünetben...

Megvettük Veszprémben a kötelező füzetcsomagot, az akkor még elengedhetetlen kék iskolaköpenyt, meg mindent, amit kértek. Ollót, hurkapálcát, betűkészletet, a kék dobókockában a színes koronglapokat, a színes papírcsomagot, a rajz és írólapjaim, a piros és erős szagú Techno-kol Rapid-ot, színes lapokat, ceruzák és színesek hadát. (Kötelező volt a „H” és a „HB” jelzésű ceruza, a piros és kék színű írón, meg a töltőtoll. Ez utóbbit azért akarták, hogy megtanuljunk szépen írni; a golyós toll tiltott listára került egy évre.) Az első csomagolóm átlátszó celofánszerű anyagként fedte a füzeim és a könyveket, amin fehér és világoskék pacák adták a mintát, a nevem pedig sima vignettáról nézett rám vissza. S hogy még nem tudva olvasni azt, hogy mi van a borító alatt, a nevem mellett (az órarend is így lett kitalálva) a tanórának megfelelő jelet rajzoltattak velünk. A matematika egy dobókocka lett, az írás egy ceruza, a technika egy olló, az ének egy kottajel és így tovább. Ekkorra már egyedül is el tudtam menni a suliba, hiszen az óvoda utolsó évében is megtettem az utat oda és vissza. A számunkra kijelölt 1. osztály pedig átellenben állt az ovitól.

Az utolsó ovis emlékem, hogy én már nem ihattam rózsaszín ivólevet, de össze-vissza sétáltattak minket az egyik teremből a másikig. Meg az is, amikor kijelentettem, hogy egyedül mennék haza.

– Nem lesz gond? Biztos hazatalálsz?

– Hát persze, hiszen már nagycsoportos vagyok! – vágtam rá.

Aztán nem is volt probléma, egészen addig, amíg már az utcánkban az utolsó szakaszon nem láttam meg egy kutyát az út közepén. A puli nem ugatott, előtte sem morgott sosem ránk, én mégis megijedtem és visszamentem a templom melletti egyik ismerőshöz. Ott illedelmesen becsengettem, majd elmondtam, hogy mit keresek nála.

– De hát honnan tudja majd anyukád, hogy...? – kérdezte aggódva a néni.

– Azt nem tudom, de az a kutya... majd biztos eljön értem.

Szerencse, vagy egy titkos üzenet, de anyám tényleg megérkezett értem. Onnantól a következő alkalom nehezen jött el, de amikor nagyon megígértem, hogy:

De most biztos hazajössz?

– Biztos.

– Nem fogsz megint megijedni a kutyától?

– Nem, mert tudom, hogy nem bánt.

Nem bántott, hiszen nem volt kint. Bár, szerintem akkor is hazamegyek, csak azért, mert: én megmondtam.

Talán az óvoda vége felé lehetett az az alkalom, hogy elvittek minket a csajági moziba is. A nagy kultúrházban hetente akkor még kétszer megrendezett mozi általában délután élt, ám nekünk tartottak délelőtti matinét. A nagyterembe a színpaddal szemben a falon feszült a koszos vászon, a két oldalán meg a felakasztott egy-egy hangot adó doboz. Akkor még kevésbé volt divat a sztereó (hol is járt a technika a mai Dolby-digital hangzáshoz), de mégis tátott szájjal néztük a nálunk sokkal nagyobb méretű Hófehérkét és a gonosz banyát Walt Disney-től. (A vászon felett a kerek szellőzőnyílásban ekkor még vígan díszlett védőrácsként a szárazból álló vöröscsillag.)

A filmet a két oldalról feljárattal megközelíthető színpadon álló vetítógép biztosította, ami mellett ott ült a kezelője, és ha lejárt az első tekercs, szünetet tartott, majd a csere után mehetett a folytatás.

Az iskola már a megkezdésekor tetszett. A tanító néni aranyosan oktatott minket, az osztálytársak pedig mind a volt óvodás társaimból jöttek velem. Talán egy akadt, aki már igen korán „lebukott” hozzánk. De az is lehet, hogy többen voltak...

Reggel irány a focipálya, ott tanulás, majd délben haza. Minden nap és minden alkalom élmény maradt.

– Gyerekek! Akartok ma betűt venni? – kérdezte a tanítónk.

– Hát persze, hogy akarunk! – vágtuk rá és mire észbe kaptunk, elkezdtünk olvasni. Addig meg sormintákkal sajátítottuk el a betűk és a számok alapvonalait, majd betűképekkel jegyeztük meg, hogy miképp megy a folyamatos olvasás. „Apu, anyu, Balázs, Cica, meg az az egyetlen „lyuk” nevű szó, ami „l-y-nal” íródik. Az első szavak után, amit egy nagy papírtábláról olvastunk odahaza kellett gyakorolni. Azt javasolták, hogy a legjobb a tévéújság, én meg megfogadva a tanácsot, gyakoroltam. Ekkor vettem észre, hogy az addig nem felért hűtő – mert azon tartottuk a lapot – már nem hogy nem magas, hanem látom a tetejét. Azaz nőtem.

– Felnősz, mint gomba az erdőbe’ – mondta mindig édesapám.

Rendesen elkészítettem a házi feladatokat még akkor is, mikor anyámnak dolga akadt Kenesén, s egy rokonnál ellenőrizték a végeredményt. (Itt csodáltam meg először azt, hogy a hegyezővel ellentétben mennyivel szebben faragja ki a köszörűkő a színeim, és azok milyen szépen sorakoznak utána a tolltartóban.)

Ment a számolás, könnyen tanultam a verseket, könnyen készítettem el a mindenféle dolgokat technika órán, és bírtam a tornát. Szerettem rajzolni egy-egy feladathoz, szót fogadtam és minden gátlás nélkül álltam be a szünetben a lányok közé a többi fiúval a „Körben áll egy kislányka” játékra. Mert hát már megvolt az a kislány, akit állandóan pörögni kértem... Szőke, göndör haja volt, Elvirának hívták és ő is busszal járt át iskolába a szomszéd faluból. Reggelente pusztit adtunk egymásnak, s amikor vége lett az órának, a buszmegállóig – ami ott volt az imaház sarkával szemben – elkísértem, majd a puszi újra elcsattant.

Egy alkalommal, mikor már tudtunk olvasni és írni, levelet írtam neki. Nem rémlik, hogy miképp jutott el a tanító néni kezébe, de mind ő, mind anyuék jól nevettek rajta, hogy „mit tettem”. A levélben az állt, hogy: „A szünetben gyere majd a WC mögé, hadd adjak neked pusztit!”

Igen, nevettek rajta, de apám mondta, hogy legközelebb másképp adjam át a szerelmes soraimat...

Visszaemlékezve jó volt ősszel a pálya körüli nyárfákról lehullott levéltengerben gázolni. Ott rugdostuk a sok vörös, barna és száraz falevelet és örültünk neki. Nevetve szedegettük a dér által megcsípett kökényt a szűrös bokrokról és szájhúzva élveztük a fanyar ízét. Vidáman ugrottuk át a feléledt Makkra-völgyből induló patakot, ami végigcsorgott a focipálya mellett (ekkor még többször játszott a falu focicsapata más községekével hangulatos meccseket) és valahol beleszaladt a „nagy” patakba. Kacagva és kipirulva, átnedvesedett nadrágban szánkóztunk az otthon és az iskolai osztálytermünk közötti Elek-dombon, ahol ilyenkor az egész falu kihasználta, hogy szabadon lehet szórakozni, és ha jó magasról indultunk, több métereken át roboghattunk lefelé. Mindezt megszakítva néhány ijesztőnek tűnő ugratással...

Csendben szedtünk ibolyát a sok lelőhelyen – megtanulva, hogy hiába van a temetőben sok ilyen virág, ott nem szedjük le a sírokról – és több csokorral térhettünk haza. Néha fehér, néha lila csokrocskákkal a nyakunkba és a melegítőnk (mackónak hívtuk) zippzárjához kötve.

Eleinte ritkábban, majd már többször fordult elő, hogy kölyökként elmentem apámmal a kocsmába. Amíg ő hatalmas sakk-, kártya- vagy rexparty-kat nyomott egy-egy sör, vagy fröccs mellett, nekem az maradt szórakozásnak, hogy vagy szaladgáltam közte és a kinti korlát között (ehhez voltak a benti emberek biciklijei támasztva) és elüldögélve bámulhattam az esti falut, hallgathattam a bentről kiszűrődő kocsmazajt), vagy füleltem a beszélgetéseket ámulva. Már nem vehettem magamnak az akkor még kétforintos fagyiból, nem költhettem el a szintén ott lebzselő keresztapámtól kapott papír húszast édességre, így csak némán szívtam magamba a cigarettafüstöt és a mindenféle ital szagát. Ha képes voltam kijátszani a figyelmetlenséget, még az is előfordult, hogy a szintén kétforintossal működő utcai telefonfülkéből (egyetlen darab állt a kocsmától egy lámpaoszlopyira a postánál) mindenféle és értelmetlen, kapcsoláskor lerakott hívást indítottam. De a kor akkor sok téren értékesebbnek tartotta a „bélást”. Ennyiért hallgathattam a zenegépet, ennyit vittem a megvásárolt tojás darabjáért és ennyit kaptam egy visszavitt sörösüvegért. Persze, az ilyen képek mégis jó emlékeket ébresztenek bennem, mert köztük úgy lehettem gyerek, hogy teltek a tanulós hetek,

s a játékos pillanatok is. S mindezt amellet, hogy elvégeztük az első osztályt. Jómagam nem is akárhogy: Kitűnő eredménnyel.

A szokásos évváró ünnepélyen akkor én nem állhattam a kultúrház színpadára (ilyenkor a dicséretes tanulók nem csak végigállták az igazgatói hosszú beszédet, nem csak szavalták a Himnuszt, meg a szózatot, nem csak énekelték az internacionálét, hanem könyveket kaptak az egész iskola előtt.) Én ekkor épp Budaörsön voltam és a nővérem eljegyzését ünnepeltük. Először jártam Pesten, s varázslatosan élvezhettem a főváros közelségét; ámulva ültem fel a Vidámparkban a hintákra és sírva jeleztem, hogy nem akarok bemenni a forgós házba; szabadon nézhettem, ahogy a felnőttek vidáman táncolnak valamire, amiről akkor fogalmam sem volt, hogy micsoda.

Persze, amint hazaértünk, kézbe vehettem a jutalomkönyvem is. Ez pedig egy négyzet alakú, fekete és színes rajzokkal díszített borítójú könyvecskeként nézett rám a kezeimből. „Gazdag Erzs: Mesebolt” Az elején belül pedig egy kézírás, hogy „Kitűnő tanulmányi eredményéért és példamutató szorgalmáért!” S ahogy azt kell, az iskola pecsétje, meg az igazgató és az osztályfőnök aláírása.

Még ebben az évben avattak kisdobossá is. Igen, igen, akkor még az is élt... Ott álltunk a fehér ingben a napon (persze mindig akadt valaki, aki elájult), körülöttünk az egész iskola. Mindenki vigyázban; osztályonként, azaz rajonként két-két őrssel. (A miénk azt hiszem talán Petőfi raj volt, de az őrsi csapatnévre már nem emlékszem. Talán Mókusnak hívták, de az is lehet, hogy máskép...)

Megjelent középen az igazgató (Tóth Sándor, akit mindenki csak „Sanyónak hívott) és a tanári kar mellett a sárga nyakkendő Nagy Imre tanár bácsi, (ő volt a tornatanár és az úttörőcsapat vezetője) majd jellegzetes „vazsmegyei” kiejtéssel megszólalt:

– 3657-es Táncsics Mihály úttörőcsapat vigyázz! Zászlófogadás balról, középre nézz!

Majd felpergett a szokásos „tradarapp tradarapp tradarapptradarapp-tradarapp...” dobszó és balról meghozták a sokszalagos nemzeti lobogót. Azzal megálltak középtűt, majd a szokásos igazgatói szónoklatok után, végigszalva, vagy énekelve a korábban is említett Himnuszt, Szózatot és az Internacionálét, valamivel később ott álltunk, mint felavatott kisdobosok. Büszkén viseltük a kék nyakkendőt, akinek volt rá pénze, az a sípot, a mintás övet. Pont úgy, mint azok az úttörők, akiknél ez ugyanígy díszítette a fehér inget, csak pirosban. S vígan szavaltuk a

hat pontot, majd hazaérve az egészet elraktuk a következő iskolai ünnepélyre. Ahogy azt akkor a rendszer megkövetelte...

Mint ahogy azt is, hogy „őrsi órák”-ra járjunk és mindenkinek legyen ott is feladata az őrsvezető felszólítására. Nekem a „túravezető” lett a kiosztott munkám és törhettem a fejem, hogy hol is legyen majd egy kirándulás és hol találjunk „őrsi búvóhelyet”.

Nem kallódtunk el, nem lófráltunk céltalan az utcán, s nem ismertük a kábítószert, meg a társait. Tudtuk, hogy mi a kötelességünk, pont úgy, ahogy a felnőttek. Csak mi nem tanácselnökök, KISZ-titkárok voltunk. Énekeltük a „Mint a mókus fönn a fán...”-t és a „Hegyek között, völgyek között zakatol a vonat...”-ot, és nevetve éltük kisiskolásként a szocializmust.

Nevetve, kontrollokra járva, naponta inzulinozva. Cukorbeteg...

6. Megindul a kálvária

Minden stimmelt. A megszabott szabályokat betartottuk, mindent úgy, ahogy mondták. Persze az akkori orvostudomány még korántsem tartott ott, ahol ma. A cukorbetegeknek külföldről hozták be az inzulint (a gyártó cég nevére a mai napig emlékszem) és lassan lecserélhettük ugyan az üvegfecskendőt, meg a fémtút műanyagra, de a többi maradt. A napi öt zsemle, a semmi cukor, a sok főzelék, az édesítőszer, a fokozott figyelem, nehogy megfázzak, vagy összeszedjek valami sebet.

Nem rémlik, hogy az „öt zsemle” mellett elhangzott volna, hogy az egy felnőttnek is sok szénhidrátból, nemhogy nekem. Mint ahogy az sem, hogy ugyan ehettek főzelékeket, de mondjuk egy jó tányér bab, vagy lencsefőzelék már igen kimeríti a megengedett mennyiség egy jelentős részét...

Szénhidrát? Fogalmunk sem volt erről – mint akkor még senkinek. (Természetesen nem hárítom a felelősséget senkire. Én sok pillanatban nem voltam ott, de ha el is hangzottak az általam most visszagondoltan hiányolt információk, azok mégsem értek úgy célba, ahogy kellett volna...) Így hát az általunk tudott dolgokkal „szabályosan” bánva folytatódtak a napok, a hetek és hónapok. Rosszullét ugyan nem lépett fel, de bizony azóta tudom, hogy a kór már rejtetten, de rombolt. Jele még nem mutatkozott, de a háború lopakodva megkezdte térhódításait.

Az általános iskola második osztályát nem Csajágon kezdtem. A megszokott tanítónkat lecserélték, s kaptunk egy fiatal házaspárt, Lévai-ékat. A barátságos és a csak nekünk felújított öltözőteremből a harmadik osztályosokkal abban az évben mi jártunk át Küngösre, a Veszprém irányába fekvő szomszéd községbe.

Ha Csajág kicsi és kedves, csendes falu, hát akkor ez még kisebb és nyugodtabb. Bár akkor nekem még a helyi mondát mesélték a nevérl, amiben egy „köinges” szobor ide-oda lopkodását regélték el, s hogy ez adta a helység nevét, most már tudom az igazat is. Azt, hogy egykori IV. Béla királyunk Kunigunda nevű lánya után kapta a nevét. Itt ered a korábban említett Bürkösréti patak is, ami bárki is mondjon bármit, a „mi” patakunk marad...

A három nagyobb utcából álló falu majdnem olyan községként élte napjait, mint a miénk. Akadt benne orvosi rendelő, iskola, bolt, kocsmá és a néhány buszmegállón túl a kicsi vasútállomás is. S csak fele akkora volt, mint Csajág, de itt is területet foglalt el egy TSZ-telep; ennek a hátsó részében, a rendszerváltás után évekig rozsdálódott az örök pihenésre leállított, mezőgazdasági gépek. Ennek a telepnek a fő utcai (persze, hogy ezt is Kossuth-nak nevezték) felét egy irodáknak helyet adó kiskastély (Vojnich) és a sokáig rózsákkal tele lévő kert foglalta el. Ha az ember utánanéz, talál híreket arról is, hogy itt valaha színház és nagy könyvtár élt, meg téglákat is égettek...

Amit mindenképp boldogan említek meg, hogy a két falu között az államosítás előtt – amikor kialakították a nagy szántókat – római villa, egy vár maradványait (egy-két követ és cserépdarabokat) találták meg. Mekkora élmény lett volna számomra, ha gyerekként ezt tudom, vagy netán maradt volna valami rom!

A reggeli buszozással elért iskola a főúton állt. Valamiért az maradt meg bennem, hogy egy hosszú és fehér falú, többablakos épület húzódott kissé ferdén azon a telken, ami távolodva az úttól erősen lejtve elérte valahol a patakot. Ott előtte egy nagyobb tér foglalt helyet (talán kézilabdapálya), aztán az efféle „sporttereken” jellegzetes nyárfák égig érő lombjai. Amint majd hamarosan kiderül az oka, az udvar többi részlete elveszett számomra a múltban... A bejárati zöld és rácsos kerítésen át nap, mint nap rohantunk be a termekbe az akkori harmadikosokkal. Ugye, mint említettem, ők voltak az unokatestvéremék (Misi) osztálya és a két terem egymás mellett fogadta be a magamfajta nebulókat az amúgy nem nagy házban. Arra megintcsak nem emlékszem, hogy milyen bútorok voltak a folyosón, hol volt a tanári és arra sem, hogy merre találtuk meg a mellékhelységet.

Az biztos, hogy előfordult az akkor még divatos, vagy inkább kötelező „hajellenőrzés” is. Ezt visszagondolva nagyon megalázónak tartottam, hiszen amíg az osztály a helyén ült a padokban, egyesével kiszóliítottak minket a tábla elé, ahol egy székbe ültetve egy nő végigmatatta a fejünket. Aztán jó esetben a helyünkre zavart. S bár a családukban nem okozott gondot a napi tisztálkodás (ugyan nem volt bent a víz, de az állványon lévő mosdólávór és a hetenként becipelte bádognak – vele a hajmosás – tökéletesen eredményesnek bizonyult), akkor úgy mentem haza, hogy otthon a köszönés helyett mosolyogva csak ennyit mondtam:

– Anyu, tetűs vagyok.

Persze ő ijedten és szégyellve a dolgot intett, hogy „hallgassak”, mintha tehetnének róla, aztán odahaza előkerült a jó öreg Nitti-for és az intő tanácsok:

– Lehetőleg ne nagyon bújj közel senki fejéhez mostanság. De vajon kitől kaptad meg?

– Nem tudom – feleltem őszintén és tűrtem a bűdös bedörzsölést.

A hétköznapi szüneteiben az iskolaudvaron a lányok mindig tőlünk, fiúktól elkülönülve beszélgettek, vagy a virágokat bambulva nevetgéltek azon, ahogy mi, egy érdekes játékot folytattunk. A lefelé vezető partoldalon, közvetlen a lépcső mellett az esővíz által simára koptatott földön kivájt utat csináltunk az akkor nagyon menő matchbox autóinknak. A két pálya meredeken és kanyarogva érte el a lentet. A fent elengedett fém kocsik – amiből azért anyagi vonzata miatt nem volt mindenkinek – méretüktől, jó rugózó kerekeiktől függően versenyeztek a célba érésért. Azért, hogy ne maradjak le sem az unokatestvérem, sem más fiúk előtt, beszereztem mindenféle cserékkel egy fehér és platós matchbox-ot. (Nem volt mindegy ezeknél a holmiknál, hogy mennyire rugózott a kereke, hogy hol gyártották, meg az sem, ha volt rajta kinyitható ajtó. Ha többet birtokolt az ember, az „menő”-nek számított, s ha egy olyan lapult meg valakinél, amit az életben, vagy a tévében már láthatott, akkor kimagaslott a többiektől.) A kisautó nem volt más, mint az akkor népszerű tévésorozat (Petrocelli) főszereplőjének gépjárműve. S bár kicsi súlya miatt nem nagyon nyertem vele, de nagyon büszke voltam rá! Az is rémlik, hogy a nyertesek között néha autó cserélt gazdát (ezért történhetett meg idővel, hogy az első autóm, amik vagy egy amerikai kék rendőrautó, vagy később egy nagyobb rendőr dzsipek voltak, átalakultak), néha más, de sem pénz, sem komoly érték nem. Na, és fogadások is csak szóban történtek. Így az éppen kávézó tanárok, vagy aki cigarettát szívott, nem bánta az efféle szórakozásunkat.

Az akkori osztályfőnökünk, a Lévai tanár néni és a férje karácsonykor minden tanulónak adott valami ajándékot. Mivel előtte külföldön jártak (ez a tény akkor még ritka volt számunkra, mert nem tartozott az olcsó dolgokhoz átlépni a határt), s onnan „nyugati” csokoládét hoztak, mert nekem nem volt szabad, mást raktak a padomra. De nem bántott, hogy amíg a többiek majsztolták az édességet, nekem néhány szem földimogyoró ropogott a számban.

Ahogy beköszöntött a tavasz, a tanár-házaspár (szintén Csajágon laktak) motorral járt át ide. Bár még fogalmam sem volt akkor, hogy miért, de overállban és sisakban tölték be az iskolaudvarra a kék színű MZ-t.

– Hú, az jó motor! – hördültek fel a fiúk eleinte.

– Na és biztos gyors is.

Az lehet, hogy a három kilométer nem bizonyult soknak és az akkor népszerű motor gyors volt, mégis előfordult, hogy tanáraink késése miatt percekig vártuk őket reggelente. Na, nem mintha bántuk volna...

Egyik délelőtt nem találtam a versenyezéshez hozott Petrocelli autót a tolltartómban. Nagyon megijedtem és nem értettem a dolgot, hiszen emlékeztem rá, hogy a reggel biztosan betettem oda. Kutatás közben odalépett egyik osztálytársam és megsúgta, hogy egy másikuk „ellopta” azt.

– Biztos? Na, és ki volt az? – néztem fel mérgesen.

Miután a válasz meggyőző volt és sajnos etnikai szála is kiderült, odamentem az érintett lányhoz (belegondolva nem értem, hogy egy lány és ráadásul minden ok nélkül eltulajdonított valamit, ami abszolút nem is kell neki), majd számonkértem. Persze először tagadta, majd nem-hogy megijedt a tanári következménytől, amit fejtegettem neki, megmutatta, hogy hová dugta a fehér kiskocsit. Az éppen nem működő kályha égésterébe a hamumaradék alá! Megadta magát, visszajutott a matchbox hozzám, így a kérdést letudtam...

Aztán elérkezett az a délelőtt is, ami villámcsapásként ért engem, a tanárokat és a családot. Az egyik órán elhallgattam, majd ráborultam a padra. Úgy sötétült el előttem a világ, hogy semmi előjelét nem észleltem. Sem szédülést, sem verejtékezést, csak egyszerűen elájultam. A következő, amire feleszméltem az volt, ahogy kint ülők a folyosón egy széken és homályosan hallom ahogy azt kérdezzetik:

– Jobban vagy?

– Igen – feleltem halkán és bizonytalanul.

Miközben vizet próbáltak velem itatni a nagyon megrémült tanárok (persze az összes tanító ott állt felettem a diákok legnagyobb örömeire, pedig ők is megijedtek), kitalálták, hogyan juttatnak haza. Mivel az unokatestvérem édesapja a csajági TSZ-ben dolgozott a „mázásán” és ismerték rajta keresztül a Misit is, megállítottak egy IFA-t, aki látva a történeteket, elindult velünk Csajágra. Annyi rémlik, hogy egy szürke teherautó vezetőfülkéjébe felülök a Misivel, majd mivel nálunk anyám nem volt

otthon (véletlen éppen ezen a napon kellett Balatonkenesére utaznia), a rokonéknál vettek le a magas vezető melletti helyről.

Utólag kiderült, hogy a máskor magokat szállító IFA nem is szürke volt, hanem bordó...

Nagynéném nem tudta, mit kell csinálnia. Én ugyan már majdnem teljesen tiszta tudattal bambultam ki a fejemből, de nem voltam képes válaszolni egyértelműen. Egyrészt azért, mert előtte sosem voltam még rosszul, másrészt kissé kábán néztem rá.

– Mit szoktatok csinálni ilyenkor?

– Nem tudom. De van otthon a kredencben egy zöld füzet...

– Abban ez le van írva?

– Lehet.

– Mit adjak?

– Köszönöm szépen, csak éhes vagyok – bukott ki belőlem miközben feketni próbáltak.

Mialatt az egyik rokon elrohant a körzeti orvosért (már nem a kedves Barabás doktor bácsi látta el ezt a pozíciót, hanem valami Piroska), én befaltam egy darab kenyeret, meg egy kisebb füstölt kolbászt. (Ezalatt a Misi beszélgetett velem és azért, hogy ne „unatkozzam”, a kérésemre felrakott egy bakelit-lemezt. Talán a borítója, talán azért, mert valóban tetszett a zene, többször elindította az Omega Requiem című számát.)

Mivel a doktor nem tudott azonnal jönni, azt üzenté, hogy:

– Már kihívtam a mentőt, de addig is itassanak vele cukros vizet.

Anyut nem sikerült azonnal értesíteni (hát ugye akkor még nem voltak mobiltelefonok), ezért az unokanővérem (a Misi testvére) kísért be a veszprémi gyerekkórházba. Amikor megjött a doktor néni, megérkezett az akkori rendszer mentőszolgálat is. Azzal a törtfehér Nysa mentőautóval, ami szintén olyannyira beleégett az emlékezetembe, hogy még most, vakon is tisztán látom és érzem. (Az emberi tudat olyan, mint egy Bermuda-háromszög, mert sok mindent elnyel. Meg olyan is, mint egy óriási kert. Ekkortól kerülhetett bele az a „mag” is, ami hol óvatosabban, hol durván, de irányított afelé, hogy egykor majd minden álmom tere lehessen a mentőautó.) A magas tetején felvillanó, kerekített kék lámpái mellett ott sikított néha a rendszer tipikus szirénája is. Aki hallotta, vele sírt, vele szörnyülködött, hogy éppen kivel mi történt. Aki látta, ösztönösen – és mert ugye a KRESZ-t be kell tartani –, lehúzó-dott jobbra, hogy a mentő tudjon haladni. De még ezt is lehetett fokozni. A kék villogó, a sziréna mellett még helyet kapott a jobb első

és felső oldalon egy piros zászló is, ami ha kint lobogott, azt jelentette: Még nagyobb a baj, még jobban kell az út, még gyorsabban kell haladni! A hátul kétfelé nyitható ajtón piroslottak a keresztek, az oldalán pedig hosszasan rózsaszínlett (az akkori népköztársasági, vöröscsillagos, kalászos és háromszínű címerrel) a felirat: Országos Mentőszolgálat.

Az ablakok félig beláthatatlanul rejtették el a bentet. Azt a teret, aminek a zöldeskék színe, jellegzetes szaga a mai napig vibrál bennem. A baloldalon felfüggesztett „valami” a hordágy felett, amiről sosem tudtam meg, hogy micsoda. Azaz akkor nem. (Azt nem tudom, hogy miért nem kérdeztem sosem rá.) Igen, a mai fejemmel már nem rejtély, hogy egy egész testet rögzíthető, vákuum-matracnak hívott eszköz bújt meg ott. A hordágy fejrésznél a kerekeken pihenő szék, amin mindig ott ült a mentős, meg a félig tőle elválasztott sofőr is, aki időnként hátraadta a CB-rádió beszélőjét.

Mindkettejükön a fekete színű, vászonból varrt nadrág és zakó; mellkasukon egy kicsi hímzéssel: Mentők. Mindkettejüknek fehér, vagy aztán később halványkék ing feszült a kabát alatt, s néha egyikük vállán színes váll-lap mutatta: mentőtiszt. A sofőrön gyakran volt a kerek tetejű „tányér”-sapka, aki meg velem, vagy később anyámmal beszélgetett hátul (az ápoló) kezében meg a kicsi és fekete mappa. Ebbe aztán mindig felírtak mindent. Legalábbis akkor sokkal többet. (Mikor született; problémás volt a szülés, vagy sima; előfordult a családban más cukorbeteg; korábbi gyerekbetegségek; mi volt a rosszullet előtt; milyen és mennyi inzulint kap a gyerek...)

Évekkel később gyakran mesélte el anyám az ismerősöknek azt, hogy egy alkalommal megkérdezte a mentős, hogy mikor születtem.

– 1967-ben.

– Mikor?! Akkor nem idősebbnek kellene lennie az Andrásnak? – nézett fel zavartan az ápoló.

– Jaj, bocsánat. Tudja a lányom született 1967-ben, a fiam 1976-ban...

Aztán a nagyot reccsenő ajtók mindig becsapódtak és indulhattunk.

„– A már nem kómás gyerekkel elindultunk Csajágról a veszprémi Heim Pál gyerekkórházba.”

A folyamatosan nyikorgó és izgó-mozgó, minden részében recsegő mentő az engem kísérővel most persze nem száguldván érte el a veszprémi célját. Lomhán begurult a kitért, kovácsoltvas kapun, majd parkolás után felsétáltunk a „B” osztályra. Ott azon túl, hogy zajlott a napi ritmusú élet és épp átestek az ebéden (az illatait érezve ismét eszembe

jutott, hogy nem ettem), csodálkozva mondták: Nekünk azt jelezték, hogy jön a Jenei kómában.

Nemhogy kómás nem voltam, de már tényleg semmi bajom nem mutatkozott. Persze betelerlek az 1-es szobába, ott adtak egy pizsamát (sosem voltam tisztában azzal, hogy miért nem a sajátunkat viselhettük és azzal sem, hogy miért nem hordhattuk alatta az alsóneműnket) és röviddel ezután már csak emlékezhettem mindenre. (Közben az unokanővérem hozott mindenféle kellő felszerelést, amit ott vett meg a közelben; az akkor kapott zöld, maciformájú fésű sokáig a kedvencem volt)

A felvételi magasság és testsúlymérés után levették a vért, aminél már az arcizmom sem rándult, majd megvizsgált egy doktor néni és ezzel kész voltam.

Egy ideig csak néztem a játszó társakat, akik vagy az ágyukban, vagy egymással foglalkoztak, majd ki-kitekintettem az ablakon. Azon a plafonig érő, magas ablakon, amin pont a kapura lehetett látni az erkélyen túl. Hányszor néztem a látogatási idő előtt a várakozó embereket ott kint, hogy mikor jönnek be; ott vannak-e a szüleim; miért várják meg pontosan a látogatási időt? Milyen sokszor fordultam el csalódottan, amikor nem jöttek onnan kintől hozzám, csak másokhoz és akkor is, ha figyelhettem a távolodó szüleim. Néztem a beguruló mentőket, vagy más autókat, s figyeltem azt, hogy mikor van nyitva a kapu és mikor zárva. Innen tekintettem nyáron a fákat, a lent virágzó rózsákat az alattunk lévő bejárathoz futó járda mellett és télen azt, ahogy a feketerigók sárga csőreikkel ott gubbasztanak egy-egy faágan.

A nővérek tették dolgaikat. Megírták a lázlapom, amiben mindig tetszett, hogy a lázgörbét a varázslatos 37-es vonalnál feljebb és lejjebb besatírozták grafittal; minden kockájába vagy egy szám, vagy egy szó került; amiből mindenki mindent azonnal tudott.

A nővérkék, akik kedvesen szóltak, ha rosszul volt az ember, és ha nem bírtunk magunkkal, mérgesen is. Beszélgettek velem, ha idejük volt és észre sem vettem, ha gyógyítottak. Meg akkor is, ha cigiztek hátul a mellékhelységnél és akkor is, ha más okuk volt... Dolgoztak idősebbek köztük, akikről eleinte az ember jobban tartott (a göndör hajú és alacsonyabb Marika néni), a középkorú bölcsességeit állandóan átadó (a vörös és rövid hajú Ica néni), de fiatalabbak is, mint a kedveltebb és mosolygós Gitta néni (hosszú barna haját mindig copfba fogta és nagyon mérges volt, amikor egy alkalommal a lépcsőházba lévő „véle-

ményládába” beledobtam, hogy kedvelem) és az Erika néni (szőke göndör hajú volt és ő is tudott nevetni).

Na, és a főnővér, a Jutka néni. Ő mindig ott ücsörgött a folyosón az asztalánál és állandóan írt valamit. Az embernek az a gondolata támadt, ha nézte, hogy mindig sok a dolga. Írt beteglétszámot, könyvelt mindenféle listákat, rendelési tömböket másolt, meg csupa olyat tett, amit gyerekként nem is tudtunk. De hiába volt idősebb, meg néha morózusabb, tudott nevetni. Tudott nem ijesztően hozzám szólni, s tudott néha meglepetést adni a szekrényéből. Ha pedig nagyon unatkozott az ember, még azt is megengedte, hogy zárójelentéseket pecsételjünk a többi betegtárssal, vagy még ritkábban – ha meg mertük kérdezni – gépelhettünk az orvosi asztalokon álló írógéppel.

Milyen nagyszerű élmény volt ez! A máskor csak hallgatott „takk takk tikktakk zrrrrr takk takk takk tikktakktikk” az én, a mi ujjaink alól ugrottak elő. S ha jól belejöttünk, a végén már „majdnem” olyan gyorsak voltunk, mint akik a hivatalos dokumentumokat írták. (Talán itt indult el a szeretetem az íráshoz, talán itt kezdte el tudat alatt meg tanulni az agyam a „vakon gépelést” is.)

De visszatérve a megérkezésem utánhoz: kinéztem az ablakon, és ahogy ott ültem a nagyoknak kinevezett ágyon, azon gondolkodtam, hogy meddig leszek itt, meg azon, hogy mikor jön anyu. A látogatásra meg is érkezett. Ismét zavarban, ismét több évet öregedve és ijedten. Neki is azt mondták csak, hogy rosszul lettem az iskolában, miképp „hoztak haza”, mentő hozott ide, jöjjön utánam. Miután beszélt a doktornővel, majd látta, hogy mégsem akkora a baj, odaült mellém és megkérdezte:

– Miért nem etted meg a tízóraid?

– Nem tudom.

– Azt mondták, meg láttam, hogy csak a felét fogyasztottad el annak, amit becsomagoltam.

– Nem emlékszem. Csak ami utána volt – feleltem halkán.

– Éppen ma, amikor Kenesére mentem. Pedig tudod...

A történetek megmutatták, hogy még ha én is voltam ugyan a hibás, de a beállításom sem lehetett tökéletes. Még akkor sem, ha addig minden ellenőrzéskor jók voltak az eredmények.

Innentől kezdve – ha statisztikai görbét rajzolnánk, az emelkedő tendenciát mutatna – fokozatosan szaporodtak a problémák. Ám nem a vércukor leesései miatt, hanem épp ellenkezőleg. A „sok szénhidrát”

állandóan borított. A kiszabott zsemlét megettem, az akkor fixen beállított inzulint beadtuk, s mégsem volt valami rendben. (Ekkor már – mint említettem a modernebb és korszerűbb műanyag fecskendőkkal és egyszer használatos tűkkel – magam adtam az inzulint. Egy alkalommal anyámék nem értek haza időben és ott ültem a szurival a kezemben. Majd félve a rosszullettől, egyszercsak benyomtam a vállamba. Onnantól kezdve teljesen önmagam intéztem az inzulinadást.)

Ha este könnyebben aludtam el, miközben észrevétlen többet ittam, reggelre rám tört a hányinger. Felébredtem, hogy futnom kell, majd fokozatosan addig hánytam, amíg már csak az epe ürült kifelé. Ehhez párosult, hogy szomjas lettem, majd tíz-tizenöt perc pihenő után minden kezdődött előlről. Apámék meg, ahogy mondták nekik, tették a teendőt: cukros víz és mentőhívás.

Beérett a mondat:

– Megint szaladni kell, rosszul a gyerek – mondta szomorúan egyre gyakrabban édesapám és ebben az időben ő öregedett hirtelen.

Újra nyikorogva nyíltak a szekrényajtók, amiből előkerült a „menetre a ruha”, pakolták a „kórházi cuccot”, meg összeszedték a korábbi zárójelentéseket és a „zöld füzetet”.

Évek teltek el, mire rá kellett (volna) ébredni, hogy ha ilyen típusú a rosszullétem, akkor végképp nem a cukros víz a jó, hanem néhány egység inzulin. Persze ez is titok, hogy miért nem derült ki, miért nem mondták, miért nem jöttem rá előbb?

Mire kiért a mentő, akik gyakran már amikor megkapták a nevet, vagy a falut feladatnak, tudták hová kell jönni, nagyon rosszul lettem. Hányini már nem tudtam, viszont olyan görcsök szorították a nyakam, majd a mellkasom felső részét, mint akinek infarktusa van. Aztán a hasam is görcsölt és ez az egész egyben sokszor oda fajult, hogy magam sem bírtam tovább. Nyüsztve és a hordágyon fekvé a hátsó ajtót rúgtam kínomban. Kisgyerekként nem bírtam türelemmel, hiszen azt már tudtam, hogy fél óra, amíg beérünk Veszprémbe, s ott is még idő, mire könnyebben lehetek. (eleve valamiért már nem volt könnyű szólni a szüleimnek, hogy nem vagyok jól, de amíg kiért a mentő, már az is fél óra lehetett.) Néha az volt a jobb, ha lefekszem, néha meg akkor görcsöltem nagyon. Előfordult, hogy ülve nagyobb volt a hányinger és így jobban görcsölök, de idővel minden rosszullet mindenhogy fájt.

A mentőben sosem kaptam semmit. Bár egy alkalommal a fiatal ápoló adott egy hányingercsillapítót, de semmit sem ért. Mást nem tehetett, mint amit a kísérő valamelyik szülőm: aggódva és sajnálkozva nézte a szenvedésem. Ennek köszönhetően többször került ki a vörös zászló a Nysá-ra és többször visított fel a sziréna is, amit senki nem bírt idegekkel...

Még olyat is megéltünk, hogy annyira rosszul voltam, hogy arra készítette a mentősoket, hogy átugrassanak a síneken a piros jelzés ellenére is, pedig állítólag már jött a vonat.

A kórházban pedig ahogy szaporodtak a bemenetelek, érkeztek a lesajnáló mondatok: – Már megint a Jenei? Már megint melléettél? Már tudtuk, hogy te jössz. Hiszen egy hete mentél haza!

A gyógyítás pedig állandóan azzal indult, hogy infúziót kötöttek a karomba. Hol a könyökhajlatba – ilyenkor kifeszített pózban ráragasztották a karom egy gézzel és széles Leukoplaszttal betekert sínre –, hol a kézfejembe. Ez utóbbi jobban fájt, de több mozgási lehetőséget hagyott.

A kezdetkor a nagy üvegbe az ásványi sók mellé inzulint adagoltak (ugye tudták, hogy a magas cukorra az a jó), majd ahogy javult az állapotom, már óvatosan a gyógyszer miatt cukoroldatot is. Egészen addig, amíg már szájon át bírtam enni ismét.

A folyamat pedig ismétlődött: reggeli rosszullet, mentő, kínok kínja, kórház, rövid gyógyítás, egy hét után haza, otthon az általunk tudott diéta betartása, hétköznapiak, majd megint a rosszullet. S ez idővel egy hét otthont jelentett, másfelet Veszprémben. Ez pedig senkinek nem volt jó. Anyáméknak sehogy, akik sosem tudták, hogy mikor jön az újabb kínlódás és a szaladás, hogy miért nem stimmel az egész, hogy miért szaporodnak az ősz hajszájak. Nem volt jó a családi összképnek sem, hiszen senki nem értette, hogy mit csinálnak rosszul a szülők? „Nem figyelnek a gyerekre; nem adják be az inzulint; elhanyagolják a diétát; nem biztos a szociális háttér...”

De nekem sem volt jó. Nem élveztem látni sem a lekezelő nővérek beszélésait a „B” osztályon, sem azt, ahogy anyuémról beszélnek. Nem viseltem jól apám tekintetét, ahogy szólok neki a rosszulletről otthon, de nem maradt nyugodt a lelkem mikor anyám jött látogatni és félve adott oda egy-egy almát.

Hallottam apám egyik monológját egyszer, ahogy nagybátyámnak beszélt:

– Tudod, amikor bekanyarodok az utcába és nem hallok a gyereket, vagy már látom a fűvön a kocsikerék nyomát, tudom, hogy mentő volt itt. Tudom, hogy rosszul lett a fiam, tudom, hogy hiába dolgozom egész nap, tudom, hogy megint elviszi majd a mentő. Tudom, hogy mennyire szenved, ha nincs jól, s tudom azt is, hogy mit pusmognak a kórházban az emberek. Csak azt nem tudom, hogy én mit nem csinálok jól...

Ahogy szaporodtak a rosszullétek, nőttek a hiányzásaim, aggasztóvá vált, hogy abban az évben miképp végzem el az iskolát. Már többet láttam a Heim Pál gyermekkórház épületét, a kertjét, mint az osztályom, már jobban ismertem a nővérkéket és az orvosokat, mint a tanítóim és az osztálytársaim. Egy hetet odahaza, másfelet, vagy kettőt Veszprém-ben éltem, ebből meg nem tudtam még a jó képességeimmel sem év végi vizsgát tenni.

A gyerekkórház akkori igazgatója Dr. Gáti István javaslatára megszületett a leoptimálisabb megoldás:

– Olyan hely kell a gyerek számára, ahol amellet, hogy beállítják a cukrát, tanulni is tud folyamatosan. Egy intézet... gyógyintézet. Egy szanatórium, ahol ismerik is, s ahol tanulhat is. Mosdós...

Hallva a szót mind bennem, mind apámékban kavargtak az érzések. Tudták, hogy ott jó lesz, mert amit a doktor mondott igaz, de hát az a hely nagyon messze van.

En emlékezve a csodaszép kastélyra és a kertre nem ijedtem meg. De hát az olyan messze van az otthontól...

– Jó lesz, majd meglátják – felelt a főorvos – Mire befejezi a tanévet, a vércukra is be lesz állítva és képes lesz pótolni a hiányzásokból fennmaradó dolgokat.

Mire letisztult volna bennem minden, örök búcsút sem véve az alig ismert küngösi iskolától, már vitt a mentő Mosdós felé. Akkor nem kísérték el anyámék. De megígérték, hogy amint tudnak, jönnek majd látogatni oda is, csak mivel messze van, nem olyan sokszor, mint Veszprémbe. Becsapódtak a mentőautó ajtajai és elindultunk a többszáz kilométerre lévő kastély felé.

7. Iskola-szanatóriumok – Mosdós

Amikor begurultunk a mélyzöld és méltóságteljesen az utat őrző fenyősoron a régen látott, de minden emlékében csodaként élő „mesekastély” felé, amellet, hogy távolra kerültem a szüleimtől, az otthonomtól, megnyugodtam. Tiszta és erős, gyantás levegő csapott arcon, szemem kitöltötte a magasba törő tornyok képe.

Az épületegyüttes alakja magába rejtette a tornyos csúcsokat; a két szára végén egy-egy négyszögleteset, a „sarkon” pedig szinte egymás mellett két kör alakút. A tetőn kémények, villámhárítók emelkedtek még az ég felé, a cserepek szőnyege alatt pedig szolidan húzódott meg az alig észrevehető ereszcsonatorna rendszere. Amint korábban megjegyeztem, az egyik végéhez egy nem épp odaillő új szárnyat építettek, de ezzel biztosítottak további ágyakat a kezeléshez és azokat az ellátó és kiszolgáló részlegeket, melyekkel a teljes gyógyuláshoz magas színvonalon hozzá tudott járulni a gyógyintézet.

A kék villogós Nysa odagurult az újabb épületekhez, és amikor beléptünk a mentőszökökkel az üvegajtón, olyan kép fogadott, mintha egy mai emeletes toronyházba értem volna be. Mintha egy fővárosi kórház „pavilonja” engedte volna meg, hogy a „testébe” térjek meg. Kicsit csalódva vettem tudomásul, hogy most nem a szép és ódon kastélyba kapok ágyat, de gyerekként persze csak csendben foglaltam el a nem nagy szobában a nekem szánt fekhelyet. Kedves nővérke érkezett, elvégezte a szokásos felvételi dolgait, majd magamra hagyott. Azaz egy társ is volt ott, akivel azonnal beszédbe elegyedtem. Megtudtam, hogy mikor mi a menet, s hogy holnap reggel együtt megyünk majd fel az emeletre, ahol az iskola van.

– Na és mi van a régi épületben? – kérdeztem tőle.

Mivel hozzászoktam a nagy térhez, a szabadon való rohangálásokhoz, annak ellenére zavart a bentlét, hogy korábbi kórházi tartózkodásaim alkalmával nem keveset voltam épületeken belül.

– Ott a felnőttek és a többi gyerek. Meg a dokik és a vizsgálók.

Másnap aztán valóban iskolába indultunk. A saját könyveimet és holmimat vittem; a sok ismeretlen tényezőben legalább akadt valami olyan is, amihez kötődtem. Egy kis „hazai”. Elhaladva az egykori óvoda

szintje mellett emlékeim felelevenedtek, de én ugye már „sulis” révén azt hiszem észre sem vettem igazán a kicsiket.

Az alsósok folyosója kitöltötte a felső szintet. Több szekrény állt ott némán és mindegyikben könyvek, meg kitömött madarak néztek vissza ránk. Meg egy nagyobb üveg, amiben egy kisbaba lebegett. „– Ez egy régi diáklány meghalt gyermeke volt.” – mondta a tanító néni, akit Katalinnak hívtak.

Pillanatok alatt beilleszkedtem az egész csoportba. A két teremben párosával voltunk osztályok, mint akik az alsó tagozathoz tartoztak. A felsősök lent, a földszinten – vagy az alaksorban – tanulhattak. (Tudom, hogy ott volt egy apró tornaterem; valamivel később megpróbáltak velünk lágy zenére meditációt tanítani, majd a gondolatainkat leírni, de ez akkor még nagyon távoli volt.)

Fent, nálunk a nem sok gyerek elfért; együtt tanulhattak az elsősök és a harmadikosok, meg a negyedikesek és mi.

Néhány nap után aztán átkerültem oda, ahol óvodás koromban lehettem: a régi szárnyba. Ott – mint korábban – a fiú-részleg egy egész folyosót kitöltött. A nagyajtón (a vaskos fából készített bejárat a rajta lévő óriási rézkilinccsel valószínűleg eredeti lehetett) betérve semmi korábbi emlék nem ugrott be, de ahogy újra felfedeztem a teret, rövid úton megtaláltam a hangulatot. Nekem egy kisebb, a parkra és nem a középén lévő murvás parkolóra nézett az ablakom. Ezen a nagy belmagasság miatti hosszú és a majdnem a plafonig tartó üvegen félig volt csak rács. (Gondolom az épület műemlék titulusa miatt nem rondították volna el az összképet egy teljes fémhálózattal.) Egyforma „kórházi” ágyak, rajtuk egy-egy pokróc színezte az összképet, de ezen túl sem más bútor, sem kép nem volt bent. (A ruháinkat a folyosón lévő szekrénybe rakhattuk el.)

Mellettünk előrefelé lapult meg a vizesblokk. Ebből elsőként nyíltak a WC-k, belül pedig az ülőkáddal és kék csempével lévő fürdő foglalt helyet. Visszagondolva szürkélt ott valami, ami olyan nyomasztóvá tette az egész helyiséget, mint egy ősrégi bolondokházában a kényszerfürdető.

Még előrébb egy lezárt ajtó rejtekében egy raktár, aztán a kezelő állt. Hátra haladva ott „lakhattak” a kicsik (rég szobám nagysága most is lenyűgözött), utána egy hosszú szakaszt követően várt az étkezésekre szolgáló ebédlő. Üvegfallal elválasztott konyhával, a sarokban televízióval, citromsárga csempézéssel és a magas fákra néző, nagy ablakokkal.

Ezek pedig a sárga színnel együtt olyan fényessé varázsolták a kis és nagy asztalokkal teli termet, hogy még lámpák nélkül is világos tudott lenni.

A másik oldalt csupa szoba, ahol még nagyobb fiúk pihentek és gyógyultak. Ezekbe a kórtermekbe ritkán jártam be még később is, pedig az egyikben szintén egy cukorbeteg srác volt. (Ő nem egyszer próbált meg olyan ételeket rámtukmálni, amit a diéta nem engedett meg.)

– Csak egy rágó, ettől nem lesz bajod – mondta egyik este, amikor megkínált az akkor divatos, gömbölyű édességgel.

– Nem, köszí. Abban is van cukor – feleltem és nem is értettem, hogy miért kísérti a sorsot. Persze később ő csodálkozott, hogy nekem miért tisztább a leletem, mint az övé...

A folyosó végét lezáró, többszögletű „kistorony”-ban székek álltak, meg a később igen gyakran sok időnket lekötő csocsóasztal. Ezen órákat játszottunk, miután egy-egy este letudtuk a vacsorát.

Eme részről kellett már a többiekkel reggelente átsétálni a lányok szárnyán keresztül az ugyanezen a szinten lévő iskolába. Minden reggeli után összeszedtük egymást és vidáman robogtunk a tanítóinkhoz.

Nem zavart sosem minket, hogy más is tanul rajtunk kívül. Megosztották az órát és mindenki tudta, hogy hol figyeljen a tanárra, mikor a saját feladatára azért, hogy ne akadályozza a másik osztályt. Egy idő után valahogy kiderült, hogy sem mi a másodikosok, sem a negyedikesek nem tudják a szorzótáblát. Épp elég megszégyenítőnek hatott a tény, de azt hiszem a negyedikeseknek még inkább pírt futtatott az arcára az, ahogy ki kellett állni a tábla elé és sorba mondani az egyes részeit a szorzásoknak. (Mint utóbb kiderült, ezt a napot a másik teremben is elszenvedték. Valahogy sehol nem tudták a szorzótáblát?)

Szünetekben persze kint rohangáltunk, vagy épp beszélgettünk a folyosón és emlékeimben erősen él, ahogy sokat bámultam mind az üvegben lévő babát, mind a többi tartósított „valamit”.

Elérkezett az az első látogatás is, amikor apámék jöttek. Részletek nem maradtak meg, de tudom, hogy megkaptam életem első Star Wars babáját: egy Darth Vader bábut. Mozgott a karja, meg a lába és ugyan kemény anyagból feszült a hátán a köpenye, de nagyon örültem neki. (Valamivel korábban láttam még otthon magát a filmet, ami akkortájt igen nagy dolognak számított a Magyar Televízióban. A hetekig való készülés a filmre azzal járt, hogy úgy számoltam vissza az időt, mint

amikor karácsonyra készül az ember. Belegondolva, nem véletlen, hogy még ma is kimagasló film és milliók kedvelik világszerte.) Kaptam mellé egy Han Solo-t is, de az kevésbé tetszett. A negatív hős már akkor is közelebb állt a szívemhez és jobban is volt kitalálva.

A szomszéd szobában akadt egy másik ugyanilyen „Fekete lovag”, de annak a kezébe lehetett rakni a fegyverét. Még egy kis irigység után is az vizgasztalt, hogy az enyémnek jobb a köpenye!

S hogy teljes lehessen a kép, meg mert szerettünk kártyázni is, a bábukhoz csatolódtott egy ugyanilyen témájú, képekkel színes, párosítás pakli. (Órákat tölthettünk el vele, nagy játszmákat lebonyolítva.)

Egy este valahonnan előkerült egy színes cikk a filmről. A lapban egy kétoldalas kép vihetett minket a „távoli galaxisba”. Nem tudom, hogy mi szállt meg, talán nem voltam tisztában a közel ötszáz forint értékével, mert mind odaadtam a képért. Ebből aztán csúnya leszidás lett; amint kiderült az üzlet, a nővérke elrakta a pénzem.

De akadtak még hasonló történetek is. Ezekből az egyiknek máig őrzöm az emlékét a homlokomon. Este szállt már ránk, s eldöntöttük, hogy egy a sötétben is világító álarccal megijesztjük a szobatársunkat. Ő aludt, mi meg csendben belopóztunk a szobába, amit már jóval korábban az általunk lehúzott redőnnel még átláthatatlanabbá tettünk. (Most, hogy írom e sorokat mosolyogni támad kedvem. Önmagam „érzékenyítettem”; vagy készültem a mostani jelenemre?)

Úgy terveztem, hogy letámaszkodom a mellette lévő ágyra, leülök, és amikor ott vagyok, megrázom és rákiáltok. Tervnek jó lett volna, de közben a megszokott helyről elvitték az ágyat aznap, engem meg a vaksötétben a megszokás irányított. A vége az lett, hogy lendületből letámaszkodtam a nem létező fekvőhelyre, de mivel az nem állt ott, nekiestem fejfel a falnak. Hát, ordítás az volt, a gyerek meg is ijedt, nekem meg kis híján betört a fejem

– Szerencséd van Andris. Nem kell sem kapcsolni, sem varrni. De büntetésként holnap kék monoklival fogsz iskolába menni... – jegyezte meg a nővérke és ezzel letudtuk az egészet.

Visszatérő és kedvelt szórakozásnak számított, hogy lekéredzkedtünk az ablakaink alá a kertbe, hogy „jó gyerek lévén” összeszedjük a szemetet a fal melletti gyepről és a díszbokrok alól. Ehhez nagy hévvel kértünk mindig egy vödört és nekivágtunk a „kincsvadászatnak”. Merthogy

ugyan akadt ott nem kevés papír is, de ahová a szemét kirepül, oda gyakran más is. Néha egy-egy katona, vagy egy-egy matchbox is kiesik. Mint ahogy egy alkalommal egy apró repülő kicsinyített mása is. (Talán egykori gazdája kipróbálta, hogy valóban tud-e repülni.)

A park akár bentől szemléltük, akár szerencsénk volt benne sétálni, mozogni, játszani, ugyanúgy elvarázsolt, mint maga a kastély. Rendezett bokrok, nyírt cserjék, sokfajta fák tarkították a többhektáros – a kúriához tartozó – parkot. Kicsi és nagyobb, murvával behintett és leszórt utacsák szaggatták a nyírt füves kerteket. Néhol egy egész focipálya nagyságú részt vettek körül egy domboldalon, s a tetején egy sor fenyő között padok álltak rendelkezésre azoknak, akik a tiszta és jó klíma miatt egy kis pihenéssel szakították meg a járást. Persze középen virágok éltek; gyönyörű rózsabokrok, tulipánok, jácintok és társaik.

Máshol egy rétnek beillő helyen patak csordogált, ami felett fehér nyírfák törzseiből ácsolt sétahidak álldogáltak. Megint egy másik területen apró játszótér várta a kisebbeket, s az oldalában pedig erdőnek tetsző liget húzódott meg. Ez utóbbiba csak alig merészkedtünk be, mert egyrészt a tanító nem engedett el messze magától, másrészt nem ismertük a mélyét. Azt tudom, hogy itt szedret és áfonyát lehetett szedni, s ugyan nem léptem a „nem tartom a diétát” gyakorlatot követők sorába, bizony egy-egy szemet megkóstoltam. (Azóta sem ettem áfonyát.)

A régi épület csúcsához futó hátsó sétány két oldalán tiszafák álltak órként sorban, a közepén két öregebb fa ágai úgy hajlottak össze, hogy kaput alkottak. Ennek az utacskának a végén pedig, közvetlen a két, kerek tornyos bejárat előtt egy szökőkút fogadta be a nyáron beletett díszhalakat és a teknősöket. Mindez olyan harmóniában, gondozva és rendezetten, hogy még ma is látom a szépségét, érzem a nyugalmat. Orromban „látom” a sok fenyőt; ujjaimon át bizseregnek a rózsatövisek, meg a szúrósabb bogáncsok; bokámban „loczog” a harmatos fű nedvessége.

Már nagyon korán szerettem nézni és értelmezni, tanulni a térképeket. Odahaza órákon át bambultuk apámmal az atlaszokat. Nem volt gond egy-egy főváros, vagy az adott ország zászlaja; tudtam, hogy egy nagyobb folyó honnan ered, hova fut; hol emelkednek a magas hegyek, s hol lapulnak meg a mélytengeri árkok. Ezért lehet talán, hogy könnyen rajzoltam magam is térképet a helyről, ahol megfordultam. Persze, nem színtezve, meg nem méretarányosan, de ott Mosdóson a kertről is

készült akkor ilyen. Bár voltak rajta fehér foltok, de mégis amikor eljött a következő látogatás, már nemcsak fejből mutathattam meg anyáméknak a parkot. Ha pedig esett, az ablakunkból néztük. S hogy még közelebből tehessük ezt, felálltunk a párkányra, megfogtuk a mellünkig érő rácsot és bámultunk a mélységbe és a távolba. Egyik délután valamiért dolga akadt az ügyeletes orvosnak és épp akkor nyitott be hozzánk, amikor fent álltunk a korlátnál.

– Azonnal gyertek le onnan! Az a rács nem bír ki benneteket, csak az kell, hogy kizuhanjatok! – kiabált a Kósa doktor és megjegyezte, hogyha még egyszer meglátja a dolgot, annak következményei lesznek.

Lettek, mert ugye az eset előfordult újra. Ezután ketten órákig térdeltünk a nővérszoba sarkában egy hosszú kiabálást követve. Pont ott, ahol az orvosi szoba nyílt. Így ugyan a nővérke tudta, hogy jogos a büntetés, de még a jó szíve sem tette lehetővé, hogy elengedje a dorgálás ezen fajta „tettleges” következményét. Persze mi tudtuk, hogy nem terheltük egész súlyunkat a rácsra, de mertünk volna vitatkozni egy felnőttel? Rádásul egy doktorral? Inkább lesütött szemmel és hallgaton viseltük sorsunkat. Többet tényleg nem álltunk fel a rácshoz...

Teltek a napok, a hetek. Mikor többször kellett vért venni tőlem, hogy úgynevezett sorozatot csináljanak (vércukorprofil), gyakran magamnak kellett levinnem a laborba a mintát. Ilyenkor felöltöztem – télen kabátba – és boldogan sétáltam végig az utat. Nézelődhettem az aulában, figyelhettem kint a területet és élvezhettem a képet. Az út ugyan rövidnek hatott keresztül a murvázott parkolón az új szárny sarkáig, de egyik nap a hóban egy órát vettem észre. A téglalap formájú óralapon a mutatók nem mozogtak – akkor azt hittem, hogy vizet kapott az időmérő –, de egy pillanatig ez sem zavart. A barna és műanyag szíj nem elszakadása miatt engedett el, hanem azért, mert kicsúszott a testből a tüje. Miután ezt megigazítottam, s felhúztam a kisvekkert, már hallottam, hogy jár. Lett egy óráim!

– Honnan loptad? – kérdezte az a nagyobb srác, aki korábban megpróbált cukros rágóra csábítani.

– Nem loptam, találtam a labor előtt.

– Akkor jó. Komoly kis óra – vette tudomásul és nem hozta fel többet a témát.

Nagyon büszkén viseltem aztán évekig, mint ahogy az akkor kapott első rottringom is ezen a sorson át lehetett a hasznos társam.

Úgy folyt az idő, hogy nem vettem észre. Hiányzott ugyan az otthon, a csajági táj, az odahaza lévő barátok és osztálytársak, de itt minden nap történt valami. Ez pedig sikeresen elvonta a figyelmem a távolban élő falumról és az ott zajló mindenről.

Itt láttam először a Kincs, ami nincs című filmet. Amikor Kati néni szólt, hogy délután kimegyünk a szanatóriumból, megörültünk nagyon a hallottaknak.

– A film vicces, de az az egyetlen kérésem van, hogy utána nem fogtok még játékból sem pofozkodni Rendben?

– Hát persze Kati néni – bólogattunk.

– Akkor indulás!

A híres mozi azóta is a kedvenceim közé tartozik. Nagyon sokat láttam attól kezdve még, s ha most vakon nézem meg, még mindig nagyokat nevetek a most már nem látható, de egykor látott jeleneteken. (És persze, hogy a visszafelé vezető úton csattogtak a fantáziapofonok, visszajátszottuk szóban és dramaturgiában az egyes pillanatok, utánóztuk a két főszereplőt.)

Közeledett az év vége, de akkor volt Magyarországon a VIT (Világ Ifjúsági Találkozó) és ebből, ha csak kicsiben és bent, de mi sem maradhattunk ki. Nem viseltük sem a kisdobos, sem az úttörőnyakkendőinket, de az oktatók megmozgattak minket. Kérdéseket és feladatokat állítottak össze számunkra, majd az egész parkban állomásokat biztosítva, feladat sorozatokban kellett részt vennünk. Előtte megtanultuk a kérdéseket, a jó válaszokat, aztán az adott időben vígan és hősként jártuk végig az „akadályversenyt”. Nem egymás ellen volt ez, nem is igazán versenyként kezeltük, csak játékként. De ott mégis komolyan feleltünk, futottunk, segítettük a saját csapattársainkat.

Aztán amilyen hamar odakerültem Mosdósra, a tanév olyan gyorsan el is telt. Nem kis hátrányomból olyan előnyre tettem szert a tanulmányi eredményeket nézve, hogy ismét kitűnőre vizsgáztam. Szorgalmam kimagasló és példás lett. S itt – mivel nem a csajági kultúrház színpadán lehettünk, de errefelé is kiemelték az eredményes tanulókat – az egész gyógyító személyzet és a megérkezett családtagok előtt, a méltóságteljes aulában vehettem át a könyvjutalmam. Miközben mosolyogva nyúltam a kötetért (erre már nem emlékszem, hogy mi volt) kezet fogtam az engem tanítókkal és az igazgató főorvossal. Az 1959 óta a szanatóriu-

mot vezető és folyamatosan fejlesztő Dr. Andrásófszky Barna arca nem maradt meg bennem, csak annyi, hogy alacsony emberként tevékenykedett otlétem alatt is. Nemcsak a gyerekekért, hanem azokért a felnőttekért és az egész „paradicsomért”, amiben az ő irodája a galériáról nyílt egy hátsó ajtó mögött.

Amikor a jutalmazás történt, anyámék szintén fent álltak a galéria korlátja mellett és mosolyogva, könnyes szemekkel, büszkén néztek rám. Bízta a jövőben, bíztak abban, hogy a múlt nem ismételi majd. Már csak azért sem, mert mosdósi tartózkodásom alatt egyetlen alkalommal sem voltam rosszul. Nem ébredtem hányingerre, nem ájultam el és nem nagyon kellett változtatni az inzulinon. Itt is naponta hatszor ettem (bár volt, hogy a pótvacsorára szánt kakaót kiöntöttem, mert nem kaptam hozzá édesítőt és úgy keserűen nem bírtam meginni), de valamiért sosem lett sok a zsemle. Megettem, amit adtak – mint odahaza is –, de fel sem tűnt, hogy nem volt öt darab egészben egy napra...

8. Egy évet alig

Bár semmi rossz élmény nem fűződött számomra Mosdóshoz, mégis örömmel indultam hazafelé. Csajágra, ahol vártak a barátok, a rokonok, a nyár és minden...

Miközben én áttanultam a tavaszt, amikor otthon apámék „elindították” a kertünk életét, a Szabadság utcában nyárra sem változott nagyjából semmi. A szomszéd néni reggelente hajnalban kinyitotta a tyúkok és a kacsá-ól ajtaját és hangosan (minden nap hat óra körül) kiáltozni kezdett: Híjja híjja híjja! Lillilililíí!

Erre megtelt a baromfiudvara kapirgáló csirkékkel, a kicsi úsztatóhoz igyekvő kacsákkal és a káráló tyúkokkal. A helyükön maradó malacokat megetette, aztán vagy ő is elgarázdálkodott a kertjében, vagy főzni kezdett a konyhájában a szintén nem fiatal sparheltjén.

Amíg nem épült fel a falu gázpalack-cseretelepe, keddenként járta az utcákat egy világoskék, platós Barkas és nagy dudálások után tőle kaphattunk az üres gáztartályunk helyett egy telit. Ha nem ő tülkölt, akkor vagy a már számomra tiltott másik jött, aki csak „Dinnyét!” rikoltozással érkezett, vagy egy-egy autó, esetleg lovas kocsi porzott el előttünk.

Amíg tombolt napközben a meleg, anyám főzött bent a hűvösben, aztán apám hazaértéig olvasott. Ott ült a bejáratí ajtó előtt és falta a könyveket. Rengeteg könyvünk volt, de ha ezeken már többedszerre is át rágta magát, kért kölcsön, vagy egyszerűen elment a könyvtárba. Krimiket, ifjúságiakat, indiános történeteket és nagyjából mindent. Ott a kereszthuzat miatt ugyan szelesebb levegő járta át az előszobát, de az egyre romló szemének a természetes fény segített. Rá-rágyújtott egy szál Románra, vagy később a piros Symphoniá-ra és egy délután alatt képes volt felfalni egy kötetet.

Apám hajnalban kelt, legyalogolt a nagyállomásra és az első „munkásvonattal” átutazott az aktuális telepre dolgozni. Azért, hogy bár alapító tagként tartották számon a munkahelyén, a következő hónapban is elhozza a nem túl nagy fizetését. Azért, hogy azzal a „rengeteg” pénzzel eltartsa a családot...

Felvette a megszokott kék melós nadrágját, bakancsát, elrakta a ronggyá használt táskájába (amiben mindig volt egy colstok, egy kihagyezett ácsceruza, a papírjai és a gyöngyházfényes-zöld, kisvillás

bicskája) a friss szelet kenyerét egy darabka szalonnával, majd a ki tudja hányadik kávéja után megindult. Egyre őszerű hajával borított fejére felvette a szintén kék svájci sapkáját, de persze én ezt csak abból tudtam, hogy ugyanígy ért délután haza. Fáradtan, szaporodó ráncokkal, cigarettával a szájában. Azzal, amit egy alkalommal mi is kipróbáltunk, s ő rajtakapott. De csak szigorúan ránk nézett, nem szólt, mert onnantól nem volt miről tovább beszélni... (Mindent egybevetve tudott viccelni, tudott nevetni is. Bár visszanezve ez csak álarc volt.)

Ő is ugyanazt szívtá, mint anyu, de ha épp nem jutott hozzá, bizony kikandikált a zsebéből a széles csomagú Munkás, vagy Kossuth is.

Sosem evett hazaértekor. Megivott egy kávé, aztán amíg művelni kellett a kertet, oda indult hátra. Végignézte a termést, majd vagy az eresz alatti bádoggádból (amibe összegyűjtöttük az esővizet), vagy felhúzáva a kútból meglocsolták a „gazdaságot”. A szomszéd házának árnyékában terjedő uborkát, az őket követő paprikákat és paradicsomokat, majd sorban a többi. Zöldségeket, krumplit, néha dinnyét. Mindegyikre annyit, hogy elég legyen. Egy, vagy két évig még fóliasátrat is csinált. A hozzávaló favázat meghoztuk az erdőből, s magát a fóliát pedig megvette a munkahelyén. Ez utóbbit még emlékszem, hogy az egyetlen vasalónkkal, újságpapíron keresztül olvasztotta össze akkorára, hogy az beterítse a helyet, ahol előnevelte amit akart később nekünk. Hol az asztalra rakott ételbe, hol a zsíros kenyérre.

Hordta a vizet kannákkal anyám segítségével, majd amikor végzett, már csak arra maradt energiája, hogy megmosakodjon és lefeküdjön. Eleinte még átolvasztotta a napi Népszabadságot, de idővel a papírt csak begyűjtásra használtuk fel, olvasni nem maradt energia.

Enni mindig éjjel evett. Többször hallottuk, ahogy csörömpöl a hűtőből kivett edénnyel, majd vagy hidegen, vagy sercegően melegítve kanalazta ki a lábasból a napi étet. A legtöbbször főzeléket, meg a nálunk gyakori pörköltet. Aztán benyúlt a kamrába a sarokba, s az ott lévő demizsonból kiitta a falu valamelyik házából elhordott lötytöt. Csak azért „lötytöt”, mert azt bornak korántsem lehetett hívni. Ugyanúgy, mint azt a pálinkának csúfolt szeszt, amit együtt hoztunk az előbb említett másikkal...

Anyámmal egyre kevesebbet beszélgettek. Nem haragudtak egymásra, de az életük őszierintük megállt. Akkor, amikor én cukros lettem...

Nekem akkor még csak az tűnt fel, hogy napi szinten láthattam a szomorú tekintetet, s ha nem is minden nap, de feladatommá vált a

demizson megtöltetése. Persze egy dolgozó férfinak, aki naponta kemény fizikai munkát végez, szívja a cigi mellett a szilikózishoz elég cement és malterport, felelősséggel tartozik az ő szocialista brigádjáért és az elvégzett munkáért, kevesebb jelekkel tette észlelhetővé, hogy ivott. De nekem „bentről” látszott.

Anyám persze hazaérések előtt „megvámolta” a bort is, de mire apám megtért a munkából, egy-egy déli lefekvéssel minden a helyére állt.

Akkor, még ha napközben a barátokkal játszottunk is, este előfordult, hogy segítettem a kertben. Szívesen voltam ott a burgonya betakarításánál, vagy a répa és zöldségek felszedésénél ugyanúgy, mint ha a kevés kukoricánk szárát ősszel a többi felesleges gazzal eltűszeltük. Vidáman néztem, ahogy beszántják őszre a földet, mert annak a földnek illata a mai napig itt él az orromban. Ha pedig nem segítettem a kertben, kölyökként a barátaimmal, rokongyerekekkel játszottam. Mindig akadt elfoglaltságunk. Labdázások, puskás-harci csaták a sarkon túl elterülő Űrgetón.

Nem borította víz a helyet, csak a neve maradt meg „tónak”. Elbeszélésekből tudtuk meg a történetét. Még a mellette elvonuló veszprémi vasutat csinálták, amikor feltöltötték a kissé lápos és cuppogós helyet. A vonat egy árokban járt a szélén, s az onnan kitermelt földből és a hozott töltelék kavicsokból olyan kis dombokat raktak a „mocsaras” térre, mintha sírhantok lettek volna ott. A régi időkben a falubeliek ürgéket öntöttek ki a helyén, most meg olyan dús rét engedte, hogy ott játszunk, amiből korábbi mivoltára nem is gondoltunk. Ehhez pedig nagyban hozzájárult az a tény is, hogy a vele szemben lévő szomszéd oda hajtotta ki a tehenét legelni. Ugye az meg nemcsak „nyírta a fűvet”, hanem trágyázta is.

Itt mindenhez jónak bizonyult a füves, apró mezei virágokkal teli rét. Ha a dombokat akár várnak tekintettük, csatázhattunk értük. Ha előtte nyilat készítettünk, akkor a felette húzódó magasfeszültségi kábelt kellett átlőni. Ha sárkányt eregetni akartunk, kissé arrébb mentünk a vezetéktől és már repülhetett a korábban megvett játék. De itt is tollasozhattunk, kardozhattunk egy-egy fahusánggal, vagy dobálhattuk a bumerángot. A fantáziánkra bíztuk, hogy mivel ütjük el az időnket. Még az is előfordult, hogy a májusi cserebogarakat hajtottuk, hogy aztán egy doboznyit odaadjunk a szomszéd tyúkjainak. (Azon meg már hasunkat

fogtuk a nevetéstől, hogy ha lassúak voltak a baromfik, a zizegő rovar elreppent a csőrük előtt.)

Innen integettünk azoknak a vasúton szállított harci tankokon ücsörgő katonáknak (hol magyarok, hol a szovjetek emberei kísérték a szállítmányt), akik mosolyogtak és némelyik még tisztelgett is vissza nekünk.

Abban a korban a hét minden napján volt valami „harci tevékenység” a környékünkön. Egyik nap a magyar harci helikopterek repkedtek párosával az égen, hogy az alacsony megközelítés miatt azt hittük, leviszik a szárítótornyt, hol ugyanígy a vöröscsillagos „keleti szomszédok”. Más napokon, ha ügyesen figyeltük, láthattuk a magasabban elsuhanó Mig-23 és Mig-21-eseket is, persze ezeken is vagy hazai, vagy a másik csillag virított. Ami meg szinte ijesztő lehetett volna, ha nem szokjuk meg hamar, hogy a közeli Bakonyból annyira idehallatszottak és érződtek az ágyúgyakorlatból származó dörrenések, hogy az ablakok is beleremegtek.

Később pedig ezen a vasúton raktunk pénzerméket a sínre, hogy aztán, ha megeljük egy mozdony elmenetele után, csak ámuljunk, hogy az milyen kilapítottá tudott válni.

Ekkor egyre többször vágytam már saját biciklire. A korábban kapottat kinőttem, s idővel az sem adott helyette másikat, hogy apám beszerzett egy ősrégi 28-as, férfivázast. Igen, jónak bizonyult vele váz alatt tekerni, de egyrészt magas és nehéz volt, másrészt már öreg. A társaknak mindig akadt saját. Nem férfivázás és sokkal újabb, de a lényeg: a sajátjuk. Persze megoldottuk, hogy olyan programot találtunk ki, amikor felváltva hajtottuk a pedált, ezért ha nem is sokszor, de jutottam kétkerekűhöz. Aztán, ha a nagynéném jött a temetőbe, a bringáját mindig addig otthagya nálunk, én meg kiélhettem a vágyam.

Olyan sokszor mentem úgy haza, hogy reméltem: ott lesz majd egy bicikli a ház falánál, s az az enyém lesz! (Nagyon sokáig nem lett így.)

A nyár eltelt. Mentünk a strandra, jártunk a közeli erdőben, ha pedig úgy alakult, még őrsi órára is belibbentünk. A legkedveltebb erdő a nem messze lévő Makkra-völgyi volt. Ehhez ki kellett gyalogolni a vasút irányába Küngös felé, majd elkanyarodva követni a valahol a rengeteg mélyén eredő kis patakot. Ez a parányi vízfolyás átfúrta a vasúti töltést, ezért egy a balatoni vörös kőből ott egy híd állt. A falu felőli oldalán a

völgyben lapult egy rókalyuk, ide többször mentünk fel, hogy még a szagunkkal is elriasszuk azt az állatot, amiről az hírlett, hogy ellopja a tyúkokat.

A másik oldalon nádas és olajfás, barkás rész terült el. Ezt nagyon kedvelte egy-két vaddisznó is. Én ugyan sosem láttam magát a malacot, de a nem messze fekvő pincéknél mindig megmutatták a kitaposott növényeket, amiket az állat túrt fel. S mivel a szomszédunk vadászként dolgozott, tőle és az unokáitól hallhattam a kilövéséről történeteket. Persze gyerekként nem is akartunk vele találkozni. Akárhányszor jártuk a völgyet, minden alkalommal az is szóba került, hogy hogyan másszunk fára, ha...

Ami számomra még erősen kötődik a Makkrához (azt mesélték az öregek, hogy azért ez a neve, mert régen sok volt itt a tölgy és ide hajtotta ki a kondás a malacokat) – állt itt egy gémeskút. Ugyan nem használták, de a régről fennmaradt káva és a gém nagyon sokáig száradt az út mellett. Valahol mögötte a fák rejtékén valaha egy másik út futott, de sejtésem szerint az még akkor lehetett, mikor az ősrégi vár létezett a határban.

Arról sem feledkezhetem el, amikor a híd melletti erdő szélén egy magról nevelkedett szilvafás ligethez járt a fél falu összeszedni a termést. Ki lekvárnak, ki pálinkához. (Apám is próbálkozott ez utóbbival, de azt hiszem az első nem éppen elégségesnek sikeredett lefőzés után feladta ezt a tervét.)

Vagy a nyár bizonyult rövidnek, vagy kissé megnyugodott velem a sors a szanatórium után, mert nem lettem rosszul. Ugyan mindenben visszatértünk a „vidéki” elutaztatásom előtti megszokásokra, azaz öt zsemle, hatszori étkezés, semmi cukor, kevés tészta és társai, mégis tünetmentes és jó kontroll eredményű lettem. Még arra is figyeltünk, hogy emlékeim szerint Mosdóson az Actrapid nem a megszokott bíborlila tetejű volt, hanem zöld. Okozott ez Veszprémben némi kavargást, de a sok utánajárás nyomán kiderült, hogy nincs különbség számottevően a két inzulin között. Ugyanazt tudják, csak az egyik kissé tisztább.

– Hát, ha az is jó, akkor legalább volt értelme egy napot eltölteni azzal, hogy a kórház és a nagyrendelő között rohángáltunk – nyugtáztam hazafelé a vonaton anyámnak.

Amíg eljött az ősz és az újabb tanév, többször figyelhettük apámmal a nyári zivatarokat az ajtónkból. Anyámat zavarta a villámlás és a dörgés, mi azonban nagyokat hujjogtunk a fényjelenségeknél.

– Óóóó, láttad mekkora sávban futott le? – néztem apura, aki már számolta is a másodperceket.

– Kettő...

Durr! Aztán ahogy csillapodott a meleg utáni vihar, csak hallgattuk a kint puttyogó esőcseppeket, amelyek utat találtak maguknak a tetőnkről lecsorogva az eresz alatt az utca felé. A levegő felfrissült, ez illatokban is megjelent, mi pedig – már nem volt mit nézni –, bementünk a dolgunkra. Ő lassan készült a fekvésre, én pedig valami elfoglaltság után néztem.

Máskor mikor éjjel még nem aludt és tiszta ég feketéllett felettünk, a környék gyér világítása miatt sokszor vizsgálhattuk a csillagos eget. Igen korán képes voltam megkülönböztetni a csillagképeket egymástól, persze csak a nagyobbakat. Akadt olyan, amit könyvből, de olyan is, amit ő tanított meg. A Göncöl-szekér alapként égett a tudatomba, mint ahogy a vele szemben álló Orion is, de mindhiába szeretne volna apám megmutatni a Fiastyúkot, azt valahogy sosem találtam meg. De az örök Tejút mindig látványosan fehérlett a csajági éj egén.

Szeptemberben ismét az elsős helyünkre mehettünk tanulni. Örültem neki, mert jó emlékek voltak mögöttem a kicsi öltözőről. Azt meg, hogy közben rájöttem, hogy nem kell végigsétálnom a főutat a sulig, mert a közelebbi járás az Elek-dombon és a temetőn át hamarabb oda és visszavezet, kifejezetten mosollyal nyugtáztam. Na persze csak akkor, ha nem áztatta szét a vidéket egy nagy eső.

Érkeztek az órák, a mindenféle évszaknak megfelelő gyűjtések. Ősszel száraz levelekből albumot készítettem, télen vizsgáltam a hó tulajdonságait és figyeltem a hőmérőt. Tavasszal talán babot ültettem, aminek anyu nagyon örült, mert a szobai virágok közé dugdostam a szemeket. Azok meg benőtték a virágot.

Tavasszal megint becsapott az addig rejtőzködő villám. De ezt nem élvezettel figyelte sem apám, sem én. Megindultak a reggeli hányingerek, újra jött a görcs és újra meg újra vitt a mentő Veszprémbe. Ott érkeztek a korábbi megjegyzések, s ezek egyre inkább zavartak.

– Megint mellététl? Tartjátok a diétádat egyáltalán? Biztos elfelejtettétek beadni az inzulint.

Aztán persze az állapotom minden ilyen bevonulásnál hamar rendeződött, mehettem haza, mehettem vissza az iskolába.

Egy, a napfelkeltétől rózsaszínűen csíkos hajnalban ellenőrzésre mentünk vonattal Veszprémbe. Már reggel nem éreztem magam jól, de anyám látva, hogy akkor nem olyan nyomasztó a dolog, javasolta, hogy induljunk el. A vonaton kétszer mentem ki a mosdóba hányni, de mire berobogtunk az állomásra – ahol máskor órákat várakoztunk –, nem bírtam tovább.

– Nem megy – nyögtem és a buszmegálló egyik padjára dőltem – hívjuk ide a mentőt.

– Ennyire rossz? – kérdezett vissza anyu, de tudta a választ.

– Igen, megint jön a görcs.

Odaléptünk a buszvégállomás jegyárusítójának ablakához és kértük, hogy hívjon mentőt. Az meg csak rám nézett, és már tárcsázott is. Ám a mai napig nem tudom pontosan miért, de először nem akartak autót küldeni. Még visszagondolva sem ugrik be az, amire végül némi várakozás után megjelent egy akkor már rohamkocsiként szolgáló Mercedes és padlógázzal vitt az amúgy is célba vett gyógyintézet felé. Az állapotom okán nagyon nem néztem meg bentről az előtte soha nem látott autót, de azt felfedeztem, hogy sokkal nagyobb, mint egy Nysa és több segítségére használható eszköz van benne. Ez is nyikorgott, de egészen másképp, mint a kisebb társa.

– Nem akartak elhozni a mentők? – értetlenkedett a „B” osztályra érve a Jutka néni, aki látva, hogy nagyon gyötör a kín, próbált megnyugtató és még görcsoldót is adott.

– Nem. Azt mondták elsőre, hogy ügyis ellenőrzésre jövök... – nyögögttem két fájdalmas zsibbadás és két hányás között.

S ahogy az korábban, hatott az infúzió, hatott a külön beadott inzulin, hatott a „nem ötzsemlés” diéta. Meg hatottak a szüleimre a történetek, akik megint velem szenvedtek és azoktól a halk megjegyzésektől, ami kétségbe kezdte vonni mindazt, ami a dolgok betartására és a jó hát-
térre, életmódra vonatkoztak.

Hamarosan hazakerültem és azzal szembesültem, hogy az osztályomnak új házba kellett költöznie a faluban. Bár mint írtam, nagyon

kedveltük a messzi kis öltözőt, olyan helyet kaptunk, ami még inkább elnyerte a szeretetünket. Korábban a nővéremék is tanultak ott, s ahogy rájöttünk, az osztályterem nagyon régi, de tökéletes állapotban fogadta be a megérkezetteket, azaz minket. (Jelenleg már falumúzeumként működik.)

Ösöreg katedra, fapadló, nagyon idős padok (amiknek az ülőkéje egyben volt az asztallal), kézzel kovácsoltvas kiskályha és nagymama korabeli könyves-szekrények figyelhették tanulmányainkat. (Mindez az osztályfőnökünk lakásával szemben, közvetlen a templom szomszédságában egy hosszúkás épület utcafrontjára néző ablakok mögött.) Meg az aktuális tanár, aki ugye hol jött, hol késve ért oda a többi termeket magába foglaló egyéb helyekről. (Ekkor még nem állt Csajágon olyan iskolaépület, ami minden osztályt képes lett volna egyben, egy helyen összefogni.)

Ebből a mi kis termünkől indultam el a faluban rendezett „tátikán”, ahol nemhogy nem nyertem, sikerült leégnem a többi vállalkozó iskolás és a nézők előtt. Kiválasztottam Komár László Szerencsevadász című számát, majd mivel az általam vitt verzióban nem volt ének, csak zene, bevállaltam, hogy nálam nem lesz playback, én élőben csinálom a show-t. Hát ugyan nem sütem bele, de a mikrofon és a „nem hallom!” bekiabálások miatt minden erőm elszállt. Valahogy végignyökögtem a számot, majd úgy viharoztam el a helyszínről, mint akit kilőttek.

A másik, ami élenken kötődik ahhoz a helyhez, hogy az akkor nekünk irodalmat és nyelvtant tanító tanár (Márkus tanár bácsi) érdekes, de kedvelt emberként lopta be magát a szívünkbe. Még akkor is, ha nagyon szigorú volt. Ezt meg is értem, hiszen mindkét tárgy fontos. (Ő tanította a nővérem is, s mindenben egyezik a véleményünk emlékeink alapján. Pedig majdnem egy generáció a különbség.)

Volt, hogy végigfűtyörészte az utcát egy megyei Napló-val a hóna alatt, majd amikor belépett, teleírta a táblát és azt kellett lemásolnunk. Aki kész lett, az vihette hozzá a tanári katedrára, hogy megnézzze az eredményt. Addig olvasta a lapját. Ha akárcsak egy vesszőhiba akadt a másolatban, a füzet repült egy irányba.

– Mi ez a mocskok? Vidd haza édesanyádnak! Kezdd el újra!

– Igen tanár úr!

Abban az esetben, amikor sikerült valakinek hibátlanul lemásolni a tábláról az írást, akkor csak mosolygott és rendíthetetlen beírta az ötöst.

S ugyanígy adta elő magát akkor is, amikor verset mondtunk fel. Elég volt egy „a” betű megléte, vagy egy „s” hiánya és már recsegett az egyes.

Szigorúsága nagyon ritkán egy-egy kokira is kiterjedt, de ehhez már nagyon ki kellett tennünk magunkért... Ám olyan is előfordult egy nap, hogy belépett az osztályba, majd becsukva hagyta a naplót és mosolyogva megszólalt:

– Olyan szép az idő. Mivel két óra van egyben, most inkább elmegyünk kirándulni.

Ő hívott (a testvérem is korábban) „Jennejtő”-nak, meg „Banditá-nak”. Mikor milyen hangulatban találkoztunk. De másoknak is adott hasonló becenevet. Akadtak „Művésznő”-k, de „a Vargák Marikája” is. Szerettük és tartottunk tőle. Népszerű emberként köszöntek neki a falusiak, s amikor több alkalommal jelent meg írása a megyei lapban, örömmel olvasta mindenki.

Mielőtt vége lett volna a tanévnek, s újra, meg újra tettem a „köröket” a megyeszékhely és a falum között a mentővel, (akik már valóban tudták, hogy hová jönnek egy riasztásnál és tudták, hogy csak a gázt nyomhatják padlóig, mert mást nem tudnak tenni), egy éppen odahaza töltött hetem alatt megindult az egész csajági általános iskola. Azaz a Táncsics Mihály úttörőcsapat. Felkerekedtünk és kísértélva (igen nagy túra képét adta, hogy a csapat megtett két kilométert) a Kis-erdőbe, majd építettük a szocializmust a magunk módján. A kisebbek, amíg megfőtt a paprikás krumpli a bográcsban, kipróbálhatták azt, hogy milyen tűzifát gyűjteni, milyen szabályok vannak, amik ránk, s milyenek, amik a nagyokra vonatkoznak. A bátrabbak egy kifeszített kötélén lajhármászást gyakorolhattak, majd énekekkel és a hat pont elmondásával büszkén lehettek kisdobosok. Az étel elkészülte után minket a rajparancsnokok (az osztályfőnökeink) hazaengedtek, majd a többieknek megkezdődött az estébe nyúló többi feladat. Ők láthattak szakszerű tűzoltást egy meggyújtott autógumiból és éghető anyagokból rakott tűznél, majd estig számháborúzhattak egymással ott a fák között. Aztán felállítottak egy nagy tábortüzet, talán előkerült egy gitár, vagy szájharmonika és vihetta az esti szél a sok indulót.

Év végén a több ugyanolyan rosszullet után – amikor is mindegyiknél azt hittem, hogy ha lesz is új, az már nem lehet rosszabb –, a hiányzások miatt nem lettem kitűnő. Az igazolt távolléteim éppen belefértek a keretbe, a jegyeim között feltűntek a négyesek és a matematika hármas.

– Legközelebb jobbat szeretnék – jegyezte meg a Lévai tanár úr (akit még ekkor nyugodtan „bácsiztunk”).

– Igen, én is – feleltem és ennek ellenére örültem, hogy ezt az évet itthon fejeztem be. Pedig akkor még nem tudtam, s nem is sejthettem, hogy nyolcadikig ilyen már nem lesz.

Otthon apám nem mutatta, hogy elégedetlen lenne. Tudta, hogy sokat kellett pótolnom, tudta, hogy a matek nem az erősségem, s tudta, hogy a cukorbetegségem az oka mindennek. A gyengébb osztályzatnak, a furcsa tekinteteknek, az egyre jobban érzett fáradtságnak, az egyre inkább érkező hiányérzeteknek. Pont úgy, vagy majdnem annyira, mint ahogy édesanyám is...

9. Iskola-szanatóriumok – Sopron

Amikor azt hittem, hogy egy-egy kínokkal teli reggel nagyon nagy erőssége után a következőt (amit nem vártam, de tudtam, hogy jönni fog) már jobban viselem – tévedtem. Nemhogy nem éltem meg rutinul, hanem azt éreztem, mindig nehezebb az egész. Jobban görcsölök, talán magasabb a cukrom és még beérkezés után sem múlik el ugyanannyi idő alatt, mint korábban. De hiába rettegettem én, s persze anyámék is, nem volt kegyelem.

Ilyenkor minden perc számított, minden másodpercben már arra vágytam, hogy ájuljak el, legyen vége a szenvedéseimnek.

Minden adott hajnalban megindult velem a nem éppen fiatal Nysa, nyikorgott, néha visított és az én nyomoromon túl csak a vizsgáló szemek, az aggodás volt belül. Az ápoló kihasználva azt, amikor fél pillanatra erőt gyűjtök és csendben maradok, előre nézve figyelte az utat és a sofőrrel együtt nyomta volna a pedált. Aztán odafordult hozzám, talán mondott is néha egy-egy nyugtató szót, de mást nem tehetett.

Anyám, merthogy mivel apu reggelente dolgozni indult és ugye nem tehetta meg, hogy nem veszi fel a munkát, jött velem. Ki tudja hány ok miatt remegett a keze, amivel kapaszkodott a villogó és sikító mentőben. Nézte ugyanúgy az utat – hogy mikor érünk be –, mint a fekete zakós férfi és nehezen vitte rá a történet, hogy engem nézzen. Miért lett volna neki jobb? Vagy nekem? Semmiért. De bizony rám-rám pillantott és halkán csak annyit mondott mindig:

– Már nem vagyunk messze.

De mindenkor messze voltunk. Félig öntudatlanná válva a nyakamban, a hasamban lévő görcsöktől már akkor is tudtam, hogy hol járunk, ha lehunytam a szemem. Egy kanyarból, egy kereszteződésből, egy vasúti átjáróból. Behunyt szemhéjam alatt is láttam az utolsó dombok egyikét és másikat, felfogtam a rázkódásból, mikor begurultunk a sárga téglautón a kórházhoz.

Nem egyszer támogatva, vagy éppen „gólyaviszi”-vel vittek fel az emeletre (nem volt lift az épületben), ahol amint megláttak a nővérek, csak legyintettek. Nem, nem gonoszságból, hiszen valahol ők is aggodtak és látva, hogy megint nagyon rossz állapotban érkeztem, már hozták is amit kellett.

Bár alig kötötték be az infúziót, s még tartottak a kínjaim, a dolog már attól javulni kezdett, hogy megéreztem a fehér ágyneműt alattam. Olyan sokszor elgondolkodtam azon, hogy vajon miért nyugtatja meg, kezdi el a gyógyítást a fehér lepedő érintése egy betegnél? A tisztaság, a feszsége, esetleg a színe? Hiszen ezek odahaza is megvannak. Akkor mi?

Végül mindig ugyanaz került a már sokadik zárójelentésem elejére:

„Az ismert diabeteses gyermek hyperglycaemiás rosszulléttel került felvételre.”

Még igazán élve a gyerekeim (a cukorral együtt), abban az évben nyáron úgy döntött a nővérem, hogy feleség lesz belőle. A korábbi, falusi esküvők emlékein felbuzdulva örültem neki. Nem azért, mert ez már magában is nagy alkalom, hanem azért, mert örült zsongással járt. (Meg azért is, mert kedveltem a sógorom.)

Ilyenkor szinte az egész község felbolydult. Jött mindenki, akár rokon volt, akár csak szomszéd és együtt ünnepeltek az ifjú párral. Megérkeztek a távoli rokonok, öltözött a ház, díszessé tették a kultúrtermet. Sátorat állítottak – ha nem volt hely a sok vendégnek a portán –, majd beszervezték a főzéshez az összes ismerőst. Hatalmas üstöket hordtak össze és állítottak fel, tyúkokat, kacsákat és disznót vágtak; sütemények garmadáját sütötték (a megrendelt tortákon túl) és főzték a rengeteg csigatésztát a húslevesbe, meg a nokedlit és a káposztát. Töltötték a sertéshúst, rántották a társait, pirították minden alá a hagymát.

Én eme nagy esemény előtt néhány nappal ismét „élvezhettem” a Heim Pál gyerekkórház vendégszeretétét.

Épp reggel ültem az ágyon, talán beszélgettem egy gyerekkel, amikor arra lettem figyelmes, hogy remeg velem a fekvőhelyem. Aztán nemcsak az ágy, hanem minden remeg és minden dübörög. Az asztalok, a székek, a poharak a polcokon, a lámpák a plafonon. Még a magas és vékony lábakon álló tévészekrény is ingott a sarokban a bejárat mellett. Mikor elkezdtem magamban filozofálni, hogy mi ez, ugyan végigborsódzott a hátam, de nem gondoltam a legvalószínűbb tényre. Ezt az idős Marika néni mondta ki, ahogy belépett és ránézett a televízió dobozára.

– Te jószágos ég! Földrengés!

Nekem a rövid ideig tartó remegés annyira ismeretlen volt, hogy minden másra gondoltam. De a földrengésre nem. Egy pillanattal később

néhány másodpercre mintha megállt volna az élet. Valahogy elhalkultak a beszédek, a tévé, kint a madarak, az autók. Aztán a felnőttek vadul elkezdtek beszélgetni, de azon túl, hogy kibeszélték rendesen a témát, pánik nem lett. De szegény Marika néni arca még ma is előttem van, ahogy két keze közé fogja a fejét és kiszalad a kórteremből.

Az 1985-ös berhidai földrengés még sokáig téma maradt. Házak rongálódtak meg, némelyiket le is kellett bontani, s nem egy kémény ledőlt, vagy megrogyott. Óriási repedések futottak az épületek oldalain, falaiban, földek csúsztak meg kissé. Ez lett az oka, hogy a csajági iskola-épülete már nem maradhatott az ami, ezért terv készült (ami később meg is valósult) egy új és modern iskola építésére.

Mivel én a kórházban éltem át az egész rengést, csak hallottam mindazt, ami Magyarországon ismeretlen volt. A híradóból hallottunk földrengésekről, de azok minden esetben messze külföldön történtek. Nem itt nálunk.

A nővérem esküvőjének napjára kiengedtek. Kellett némi kérés, de már jól voltam és mehettem.

– Na, aztán holnap meg majd hoz vissza a mentő – mondogatták búcsúzásként.

– Talán majd a te esküvődön is infúziós állvánnyal mész a templomba, meg ágytállal – viccelt a Marika néni is, aki ekkorra képes volt már megnyugodni.

Láttam magam előtt a képet, ahogy fekete öltönyben sétálok a fehér menyasszony mellett és valaki fogja a vasállványt. Nem tűnt viccesnek.

Az esemény lezajlott a maga szép és kevésbé szép részeivel. Minden helyet kapott. A templomban, amint leültünk, a tiszteletes kérte, hogy máshová ültessenek minket, mert tegnap oda még vakolat hullott a mennyezetről; senki nem tudta, hogy miért rakták rám a vőfély mellédíszét; a gyerekek az összes tortáról lelopkodták a marcipánokat; végigsétáltuk a menettel az egész falut; csodáltuk a gyönyörűen felvirágozott hófehér és régi (kerekklámpás és szárnyas) Moszkvicsot, rohángáltunk ki és be a többi gyerekkel, amíg a felnőttek táncoltak. (Apám évekig mesélte, hogy egy-egy utórengést és a dübörgést azért nem vette észre a vendégsereg, mert a dobos, aki a szomszéd unokájának az apja volt, ilyenkor mindig erősebben csapott a színpadon felállított dobjára.)

Aztán éjfél körül elfáradtam és egy rokon a nyakába vitt haza, hogy aludhassak.

Bár a családnak akadt épp elég dolga, vigyázott rám. Én meg vigyáztam magamra. Véletlenül sem lett volna jó, ha bekövetkezik az, amit a nővéreké mondak.

Nem ettem tiltottat; nem ittam vízen kívül mást; este fél órával az inzulin után csak annyit vacsoráztam, mint máskor; csak húst ettem, mert azt szabad volt... De másnap mégis elcsúszott az egész. Annnyira elaludtam én is, meg mindenki, hogy délután ébredtünk csak fel és ekkor – már későn – derült ki, hogy reggel nem lett beadva az inzulin! Ezen nem volt mit magyarázni. Sem a mentősöknek, de végképp nem bent a kórházban...

A kerék nem állt meg, így eljött az ősz és az új osztályhelyszín. Mint említettem a régi iskolaépület rendesen megrongálódott, ezért akik ott tanultak, átrakták a mi otthonos és régi termünkbe. Mi pedig másokkal a kultúrház klubjába, mások meg a könyvtárba mentek kényszerből. De nem a hely volt a lényeg, mert a tanári kar rendíthetetlen oktatott minket. Magyarázták a matekot (néha spicces állapotban az ezer helyett tízezret írtak a táblára), vittek minket a focipályára tornaórán. Rendeltek nekünk poharas iskolatejet, magyaráztak a nagyoknak fizikai tényeket (miért nem ömlik ki a víz a fejjel lefelé forgatott vizespohárból, ha gyors a mozdulat). Nevettünk azon, ahogy felelés közben egy egér átrobog a kint álló diák előtt, aki reflexből rátaposott és megmosolyogtuk az osztályfőnökünket a neve miatt.

– Bácsi tanár bácsi! – szoltunk neki, ha kérdésünk akadt.

Ebben az évben a többszöri mentős és hazavonatozós utazásom között sakkozni kezdtem. A korosztályomban nem maradt senki, akit ne győztem volna le. Már foglalkoztatott engem és a tanárokat is, hogy kellene ezzel valamit kezdeni, amikor kicsivel túl a télen a megszokott (a szó nem jó ide, mert nem lehetett megszokni) rosszullét okán ismét Veszprémbe kötöttem ki. A sablonba önthető folyamatot kezelni kellett. Ezt érezte az ápolók csoportja, a kezelő orvosom, s a főorvos is. Meg a szüleim, a rokonság. Én is, de gyerekként nem tudtam mit tenni, csak sodródtam a sorsommal.

Az valamiért kevésbé tűnt fel az engem kezelőknek, hogy voltak még hozzám hasonló cukorbeteg kortársak, akik szintén gyakran jöttek úgy be a „B” osztályra, mint én. Ájulás közeli rosszullétekkel, érthetetlen előzményekkel.

A tanév pörgött és ismét a sok hiányzás okán azon vettem észre magam, hogy robog a fehér „taxi” Sopron felé. Megint egy olyan mondat ékelődött be a papírjaimba, ami örök lett: „Az ismert diabeteses gyermek iskoláztatási szempontok miatt...”

A veszprémi induláskor nem csatlakozhatott kísérőnek anyám. Egyrészt másokat is vittünk az ország nyugati része felé, másrészt a tény, hogy Sopron nem a közelben van, önálló utazásra kényszerített.

– Amint lehet, megyünk hozzád – köszönt el anyám, ahogy neki-lódultunk az útnak.

A mentőállomáson a sofőr még némi szerelést hajtott végre a nem fiatal és nem kevés kilométert futott járgányon, majd felvéve a Szombathelyre irányított betegársat, mi fogyasztottuk az utat, a mentő meg a benzint.

Elhagyva Szombathelyet, először és utoljára láthattam a „Vasfüggöny”-nek titulált szögesdrótot. A határt Ausztria és kicsiny hazánk között.

– Ez a Vasfüggöny – mutatta az ápoló.

– Na és mi van mögötte? – kérdeztem.

– Az osztrákok. Meg egy szakaszon a „senki földje”.

Megérkezve a soproni gyerekszanatóriumba (kistestvére volt a nagy Szívszanatóriumnak) rá kellett döbbennem, hogy ismét új helyre jöttem, megint szoknom kell a környezetet, ismerkednem. Meg majd tanulnom, de azt sokat. (A kevésnek épp nem mondható hiányzásaim miatt fél könyvvel le voltam maradva ahhoz képest, ahol tartanom kellett volna.)

Az épület korántsem volt olyan szimpatikus, mint a mosdósi. Olyannak tűnt, mint egy színvonalatlan szálloda. (Ma már évek óta bezárták és egy vidéki befektető nyugdíjsházát tervez a közben kissé lepusztult épület-be.)

Egy darabig várakoztam a földszinti folyosón, majd megmutatták a helyet, ahol egészen év végéig „lakhattam”. A sokadik emeletről ugyan gyönyörű kilátás volt a városra, jó és tiszta időben még a messze csillogó Fertő-tavat is felfedezhettük, de mégsem bámultam órákat a szépséget. Kitűnt ugyan a híres Tűztorony a távoli város sokszínű háztetői felett, de már érkezéskor hazavágytam. Annak ellenére, hogy otthon csak a rosszullétek emlékei maradtak meg és nem a köztük lévő játékok.

A bepótolásokkal indult ismerkedés során hetek sem kellettek ahhoz, hogy behozzam a lemaradásom. A tanárnő (sajnos a nevére nem emlékszem) kedves volt és mégis határozott. Fiatalos, tapasztalt és nagyon

dinamikus is. Kiadta, hogy hány leckét tanuljak meg egy-egy napi határidővel, aztán mindet kikérdezte. Egy hét alatt nem egy zöldséget, fát tanultam meg, hanem egész témaköröket.

Szabadidőnkben sétáltunk a Lővérek fenyőerdeiben, megnéztük télen a sípályát és a szánkózáshoz kiépített árkot. Máskor elmentünk a városba, ahol amíg a többiek épp egy udvarban eldugott fagyizóban tele szájjal ették a „Gelato”-t, én a tízórára magammal vitt korpás kefirt nyalogattam. Amíg nekik ugye szabad volt a zsebpénzükből üdítőt inni, én szolidan szódát nyeltem. De megismertem a várost.

Megjártuk a nem messze fekvő KRESZ-parkot is. Itt kiépített gyerekutacsákra zebrákat, felezővonalat festettek, a kereszteződésekbe táblákat állítottak és ez olyan volt, mint egy igazi utca. Csak kicsiben.

– Itt akár biciklivel, akár gyalog lehet gyakorolni és tanulni a szabályokat – mondta a tanárnő.

– Nekem nincs biciklim otthon. Csak apué, de azzal csak a mi utcánkban szoktam bringázni, ott meg ilyenek nincsenek – válaszoltam és végigszaladva a pályát mindent „gyalogosként” sajátíthattam el.

Akadt mellette egy hadieszközöket bemutató rész is. Egy lezárt és rögzített vadászgép (a típusát sajnos nem tudom) több alkalommal viselte el, hogy felmásztunk a szárnyára és csak lestünk befelé a kabinba. De a testen való „lovaglás” is előfordult. Mellette pihent egy szintén kiürített és „bejárható”, öreg tank. Kicsi termetem okán beleülhettem a bent teljesen üres térbe és még azt is megtehettem, hogy a vészkijáraton – alul – hagytam el az egykori harci járművet. De igazi tankként persze a fantáziám a társaimmal szárnyalt és eszünkbe jutott az a sorozat, ami elé egy egész család leült: A négy páncélos meg a kutya. Talán ezen felbuzdulva egy kissé távolabbi rétre is kimentünk, ahol valaha lőtér volt. Óriási örömmel fedeztük fel, hogyha kitartóan kutatjuk a fűvet, zöld lőszérhüvelyeket is találhattunk.

Esténként ámulva néztem az ebédlőben működő tévén a német és osztrák műsort. Ugyan egy szót sem értettem belőle, de a német nyelv pörgőssége és keménysége megfogott. Lehet, hogy ez vezetett ahhoz, hogy később az akkor még kötelező orosz nyelvet lecseréljem. Miközben az ablakon át, amik között itt is sárga színű csempék fedték a falat, kintről ránk meredt a magas tévétorony a hegyről, kedvencemmé vált egy rajzfilm. A zenéje a mai napig itt muzsikál a fülemben. Egy fantasztikus sorozat volt ez, a „Captain Future”. Annyira szimpatikussá vált a

főhős övé a hatszögben a döntött „F” betű, hogy később rajzpapírból meg is csináltam magamnak.

Az eleinte itt sem éppen jó cukor eredményeim oda vezettek, hogy amíg a többiek a meleg vacsorát ehették, nekem a tányéromra a pót-vacsorának szánt fél zsemleket, vagy egy-egy almát raktak és ezeket majszolhattam. Aztán mire már a lefekvéshez készültek a szobatársaim, ki kellett ülnöm egyedül az ebédlőbe és csak akkor fogyaszthattam el a kissé kihűlt ételt. Hangulatos vacsorák voltak...

A tanárunk révén soproni tartózkodásom alatt a kultúra is megérkezett a hétköznapijainkba. A városban a Petőfi Színház (ami nemcsak nevében, de külsőleg is hasonlított a veszprémire) látott minket és nem egy előadást láttatott velünk. Ezen a helyen volt szerencsém a Twist Olivér darabhoz, ami ugyan nem maradt meg nagyon, de legalább elmondhatom, hogy láttam. Ne maradjon ki a tagok ruhái miatt nagyon tetsző Száz Folk Celsius együttes sem. A cowboy szerelésben koncertező együttes dalai nem egy korosztálynak adtak emléket. Bár én a mai napig nem kedvelem a Paff a bűvös sárkányt. Miért? Mert elszomorított már akkor is, hogy Peti „nem jött többé el”. De a „miért piros a majom feneké?” minden pálmát vitt.

A többször látott színház épülete eszembe juttatta a veszprémi történéseim, azokkal meg kérdések ugrottak fel bennem. Olyanok, melyekre én Sopronban, a szüleim meg talán odahaza nem találtak válaszokat. Okozatok voltak, de az okok hiányoztak. Legalábbis előttünk...

Ami viszont tény, hogy itt tanultam meg úszni. Néhányunkat átvittek a nagy szanatórium uszodájába. Végigjárva a Szívkórház csoda nagy parkját, megtéve néhány lépést az éppen akkor ebédelő felnőttek mellett beértünk az öltözőkbe. Ott átcserélve a kinti ruhát az úszónadrágra, felvéve a nem saját és kényelmetlen gumisapkát, mehettük a medencetérbe. Ez egy üvegfallal a kinttől elválasztott rész volt egy kör alakú medencével. Négy lépcsőn át lehetett bejutni az „egyharmincas” vízbe, aminek a közepén egy „kút”-ból érkezésünkkor engedték a hidegvizet. Bár sosem volt hűvös a víz, nem kedveltem.

Teltek a hetek, a hónapok és közeledve az év végéhez már úsztam. Víz alatt, gyorsan, mellben, majd háton is. Tudom, hogy a köntösöm kötőjével „fogta” a tanárnő a nyakam, hogy elsajáítsam a jó testtartást a hátúszáshoz.

– Ugye, hogy megy ez neked? Nézd csak, nem is tartom – jegyezte meg több alkalommal, amikor a fogás nélkül nem menő gyakorlatot megpróbálta belém sulykolni. S annyira ment a dolog, hogy később több kört kellett tempóznom az összes formában. Ezek után még azt is megtanította, miképp kell beugrani. Jópár „hasas” esés után az is sikerült.

Két emlékezetes esemény kúszik elő a fejemből. Az egyik, hogy sokat leveleztem az otthoniakkal. Ehhez gyakran vettem igazi postai levélpapírt egy közeli trafikban, aminek a sarkában ott piroslott a postai embléma: a kürt. Írtam haza, írtam az akkori osztálytársaknak Csajágra és Küngösre is. S írtam a régi „szerelmemnek”, akiről egy másik osztálytársamtól megtudtam, hogy bizony „mással jár”. Engem meg mintha pofon vágtak volna, felugrottam, darabokra téptem a levelet és olyan zokogásba törtem ki, hogy a tanárnő sem tudott megvigasztalni egy ideig. Pedig mondott az minden szépet. Aztán megbékéltem és sokáig senkivel nem leveleztem.

A másik emlék az, ahogy a szobatársammal, aki nagyon kedvelte a Forma 1-et és különösen Ayrton Senna-t, készítettünk egy papírbukósisakot. Ugyan az anyag lila színben pompázott, meg nem is volt gömbölyű, de teleírtuk a versenyző nevével, rajtszámával és festettünk rá brazil színeket. Mindezt azért, hogy amikor aztán kimehettünk az udvarra játszani, a fejünkre húzzuk és rohángálva szimuláljuk a „Nagy-cirkuszt”. Szép látványt adhattunk a minket éppen szemlélő ápoló-személyzetnek!

Egyik nap behívtak egy orvosi szobába, hogy egy doktornő szeretne velem beszélgetni. Kedvesnek tűnt, majd a bevezető társalgás, egy-néhány teszt és a tintapaca vizsgálat után feltett egy kérdést:

– Neked isznak a szüleid?

Felvillantak képek előttem, meleg öntött el, elvörösödtem és nagyon rossz érzés lett úrrá rajtam. Miért kérdezi ezt tőlem ez az idegen? Mit akar? Honnan veszi a bátorságot ahhoz, hogy ilyet kérdezzen?

Először csak hallgattam, majd halkán felállva feleltem:

– Ehhez magának semmi köze – szűrtem fogaim között és otthagytam.

A dolognak semmi következménye nem lett. Nem ismétlődött meg, nem kérdeztek hasonlót többet és a doktornő is eltűnt.

Ami akkor zajlott velem, annak sem az okát, sem előzményeit nem tudom. (Később nem lett gyakorlat.) Annak reményében, hogy hamar hazamehetek, hogy otthon nem leszek többet beteg, minden este

nagyon sokszor elmondtam a Miatyánkot. Eleinte ötször, majd tízszer, vagy többször is. Bíztam valamiben, mert tenni nem tudtam akkori énemmel semmit. Semmi mást.

Egy alkalommal anyám a látogatásra elhozta az egyik osztálytársamat. Az utcabeli lány nehezen viselte a hosszú autótutat, amin a volt Tanácselnök vezetett. De ott lehetett és ő is kíváncsi volt, hogy mi van velem. Máskor hol a szüleim együtt, hol csak anyu érkezett. Én meg persze meséltem, megmutattam azokat a helyeket, amik közel voltak a szanatóriumhoz, s képes voltam róluk beszélni.

Végül aztán ezek az időszakok mindig rövidnek tűntek, a távollét meg hosszúnak. A vége felé már egyáltalán nem élveztem az ottlétet, nagyon kíváncsoztam haza. Untam a napi tanulást, az úszást, a végenincs leveleket.

A hazaérkezés nagy örömökre hamarabb jött, mint gondoltam volna. Persze az évet végigjártam szorgalmasan, tanultam és ennek ismét megtett az eredménye. A pótlások beértek, s otthon a fiatal osztályfőnök, a „Bácsi tanár bácsi” boldogan adta át a jeles bizonyítványért a jutalomkönyvet. (Örsi Ferenc: A Tenkes kapitánya filmjéből készült kötetét). Az első oldalán újra virított a felirat: „Jeles tanulmányi eredményéért...”

Közben a gőzerővel megtervezett és felépített új iskola ott állt az utcánk végében és várta az őszet. A régi és új nebulókat, a régi és visszatért tanárokat. A templom mellett nem egy telket kiürítettek, hogy a darukkal, földgyalukkal felhúzott panelépület megteljen élettel. Várták ezt a modern bútorok, az öltözőkkel és zuhannyal felszerelt tornaterem (amiben minden kellék helyet kapott). Na és vártuk mi is. Ám még őszig maradt idő. Újra otthon lehettem és játszhattam azzal, aki jött, meg azzal is, akihez én mentem. Fociztunk, tollasoztunk, meg mindent, amit korábban.

A szomszéd unokájával a csapatjátékok mellett nagyon sok időt töltöttünk a fiúkhoz tartozó és népszerű katonázással. Műanyagból fröccsöntött figurák, vagy a már „mozgatható” társaik kis és nagy csatákat éltek meg. Ha éppen a baromfiudvarban nem tudtunk a homokozóból többszintes várat varázsolni, amit aztán benépesítés után homoklabdákkal szétromboltunk, akkor menetoszlopokat helyeztünk el egy-egy lépcsőnél, vagy a fűben a vízelvezető árkok mentén. Eljátszottuk ugyanúgy Eger elfoglalását (merthogy nálunk bizony nyertek a törökök), mint ahogy a nagy katonai vonulások során történt rajtaütéseket.

Páncélos lovagjainkkal tornát rendeztünk az éppen szemlélő Mátyás király előtt és ágyúzással másoltuk le a Hosszú-mezei csatát a kurucok és a labancok között. Egységeseknek nem mondható harci alakulatokat szerveztünk embereinkből, hogy aztán szövetségre lépve kiobbantsunk egy-egy háborút...

Amikor persze más is ott volt, ehhez hasonlóan „igaziból” kárdoztunk, vágtaztunk egészen addig, amíg már „dedósnak” nem számított ez a fajta időtöltés. Azután többször került elő a kétkerekű, a társasjáték, vagy a magyar kártya. Ez utóbbival hamar elsajátítottuk a nem éppen gyerekeknek való snapszert, vagy a römivel a pókert is. Már át-átjártunk egyedül a strandokra, már nemcsak a határig nyomtuk a pedált, hanem akár több falunyira távolságba is.

Anyám kapott ugyan „étlapokat” Sopronból, de azokat odahaza nem lehetett kivitelezni. Nemcsak a sokrétűsége miatt, hanem mert ha megpróbáltuk a tízóráira kitalált féladagnyi ételt megtartani, az akkor kevésnek bizonyult. S ekkortájt kezdtem megismerni a cukorbetegség azon rosszullét-típusát, ahol a vércukor leesik.

– Anyu, már megint verejtékezem, éhes vagyok – szoltam egyre többször.

– Akkor most hívjam a mentőt? – nézett felém zavartan.

– Ne, csak eszek és jobb lesz.

– Rendben, de még igyál cukros vizet.

Mindezek ellenére továbbra is rettegtem a korábbi esetektől, és amitől fél az ember, az beeszi magát a szellemén keresztül a testébe és eljön. Nyár révén valamiért nem olyan gyakran, de előfordult. Még úgy is, hogy reggel Veszprémben a kontrollon csak tízes volt a cukrom, de mire hazaértem (hazafelé panaszmentesen eszegettem a pattogatott kukoricát, amiben ugye szintén vércukoremelő szénhidrát van), s már hazaérve éreztem a bajt. Nem is értette anyu, hogy ha jó volt a lelet, mi lehet az ok? – Ha mégsem annyira megfelelő a cukor, miért engedett haza a doktornő?

Ilyen és hasonló alkalmakkor nem egyszer hagytam abba a játékom odahaza. A nagy hévvel csinált katonafestéseket (az egységes csapataimért), a régi órák szerelését, vagy az összegyűjtött matchbox-ok lefestését. Ha menni kellett, már nem szolt semmit senki, csak hívta a mentőket. Azok meg jöttek. Zizegő motorral befordultak a kerítés nélküli

udvarunkba, felvettek minket és indultak Veszprémbe. Ahol kellett kék fényel és szirénával, ahol meg nem, ott csak tövig nyomott gázpedállal.

S ez a „circulus vitiosus” pedig már spirálban forgott velem. Meg a szüleimmel, akik ezért, vagy másért szintén megindultak lefelé. Testileg, pszichésen és egzisztenciálisan is...

10. Alapkövek és Damoklész kardja

A tavaly, általam hazahozott kutyám sok mindent látott. Egy származását tekintve keverék eb volt; a nagybátyámtól kaptam igen kicsi korában. (Megkérdezte, hogy akarom-e, majd amire visszamentem érte, már nem volt „eladó”. Végül egy héttel később sűrű bocsánatkérések után vihettem.) Hazacipeltem, majd kerítés hiányában megkötöttük és etettük, itattuk. El-elvittük sétálni a határba, de az lett volna számára a jobb, ha mindig szabadon rohangálhat. Így viszont csak ott örülhetett nekünk, és ha odamentünk hozzá, boldogan pítizett a hátsó lábaira ülve. Pacsit is tudott adni, merthogy megtanítottam neki, de mást nem nagyon sajátított el. Azaz annyit, hogy ha apám megviccelte a „sicc” szóval, már kergette volna a macskát. Ösztönösen másképp ugatott, ha hozzánk jött valaki és másképp, ha csak elment előttünk. Egy idő után tudtuk azt is, ha apu jön, meg azt is, ha biciklis, vagy más jármű megy el az utcán.

Bodri (apu nem engedte Kántornak elnevezni) nagyon hálás állat volt. Szerettük is. Főleg a szüleim. Ha valamiért kevés étel maradt meg a számára, anyám inkább nem evett, de az ebnek adott. Ugyanúgy itatta a melegben hidegvízzel, mint apám a havas időben meleg teával. Beszélgettek vele, gyógyszerzt adtak neki, ha azt érezték, hogy lázas.

Egy időszakban apám nem Kenesére járt dolgozni, hanem Papkeszire, a vágóhídra. Egy új épületet emeltek ott fel és mivel az üzemrésznel mindig maradtak tenyérsnyi pörccök (amit már kipréseltek a zsírja miatt), ezekből hozott haza. Emberi étkezésre is alkalmas volt, de annyit tudott elhozni, hogy abban az időben Bodri nagyon jól élt. Aztán lassan ő is megtanulta a kevesebbet is értékelni.

Kezdek megszűnni a kerti munkák is otthon. Eleinte csak a végébe nem került kukorica, tök, bab és krumpli, majd már előre sem sárgarépa, vagy retek. Egy-egy kisebb paradicsom még árválkodott felkarózva elől, talán néhány bokor paprika is, de idővel már szántani sem jártak hozzánk. A másik oldalt használta egy férfi, aki néha együtt dolgozott apámmal egy-egy építkezésen, de ő is csak takarmánykukoricát vetett oda. A többi részt lenyomta az eső, majd felütötte fejét a mindenhol helyet foglaló és térhódító gaz.

– Mindenhol nemesített gazt termelünk – jegyezte meg egy este a munka után apám és ugyan megpróbálta viccesen tálalni a tényt, tudom, hogy szégyellte.

Mint ahogy azt is, miképp romlik a ház állaga, a fűtéshez kellő tüzelő mennyisége, a fizetése.

Lehet, hogy édesanyám is érzett valamit, de jelét nem fedeztem fel. Főzni ugyan még főzögetett, de a régen ízesebb ételek elsilányultak. A leves hígabb lett, a pörkölt vizesebb, a kézzel gyúrt finom tésztái eltűntek. A ritkábban megsütött krumplipogácsa hol keményre, hol sósra sikeredett, a bonyolultabb ételek pedig megszűntek. A felvágottak egyikét fajtára szorítkozódtak, s ez csak akkor volt másképp, ha apám a maszek munkájáért malacot neveltetett és azt télen le tudtuk vágni. Persze ilyenkor boldog-boldogtalan jött, aztán vitt is az ismerősöktől. Ám ezek az időszakok rövidek voltak.

A régen még az ebédlőasztalhoz is összeülő család most sosem evett együtt. Bár a diétámat igyekeztük tartani, a kevésből nehéznek bizonyult.

Megkezdődött az ötödik évfolyam. Reggelente bevártam az utcában lakó osztálytársam, majd amíg kinyitották a kaput, osztályonként álltunk sorba a bejáratnál. Addig bevártuk a küngösieket és beszélgettünk. Leraktuk az akkor divatba jött diplomata táskáinkat (amihez nekem anyám kötött egy tízórais szatyrocskát, hogy az egy zsemlét és egy kis üveg tejet vihessek a nagyszünetre), majd amint lehetett, berobogtunk.

Sokáig számomra nagy varázssal bírt az az iskola. A nyitására a korábbi okok miatt (visszatértek a reggeli problémák, és a tanév kezdetét Veszprémben nyitottam) nem „értem oda”. Ám egy héttel később láthattam egy igazi sulit a saját szememmel.

A földszinti aulából nyíltak a kék ajtókkal a termek. Jobbra a mi „orosz” birtokunk, aztán sorban a többi. A természeti tárgyakhoz tartozó, a történelmihez, majd egy másik – talán a fizikához – és a baloldalon a maradéké. Közöttük pedig a rengeteg fogas, a rajtuk lógó kabátokkal és „zsákokkal” az egyes eszközökkel, vagy a torna holminkkal. (Nem voltak szekrényeink, de lopásra sosem került sor.) Ezek alatt pedig azok a szabánypadok, melyeket régen tornára használtunk, ám most az osztályokból kitérők itt ülhettek, amíg beszélgettek, vagy nézelődve megették az otthonról hozott tízórait.

A lépcsőn feljutva ott díszlett maga a tanári, az éneket és rajzot magába fogadó terem, meg a tornaszekció. Ez utóbbihoz egy ajtóval lezárt folyosó vezetett, s onnan nyíltak az öltözők, a szertár és maga a hatalmas tornaterem. A kézilabdakapukkal, a magasról lenéző kosárpálánkokkal, a minden oldalt beborító bordásfalakkal. A két oldalt elhúzott mászókötelek mögött fent engedték be a napfényt az ablakok, de őket – ha nem is nagyon – „elkerítette” a védelmére odaszerkesztett háló. A padló pedig az alap-sárgás színén felül ugye a többfajta pályavonalak rendezett összevisszaságával ejtett ámulatba.

Ez lett a napi történések színhelye. Már akkor, ha épp nem „üdültem” a kórházban. Itt már a máshol bevált „vonulgatós” rendszernek köszönhetően a szünetek gyakran megrövidültek, bár mi elég sokszor maradtunk az utcára néző „ruszkiban”. Akkor még az volt a kötelező nyelvnek kijelölve számunkra. Ráadásul az osztályfőnökünk, az igazgató felesége (a „Tóthné”) tartotta. Nem szerettük; sem a nem „normális betűvel írt” és beszélt nyelvet, sem a tanárnőt. A falaink telis-tele lógtak piros színű ábrákkal, zászlókkal, moszkvai képekkel, vörös csillagokkal és az óra már a nem magyar jelentéssel indult.

– ...nyiktó nye átszusztvujet.

Nem kedveltem, de tanultam. Nem bizonyultam belőle erősnek, s mégis néha megszállt valami, mert önálló meséket fordítottam le simán szótárral egy akkor kapható „Kalabok” nevű újságból. Ebben csak orosz nyelvű meséket publikáltak, és két, műanyag lemezecske is meglapult benne, amit – ha lett volna – egy lemezjátszón meg is hallgathatok. Most visszagondolva, ha kicsit megerőltetem magam és nem hagyom néhány évvel később elég látványosan abba, lehetne egy olyan tudásom, ami a mai világban hasznos...

Ebben a teremben mesélték el a többiek nevetve, hogy előfordult két lány között a hajtépés értem. Mosolyogtam, majd leültetve az érintetteket (közülük az egyik a kisiskolás „szerelmem”) bevállaltam a ténnyt:

– Nekem Elvira...

Fiúkként nem értettük, hogy miért pusmognak egyes lányok a „megjött” szóval és vállrándítással fogadtuk, ha ilyenkor nem tornáztak velünk.

Pedig az milyen jó volt! Kihaszználhattuk az addig nem ismert bordásfalakat, számunkra hiányolt szekrényeket, s az órák egy részében kézilabdázhattunk. Nekünk az maradt feladatnak, azt kellett tanulni. Szívesebben labdáztam, mert a cukorbetegségem okán nem javasolták orvosi-

lag, hogy vállnál magasabbra menjek. Nekem nem okozott volna gondot, de a mélyhangú, enyhén „zs”-sen beszélő tanár úr határozott volt. Mindezt úgy, hogy nem vont ki teljesen mindenből. Azaz lustálkodást nem engedélyezett.

A testnevelés után élvezettel használtam ki társaimmal a zuhanyzót, majd mire ismét becsöngettek, már a következő helyen ültünk. Fel-frissülve és megmozgatva.

A rajz a kedvenceim közé ékelte be magát. Nemcsak azért, mert szerettem firkálni, festeketni, volt hozzá kézügyességem, hanem azért is, mert „örökölttem” némi tehetséget ehhez apámtól. Azok a rózsák, melyeket ő még a katonaévei alatt grafitlalt, meg leginkább tussal rajzolt édesanyámnak a borítékokra, általam is használt ábrák lettek. Először csak másoltam egy-egy bögrénkről, majd ezt ő látta és kiegészítő praktikákat tanácsolt, hogy még élethűbb legyen a virág. Ahogy órán formákat igyekeztünk a rajzlapokra varázsolni, a mindenféle vázák is kedvenceimmé váltak. Ehhez maga az órát tartó igazgatónk is hozzájárult. A tanári előtt a falon kiállítottak néhány olyan szénecruzás művét, ahol számomra célok rajzolódtak ki. A szó szoros értelmében. Egyetlen rész maradt le a megvalósítható témák közül: az arcok. A szemek és az orrok után, ahogy elértem a szájig, az sosem stimmelt.

Kedveltem az éneket is, de a nekünk akkor még csak „Környezetismeretnek” hívott tárgy sem okozott gondot. Mint korábban említettem, hogy odahaza órákon át böngészttem az atlaszokat. Irigykedve néztem azokat, akiknek hatalmas térképeket lógattak ki egy-egy óra előtt a tábla elé. Nekünk csak történelem atlaszaink lapultak a padon, meg ritkán a falra is felkerült egy agyonhasznált és egyszerűbb, de amire vágytam, az nem. Nem maradt más: vágyakozni a majdani földrajzra és otthon térképezni.

Egy alkalommal megjelent egy férfi az iskolában és felajánlotta, hogy az érdeklődőknek karate-t fog tartani. Akkor ez nem olyan foglalkozásnak bizonyult, mint most egy hasonló. Nem azért indultunk el rajta, mert nem volt más, mert letudtuk a fel nem használt mozgást, hanem élvezetből. Meg azért, mert ugye ekkortájt már láthattunk néha olyan filmeket a nyugatról behozott videomagnókon, ahol egy férfi, vagy nő akár több másikat is legyőzött. Talán épp előtte jártunk a csajági moziban a „Legyőzhetetlen Vutang”-on...

Anyám azt sem tudta, hogy mit mondjon, így a felelősséget átadta az ellenőrzés során a Gajzer doktornőnek. Ő persze rábólintott és mehettem.

Alapokat tanultunk a kék öves oktatótól. Felállásokat, néhány ütést, rúgást és a kétórai „Shotokan” edzésből mindig másfelet igen erősen megizzadtunk. Nem volt „elfáradtam” és nem fordult elő a „nem bírom”. Futottunk, felültünk, nyomtuk öklön a fekvőtámaszokat. Szaladtunk egymáson – egy szaladt a sorba lefektetettek hasán –, húzódkodtunk a bordásfalakon. Lazítottunk és nyújtottunk terpeszállásokban mindaddig, amíg alig maradt néhány centi a spárgához és a gyakorlatok után még a japán ülésben meditáltunk is. Rövid ideig imitáltuk a megtanult dolgokat, mert az lett a szabály, hogy:

– Nem ütöd meg az ellenfeled! A teste előtt képesnek kell lenned megállítanod az ütést és a rúgást! Igen? – kiáltott az edzőnk.

– Hai! – feleltük és csak jópár év után tudtam meg, hogy a Shotokan karate-t „No contact”-ként miért is emlegetik.

Pedig egyfajta érintés előfordult. Sorba álltunk, majd jelzésre megfeszített hasunkba a „mester” olyan erővel vágott bele, hogy ha ezt simán teszi, elájulunk. Itt erről szó sem volt; mindenki talpon maradt...

Csak annyit éreztem, no és persze a többiek is, hogy másnapra mindig olyan izomláz vett rajtunk erőt, amivel menni, vagy leülni is elég volt.

– Az izomláz jó dolog. Ilyenkor rá kell még tenni – javasolta néhány ismerős és csak később, évek múlva tudtuk meg mi, akik jártunk a „karatéra”, hogy az edzőnket, mint rendőrt egy másik faluban jól elverték... De ekkor gőzerővel és szorgalmasan mentünk. Eleinte melegítőnadrágban, majd amikor azt javasolta, hogy mivel drága a ruha, készítsünk fehér lepedőből, neki az is jó, abban. Szaporodtak a fehér ruhások, de én a még hátralevő időben maradtam a tréningemben.

Nem volt problémám, – legalábbis nem észleltem –, hogy miképp ugrál a cukrom. Bár az valószínűleg bennem nem tétlenkedett, de semmit nem vettem észre. (Még nem léteztek olyan mérésre készített eszközök, melyek segítségével ma már akár naponta többször is nézheti otthon az eredményt a cukorbeteg. Pedig milyen jó lett volna!)

Abban az évben lehetett, hogy Csajág és környékén, meg az egész Bakonyban beköszöntött a tél egy olyan hulláma, amire szintén jól emlékszem. Akkora hófúvások keletkeztek a sokáig hulló fehérség és a

fel-feltámadó szélben, hogy számomra is embermagasságú falak emelkedtek. A vasúti árkokat, az utcákat, a kerteket eltemető mindenségben nemcsak a lapátok jutottak nagy szerephez, hanem a lánc talpasok is. Este még csak óránként néztem ki a kertre, hogy miképp emelkedik a folyamatosan hulló hó, aztán mikor már a törpefenyőnk is eltűnt, mosolyogtam. Napok múlva sárga traktorok tölték az útról a havat, s ezzel mesterséges árkokat hoztak létre azoknak a kocsiknak, akik vállalták a téli időjárás következményeit. Mi gyerekek persze azonnal birtokunkba vettük a Szabadság utca lejtését és a két „fal” között képesek voltunk egészen a templomig lecsúszni. Amíg nem hallottuk, hogy egy szülő nő állítólag tank mentett ki a faluban, nekünk csak játékot, a versenyzés örömét jelentette, és folyamatos mozgást, napi programot a nagy hó. Még apámat is rávettem, hogy szánkózzon velünk. Egy, vagy több alkalommal „vihettem el a pálmát” az ő öreg fa-sporteszközünkkel, amit még anno a nővérem kapott. Régi darab volt, de csak meg kellett smirglizni a fémtalpat és már száguldhattam is vele. Egyik nap egy fiatalember látta, hogy igen jó darabról van szó.

– Ha beleegyezel, elcserélem veled a BMX-emet a szánkódra.

A cseréről lemondtam és így egy igen hosszú időre ismét elveszett a remény egy saját bicikli tulajdonlására is.

A hó nem engedte egy reggel, hogy a miattam riasztott mentő eljusson hozzám; a templomtól nem volt képes feljönni a község tetején álló házunkig. Az egész utca nézhette, ahogy a mentősök közrefogtak és támogattak le a csúszós utcán a fehér autóig. Bámuló és sajnálkozó arcok nézték végig, ahogy meg-megbicsakló lábakon értük el a járművet, meg aztán azt is, ahogy az villogó lámpákkal útjára indul. Sokadjára...

Már kitavaszkodott, amikor megkezdtük a cserepek kézzel való törését az edzéseken. De a korábbi fél éves szakasz, amikor nem folytonosan hiányoztam a rosszulletek miatt véget ért. Jött a „fekete oldal”....

Azt hiszem még mindig nem voltunk igazán tisztában azzal, hogy mi történik velem, velünk. Nekem ötödikesként a folyamatos hiányzások, a minduntalan kiszakítás a saját környezetemből, a sokrétűen nem rendezett állapot nagyon erős irányt adott a jövőm felé. Mint az is, ahogy apámék, no és a nővéremék is hol erősebben, hol kevésbé szembesültek a következményekkel.

Már szó szerint fájt, ahogy rám néztek a nővérek, ahogy azt lesik a látogatni érkező szüleimen, hogy hol a gyenge pont. Zavart az, hogy

megint csúszik velem a tanév, mindezt olyan irányba, ami az elmúlt időkben egy hosszabb „eltávolítás”-t eredményezett, s ami utólag mégis meghozta azt, amiért megtették velem. Ha megkérdezték, hogy mi történik odahaza, s ezt egy alkalommal még az iskolában az osztályfőnök is négy szemközt, csak ijedten és zavarban „semmi” követte.

– Ha kell, ha szeretnéd, tudunk segíteni...

– Nem, köszönöm, de nem kell – nyögtem, majd vörös arccal elhagytam a termet.

De ha a kórházban ezt tőlem nem is, a családomtól úgy kérdezték meg, hogy nem mehettek el. Én nem voltam jelen, de elmesélték utólag. A főorvos azon tanakodott, hogy milyen szociális lépést kell tennie, ami végre pontot tesz ennek a soha el nem fogyó mondatnak a végére.

Elsőnek olyan átmeneti megoldást gondolt ki, amit kényszermosollyal tált a Jutka néni.

– Lehet, hogy egy ideig itt kell „laknod” és innen jársz majd iskolába.

Éreztem, hogy ez nem jó. Igen, a háttér sem az, de hát...

Itt fogok lakni? A kórházban? Iskolába innen? Hová? Miért? Akkor minden reggel kiengednek majd a kapun? Mikor mehetek haza?

A bentlét most hosszabbnak tűnt. Ottlétem alatt ugye folyamatosan szurkáltak, vizsgáltak a szemem (merthogy ugye a cukorbetegség következményei között a gyorsuló szemromlás és a vakság már akkor is hírhedt volt), de nem találtak semmit. Azért pedig, hogy ne csak a „pihent” állapotú eredményeket lássák, gyakran leküldtek az udvarra sétálgatni. Én meg mentem, hiszen szabadabbnak érezhettem magam. A rigóüldözésekkel, vagy éppen a galambtollal megtűzdelt gesztenyék feldobálásával. (Sokáig tudtam bámulni, ahogy a pörgő valami méltóságteljesen aláhull. No és közben azokat az embereket is, akik mosolyogva és gondok nélkül járkálnak az utcán.) Egyre nőtt a kiesett hetek száma, s már jelezték a csajági tanintézetben, hogy még egy-két nap és már túllépem a határt. Onnan meg évismétlés, még akkor is, ha ez az egész igazolt.

Féltem. Egy ismerős – bár ne lett volna az – helyen teltek a napok és mégis idegenek között. Mosolyogtak rám, de én rettegettem tőlük. Enni adtak és gyógyítottak, én mégis inkább hazamentem volna. Oda, ahol megint jön a rosszullét...

Ekkor a bentlévő betegként bekerült gyerekekkel azon ötleteltünk időnk fogyasztása miatt, hogy alakítsunk egy olyan társaságot ott, akik írnak. Verseket, vagy ami az eszükbe jut...

A többiek egy nap után feladták a tervet, s egy-egy rímstort faragtak, nekem több oldal is megtelt.

„Emlékszem egy nap szerelmes lettem, s egy szép, szőke lányt megszerettem...” – szóltak a sorok az első versemben, amit aztán hamarosan a Toldi-n felbuzdulva egy hozzá hasonló elbeszélő költemény (A fekete lovag) is követett. Gyerekrímek, ritmust és mindenféle szabályokat átlépő versikékként íródtak le egy spirálfüzetbe ezek a költemények (ma már egyik sincs meg), de alapjaimat jelentették.

S talán olvasni is ott kezdtem el többet. Amíg a sok gyerek ide-oda rohangu a folyosón, vagy rajzolt a kinti táblára, én kiszedegettem a szobában lévő szekrényből az ottani köteteket és aztán azokat igen hamar kiolvastam. Észre sem vettem, de magamévá tettem olyan írásokat, mint a Vologya utcája, a Távolban egy fehér vitorla, vagy akár a Winnetou sorozata. Faltam a betűket és ezzel is telt az idő.

Közben a főorvos kijelentette apáméknak, hogy így nem mehet tovább a dolog, a helyzetemen csak az változtat, ha intézeti ellátást keres nekem. Nem, nem szanatóríumot, hanem azt, amit ha meghallottunk, akkor a „nevelőintézet” jutott eszünkbe. Az, ahol a rosszfiúkat, vagy az árvákat indítják el a világ felé.

No, de hiszen én nem vagyok rossz! Nem vagyok árva sem! Meggyűlöltem a főorvost. A félig kopasz fejét legszívesebben ököllel ütöttem volna, majd leverve a vastag és duplalencsés szemüvegét belerúgtam volna az arcába. Mindezt persze magamban és csendben, hiszen nem olyannak neveltek, aki agresszíven old meg bizonyos dolgokat. De mérges voltam mindenre. A helyzetre, a szüleimre, a cukorra, a diétára, az iskolára. Utáltam már a „B” osztályt, Veszprémet, a Heim Pál nevet...

A felvetett kérdésre persze a család megmozdult. Felmerült, hogy ha az megoldás, a nővérem magához vesz; ekkor ő már Budaörsön élt a férjével. Máshol, más körülményeket biztosít majd és jó lesz.

Nem következett be semmi. Nem indultam el onnan a veszprémi gyerekkórházból naponta egy ottani iskolába, s nem vettek el anyámék-tól sem. Ehelyett újabb irány, újabb intézet és egy régi forma lett kijelölve:

– A Szabadsághegyi Iskolaszanatórium mindenre megoldás. Ismét kezelik a cukrot, betartják a diétát, s közben tanulhat zavartalan – közölte a főorvos, majd szinte látom – pedig nem voltam ott – azt, ahogy elfordul, és már nem érdekli semmi.

Sem anyámék arca, gondolatai, érzései. Sem a véleményük, sem az esetleges kérdéseik.

Mire én magam a háttérben és mégis főszereplőként észbe kaptam, a szanatórium Béla-király úti telepéhez értünk. A portától felnézve a rendesen megművelt és karbantartott parkon át megláttuk azt a kiskastélyt, ami aztán évekig az „otthonom” lett.

11. Iskola-szanatóriumok végállomása – Budapest

A hely nem hasonlított Mosdósra, mégis olyan gondolataim lettek, mint ott. A szemeim elé táruló látványban egy beláthatatlan, a hegyoldalon lépcsősen elterülő parkon keresztül átvilágította magát egy villa. A citromsárga kiskastély (anno gondolom ez a szín jelezhetett valami rangot, hogy majdnem minden ilyen épület ezt viseli) ablakai, ajtajai és a tetején, oldalán futó díszkorlátja szürkén nézett le rám és a Szabadság-hegy alatti Rózsa-dombra. Akkor még nem tudtam, hogy az 1845-ben épített, majd 1905 körül áttervezett Frivaldszky-Mauthner-Pálffy-villa több épülettel osztozik a területen. Ez a „pavilon” viselte a VIII-as számot az osztályjelzések között, de állt még itt más is; a hasonló, csak nagyobb IX-es és a két modernebb, a VI-os és a X-es. Ezeken túl még mások is; egy félig romos ősrégi ház, aminek az ajtajai és ablakai már bedeszkázva tartották távol a magamfajta kíváncsiskodó kölyköket és persze a nővérszállók, valamint a műszaki épületek sora is gyönyörködhetett a kilátásban. Az osztályok között utak futottak, melyek egy-egy kertrészt határoltak. Néhol még fel lehetett fedezni a „A betegek sétaútjának határa” táblát, de ezek vagy eltűntek, vagy egyszerűen csak lerozsdásodtak, benőtte őket a gaz. De hiába is vettük észre őket később, amikor már bejártuk az egész területet (több hektárról beszélék), nem foglalkoztunk vele.

A portaépületnek „kivájtak” egy részt az amúgy lankás, majd meredek domboldalból, így a maga laposságával és a mögötte megbújó bokrokkal elbújt szerényen a bejárat kapu és sorompó mögött. Jobbra egy ívesen kanyarodó úton, balra pedig a szintén kanyargó lépcsősoron lehetett feljutni a több méterrel magasabban álló helyre. A szépen megmunkált és karbantartott kertben fenyők, bükk és kőrisfák álltak; nem egy mogyorófa, vagy gesztenye és puszpáng is adhatott árnyékot egy napos évszakban. A díszbokrokat a sanatórium kertészei óvták, és ha kellett, nyírták, locsolták. Akadtak olyan területek is, ahol nem dolgoztak aktívan a kertészek, de ezek vagy elkerítve éltek napjaikat, vagy önmagukat újították meg. A IX-es osztályhoz vezető út mellett állt egy terméskő-fal, benne egy lehegesztett (vagy berozsdált) kiskapu. Ezen belül egy vaderdő terült el, ami olyan érzést keltett bennem, mintha belecsöppentem volna egy régi filmbe, s hogy onnan fog előtörni majd

a hely szelleme. Sűrű és elhanyagolt cserjés, bozótos fogadott volna, meg térdig érő lehullott avar, ha bejutok. Talán ez már igen régen nem volt a szanatórium birtokában. Feljebb, a Mátyás király úton lévő határnál (lent a Béla király út, oldalt a gyalog is alig járható Laura utca, fent meg az előbb említett út vonta körbe a területet), meghúzódott egy még kisebb és nem használt villa is, de az is el volt kerítve. Emlékeim szerint otthontalanok tanyázhattak benne... (Az egész komplexum ma szintén szellemkórház. Nem használják, rohamosan romlik az épületek állaga, elburjánzik mindenhol a gaz, senki nem veszi meg és amit lehetett a kórházi ingatlanok eladásának hirdetése után, azt elvitték. Vagy engedéllyel, vagy csak úgy. Kiskocsin, kéz alatt.)

A felvételi osztályon számomra a VIII-as épületet adták meg, azaz azt, amit a bejáratától láttam. Mire felsétáltunk a bejáratához, még mi is – akik nem voltunk asztmások – is lihegtünk.

– Ez tudtommal tüdőszanatórium is nem? – kérdezte anyám.

– Ha felér ide és befullad, legalább jó helyen lesz – felelte az apám és beléptünk az ajtón.

A hátulról való bejutás után egy előtérbe érkeztünk. Jobbra nyílt egy találókonyha (az efféle helységeket már ismertem a sokrekeszes fém-mosogatóból és a kevés bútorból), utána nyílt valahová egy kis folyosó. (Ott lapult meg egy fürdőszoba és az 1-es betegszoba.) A baloldalon a mellékhelyiség, majd egy ugyanabba az irányba induló másik folyosó; ott a kezelő, a főorvosi szoba és a főnővéri helyiség állt. Velünk szemben az ebédlő, ami egykor talán a hall lehetett. A több méter magasságú plafon olyan légtérrel biztosított a földszintnek, mintha nem is lenne emelet, pedig kintől láttuk, hogy bizony még az is épült az egésznek a tetejére. Amíg megjelent az első nővérke, egy idősebb, de mosolygós nő, elgondolkodtam. „Szóval, itt leszek ezentúl. Itt tanulok, alszom, eszem és itt tartanak majd távol az otthonomtól. Meglátjuk.”

Mialatt nagy bőszen elnézést kértünk, hogy nem tudunk teljes úttörő felszerelést beszerezni (a postázott tájékoztatóban feltüntették a szükségességét), a hölgy csak mosolygott.

– Á, az csak sablon. Itt arra nem lesz szükség. Sőt, az otthoni ruha helyett is adunk itteni melegítőt.

– Köszönjük szépen – felelt zavartan és kissé idegesen apám, majd ő is körülszemlélte.

Mint kőműves – gondolom – felfedezte, hogy hol is járunk. A felvételi épülettől két buszmegállóval lejjebb, a fogaskerekű sínjén átgyalogolva és megtéve több kereszteződést értünk ide; mindentől messze voltunk.

Felvilágosítva minket, hogy nekem az emeleten lesz a szobám, elindultunk a nővér után. Ő az ebédlő falát követve (eljutva annak a másik ajtájához), egy csigalépcsőhöz ért. Az ajtaja látszott, hogy a régiekhez tartozik, s a lépcső korlátja – világító sárgaréz rúd – követte a kanyarodó feljárást. Félúton egy kerek ablak szakította meg a kör alakú lépcsőházat, majd felérve egy fekete kovácsoltvas korlátnál fejeződött be. A lépcsőfokokat tartó főszlop tetején egy hatalmas kőgolyó bambult ránk szürkén. Itt fent jobbra nyílt az első emeleti szoba, mellette a WC. A folyosó, ami hátrafelé vezetett minket az ebédlő felett, két oldalra választott el két-két kórtermet. S a legvégén baloldalon állt a fürdő, a nővérszoba, jobbra meg a doktori és a személyzeti mellékhelyiség. Minden úgy elrendezve, hogy semmi ne maradjon ki.

– András a legnagyobb szobában lesz, a 8-asban.

– A ruháim itt lesznek a folyosón a szekrényekben? – kérdeztem kissé halkán mialatt beléptünk a kórterembe.

– Igen.

A téglatest formájú villa egyes sarkait lecsapták és ez bent is lecsökkentette a teret, ám ez senkit nem zavart. A két nagy ablakból, ha kinéztem – márpedig a látvány miatt elsőre is megtettem – élém tárult a korábban említett Rózsadomb. Azon túl a Hármashatár-hegy a piros-fehér adótoronnyal. Az egész olyan képet adott nappal, mintha egy zöld szőnyegre ezer és ezer színes kockát szórtak volna szét. Ezek között utak vonultak, amik fel-felszaladva a szemben lévő hegyre elvesztek annak farengetegében. Ezt láttam nappal. Éjjel pedig maradt a szőnyeg, csak feketében; a házak és az utcák a csillagos eget levarázsolták a földre. Így az egész kép szikratengerré vált előttem.

Szokványos kórházi ágyak fogadtak, melyeken sárga-fekete kockás plédek pihentek.

– Melyiket választod? – fordult hozzám a Klári néni.

– Azt – mutattam arra, ami mögött az előbbi kép azonnal feltárult.

A rövidre sikeredett búcsúzást megszeppenés nélkül ejtettem meg. Tisztában voltam vele, hogy a szüleim még ma haza kell utazzanak, ez pedig két órás vonatozással jár számukra.

– Majd jövőnk látogatni, de ahogy hallottad, a lenti telefonon hívhatunk is. A Vera (a nővérem) többször hívhat a munkahelyéről, na és van hétvégi kimenő. Hozzájuk minden pénteken kimehetsz.

– Oké. Meg majd írok is – szoltam utánuk és elengedtem őket.

Láthattam volna, ahogy lemenni a portához, ahogy itt hagynak, de vártak a kötelező vizsgálatok. A nekem már megszokott vérvételek, mérések, meg a doktorok hallgatóságai, tapogatásai.

Beszippantott az otlét és mire rájöttem, hogy mi a napirend, jöttem-mentem és folytattam az iskolát, azzal a ködös tudattal, hogy remélhetőleg elfogadja a csajági oktatás az itteni eredményt és be fogom tudni pótolni a hiányzásokat.

Több tanár járt oda hozzánk. Más pedagógus foglalkozott velünk a matematika okán, más az irodalom rejtelseibe vezetett be – vagy próbált bevezetni – és megint más a természettudomány akkor rám eső részét magyarázta. A Guszti bácsi nagy erővel szerette „volna” azt, hogy mihamarabb megértsem az egyenleteket, a geometriát. Türelmesnek bizonyult, ha nem akaródzott felfognom a két oldal egyenlőségére való törekvést a matekban.

– Ha a jobb oldalból itt – mutatta a feladatban – elvonunk kettőt, akkor a másikon is azt kell. Egészen addig, amíg már csak adott esetben ide csak az „x” kerül, a másakra meg egy szám.

– Értem – feleltem, pedig fogalmam sem volt az egészről.

Végül rá kellett jönnöm az igazára és egyes egyszerű példáknál aztán ki is jött a varázslatos végeredmény.

Dezső bácsi, aki megrögzött magyaros volt, az agyába vette, hogy nekem tudnom kell minden költőt és író fejéből. Nem követelt sokat, de ha rájöttem, hogy mit akar hallani, szó szerint a kezemből „evett”.

Eme két tanár aztán amikor kiadta a feladatokat, olyan emelt szinten kezdett politizálásba a kezeikben lapuló napilapokból, hogy ha akartam, ha nem, azt is tanultam. Érteni nem értettem, s mégis hittem, hogy igen. Néha, vagy talán véleménykülönbségük okán mindig halk, de heves vitába kezdtek és mire befejezték (vagy inkább abbahagyták), letelt a csengővel nem jelzett óra.

A kedvencem mégis a Laci bácsi tárgyai maradtak. Magyarázott, s olyan egyértelmű képekből vezetett be az alapokba, amiket még ma is szívesen alkalmazok. S nemcsak a tárgyakat és azok a világra jellemző dolgait mesélte el nekem, hanem az élet olyan rejtelseit is, melyeket az ember a bőrén tapasztal meg. Vele szünetekben sokat filozofáltunk.

Mint a görögöknél két „nagy ember” társalogtunk, vitáztunk egyenlőként. Hátratett kézzel sétáltunk és kibeszéltünk bármit, ami méltó volt rá. A másik időöltésünkkel vált a barkóba. Mindegy volt, hogy tárgyat, élőlényt, vagy fogalmat találtunk ki, addig gyűrtük a feladványt, amíg ki nem derült. A gyufaszál belsejében meghúzódó rosttól kezdve a banánhéjának elszáradt végéig, vagy a mezopotámiai sasig nem volt olyan, amit ki ne találtam volna.

Késő délutánonként a hétfői napokon eleinte jött egy idősebb néni és kézművesség gyanánt agyagoztam társaimmal. Kivett egy ötkilós agyagtömböt a szekrényből, levágott belőle egy-egy darabot, majd azt készítetünk belőle, amit csak akartunk. Állatfigurákat, poharakat, vagy éppen házikót; vésett egyiptomi hieroglifákkal telerótt táblácskát; tányért és evőeszközöket; bármit, ami aztán – ha szerettük volna – kiégetett és amint visszahozta, el is rakhattuk. Később a festésre is sor kerülhetett. A szekrényében ott lapultak a már régebben elkészített és nem hazavitt műremekek, így láthattunk példákat, melyekből mindig jött új ötlet.

A szabadidőmben a többiekkel kihasználva a jó levegőt, a nagy teret „játszhattunk” a parkban. Ilyenkor beszélgettünk, fára másztunk, labdáztunk és egyikünk-másikunk csak akkor tűnt el egy rövidebb időre a többiek közül, ha meghallotta hangját az őt hívó gyerekek, vagy a nővérekének.

– Sipos Dezső, telefon!

Ilyenkor a keresetnek a hátsó bejárat melletti készülékhez kellett mennie, hogy az őt kereső és vonalban lévő szülővel beszélgetni tudjon.

A vacsorához, ha kint voltunk, akkor szintén az ápolószemélyzet szólt, ha pedig a rossz idő bezárt minket a házba, akkor a körlepcső melletti csengő jelezte az időt. Ezt gyakran mi magunk nyomtuk; néha olyan sokáig, mintha beragadt volna. Az étel változatos volt és nekem a diéta okán a lefekvést megelőző pótvacsora is beletartozott. Ekkor már többen az ebédlő sarkában felrakott tévét lesték és csak remélték, hogy az esti filmet is megnézhetik.

Ahogy minden nap nekiugrottunk a zuhanyozásnak, megint zsongott a főleg az emeleten lévőktől a ház, de ezt követően hamarosan csend és majdnem sötét borulhatott a VIII osztályra.

A villa előtt a „lentre” néző domboldalba élt egy idős nyírfa, ami vagy a szél, vagy a kora miatt, esetleg a gyenge föld okán, nekidőlt egy alatta lévő másíknak. A ferde törzs annyira testvére lett a másik fának, hogy összenőttek. Ha fújt a néha nem is kicsit viharos szél, ez a szim-

biózisban (ezt is Laci bácsi magyarázta el) élő egyesülés úgy nyikorgott, mint egy olajozatlan ajtó. Ritmusosan és ritmustalanul.

Valamelyik nap annyira elbűvölt a képük, hogy elhatároztam: lerajzolom. Lassan formát öltött a tollal firkált rajz, de befejezni nem tudtam.

– Mit csinálsz András? – lépett oda a Laci bácsi és kissé a fejét rázta rám, meg a művemre.

– Annyira tetszik, hogy gondoltam lerajzolom.

– Hát minek? Ennek semmi haszna.

Valamiért nem vitatkoztam ezen vele és csak sok-sok évvel később értettem meg a célását. Nem a tehetségem miatt mondta ezt, csupán azért, hogy tölthetem az időt hasznosabbnak bizonyuló teendőkkel.

Amíg például a Dezső bácsinak úgy feleltem, hogy elkezdtem a mondatot, és ha az nem volt jó, ő beleigazított, majd én átvéve a fonalat már jól fejeztem be a feleletet, ezt a többiekkel nem tudtam megtenni. Amíg a Guszti szárazon beszélt a szögekről egy példánál, ha eldobtam egy almacsutkát a kertben, a László tanár úr rámutatott a „ez nem trágyázás, hanem szemetelés” mivoltára a tettemnek.

Teltek a napok, a hetek és gyakorlattá vált a hétfégi kimenő. Ilyenkor a testvéremékhez mentem Budaörsre. Kamaraerdőben éltek és számomra már onnan is nehéznek mutatkozott hétfőnként visszamenni a Szabadsághegyre. Náluk hol a sógorommal töltöttük el az időt, hol valami más elfoglaltságom akadt. Eleinte órákat társasjátékoztunk, majd máskor kártyáztunk, bámultuk családi együttlétben a videofilmeket.

Amiatt, hogy volt hová mennem, hogy közelben lakott a nővérem, anyámék nem jöttek gyakran. Helyette leveleztünk, ám akkor, ha bent maradtam szombat-vasárnapra a szaniban, a közeli Fogas-presszó és étterembe sétáltunk ki. Ott anyám megivott egy kávé, egy kevertet, én meg – mivel a húspanban nem „lakott a tiltott szénhidrát – bevágtam egy akkora fasírtot, mint két tenyerem. Mindezek után persze visszagyalogoltunk a Béla király úti telepre, majd ők elindultak haza Csajágra, én meg maradtam. Év végéig...

Idővel megszoktam a napokat, az éjszakákat, a többi gyereket. A tanórákat, a bölcselkedésekkel teli beszélgetéseket és mindent. Itt nem foglalkoztak a háttérrel, nem vizslatták azt, hogy honnan és miért jöttem, nem kérdezték, hogy miért voltam odahaza annyit rosszul.

Ott nem jelentkeztek a problémák. Nem kezdődtek az időnkénti reggelek hányingerrel, görcsökkal és nem értek véget mentőzéssel. Csak forgott a kerék. Reggel felkelés, reggeli, majd vizit.

Engem a Stéger doktornő kezelt, de rajta kívül sem dolgozott más orvos ott, csak a Madách főorvos. Az előbbi egy magas és hosszú, barna hajú nő volt, aki mindig mosolygott rám; csak akkor „kezelt”, ha kellett. Mivel a hely profilja a tudóasztnások kezelése volt, én meg ugye cukorbetegként érkeztem, nem is kellett rám sok figyelmet fordítania.

A főorvos minden reggel megérkezett a narancssárga Skodáján, köszönve belibbent a szoba ajtaján és amikor előkerült a vizitre, már olyan vörös lett a nyaka a szoros nyakkendőől hogy azt hittem: allergiás. Pedig csak tisztességesen viselte a kellő öltözkét.

A nővérké mellett hamar megtanultam, hogy ki a „jó fej”, ki az, aki kedvesebb és ki az, aki szigorúbb. Az idősebbek között is akadt mosolygós és olyan is, akire ha ránéztem, egy alkoholista „boszorkány” nézett rám. A fiatalabb generációban dolgozó Marika néni nem nagyon szerettük. Nekünk kevésbé tűnt engedékenynek és egy alkalommal szinte sztrájkot kellett folytatnunk azért, hogy engedjen ki délután.

– De hiszen nagyon fúj a szél.

– Majd felöltözünk – feleltük mi a vállalkozóbbak és felvéve a kabátjainkat már nyitottuk is ki a bejárat ajtót.

– Hát nem bánom, de ha megfáztok... – rázta meg a vállát, de meg sem vártuk mondandója végét.

Kedveltem a kissé középkorú és dinamikus Zsuzsa néni, de még a minden nap ott lévő takarítónőt is. Félni, vagy nagyon tartani senkitől nem kellett.

Abban az évben tört be Magyarországra azt hiszem a Lambada-láz. Azt hallottam hétvégén, ha elmentünk a testvéremékkal, az akkor még híres érdi piacra, de azt játszotta a rádió is. Még a csapból is az folyt. Mindaddig figyeltem rá, amíg az egyik délután éppen hallva az unott dallamot telefonhoz hívtak.

– Meghalt a mágocsi nagymama. De nehogy ezen idegeskedj most! – szólt a hang a kagylóból, mert tudták, hogy az emeli a cukrom.

– Á nem. Sajnálom szegényt, de tudom, hogy öreg volt már.

– Igen, nyolcvannyolc éves. Szívszélütést kapott.

Fogalmam sem volt akkor, hogy az micsoda, csak azt tudtam, hogy komoly betegség. Főleg idős korban.

Bevillant a kép, miközben letettem a telefont, hogy egy alkalommal lent nyaraltam – apám dolgozott az édesanyjáéknál vidéken – Mágo-cson. Ez a baranya-megyei kis falu közel volt Mosdóshoz, onnan többször jöhettek anno anyámék látogatni. Szóval ott egy reggel felkeltem és kimentem a gang melletti csaphoz, hogy megmosakodjam. Megnyitottam a kerti csapot (ott sem volt a házban bent víz), amikor megszólalt mögöttem a nagymama:

– Bandikáám! Ne bándd a csapot, mee éépusztúúú!

Apám és a nővére ekkor már mosolygott és leszidta a nagyit, hogy hagyjon békén; azt hitték, hogy megilletődtem és ezért zártam el a víz-forrást.

– A múltkor is egy hetet köllött várni a szerelőre – folytatta a mama, de ekkor már dőlt mindenki a nevetéstől. S ezt a sztorit még sokáig nevetve meséltük el, ha szóbakerült a mama...

Akkor egy vállrándítással letudtam a halálhírét. A távoli nagyi nem okozott bennem sok emlékek adott érzést. Ám valamiért azóta a Lambadát nem nagyon hallgattam szívesen.

Azon az éven hamar túl lettem. A bepótolni valót olyan észrevétlen fogyasztottam el, hogy a bizonyítványom – ha nem is kitűnő – egy négyes kivételével jeles lett. Itt nem adtak könyvet, s amikor nyárra hazamehettem, otthon csak azért volt bennem feszültség, hogy biztos ne kelljen évet ismételni. Nem is kellett.

De ahogy elkezdődött a nyár, egy mondatot a szanatóriummal a hátam mögött szintén úgy hagytam ott, hogy abból tudtam: Hamarosan viszontlátjuk egymást.

„– A gyerek érdekében van arra lehetőség, hogy ősszel újra...?”

Magam csak a mondatot hallottam, de azt nem tudtam, hogy a kérést követte-e más is. Tudom, hogy sem a doktornő, sem a főorvosa a VIII osztálynak nem mutatkozott olyannak, aki elfogadja a szüleimtől a pénzt. Azt hiszem, kijelenthetem, hogy nem erről volt szó. Csupán a tények miatt bólintottak a kérésre „igen”-t és ez lett az oka, hogy aztán őszre már úgy készültem: újra Budapest, újra szanatórium.

Ahogy én és otthon mindenki, reméltük, hogy ezt a nyarat megússzuk gondok nélkül. S bár mindent, vagy legalábbis majdnem mindent úgy csináltunk, mint korábban, mégsem mentem Veszprémbe. Még ellenőrzésre sem. Úgy lehettünk vele, hogy én már Pesthez tartozom a kezelés ügyében. Persze, ha probléma adódott volna, akkor a cél ugyanaz, de semmi nem történt. Ettől felszabadultabb lettem és még nagyobb

örömmel fogadhattam azt, amikor az unokatestvéremtől megkaptam az ő kerékpárját. Egy orosz gyártmányú biciklit, aminek a kormányát ugyan lecserélte korábban egy Campingére, de ez engem nem zavart. Volt saját kétkerekűm és hajtottam is becsületesen.

Az igaz, hogy közben ő már barátkozott a motorozással, így „megint lemaradtam kissé, de éreztem, hogy „bent” nekem jobb.

Ám a tekerés mellett el-eljártam a helyi könyvtárba, vagy a többiekkel a mozinkba is. Képesek voltunk egy film alatt simán meginni a kis-méretű citromlevet, s mellé kétpofára ettük a szotyolát. Nem volt ott popcorn, de amíg abban meglapult a szénhidrát – amit ekkor kezdtém sejteni, hogy micsoda és a sok nem jó belőle – a napraforgót büntetlen ehettem. A kultúrház takarítója nem mindig örült ennek utólag, még akkor sem, ha nem nagyon szemeteltünk a héjával.

Folytattuk a focizásokat, a közeli erdőkben való mászkálást és időnként fákra másztunk. Ilyenkor vagy órákig beszélgettünk, vagy kitaláltunk olyan játékot, ahol a fa lehetett bármi.

Egyik alkalommal az előtte való napokban látott mozifilmet, a Kék Villámot imitáltuk az ágak között. Elképzeltük, hogy mi vezetjük a helikoptert, vagy éppen más gépet a moziból. Az unokatestvérem hirtelen felállt, s mint a filmben a vadászgépek pilótái kiabálni kezdett:

– Öcsi egy, öcsi egy, katapultálok!

Mire megszólalhattam volna, a rokon valamiért hangos recsegés közepette egy eltört ág miatt leesett a földre. Nem volt nagy a magasság, de „útja közben” még egy vékony ágon is átbukott. Leérve nyögött egyet és elnevette magát.

– Na, látom sikeresen földet értél – nyugtáztam – Összetörted magad?

– Nem – felelte és aznap még órákon át neveltünk a történten.

Közeledett az ősz; gyorsabban, mint gondoltam. Bajom nem lett, csak erősödött bennem, hogy vissza kell mennem a szanatóriumba. Oda, ahol ugyan nem volt rossz, talán ismerős barátok is jönnek majd vissza, de mégsem otthon.

Aztán beköszöntve a szeptember, én mosolyogva foglaltam el ugyanabban a betegszobában ugyanazt az ágyam, mint amit otthagytam. S egyre kevesebbet emlékeztem a rosszullétekre, egyre kevesebbet az otthonra...

12. Még három év a hegyen

Tudtam, hogy hol vagyok, hogy miért, s azt is, meddig. Bár senki nem mondta előre, én valahol éreztem, hogy bizonyosságot nyert a következő három évem. Az, amíg tart számomra az általános iskola.

Olyan képként tudnám ezeket az időszakokat egyben visszaadni, mintha egy háromrekeszes zsákba beleszórnánk sok színes holmit. Mind más formájú, anyagú, színű, és ha nem is hasonlítanak egymáshoz, van közöttük kapcsolódási pont. Némelyik hideg, vagy puha, de akadnak gömbölydedek és másoknak bele lehet nyúlni a belsejébe. S kezdéskor az egész fel van rázva, a bent lapuló cuccok pedig úgy kavarnak egymás körül a mélységben, mint egy forgószelel, aminek az epicentrumában én állok...

Bár azt írtam nemrég, hogy nem jártunk Veszprémben, azért mégis előfordult egy-egy alkalom. Először nyár elején. Észrevettem, aztán a szemészeti vizsgálat megerősítette: kissé gyengült az éleslátásom. Ez nem volt probléma, hiszen a korombeliek közül többen is használtak mínuszos szemüveget, amivel gyengén, de élesíteni kellett számukra a látást. Nekem mindössze a kezdődő serdülőkor miatt kialakult helyzetnek megfelelő rövidlátásnak sem nevezhető probléma miatt volt szükség a szemüvegre. A részletes vizsgálat nem talált semmi olyan jelet, ami a cukorbetegség miatt alakult volna ki. Rendben találták a retinám, a szemfeneket, az ereket.

Mire az évkezdéshez kellő kevés taneszközzel újra a veszprémi papír és írószerboltba jártunk, át is vehettük a nem drága, de korántsem szép és modernnek végképp nem nevezhető SZTK keretes szemüvegem. Nagyon nem volt mit tennem a kiválasztásánál. Divatosra nem nagyon lapultak meg ezresek anyám tárcájában, ez pedig barnán és fehér sávosan is, de használható volt. Jópofát vágtam a „nagybácsis” kerethez, feltettem és használtam.

Laci bácsi elkezdte a régóta vágyott földrajzot oktatni, s egy másik rejtelmes részét a világnak: az atomok, elektronok és társaik birodalmába vezető kémiát. Az előbbinél könnyen tanultam, s még azon száraz részeket is képes voltam meglelni az atlaszban, ami alatt az ipar és egyéb területek kerültek elő. Persze, más volt valamit tudni, más lett később a térképen és megint más, ha a tanár kiegészítő magyarázata megmutatta,

hogy a könyv sem tévedhetetlen. A kémiát – ahogy ő mondta –, érteni kell.

– Ezt vagy érti az ember, vagy nem. Bevágható, de akkor sosem lesz a tiéd.

Jól magyarázott és hamarosan szinte láttam azokat az apró részecskéket, melyekből feláll az egész világ. Darabokban és egyben is.

– Képzeljük el a következőt: a világunk befelé és kifelé is végtelen.

– Már a végtelent is elég körülményes – néztem rá, de kifejtette.

Érkeztek a képletek, a mindenféle anyagok, nekem pedig az órák közötti időben megmaradtak a másról szóló beszélgetések és a barkobhák.

Dezső és Gusztai bácsi megállíthatatlan folytatta a diskurzusait a hírlapokból olvasott politikáról, de mivel már „rég és megbízható”-nak számítottam, gyakran kellett egy-egy dologért felsétálnom a IX-es osztályra. Merthogy ott foglalt helyet az iskolaigazgató. Az épület, mint ahogy említettem, szintén egy fehér-sárga villaként nézett le a hegyről. Csupán minden részében nagyobb és kicsit talán díszesebb is volt. Sajnos azt nem tudtam meg, hogy ennek a kétszintes épületnek korábban ki volt a gazdája. A parkolójába belesimult egy félkör alakú hatalmas terasz, aminek a belsejében foglalt helyet az ebédlő (ide jártak a dolgozók étkezni). A IX-es osztály már elérte a fent futó Mátyás király utat is, de akkor még nem lehetett onnan bejárni az intézetbe. Csak egy lezárt kiskapu jelezte a bejutási lehetőséget.

Amikor fel-felküldtek papírokkal, vagy ritkábban akár pénzzel az iskolaigazgatóhoz, a feladatom elvégzése díjazása sosem maradt el. A komor és mélyhangú, kopasz férfi (Domonkos úr) áthívott egy másik irodába és ott előhalászott egy papírdobozt. Abból kivett néhány kötetet és választhattam. Nem egy könyvem eredt innen. Krimik, útleírások, vagy éppen dokumentummásolatok a II. világháborúból. S ha ezekből nem is akadt olyan, amit elolvasok, akkor is elhoztam egyet-egyet. A nővérem, vagy apámék szívesen forgatták a lapjaikat később is.

Ennek ellenére az egyik délelőtt a földrajztanárom megsimította bajszát, megigazította a szemüvegét és átadott nekem három írást. Az egyik az „Aranyásók Alaszkában”, a másik egy fél-fantasy, a harmadik pedig egy feltáró mű volt. A mai napig nem tudom miért, de mindegyiket elolvastam. Volt rá időm, még akkor is, ha közben tanultam, játszottam, kimenőre mentem, vagy csak éppen néztem a kilátást.

Az oktatásért felelős emberek igyekeztek olyan sok programot „elhozni” nekünk, akik ott éltük mindennapjainkat, amennyit csak lehetett.

Hívtak előadóművészeket (mint például Oszter Sándort, akinek a fotójára aztán a többiek aláírását évekig gyűjtöttem), rendeztek mozit az ebédlő falára vetített filmekkel (Jóbarátok földön és vízen), de láthattam élő baglyot is a keszthelyi madárkórház vezetőjének karján ülve is. Vittek minket a városba (például a Nemzeti Múzeumba, ahol először láthattam az akkor még ott pihenő Szent Magyar Koronát), vagy a szanatórium főépületének auditóriumába (számos együttes zenéjét és művészetét hallhattuk ott). Ilyenkor vagy a gyógyintézet mikrobuszán hordtak át bennünket, vagy aki kedvezményezett volt, azt a Laci bácsi Trabantján.

Idővel ott is előkerültek a csapatjátékok. Talán a nemrég kötelező olvasmány miatt (Pál utcai fiúk), vagy csak úgy, de az egyik őszi délután egy szimulált „várostrom” kapitányaként tekintettem a társaimra és arra a helyre, amit találóan „vár”-nak neveztünk. A domboldalban egy részt megerősítettek egy terméskőfalazattal. A fordított trapéz alakzat magába tartott egy adag földet, aminél gondolom nem akarták, hogy megcsússzon, vagy idővel elmossa az eső. A fal legkisebb részén másfél, a legnagyobbánál vagy két és fél méteresen állt a függőleges akadály, bár ezt mi simán képesek voltunk megmászni. Pont úgy, mint az ostromlók a várat. A belsejében is egy kisebb domboldal feküdt az egészre. Ebben fenyők őrizték a hátunkat, s a jobb és baloldalnál pedig elérve a valódi emelkedőt a síktetejű betonszakasz véget ért.

Kitalálva a csapatainkat, az én „katonáim” voltak a védők és egy másik gyerekcsoport próbált bejutni az általunk védett „erődbe”. Megvolt szinte minden szabály, hogy tobozokkal lehet nem erősen dobálni, és ha valaki felmászott, akkor behúzza, a földre taszítva legyőzni stb.

Ott állva néztem végig a sajátjaimon, meg az ellenségeken és éreztem a feladat súlyát. Valami felelősséget, valami olyat, mint talán Dobó is Egernél. (Épp ebben az évben kaptam meg az Egri csillagokat kötelező olvasmánynak.)

A rövid játékban nem volt esélye az ellenünk próbálkozóknak. Igyekeztek ugyan nagyon, de a fal, az fal maradt. Én meg a haverokkal a győztes vezér.

Ha rossz idő érkezett ránk, akkor bent kellett eltölteni délutánonként a fennmaradt szabad órákat. Ha éppen nem magamban olvastam, csoportosan műveltük ezt. Ekkortájt érkezett meg Magyarországra a lapozgatós könyvek atyja, a „Kaland, Játék, Kockázat” sorozat első néhány könyve. Körbeültük az asztalt, egyikőnk mondta, hogy éppen

„hol tartunk” és a döntéseket (merre menjünk tovább a szerepjátékban, mit tegyünk egy kérdésnél, harcoljunk-e) együtt hoztuk meg. Néha hevesen dobtunk a szükséges dobókockákkal, jókat nevetve lapoztunk vissza, ha „Kalandod itt véget ért!”-et találtunk.

A népszerű sorozat nagyon sokáig a kedvencem maradt. Még abban az évben beszereztem a következő részeket, de a középiskolai éveim alatt is képes voltam elvonulni, dobálni a kockáimmal és megnyerni a játékokat. Mindet megvettem aztán, amíg végül a sorozatot „megette” a ma is törtető számítógépes és a vizualításra kiélezett világ.

Az asztmásoknak, no és persze a mozgásra éhes gyerekeknek járhatt az úszás is. A korábban említett kisbusz átrobogott velünk Zugligeren, el a Tündér-szikla alatt a Rege Hotelbe. Ott megtanultunk úszni, de aki már birtokolta ezt a tudást – mint én is –, szépihette a mozgulatait, vagy hozzávette a pillangó nemet. Egy kedves oktatónővel, aki később elment, merthogy terhes lett. Helyette aztán jött egy a parton ücsörgő férfi, aki simán odaszólt a karosszékből nekünk:

– Miért álltok le? Elfáradtatok talán? Én még nem fáradtam el...

Máskor behúzódtunk egy szobába és egy egyszerű magnóval, néhány eszközzel hangjátékokat készítettünk. Az első egy vadászrepülőgépes volt és mindössze egy-két pohár, egy könyv és egy akkor divatos walkman kellett csak hozzá. Na, meg mi. A rövidre sikeredett jelenetben érkezett egy, vagy két repülő, azok rádión beszélgettek, majd megjöttek az ellenfelek. A kazettára (ma már szinte az is retrónak számít a CD-k és DVD-k világában) felvett anyagban még aláfestő zene is hallatszott; ha jól emlékszem, akkor a Beverly Hills-i zsaru dallamai...

A másik hasonló, amin a végére igen jókat mulattunk, az egy képregény „eljátszása” volt. A még forrón, a nyomdából kijött – filmből adaptált – Batman került a kezünkbe. Kiosztottuk a szereplőket, megszólaltattuk hangjainkkal a denevérembert és a Joker-t is. A játék elfoglatlást, tapasztalatot és olvasást adott az emlékeken kívül.

A lányok egy másik épületben, a VI-oson gyógyultak. Mint serdülő fiúk, nekünk sem maradhatott ki az életünkből a másik nem felé kacintgatás. Megtaláltuk a módját a levelezéseknek, a randevúknak. Esetenként bizony rejtve dobáltuk a kicsi papírokat a másik asztalhoz az órák alatt, vagy szöktünk fel a lányok osztályára. Társalogtunk padokon, fürdettük meg őket a hóban, de hoztunk nekik a tiltott kertből is egy-egy almát ősszel.

Talán egy esti vacsora előtt az egyik barátomnak tekintett fiút megszállta valami. Barátkozott egy lánnyal (mellesleg nekem is tetszett), de az hiába sírt neki letről a lépcsőnktől az emeleti szobaablakba, az flegmán felelt vissza. Már akkor, ha felelt. A barna hajú lányt a barátnője vigasztalta, az sírt, s sokan látták a jelenetet. Engem nagyon bántott az eset, hiszen ugye én bármit megtettem volna érte. Már indultam, hogy felmegyek és bemosok egyet a fiúnak, amikor az becsukta az ablakot, engem visszafogott az én barátom, a Móninak hívott leányzó pedig elment. A történetnek nem lett happyend-je. Ők nem jöttek össze, mi nem lettünk egy pár, s még csak nem is kezdtem el Mónival levelezni.

Viszont jöttek mások: Laura, Emőke, Anett és folytathatnám a sort. Ezt nemsokára megteszem, de hadd említsem meg azt a teendőm, ami a mai napig kiegészíti életem, ami része létemnek: az írás művelése.

Úgy alakult, hogy miközben véget ért az év, valahogy egyik este leesett a cukrom. A vacsorába való ájulásom után kivizsgáltak (egy ideig még az I-es gyerekklínikán is vendégeskedtem), aminek az lett a vége, hogy a nyárból is egy időszakot bent kellett töltenem. A többiek közül sokan hazamentek már, s mi, akik ott maradtunk, több időt kaptunk a szabadságból. Amikor már a hazulról bevitt katonáim valóban kisgyerekesnek tűntek, olvasni „elfáradtam”, megszállt az ihlet és írni kezdtem egy történetet. Nagy hévvel töltöttem meg a spirálfüzet lapjait egy kalóz sztorival, aminek a „Nem mindig a rossz veszít” címet adtam. Ez volt az első hosszabb írásom, ő lett a „nem evilági kalandozásaim” alapja. Visszagondolva már ott is egy másik világot kreáltam, hiszen a főszereplők, a kevésbé gonosz és vérengző kalózok kalandjai egy kitalált földrész körüli tengeren játszódtak. A füzet végére még színes térképet is rajzoltam. Szintvonalakkal, tavakkal, folyókkal, tengerekkel és szigetekkel. Az akkor mindössze harminckét oldalnyi „regény” később átírásra és finomításra került egy kitalakú „kettős” füzetbe, de ha fel is raktam az igazi könyvek közé, gyerekmese maradt.

A következő ősszel mindenféle átszervezések miatt átkerültünk a VI-os épületbe. A lányokhoz, ahol persze koedukált kórterem nem lett kialakítva, de mindenkinek tetszett a „közösség”. Mi az emeletre jutotunk, lent pedig az épület hátsó részében maradtak a lányok. A hamuszürke, emeletes ház már nem volt rokona a kiskastélyoknak. Moder-

nebbnek mutatkozott; szögletes és kórházi pavilon jellegére jellemzően fehér ablakok, ajtók és rájuk rácsok „színezték”. A földszintjén a bejutás után rögtön lehetett jobbra felmenni a lépcsőn az emeletre. Lent utána nyílt az ebédlő, utána az ételkiadás ablakokkal vele szinte egyben fekvő konyhácska. A másik oldalán a járásnak a nővérszoba, az orvosik és a mellékhelységek sorakoztak. Persze az elhagyhatatlan padokkal, fogasokkal és az ilyen helyen megszokott kevés bútorral.

Fent hátrafelé a két oldalon szintén betegszobák álltak, majd félúton egy nővérpult és hátul az ebédlő. Itt ugyan sosem étkeztünk, csak a napi tanórák folytak, de innen nyílt két irányba még két kórterem. Ahogy lent is, itt fent ezekből a helységekből egy ráccsal lezárt teraszra tudtunk kimenni, ha később ott pingpongozni, vagy csak a rossz idő esetén levegőzni szerettünk volna. Tehát ugyan összezáródtunk a lányokkal, s mégsem bántuk a közelségüket. Számtalan élmény, kaland játszódott itt le az életemben. Miközben gőzerővel fogyasztottam az általános iskolát, aminek közelgett már a vége, számomra előtérbe került (vagy kerültek volna a megvalósulásuk esetén) a romantikus történetek sora. Egyikük (Mariann) ugyan hosszú ideig a levelezőtársammá vált, de mind a távolság, mind a tény, hogy van barát a háttérben, megghiúsította a reményeimmet. Viszont egy hosszabb novellát sikerült írnom a történetből; ha ma meglenne és visszaolvasnám, hasonlíthatna az akkor bejövő Denise sorozat egyikéhez-másikához. Tehát a barátságon túl – ami valljuk be egy másra vágyó fiúnak igen csekély vigasz tud lenni – ihletet kaptam és ismét alkottam. A romantikus stílus nem lett a műfajom, s még akkor is, ha később írtam még egy hasonló történetet (Fegyver és szerelem), a mai napig nem érzem a hiányát.

Már innen mentem haza egy nyáron, amikor anyám miközben oda nem figyelve „hallgatta” a főorvost, hogy újra jöhetek, egy akkora füstölt, hátsó-sonkát rakott az asztalára, amitől én és a főorvos is kitágult szemmel meredtünk a nem éppen olcsó árua.

Míg a tanárok azon igyekeztek segíteni, hogy célirányosan döntsek a továbbtanulásomat tekintve (ugye, ekkor már Csajág nemhogy letett rólam, hanem el is felejtethetett ilyen téren), nem hagytam fel a lányok becserkészésével sem. Am mielőtt a jelentkezési lapra három egészségügyi szakközépiskola került (vonzódtam a területhez, ezt kár lenne tagadni) s elbúcsúztam volna végleg a szanatóriumtól, két olyan dolog történt, ami élénken él bennem. (Ekkor még nem tudtam, hogy hamarosan megkedvelem a mentőt, mint szakmát, csak az hajtott, hogy mivel

nem voltam erős matematikából és fizikából, olyan iskola kerüljön előre, ahol ez valószínűleg nem olyan kemény.)

Érkezett egy lány az osztályra. Vele azért lettem jóban, mert egyrészt nagyon kedves és tartalmas beszélgetéseket folytattunk, másrészt egy barátom jobban is megkedvelte. Sokat feküdt, csak ritkán láttuk kijönni a szobájából és falfehér arccal mindig a szédülésre és a gyengeségre panaszkodott.

– Nagyon szédülök és a gyógyszerek sem segítenek – mondta gyakran.

Egyik délután eljött érte a már jól ismert kék busz és villogva vitte őt el. Örökre.

Eltelt egy, vagy két hét és megtudva, hogy korábban kapott vérátömlesztést, amit a Madách doktor árult el, gondoltuk felhívjuk az anyját. Még ma is előttem van a jelenet (sok év múlva novellát írtam a történetből az emlékére; a címe: Egy szál rózsza), ahogy fogom a fülke telefonkagylóját és a hallottakat nem elfogadva az kiesik a kezemből.

„– Nem tudom adni, mert a lánya temetésén van.”

Nekem kellett elmondani a Miklósnak, hogy mi a helyzet...

A másik megmaradt élményem az első és azt hiszem igazi szerelem volt. Egy kissé kövér srác folyamatosan bombázta az egyik lányt, akit Áginak hívtak. Ez eleinte viccesnek tűnt, de azért, hogy leszálljon róla a végén, azt találtuk ki, hogy velem van, velem jött össze. Eleinte csak azért sétáltunk kettesben, hogy nyugton lehessen a barna, vállig érő és mindig mosolygó lány, majd egyik este leült és csak annyit mondott:

– Tudod, én veled nemcsak levelezni akarok majd, ha innen ki-megyek.

Persze, az érzelmek magukba húztak és tisztán előttem van, hogy aznap este az aktuális „Angyalbőrben” film egyik epizódja alatt megcsókoltam.

De azért, hogy ne legyen tiszta az egész, akadt ott egy másik leányzó, aki meg elhintette, hogy én bizony ővele... Mire egyértelműre tudtam volna varázsolni, hogy az egész csak fruskás butaság, Ági hazautazott és hiába mentem ki hozzá Pesterzsébetre egy fél évvel később, mikor megtudtam, hogy kivették a manduláját, már késő volt.

S az év vége előtt egy majdnem „begyógyszerezés” még azt is megmutatta, hogy más is szemet vetett rám. Ha nem vagyok résen, s nem szólja el magát a messze vidékről jött lány, ha nem jelzem a nővérnek,

hogy „lehet, hogy ez történt”, talán baj lehetett volna. Pedig nem rémlik, hogy bármit is mondtam volna a lánynak ilyen téren...

Már elnyertem a felvételt életem következő öt évére a Dr. Hetényi Géza Egészségügyi Szakközépiskolába, amikor a szanatóriumi tanárok elballagtattak. Nem énekeltem a „Ballag már a vén diák” strófáit, de kaptam virágot, kaptam könyvet (Shakespeare szonettek) és végre ott-hagyhattam a Béla király utat. Nem sírtam, nem lobogtattam fehér zsebkendőt, nem fordultam vissza. Hátam mögött hagytam egy olyan három és fél évet, amiben valóban minden akadt.

De azt éreztem, hogy szabad leszek. Ami jön, azt csinálom – amit el kell hagyni, azt a szabadság édes érzésével teszem majd meg.

13. Ahol eldöntöttem: mentős leszek

Otthon hagytam az otthonom. Akkor azzal a tudattal, hogy „nagy vagyok” még nem értettem, hogy bizony minden relatív. Merthogy ez van ahol igaz, de van az is, ahol én leszek a „kicsi”. No és persze enyém lehet a világ, egyedül és önállóan jöhetnek-mehetnek ahová tetszik, nem szólnak bele a dolgaimba, de ugyanakkor sokkal több idegen ember vesz majd körül. A kép olyan, mint az erdő és a benne lévő tisztás. Hol az egyik jelent biztonságot és védelmet, hol a másik szabadságot. Ugyanakkor meg épp a „nyílt szabadság” az, ahol nagyobb a veszély...

Már – minden rosszullét nélkül – túl voltam a nyáron, ahol a barátokkal jártunk strandra és megpróbáltuk az összes csinos és fürdőruhás nőt a magunk módján elcsábítani (hozzáteszem nemhogy kevés sikerrel, de annál nagyobb közröhej tárgyává téve magunkat), amikor augusztus utolsó heteire már a korábban jól ismert helyre, a testvéremékhez mentem.

Olyan csoportba kerültem az alkalmassági vizsgálaton egy hónappal korábban, ahol kiderült, hogy nálunk lesznek csak fiúk – ez volt az egyetlen ilyen osztály. Mekkora kánaán egy magamfajta tinédzsernek, ugye? Leszünk vagy tízen közel háromszáz lány között...

Szóval, átesve a Kertész utcai helyen a kissé régimódi alkalmassági vizsgálatokon (leletek leadása, vízeletadás gyorsesztre, vérnyomás, látás- és hallástereszt), elmondták, hogy augusztusban két hetet már tanulni járhatunk az új iskolánkba. Egy „Tanulásmódszertan” nevű tárgyat szerettek volna nekünk elsajátításra leadni. Mint egy évvel később kiderült, próba volt az egész és senki nem használta az ott tanultakat.

Már megvolt a beiratkozás, ahol megkaptuk a majdani diákigazolványokat (meg még a régi személyi igazolványba is be kellett írni a középiskolát), amikor egy délután busszal utaztam a „második otthonom” felé, hogy elkezdjük azt, amittől a tanárok remélni merték: ha jól tudnak tanulni, jobb eredményeket érnek el, emelkedik az átlag, nő az önbizalmuk. Mivel két hét maradt a hónapból, bérletet nem vettem; feleslegesnek tartottam kidobni az egész havi szelvény árát és bíztam benne, hogy nem találkozom ellenőrrel. (Akkor nem voltak még dátumos, vagy kétheti bérletek.) Valamiért nem nézett le rám Fortuna, mert két megállóval a célállomás előtt elém állt az akkor még vörös karszalagos hölgy.

– Jegyeket és bérleteket!

Azóta tudom, hogy a felszabaduló adrenalin néha olyan ötleteket, lendületet ad, ami segíthet. Kikaptam a farzsebemből a tárcám, felmutattam a diákigazolványom (ez is elég volt egy bérlettel, nem volt kötelező maga a tok) és amint elrántottam az ellenőr szeme előtt, már tettem is vissza.

– Bocsánat, nem láttam a bérletszelvényét.

„Ó, hogy találna meg a nehézség!” – gondoltam, majd elővéve a korábban elrakott okmányt, átadtam.

– Teccik tunni – kezdtem – én vidékrű gyüttem ide a nagy városba, tennap atták ezt és azt monták, hogy lehet vele utazni. Azt nem, hogy kő bele ilyen lap.

Azokat a döbbsent arcokat, amiket az utasok produkáltak, nem felejttem el. Akadt, aki nevetett, mások csak elfordultak, én meg zavartan néztem az ellenőrré. Ő még elkérte a személyim is, s amikor látta a korábbi bejegyzést a dátummal, igazoltnak vélte az állítasom.

– Hát igen, látom. Most nem büntetem meg magát, de vegyen szelvényt.

Ekkor megérkeztünk oda, ahol szándékoztam leszállni és mielőtt megtettem volna ezt, még félig a lépcsőről visszaszóltam:

– Mongya má, az Etele-téren van ilyen lap?

– Igen, ott van bérletpénztár.

– Hújj, akkó az lesz az első, hogy veszek. Keziticsókolom!

A történetet sokáig meséltem, hiszen amellet, hogy megúsztam a büntetést, olyat alakítottam, ami megért egy jó nevetést.

Egyértelművé vált, hogy kollégiumban fogok lakni. A beköltözésnél ugyan – talán a kapuig – elkísért a testvérem (anno ő is ugyanabban a kollégiumban lakott és ismerte a helyet), de onnantól egyedül léptem bele abba az életbe. Oda is...

Az ismerkedési teremben, ami később a kötelező szilenciumokban a „tanulószoza” nevet viselte, néhány csoporttársam és a nevelőtanár társalgott aznap délután. Kihúztam magam, kissé „mackósra” véve a figurám (akkor sem voltam izomkolosszus éppen), majd köszöntem és leültem.

Ezt később egy baráti beszélgetésnél úgy adták vissza, hogy eleinte nem mertek velem nagyon viccelődni, mert azt hitték, hogy „Na, ez is olyan fajta, aki előbb üt, aztán kérdez...”.

Az pedig, hogy akkortájt növesztettem a hajam és rock pólóban közlekedtem, segített a dolgokon még akkor is, ha közben ott függött rajtam a nem éppen divatos szemüvegem.

Az első napokban a friss csapat körbejárta az intézetet, hogy felfedezze kintről, merre laknak a lányok. Ott lapulva osontunk az épület hátsó oldalánál és amint meghallottuk a csacsogást, elmosolyogtuk magunkat: Megvannak!

– Tud valamelyikőtök huholybagogást? – szólaltam meg (így mondtam, nem írtam el), majd elneveltük magunkat – a lányokkal együtt, akik a szobából mindent hallottak – és elsomfordáltunk onnan.

Akadtak sportnapok, amikor a nevelőkkel fociztunk, meg diszkók, ahol sikerült először egy vadidegen lánnyal lassú táncot lejteni. Mind olyan esemény, ami ha csak pillanatképekben, de tökéletesen él bennem.

Mint ahogy a „Tizenhat óra, a kötelező szilencium elkezdődött!”, vagy a „Huszzonegy óra, zsibongó zárás!”.

Eleinte kissé, majd egyre inkább alig tartottam a diétát. Nem nagyon kirívó és tiltott dolgokat ettem és ittam, de nem grammoztam az ételt, nem estem kétségbe, ha egy üdítőt elfogyasztottam és nem estem kétségbe akkor sem, ha egy-egy hamburgert tüntettem el. Reggelente beadtam az inzulint, ott megettem a nem sok ételt, majd átbuszoztam a közeli iskolába. Oda, ami az első évben már azonnal kiderült, hogy ha bírni akarom a tempót, keményen dolgoznom kell. A szakmával nem is lett volna baj, de az általam „talán nem olyan erős”-nek gondolt matematika és fizika bizony olyan érthetetlen és nehéz órákat biztosított, amit képtelen voltam megúszni. Hetente számoltam az átlagot a sok kettes és egyes között, hogy elérjem az elégségeshez kellő tizedeket.

Ami viszont kárpótolt, az az egészségügyi tárgyak által okozott jó eredmények. Az ápolástanról úgy vélekedtem (pedig azt is kellett tanulni), hogy ezt vagy valaki ösztönből érti és tudja, vagy tanulnia is felesleges. A kistárgyak, mint az orvosi latin, vagy éppen a csecsemőgondozás sodort magával. A gyakorlati termekben a mű-babákkal való munka alatt előkerült egy olyan ruhadarab, ami piros alapon kicsi és fehér szívecskéket mutatott magán. Mivel nagyon kedveltem a Beatrice együttest, aminek a „baboskendő” volt a szimbóluma, ez pedig hasonlított hozzá, azonnal rácsaptam. Persze először azt hittem, hogy ez is olyan, de amikor odahozták és más volt, csak hasonló, a ruha olyannyira hozzám nőtt, hogy nélküle nem voltam hajlandó öltöztetni. Sőt! Már

minden osztálytársam azonnal odaadta, ha éppen nem az én asztalomban feküdt.

Ami viszont az életem alapját adta meg, az az elsősegélynyújtás tárgyat képezte. Talán a második óra után bentről érkezett a mély és erős érzés: ez az én hivatásom, s ezt csinálják a mentősök is. Mentős akarok lenni!

Azt, hogy mennyire számított bele a gyerekként a fehér autóval való sokszor nem épp boldog találkozás, nem tudom. Csak azt, hogy én olyan embereken segítő, kék lámpás, szirénázó gépjárműben tevékenkedő szakember akartam lenni, aki kiugorva a sofőr mellől kötöz, újraéleszt, kísér, s olyan helyen is uralja a terepet, ahol több sebesült, sérült is lehet.

Boldogan sajátítottam el a tanultak alapjait. Nyomtam a próbababa mellkasát, fújtam az orrát, vagy helyeztem el a társam stabil oldalfeketésben. A kötözésekhez nem egyszer tekertem vissza a gézpólyát, néztem meg az ábrákon, hogy miért kell pontosan elhelyezni a kezem egy beavatkozásnál és hasonlók. A tanárunk (Edit tanárnő) a tanév végére már olyan szituációs helyzeteket talált ki, amit szinte lehetetlen lett volna megoldani, nekem mégis volt ötletem.

– Egyedül vagy a Pilisben, a szakadék oldalában, ott lóg a társad, aki eltörte a combját, nem lélegzik és este van...

– Akkor azt teszem, hogy...

A szakmai hátteret nekünk az akkor még Tétényi úti (ma már Szent Imre) kórház biztosította. Az első évben nem szándékoztak még beengedni a kellő gyakorlat hiányában minket élesben a betegek közé, de az élet produkált. Kivittek bennünket, hogy megnézzük az „ápolási egységeket”. Amíg ott váraкоztunk, hogy az oktató megérkezzen (természetesen mi már hófehér és vasalt köpenyeinkben és ingben, nadrágban), elkapta a társaságot a főnővér és egy pillanat alatt szétszított mindenkit. Kettőt nem ugrott a másodpercmutató az órán, s ott álltunk a betegszobában és zavartan figyeltük egymagunkra hagyva, hogy melyik idős néni, vagy bácsi hogyan nyöszörög, vagy fogja meg remegő kezével a kórházi teával teli bögréjét. Éreztük a sebek, a nem elvitt vizeletek szagát, a betegséget.

– Jaj kedves, ideadná az ágytálat? – nézett ránk az egyik néni.

A párom motyogott valamit, majd kirohant, én meg felemeltem a földről az edényt és tettem a dolgom. Nem mondhattam: „Én még nem tanultam, hogyan kell.”

Mialatt teltek a napok, amiben sűrű és néha izgalmas dolgok történtek, sok mindenben részt vettem. Végigvittünk a kollégiumban egy színdarabot (Csokonai Vitéz Mihály: Az özvegy Karnyóné, s a két szeleburdiak), amivel aztán még két helyen is felléptünk. Bár nem az enyém lett a főszerep, de én beszéltem a legtöbbet a színpadon. A mai napig nem tudom, hogy miképp voltam képes bevágni az egész művet.

A kollégiumi szobatársaimtól később azért raktak át egy négyszemélyes szobába, mert az előzőben csupa egy iskolába járó lakott, s ez valamiért nem nyerte el a nevelők tetszését. Amint átkerültem, két másik barátom is követett. Ők azért, mert az idősebbek persze megkezdtek a szokásos kibabrálásokat; a minden helyen bevált tréfákat és komolyabb beavatások sorát. Néha rácsukták az ágyneműtartót a fiatal diákra és addig nem engedték ki onnan, amíg fel nem sorolta a hármas metró összes állomását sorban, vagy éppen visszafelé. Máskor elküldték a gyámoltalanabbakat a Váci útra, hogy vegyenek az általuk járt vegyi iskolához a vegyi boltban kondenzcsíkot. (Egy ilyen diákot magunk kaptunk el a buszon; még odafelé tartott, amikor elmondtuk neki, hogy mi a helyzet és különben meg figyeljen oda, hogy mit is mondanak neki.) De előfordult a fekáliaszagú spray-vel történő befújása az ajtóknak és egyéb finomságok is.

Mint kiszabadult ifjú, persze csak a hecc kedvéért megpróbáltam a cigarettát. Akkor már tudtam, hogy az semmire nem jó, de amint előkerült egy megkínálás, hát „miért ne” válasszal rágyújtottam. Épp füstöltünk a teraszon – persze nem ellenőrzött minket senki –, amikor betoppant az egyik diák és elpanaszolta, hogy piszkálják a nagyok. Talán a vagányság, vagy az igazságérzetem diktálta, mert bekopogtam az „öregék” szobájába és megmondtam a magamét. Még szerencse, hogy csak testtel kitaszítottak a küszöbön és nem lett verekedés. S mivel nemrég engem bíztak meg azzal, hogy hetenként osszam szét a csoportban az étkezésekhez a jegyeket, amivel a konyhán kiadták az ételt, csak annyit mondtam:

– Rendben van, de így lépjetek ti is be hozzám, ha jöttök a kaja-jegyekért!

Onnantól kezdve a „szívatas” megszűnt és engem sem környékeztek meg többet.

Eljött a gólyabálunk napja az iskolában. Nem a napi programok mutatkoztak érdekesnek, bár azokat is nevetve élveztük végig, hanem az esti diszkó. Mivel a szobatársamnak vettem jegyet, már készültünk.

Papírbilétát nem kaptam a bejutásához, merthogy az elfogyott, de megígérték, hogy velem bejöhet. Ahogy odaértünk, mondom, hogy mi a helyzet, de a válasz kemény és határozott volt.

– Te bejöhetsz, de neki nincs jegye.

– Hiszen kifizettem, csak nem tudatok adni! – csattantam fel.

– Sajnálom. Az van, amit mondtam.

– Oké, akkor további jó bulit! – feleltem és csalódottan ajánlottam fel, hogy menjünk egy éjszakai boltba, ahol majd veszünk valami italt és eldumálunk a társaságában.

A sarkon ott beszélgettek az akkor már nem éppen színjőzan osztálytársaimból a fiúk és néhány lány. Megláttak és mivel az év eleje óta a vezetéknevem okán Jenő-nek hívtak, hangosan invitáltak egy korty vodkára.

– Na, szevasz Jenő, igyál!

Én pedig, mint aki nem akar lemaradni, s aki bírja az italt (én ne bírnám?!), úgy meghúztam a literes üveget, hogy jó egyharmadát egy szuszra kiittam. A társaság persze először csak nézte, majd „ez az!” kiáltásokkal jelezte, hogy elégedett. A történetek után (azóta nem iszom meg a vodkát) persze nem maradtunk ott, s mivel nem akartam lerészegedni, az esti italozásból az lett, hogy vettünk ételt és azt azonnal elfogyasztva mire berúgtam volna, az alkohol el sem jutott az agyamig...

Felsorolhatnám még az életem első gyorséttermi hamburgerét, aminek évekig őriztem a papírját, vagy azt a dinnyét, amit leejtve, darabokban és csöpögve egy reklámszatyorban vittünk be a kollégiumba. Mindezt úgy, hogy élveztük a relatív szabadságot. Azt, amiben ott lapultak a veszélyek is.

Egy nap kopogtak az ajtómon. Nem tartózkodott rajtam kívül bent senki, de mivel sosem volt konfliktusunk senkivel, beengedtem a diákot. Becsukta az ajtót, majd azonnal a lényegre tért. Ő hoz nekem olcsón kábítószert, én rárakhatom amit akarok és az az enyém lehet.

– Most úgy menj ki azon az ajtón, hogy többet meg se közelíts! Nem szólok senkinek, te pedig elfelejtesz engem és a környezetem is – feleltem és kiirányítva a fiút, rácsuktam a bejáratot. Nem oktattak az efféle helyzetről előtte. Csak annyi lebegett előttem, amit akkor a tévéből ismertem; az efféle holmi nem jó, krimik szólnak róla és rendőrség a vége jó esetben. Rosszban meg valamilyen halál. Vagy csendes, vagy agresszív...

A másik szárnyban lakott egy olyan fiú, aki gyakorolt hegedűn. Sosem hallgattam előtte komolyzenét, hiszen az akkori Music Television-n szocializálódtam én is, mint a kortársaim, mégis több alkalommal bekéredzkedtem meghallgatni. Ha jól emlékszem, a Száztagú Cigányzenekarban játszott, de ilyenkor mindig valami komolyat varázsolt elő a hangszeréből. Jó volt hallgatni, mert ellazított, megmutatta, hogy mi a zene. Talán ez lett az oka, hogy manapság kedvelem a hegedűt, a brácsát, a csellót és a nagybőgőt.

Az iskola zajlott, s ott is hoztak a napok magukkal sokszínű pillanatok. Osztálykirándulást a Mátrába, ahol egyesek leitták magukat és úgy élvezték az akkori Vörösmarty turistaház titkait, hogy azt sem tudták, hol vannak. Éjjeli sörözést egy pincében, ahol a felszolgáló lány ráöntötte a sört a társam nadrágjára, majd a végén mindenki szeme láttára törölgetni kezdte a foltos területet. Azt a mi magunk által írt Basic programot, amiben szövegek villództak a képernyőn a változó színek mellett és heteken át próbáltuk bővíteni, de amint bevezették a PC-ket, elfelejtettük a jó öreg Commodore-kat.... Folytathatnám, de mind olyan volt, amit átélni kellett ahhoz, hogy alakuljak.

Fél évig egy, vagy kéthetente jártam haza. Otthon semmi nem történt. Elmondtam, hogy mi van velem Pesten, majd vasárnap elkérve a költőpénzt már utaztam is vissza vonattal. Ilyenkor végigszundítottam az utat és mire visszatértem, már a többiek is megérkeztek. Meséltünk, ettünk a közösből és nevettünk az otthoniakon, vagy éppen a nevelőtanáron, akit a neve (Völgyesi) miatt kitüntettünk a „Winnetou” néma megszólítással és egy átírt dallal:

„– Völgyesi ecsém kicsit ügye-fogyott...”

A szakállas és szintén cukorbeteg férfi nem egy alkalommal húzódott be a tanulószobába, hogy ott rejtőzködve megigyon egy-egy doboz sört, de sosem konfrontálódtunk vele. Ő tudta, hogy én is ezen betegség áldozata vagyok, így néha rákérdezett, hogy minden rendben van-e, majd ment tovább. Még akkor sem kérdezett, amikor rászokva a pénteki napok elhagyására, nem egyszer láthatott a városban, ahogy éppen a pályaudvarra tartok; ilyenkor már reggel hazautaztam.

Ezt a hobbim idővel nem szívelte az osztályfőnököm. Kijelentette, hogyha még egyszer előfordul, megbuktat azonnal. (ő tanította a matematikát és a fizikát, amiből épphogy alig értem el a kettést.) Ezután a bejelentés után érkezett a következő péntek, amikor arra ébredtem,

hogy ég az arcom, fáj a fülem és alig bírok nyelni. Mire észbe kaptam, már az emeleten lévő orvosi szoba melletti elkülönítőben vártam az orvost – mumpsz gyanúval. A dolog beigazolódott, azonnal mehettem haza. Ám ugye féltam a következményektől, így elbúcsúzáskor bekopogtam a nevelőibe, hogy hívják fel az osztályfőnököm és világosítsák fel, hogy nem lógok. Az aktuális tanár be sem engedett, csak a messzi sarokból kiáltott, hogy intézkedik, de ne menjek be, mert ő sem „élvezte” még eme fertőzőbetegséget és nem is szeretné elkapni.

Mire túlestem az egészen, s félévkor mind fizikából, mind matematikából elégtelent kaptam, felfogtam, hogy év vége közeledtével valamit el kell érnem. Minden jegyem alakult, sőt. Nem volt hármasmom sem. De az előbb említettek bizony egyre inkább képtelenek voltak „görbülni”.

Ekkor néhány osztálytársammal elmentünk az akkor még Moszkva tértől nem messze lévő olyan pizzériába, aminek nemcsak a jele volt egy hatalmas vörös-csillag, hanem az ott kapható ételek is mind kapcsolódtak a kommunizmushoz, az abban lévő nevekhez. Kapható volt „Leninvárosese” vagy „Sztálinvárosese” pizza, de a nemes nedűket is „táBorok” néven tüntették fel a csillagos és sarló-kalapácsos étlapon. A szürke alapszínű helyen munkásörruhas bábuk kapaszkodtak a szögesdrótra és Lenin-képek lógtak a falakon.

Ezen a napon voltam először kézközelben a pipázással is. Ott ültünk a tér közepén, a fűvön és nagyon szerettek volna megtanítani a pipázásra. Akkor nem ment és nem is gondoltam, hogy egyszer ez lesz számomra az a tevékenység, ami kikapcsol s ihletet ad. Csak belefért a deviáns viselkedésbe és nem rúgott fel minden szabályt.

A végeredmény, mire kijelölték a nyári gyakorlat, a bölcsődei, szakmai helyet: matematika kettes, fizika elégtelen.

Természetesen nem örültem neki. Nemcsak azért, mert ilyen még sosem fordult elő, nemcsak a szüleim és a család miatt, hanem mert ezzel a jeggyel távoznom kellett a közeli kollégiumból. (Hozzáteszem korrepetálásra is jártam havi többezer forintért.)

Miközben igen hamar megtaláltam a város másik végében a Pannónia nevet viselő intézményt, ahol előre közölték a felvételi beszélgetés során, hogy felvesznek (akár sikerül a pótvizsga, akár nem), már javában foglalkozhattunk a ránk bízott kisgyerekekkel. Mert hát csináljuk végig, legalább az legyen meg. Maximum, ha évet ismételek, ezzel is több lesz a gyakorlatom. Azt viszont közölték, hogy csak a szakmai, fehér ruhánkban lehetünk ott, s ha egy alkalomról hiányzunk, biztos az újrakezdés.

Az egyik hétvégén a testvéreméknél „pihentem” ki a nem túl fárasztó bölcsődés napokat. (Kijelentem: nem fizikailag, hanem szellemileg nyomott le minket a gyerekekkel való foglalkozás; minden percét élveztük a csöpp emberkék nevetéseit, játékát, esetleges sírását.) Elhatározva, hogy amint beérek a kollégiumba – ahol a gyakorlati időt még letölthettem –, hogy készítek egy jó gyümölcsteát és hamar lefekszem, hogy másnap frissen mehessek a kicsikhez. Beértem, megtöltöttem a porcelánkorsót vízzel, majd beleállítottam a merülőforralót. Ekkor jutott eszembe, hogy a gyakorlati ruhám Budaörsön maradt.

„– Csak fehér ruhában; egy napot sem lehet hiányozni...” – villant át az agyamon, és ahogy szinte szikrát vetett a tudat, már öltöztem is és indultam vissza a testvéremékhez. Merthogy otthagytam a munkaöltözetem.

Kirohantam a buszhoz, s mire Kamaraerdő határába értem, a reptérnél újabb felismerés: otthagytam a merülőforralót!

A buszt nem állíthattam meg, a nővérem nem tudtam értesíteni (még mindig nem volt mobiltelefon szokásban), tehát tehetetlen robogtam még mindig távolodva a szobámban hagyott elektromos történéstől. Én akkor levegőt alig kaptam, szaporán vert a szívem és már láttam, ahogy tűzoltók oltják az épületet Kelenföldön. Felmarkolva az egész gondot jelentő holmit, szó nélkül rohantam vissza. Az éj közben beköszöntött és már távolból figyeltem a lakóotthont, hogy felfedezem-e a lángokat, hallok-e szirénát, hallok-e rádióforgalmazást. Füstöt kerestem az orrommal és csak kissé nyugodtam meg, amikor ugyan nem égett semmi, de bizony az általam bezárt szoba ablakában világított a lámpa. Nem nézve semmit felszaladtam a lépcsőn és ott már érezni lehetett kissé a füstszagot. Belépve éppen nézték az otthagytott korsót, azaz azt, ami megmaradt belőle. Annyi történt (hála az Istennek és „csak”), hogy a porcelán alatt egy körben elszenesedett az asztal lapja. A víz elpárolgott, a merülőforraló kiégett és „kikapcsolt”, a pohár pedig megrepedt. De tűz nem lett!

A nevelőtanár nem szidott le, csak nemtetszését jelezve közölte, hogy a kárfelmérő érkezik hamarosan. A hölgy ránézett, elmondta, hogy itt a fedőlemezt kell az asztalon kicserélni, s ez három- vagy négyezer forintomba kerül. Boldogan kifizettem az összeget és tudtam: olcsón megúsztam. (Egy évvel később, amikor visszamentem látogatni egy szobatársam, még mindig az a műanyag lap takarta el a kikapart kört, amit én raktam oda az eset utáni napokban.)

Az „óvóbácsis” két hét is lejárt és mehettem haza. Bár akkor már jóval ritkábban indultam el a Balaton irányába, egy rövid időre mégis levonatoztam. A nyarat már a többi otthoni gyerek is munkával múlatta, így miután ellaposodott a korábban több szórakozással töltött idő, Pesten, azaz Budaörsön maradtam. Egykori falumban megbeszéltem a barátokkal, hogy majd jövök, megyünk még az ottani diszkóba, de egy időre Pesten „landolok” és készülök a fizika pótvizsgára. Arra, amire rajtam kívül még jónéhány osztálytársam is tanult. Vagy én legalábbis ezt gondoltam. De a nyár vége mást hozott...

14. Vissza a START mezőre!

Naponta nem, de elég időt töltöttem el a fizikakönyv és a feladatgyűjtemény felett. Nem igen láttam, hogy milyen lesz a pótvizsga, s csak reméltem, hogy mondok néhány megtanult szót, képletet és megoldok annyi feladatot, amivel a kettes meglesz.

Múlt az idő, de a vizsga idejét még mindig nem tudtam. Hívtam az osztályfőnököt, aki csak annyit mondott:

– Ne aggódj, írásban kapsz majd értesítést.

De már augusztusban jártunk, s semmi hír nem jutott el hozzám. Amellett, hogy a nővéremék elkezdtek építeni a saját házukat, ahol igyekeztem kivenni a munkálatokból a részem (ekkor még az is belefért, hogy egyik este egy baráti szórakozásból gyalog mentem haza a városból és két enyhén illuminált, biciklin cikk-cakkozó lány hazakísért, mert félúttól nem akartam már velük újabb party-ra menni), már aggasztott, hogy nagy a csend. Túl nagy is talán. Így hát újra telefonálni szándékoztam. Az iskolát hiába hívtam, ugye nyár volt, hát tárcsáztam a tanárnőt, aki tanított, vezetett és valószínűleg majd ő fog vizsgáztatni is. A telefon kicsengett, de fel nem vették.

Tudom, hogy ez egy csütörtöki nap volt. Eldöntöttem, hogy pénteken hazautazom vidékre és eltöltök még egy hétvégét odahaza Csajágon. Még egy bulizós és barátokkal színes szombat-vasárnap az enyém. Utána hétfőn majd megint próbálkozom és onnantól akármi is lesz a folytatás, már nem nagyon tudok elszabadulni. (S nemcsak szórakoztunk, de egy régi, kétütemű Wartburg-gal sikerült úgy végig rallye-znunk egy földúton, hogy szegény autó sikítva hozta ki magából a 130-at. Sodródtunk, poroltunk és közben a kesztyűtartón lapuló, kétkazettás, piaci magnóból tombolt a jó zene; nevetve kapaszkodtunk: én a biztonsági övbe, az unokatestvérem meg a kormányba).

Eltelt a hétvége – átlagosan és semmi nagy történést (leszámítva az előbb említettet) nem mondhatok, ami miatt utólag érdemes lett volna leutazni – és megejtettem a hívást. A mondat, amit válaszként kaptam mindent megpecsételt.

– Nem értettük, hogy miért nem jöttél el. De így évet kell ismételned...

– Hogy mi?

– Akkor szeptember... – jöttek a mondatok a kagylóból, de nekem már talán el sem jutottak a fülemig.

Mit tehettem? Mondtam volna az egész tanári kar ellen, hogy: „De hiszen kérem én...” ? Mondtam volna, hogy átvettek, hogy nem szóltak, hogy nem kaptam semmi értesítést? Lehet, hogy megpróbálhattam volna, de feleslegesnek tartottam. A család nemtetszését érezve a napi pillanatokban megráztam magam és úgy fogtam fel a történetet, hogy ennek így kellett lennie. Új osztály, új tanár, új alapok és most menni fog!

A hajam már olyan hosszú volt, hogy copfba kellett fognom. Számomra néha megmosolyogtató alkalomnak számított, ha „Keziticsókolom!” érkezett egy köszönetnél, de szerettem a hosszúságát. Lehetett volna vele bajom, de nem hanyagoltam el.

Az évnnyitórá némi feszültséggel érkeztem. A hajam kibontottam, az övem helyére egyfajta jelzésként befűztem a kedvelt Beatrice együttes „pötytös” kendőjét és kihúzva magam lépkedtem a bejárat felé. A volt osztálytársaim – meg sokan mások is – várták, hogy bemenjen mindenki az épületbe és szinte sorban álltak a járda két oldalán. S talán a hecc kedvéért, vagy más okból, de a következő jelenet játszódott le akkor:

A járdán a tömeg szétvált, a két oldalt álló fiúk megláttak, majd vigyázállásba hangosan köszöntve integettek nekem.

– Jeenőőő! Jeenőő!

Mindezt úgy, hogy karjaikkal magasra tisztelegtek, és ahogy elhaladtam előttük, csak vállon veregettek...

Nem értettem, de nagyon jól esett. Talán erősen naiv voltam.

Az új osztályfőnök is elmondta, hogy nem érti a döntésem, de majd idén minden a helyére kerül. Csak bólogattam, majd bemenve a terembe leülve figyeltem a többieket. Én némileg „otthon” voltam (akadt még egynéhány ismétlő mellettem), de tudtam, hogy az új társakkal nem lesz gond.

Nem is lett. A kezdés utáni első időszakban csoportosan elvitték a friss diákokat egy közös kirándulásra, s mire visszatértem, egy „majdnem” kapcsolat is megindult velem. Később aztán ez is, mint megannyi még az elkövetkező évek alatt, nem alakult oda, ahová gondoltam, de mindegyik lendületet adott. (Időnként pedig olyan ihletet, amiért mégis hálás lehettem a történésekért. Még akkor is, ha ezek többsége csalódást jelentett.) Erőt ahhoz, hogyha elfáradtam a napi óráktól, ha unatkoztam, ha nyomasztottak az élet dolgai, legyen miért bemenni. Ha

aggódnom kellett egy-egy jegy miatt (bár innentől kezdve már jobban igyekeztem), ott volt mindig egy lány, akiért „be akarok menni” okkal elindultam.

Az új kollégium beleolvadt a Vág utcai lakótömbökbe. Az ötemeletes ház negyedik szintjén kaptam helyet, s olyanokkal raktak egy szobába, akik szintén onnan jöttek át, ahol előtte rontottuk az átlagot. Többségük egy borászati szakközépiskolába járt, de akadt postaforgalmis is és egy olyan fiú, akivel nagyon jó barátságba kerültem. Ő volt az, akire még most is azt tudom mondani csupa nagybetűvel, hogy BARÁT.

Számomra akkor alakult ki, hogy mit jelent ez a szó. Nem azt, akivel csak elvan az ember, nem azt, akivel megnéz egy-egy autót, vagy elmegy moziba. Olyan embert, akiért felelősséget érez, akiért kiáll, s akiért ha kell, tartja a hátát.

– A barát olyan, aki elé odaáll az ember, ha pisztolyt fognak rá – mondtam mindig, s ezt a mai napig tartom. (Talán igen erősen kritikus vagyok, de ezért kevés emberre mondom a kifejezést; egy kezemen meg tudom számolni, hogy hány „barátom” van.)

Ő volt az, aki megismertetett egyik osztálytársnőjével, s hozta-vitte a leveleket köztünk mindaddig, amíg aztán a lányt meg-meghívtam abba a pizzériába, ahol korábban „vöröscsillagos” ételeket ettem. Ilyenkor sokat beszélgettünk, de ebből a kapcsolatból, vagy inkább kezdeményből sem lett semmi. Idővel az indíttatás és a pénzem is elfogyott, s maradtak még egy darabig a visszahívások, meg egy-egy kirándulás.

A lakóotthoni nevelőnk (Dobi tanár úr) talán a legnormálisabb ember volt a többiek között. Amíg vele lehetett beszélgetni (nem véletlen, hogy kultúrfelelősként dolgozott ott és ezért nem egy alkalommal vitt minket érdeklődőket színházba), a többiek mind olyan figuráknak tunk, mint a Vietnámból hazatért veteránok. Az igazgatót ritkán láttuk; a helyettes komornak és szigorúnak mutatkozott, de nem figyeltünk rá; egy másik a vékonykeretes szemüvegével és a tudálékos fejével egy szórakozott professzorra emlékeztetett.

Ez utóbbit egy alkalommal magam is megvezettem. A régebben betiltott, keleti tiki-taki játékot (két műanyag- vagy csontgolyó egy karikára fűzött madzagra erősítve) bent űztem. A lényege abban mutatkozott meg, hogy idővel olyan gyorsan mozgatta az ember, hogy akár a gravitáció ellen is, a két golyóbis összekoccan és ennek a gyorsaság miatt kereplő hangja lesz. (Ehhez kell némi ügyesség; a tiltás a csuklótörések

miatt jött ki.) Ez persze igen erős hanggal járt és egy idő után – mivel épp az említett tanár volt az – megjelent a szobánkban ügyeletes. Próbálta nagyon diszkréten jelezni, hogy mi a helyzet, én meg nagyon hitelesen elmondtam, hogy másnap helyi döntőre megyek ebből a sportból, s ha sikerül, képviselhetem az országot. Ő csak bólogatott, majd kihátrálva a négy, emeletes, fémlétrás ágyas szobánkból, annyit kért, hogy a gyakorlást azért ne sokáig végezzem.

Máskor azon neveltünk, hogy az egyik tanár, aki masszív alkoholista ként gyakran nézett még bent is az üveg alá, tombol a bezárt tanulószobában. Na, csak azért, mert oda meg egy másik pedagógus csukta be, hogy lenyugodjon.

Ott is voltak lányok, de rájuk úgy vigyáztak, mint egy apáca nevelésében. A földszinten laktak és az ötödiken. Lent csak akkor tudtunk volna bejutni hozzájuk, ha véletlen a közvetlenül a közelükben őrködő portáshölgy elaludt volna (éber és szigorú néni felügyelte a bejáratot) fent pedig egy vasrács állt utunkba a megfelelő pillanatok alatt. Bár nem is találtunk olyat, akiért az érdemesség szó kimeríthette a szabályzat megszegéséért indokot. S csak egy gondolat még: itt is rendeztek zenés esteket, de sem kedvem, sem kiért nem töltöttem el hosszabb időt az efféle esteken.

A naponta egy órás utazás alatt gyűjtöttem a tapasztalataimat a városban; de ezt tettem az iskolában, otthon – ha egyre ritkábban hazautaztam – és így az egész pörgő életemben. Mert az bizony ezt tette.

Akkor is, amikor meghívott egy volt osztálytárs (később ő is „lebukott” hozzánk) a 18. születésnapjára. Ha csak azt mondom, hogy kijelentettem, hogy nem én akarok lenni az első, aki olyan részeg: nem tudja kimondani a nevét és másfél óra után már átöltöztettek, takarítottak, majd reggel taxival mentem a kollégiumba, mindent elárultam.

Mivel édesapámék – tőlem távol – nagyjából ugyanazt az életet éltek, mint korábban, otthon minden erősen megindult lefelé. A kert véglegesen elhanyagolttá vált, mint ahogy lassan aztán minden. A korábban és utána is előkerült ital mindent elintézett. A házat, a telket, az egzisztenciát, s aztán mindkét szülőm egészségét is.

Idővel már nem tudtam gyakrabban hazamenni, csak havonta. Akkor is azért, hogy a kollégiumi díjat, meg a legszükségesebbek miatti pénzt elkérjem. Egy-egy ilyen alkalommal az igen szegényes házban (ami korábban meleget, életet, ételt, fényt adott) már csak alig, vagy egyáltalán

nem volt „élet”. A szintet levitte a pénz (illetve a hiánya), amit apám egyedül még megkeresett (minimálbért kapott), de az meg nemhogy nekik, de egy harmadik és a fővárosban tanuló fiúnak kevésnek bizonyult. Nehéz kimondani, pedig így volt: anyámék elszegényedtek.

Miközben a kortársaim a márkás táskákban hozták a könyveiket, én csak loholtam a másolatokban mellettük. Annyira nem zavart, senki nem mondta, de látszott. Pénz hiányában éreztem, hogy magam is lassulok, s akkor még nem beszéltem sok olyan tényről, ami ott élt: szórakozás, szükséges ruházkodás, napi kiegészítő ételek, bérlet és folytathatnám. A gondolat, hogy a tanulás mellett elmegyek dolgozni ott elakadt, hogy akkor ezt szabályozta a törvény. A munkához iskolai igazolás kellett, s ha azt meg is kapom – amit a közepes eredményem után nem is javasoltak –, még ott van az, hogy mikor? Éjjelre tudtam volna menni, meg hétvégén. Am ezekben az esetekben meg be kellett hozni a gyenge eredményeimből fakadó lemaradást. Nem azt mondom, hogy lehetetlen lett volna, de akkor azt éreztem, hogy nem megy. Így hiába kellett volna a diétám miatt naponta legalább hatszor enni, lehetőleg változatosan, azt ettem, amit a kollégiumban kaptam. A reggelit, aminek a felét azért, ha tudtam, elvittem az iskolába (kaptunk két szelet kenyeret, meg mellé egy fél mini vajat és két szelet felvágottat), hogy legyen tízóraiira valami. Az akkor még relatív időre kialakított étrendhez jó lett volna, ha nem akkor ebédelek, amikor visszatérek a Vág utcába. (Mivel az iskolában tudták a betegségem, ott is megvolt erre a lehetőség, de egyrészt anyagilag az is megterhelő lett volna, másrészt akkor már nem, vagy csak nehezen tűrtem, ha valaki szabályozni akart. Sem az állapotom ellenőrzése okán, sem a teljes életemben.) Ez gyakran délután négy körülre csúszott. S mire észbe kaphattam, a vacsora hat órakor már ott „csengetett” az ebédlőben. A megfelelő szénhidrátról meg ne is beszéljek. Minket olyan étellel „közétkeztettek”, aminek az volt a lényege, hogy kevés mennyiségből is jusson elég kalória. Azaz akadt zsíros kenyér, de a legtöbbször főtt tészta (félíg, vagy túlfőzve), burgonya mindenféle formában (néha félíg keményen, vagy hiányosan megpucolva), szaftos húsok (zsírosan, vizesen és keményen) és folytathatnám. Mielőtt azt hinné valaki, hogy finnyás lennék, kijelentem, hogy nem voltam és nem is vagyok az. Én mindig azt ettem, amit kaptam, s ezért ezeket is megettem. Mert nem válogathattam. Bár az előbb említettek minőségileg gyatrán és gyakran megfordultak a tányérjainkon, nekem

nem adatott meg, hogy előkapjak ezreseket és átmenjek egy gyorsétkezdébe.

Mesélhetnék arról, hogy előttem raktak bele az alumíniumserpenyőbe egy kilós zsírtömböt, s mielőtt még elolvadt volna, mellédobták a nyers halfilet, majd két fordítás után odalökték elé, vagy akár a hideg teáról, amibe valami cukorszirupot csurgattak. Ám, a kedves történetek közül mégis a legmutatósbbat egy tömött ebédlő előtt végezték a konyhások. (Az étkezőt egy falnagyságú üveg választotta el a főzőtértől, így mindenki mindent láthatott állandóan.)

A hatalmas alumíniumedény (mint egy jókora lavór) éppen a derékig érő tűzhelyen billegett; a benne lévő tarhonyás hús már kissé megégve tűrte, hogy a „mami” egy jókora, falapáttal kavargassa. Azért, hogy minden része jó meleg legyen, megrántotta a tál fülét, de az akkora sikeredett, hogy végül leborult a földre. A néni megrázta a vállát, intett egy másik kolléganőjének, majd ketten visszarakták az egészet a tűzre. Aztán fogott egy seprűt, meg a sarokban lapuló szemeteslapátot, felseperte a kiömlött ételt és beleöntötte a már visszarakott edénybe. Kevert rajta egyet-kettőt és már tálalta is volna. Az addig csak bámuló, éhes arcokon kikerekedtek a szemek, majd az egész sor letette a tálcáját és aznap sokan nem vacsoráztak...

Ami még akkor segített azon, hogy a cukorbetegség következményei bentről látványosan nem, de alattomosan elindítsák a későbbi sorsom, az a konyhán kapott kenyér volt. Esténként a megmaradt szeleteket odaadták azoknak, akik kérték. Néha egész kilósokkal mentünk fel a szobába és aztán a kevés vacsorát kiegészítve azt ettük, ami maradt, amit otthonról hoztunk. Már akinek tudtak odahaza pakolni. Néha egy kis zsírt, vagy máskor lekvárt, mézet.

Szóval, ha oda is szerettem volna figyelni valamennyire a diétára, ezt csak a nővéreméknél tehettem volna meg. De akkor én csak „túléltem”. Ettem, mert éhes voltam és mivel semmilyen tünet nem mutatkozott, azt hittem, hogy nincs baj. Büntetlen élhetem sorsom, hogy minél hamarabb kijussak a dolgozó életbe, ahol már nem függök anyagiilag senkitől, ahol majd vigyázhatok magamra és ott majd figyelhetek a diétára is...

A hétköznapiak sodortak magukkal. Napközben iskola, ahol kissé stabilizálódva haladtam (az első év ismétlése a korábbiakban megtanul-takkal segített, ami meg lemaradt, azt tudtam pótolni), délután, ha tudtam, aludtam. Ezt persze a tanulóidő alatt, így a nevelőtanár nem is

nagyon engedte. Itt nem kellett kötelezően a tanulószobára menni, talán ezért nem is ültünk le a „lakhelyünkön” az asztalokhoz. Aludni próbáltunk, hiszen a „sok tanulás” elfárasztott minket...

Majd este vacsora, utána pedig talán zárásig valami „városi” program, aztán átverekedve magunkat a sorbaálláson a tusoláshoz, végre elérhettük éjjelre az ágyat. S ezt még azzal is erősítették, hogy pontban huszonkét órakor központilag kikapcsolták az áramot a szinteken. Se lámpa, sem rádió nem élt tovább. Azaz vagy aludni ment az ember, vagy ha mégis tanulni szeretett volna, arra ott volt a tanulószoba.

Nem egy alkalommal hangzott viharszerű ordítás a lámpaoltáskor a többi szobából is, jelezve a nemtetszést. Ilyenkor gyakran előhalásztunk egy-egy gyertyát, de azt meg csak óvatosan lehetett, mert ugye az „tűzveszélyes” és ha jött az ügyeletes, el kellett oltani.

Misivel, a baráttal hamar megtaláltam a közös hangot. Hasonló volt a hátterünk, mindketten szerettünk volna kitörni abból, ahol voltunk és tudtunk beszélgetni is. Közös kedveltük a lapozgatós játékkönyveket, melyekből később saját magunkra alakítva elvont történeteket is faragtunk. Belevágtunk kalandokba a városban, de mindig tudtuk, hogy hol a határ, nemtetszésünket fejeztük ki az igazságtalanság ellen, ha kellett. Amíg ő erős volt matematikából, amiből persze segített is, ha kértem, nekem másban mutatkoztak meg pozitívumaim. Ő klarinéton és furulyán játszott, kedvelte a motorokat, én kezdő szinten gitározni, majd írni kezdtem.

A naponta történt eseményekből a negatívumok mindig adtak ihletet. A több nemleges válasz a lányok irányából, a nem megfelelő anyagi biztonság, s minden ezekből fakadó bizonytalan jövőkép verseket, rövid novellákat indított el belőlem. A néha bizarr, vagy depresszív, halál-vágyó gondolatokból rímes és rímtelen sorok születtek; írtam, ha éhes voltam, de akkor is, ha menekültem volna a világból.

Ekkor született meg egy olyan kitalált személy, amivé szerettem volna válni egy kaland-életben. Egy olyan harcos képe, akinek akkor Black Falcon nevet adtam, s akit talán úgy tudnék a legjobban lefesteni, ha azt mondom: pont olyan, mint a Gyűrűk urában a Vándor. (Tizenévvvel később került a moziba a film, ahol Viggo Mortensen megszemélyesítette számomra azt, akit. Amikor megláttam, szinte fáj, hogy ott áll egykori személyiségem, akit kitaláltam, a vásznon.)

Black Falcon-nal több novellácska született. Hol harcolt, hol becsapták, hol pedig megjelent mellette egy társ. Az, akit Misi kitalált személye jelentett. Ő egyszerűbben találta meg a hozzá közel álló alakot. Az egyik játékkönyvből egy barbár jelentette számára azt, aki ő volt egy másik síkon. (Ebben is társ volt amellett, hogy talán tőle kaptam a legtöbb kritikát az írásaimra, ami minden esetben csiszolt rajtam és a hobbimon.)

Néha ebbe a fikcióba menekültem. Ott nem kellett diétázni (amit itt sem végeztem), éhezni néha, iskolába járni, eltűnni a bezártságot, vagy függeni az anyagiaktól. Ott, ha igazságtalanság érkezett, az ember előhúzta kardját. Ha éhesség tört rá, vadászott. Amikor menni akart, ment, és amikor szolgálni akart, szolgált.

Ebben a világban maradtak a komor napok. Ugyan némileg kerestem bennük a fényt is (a korábban említett partnervadászatokkal), de mivel az nem gyúlt fel, lépkedtem tovább a sötétben.

S bizony engem még behívtak Veszprémbe katonai sorozásra is. Ugyan egészségügyileg alkalmatlan voltam, de ezt csak ott állapíthatták meg. Végigcsináltam a tesztek, megnézett az orvos, majd rányomták az „alkalmas” betűjét a papíromra.

„Na mégis leszek katoná?” – gondoltam, mire egy perccel később megjelent a százados és rámförmedt, mintha már katonája lennék:

– Nem maga a cukorbeteg?

– De igen.

– Hát majdnem besoroztuk – vágta rá, majd visszahívtak és új papíromra rányomták az „E” betűvel a nem alkalmas jelet.

Az olvasás itt is adott számomra alapokat. A kollégium melletti könyvtárból gyakran hoztam ki könyveket, amik aztán nem csak megint nyújtottak elvonulási lehetőségeket ebből a világból, adtak tudást, hanem segítettek is a mindennapokban. Olyan fantasy sorozatot kölcsönöztem ki (Margaret Weis & Tracy Hickman: A sárkánydárda krónikák), amiből aztán első saját, „kétkötetes” írásom megszületett. Ismét füzetkönyv lett, de most egy kisalakú spirált töltöttem meg. A két sztori (Messcar – A kalandok földje és Messcar – A háború földje), nagyon hasonlított a fent említett fantasy-ra, így ha „mégis teljesen más” is a vége, a mai napig fiókban lapul. Visszanézve inkább lett kisgyerekes mese, mint regény, de elengedett ebből a világból és ismét írtam.

Ebben az évben olvastam Tolkien Gyűrűk ura című könyvtrilógiájának első kötetét is, de akkor nem fogott meg. Túl lassúnak tűnt, túl mesésnek. Eszembe sem jutott volna az, hogy lesz majd idő, amikor

szinte „második bibliám” lesz a történet. Azaz inkább csak a film; a könyv mára nekem bebizonyította, hogy valóban mesés és lassú. Nagy elismerésem van az író és a mű felé, de a történet leírva nekem kevésbé tetszik.

Mire megkaptam az év végén a bizonyítványt, amit most megkaphattam, s tudatosult, hogy idén is mehetek a gyerekekhez gyakorlatra, az nyugtatott, hogy legalább a hétköznapi iskolakollégium-város egyvelegének árnyoldalai eltűnhetnek. Ha hazautazom, otthon ugyan átélem azt, amitől menekülök, de az sem baj, ha kimutatom a világ és a sors elleni érzéseim. Mert a szüleim ebből nem látnak már semmit. Élik a saját kis „egyszerű” életüket, így, vagy úgy teszik, amit gondolnak. Apám eljár ugyan dolgozni, még néha a faluban is, de ez már kevés. Visszaállni egy létformára csekély. S még ő volt, aki jobban bírta. Anyámnál a rohamosan jelentkező szemromlás és az időnként fellépő ismeretlen okkal megjelenő rosszulletek kissé megijesztettek. Lelkiismeret-furdalásom nem volt, hiszen Pestről nem tudtam mit tenni, de amikor láttam egy-egy ilyet, zavart a tehetetlenség. Csináltak neki egy vizsgálatot Veszprém-ben, ahol agyvizet vettek tőle. A lelet nem mutatott ki semmit, de a problémái egy idő után kezdődtek. Ha jelezte, hogy nincs jól, először csak nehezebben beszélt, majd aztán idővel – hála az égnek ritkán – elvesztette az eszméletét. Persze ilyenkor nem emlékezett semmire, s bizony az volt mindig az orvos első kérdése, hogy ivott-e. Rövid idő után mindig feljavult, de a beszéde már nem engedett fel tökéletes tisztaságúra. Sokszor eszembe jutott, hogy vajon nem történt-e valamilyen idegi sérülés a vizsgálat alatt? Biztos, hogy ez az egész egy dolognak köszönhető? Semmi nem biztos és semmi nem bizonyítható. Így rágal-mazni sem lenne szép.

A bölcsődei ápolóskodásom alatt eljártam úszni. A fürdő, ahol a kinti medence erre alkalmasnak mutatkozott, a mozgás mellett pihenésre is jó volt. Délelőtti munka, aztán egy kis frissülés, napozás, majd utána az ebéd. Ami lehet, hogy az egész letrombolt, de pótolni kellett az elfogyasztott energiát. Onnan már nyugodtan mehettem pihenni-aludni, hiszen nem csengett a tanulóidő és estére a nap szépen lekerekedett.

Misi is hazautazott nyárra, s amikor ugyanígy tettem, leveleztem vele. Mindig történt valami, amit le lehetett írni. Akkor annyira nem figyeltem már a tünetmentesség miatt a diétára, hogy egy-egy levélírás alatt,

amikor négyoldalnyit leírtam, képes voltam meginni két liter kólát is. Ha strandra mentünk a barátokkal, lelkiismeret-furdalás nélkül ittam meg az üdítőt, ettem a lángost, vagy éppen a fagyit. Ha pedig elindult az éjszaka, s akkor már a fiatal korunk ellenére belementünk jócskán, egy-egy pohár alkohol is. Nem sok, de az ember mindig egy pohárral indul. Azt tudtam, hogy nem akarom ezt a határt túlhaladni, ezért nem is tettem meg gyakran. De persze ez sem okozott jó előremenetelt a betegségem következményeihez. Akkor csak éltem, szabadultam és arra az időkre képes lettem elfelejteni azt, ami otthon, vagy majd ősszel újra Pesten vár. Mindezt úgy, hogy pénzbe sem került igazán. Meghívtam magam, kispóroltam, vagy megkerestem az „ingyenes” megoldásokat.

15. Szárnyak vagy láncok?

Vajon velem miért mindig augusztusban történik olyan esemény, ami irányt ad egy „elágazásnál”? A megfejtéshez én kevés lennék, de morfondírozni jó rajta. Vagy lehet, hogy mégsem.

A testvéreméknél (ahol építkeztünk, társasoztunk, számítógépes játékokat folytattunk a sógorommal) egyik hajnalban hányingerre ébredtem. Az érzés régről ismerősnek tűnt és mégis másnak. Csatlakozott hozzá egyfajta hasgörcs, ami megintcsak passzolt valamelyest az elfelejtett emlékekhez, de minél jobban gondolkodtam ott fekve, tudtam, hogy ez most más. Olyannyira más volt, hogy egy fél óra elteltével már biztosra állítottam:

– Ez tuti vakbélgyulladás.

Az inzulint nem mertem beadni, hiszen a magam által megállapított diagnózis operációt indikál, s az inzulinhoz meg enni kell.

Az unokabátyám kisfiát bedobtuk még a bölcsődébe (ahol régen gyakorlatra jártam), de onnan már nem tudtam tovább menni. Fogtam a hasam és leülve egy székre kértem a gondozónőket, hogy hívjanak mentőt.

– Nem lehet. Ha indokolatlanul hívunk mentőt, kifizettetik a...

– De hiszen... – kezdtem nyökögve, de aztán legyintettem egyet és kísértáltunk a sarokig, ahol fogtunk egy taxit.

A sofőr nem szólt semmit, csak kérésünkre elvitt minket a Tétényi úti kórházba. Ott már ismertem a helyet korábbi iskolai látogatásokból: megkerestem a sebészeti nővérszobát és miután elkínlódott arccal megszólaltam, hogy „Valószínűleg vakbél”, leültem a várórészben. Reggel volt javában; az éjszakai ápolók még mosdattak, s az ügyeletes orvos igen sokára érkezett meg. Látszott, hogy nemrég kelt. Behívott a vizsgálóba, megtapogatott, majd amikor már mindenhol fáj a hasam, csak megjegyezte:

– Ezt operálni kell.

„Igen, ezt sejtettem. Akkor most hogyan is...” – kezdtem gondolkodni, de ő folytatta:

– Eltalálnak az ORFI-ba?

– Hogy micsoda?

– Ők az ügyeletesek.

– Azt hiszem megmozdulni képtelen vagyok már. Nem lehetne mentőt hívni?

– De igen. Ám az lehet, hogy három óra.

Ez aztán az egészségügy! Eltorzult arccal fogom a hasam, már a nadrágot nem bírom bekapcsolni és várjak a mentőre három órát? Na nem!

– Köszönöm, inkább taxizunk – jelentettem ki, majd görnyedten lemenve a portához, sikerült beülni abba a kocsiba, amivel idejöttünk. A sofőr csak rámnézett, majd halkán megszólalt:

– Gerinc?

– Nem. Vakbél. Az ORFI sebészetre küldtek.

Nem volt több kérdés. Szerintem a volán mögött ülő férfi élvezte, hogy dudál, hogy néha „letol” autókát maga előtt. S amikor odaértünk a megfelelő tömbhöz, még annyit mondott, hogy addig ne szálljak ki, amíg meg nem nézi, melyik épület kell nekem. Persze a fizetéskor meg a felét sem fogadta el annak, amit kérnie kellett volna.

Ott is megnyomkodtak, majd miután megerősítették, hogy műtenek, befektettek a szobába. Nem sokkal később végre kaptam egy fájdalomcsillapítót, hamarosan (eltelt vagy négy-öt óra) vittek a műtőbe.

Amire akkor felébredtem, tisztán emlékszem és a mai napig félek a hasonlótól. Kinyílt a szemem és hallottam a kattogást, homályosan láttam a zöld mindenséget körülöttem.

– A beteg felébredt – hallottam valahonnan.

„Még jó, hogy felébredtem! Talán nem kellett volna?”

Furcsa „semmi” volt bennem. Aztán rájöttem az okára: nem tudok mozdulni. Sem a karom, sem más testrészem nem engedelmeskedett; béna voltam, mint aki csak van. Ekkor elhangzott még egy felszólítás:

– Vegyen levegőt!

Én vettem volna, de semmi. Olyan érzés kerített hatalmába, mint amikor az embernek elfogy a levegője a víz alatt és ott a vég. Akkor fel sem fogtam, hogy hol vagyok. Azt sem, hogy mi miért történik, csak annyit, hogy vége...

Az történt, hogy valószínűleg még bennem volt az izomlazító hatása, amikor felébredtem. Én már ösztönösen megejtettem volna az első légvételt, de az izmaim még nem engedelmeskedtek. A pár pillanatig tartó esemény olyan hosszúnak tűnt, mintha percek teltek volna el. Ha az ember azt érzi, hogy „ott áll felette a halál” és kínok között vergődne, nem jut eszébe, hogy egy műtőbe van. Az sem, hogy ott van lélegeztető, orvos és minden eszköz arra, ha valami nem felel meg a normálisnak.

Majd már megrándulni vágytam, már „ugrani” akartam, amikor végre ez úgy sikerült, hogy kiürült belőlem az altató. Megráztam magam, de a szorosan tartó szíjak lefogtak és végre friss oxigén tölthette meg a tüdőm.

– Jól van, jól van. Most már minden rendben lesz – szól megint valaki, majd megjelent a „Bélabá”, a műtős és kivitt a kórterembe.

De itt nem értek véget a „szenvetések”. Aznap láttam szédelegve az ágyamban fekvé életem első halottját is. Bár nem rázott meg, de akkor is csak az első volt.

Másnap reggel nem hányingerre ébredtem, nem görcsökre, hanem arra, hogy kapkodva lélegzem és mégsem elég az oxigén. Szaporán és gyorsan vettem a levegőt. (A cukorbetegség egyik jellemzője, ha felborul a cukorháztartás, akkor jelentkezhet egy Kussmaul légzésnek nevezett kórkép. Ezt a vérben felszaporodott anyagok miatti „elsavasodás” okozza, s minél gyorsabban veszem a levegőt, a kör önmagát fokozza.)

Idővel, ahogy feleszméltem a gyötrelomból, már az intenzíven feküdtem. Az oldalamból cső futott kifelé, az orromba oxigén befelé és lassan múlt a rosszullet.

Onnan végül visszakerültem a sebészetre, ahol kiderült, hogy nem akar gyógyulni a sebem. Az ok az, hogy nem normális a vércukor beállításom. Meg valami fertőzés is kialakult. (Azt mondta egy betegárs, akikkel amúgy mindig sokat neveltünk később, hogy hallotta: új belső varratokat használtak többünknek; őt is visszahozta a mentő, mert begyulladt a sebe otthon. Nekem mindegy volt az ok, csak szerettem volna már mihamarabb kijutni onnan és ezért mindenre bólogattam.)

Kettő pislantásnyi idő után, ismét vittek a műtőbe, hogy megnézzék: mi van bent, miért nem gyógyulok?

Nagyon féltem a korábbi operáció utáni ébredéstől, de most nem volt ilyen. Kitisztítottak és mivel a sebészem (Dr. Benz, aki akkor állítólag a legkisebb sebbel operálta a vakbelet) jól dolgozott, hamar továbbállhatam.

Ekkor ismertem meg egy „példaképet”. Ott a sebészeti osztályon egy hétágyas betegszobában mindenki már műtve volt, csak egy bácsi nem. Sorban feküdtünk: sérves, vakbeles, sérves, vakbeles... s a végén a kilencvennégy éves öregúr. Neki csak a mellkasát tizenhétszer operálták már, de megjárta a háborúkat és most az epehólyagját akarták kivenni. A madárcontú idős bácsi több életkedve volt mindannyiunknál és mindig ő neveltette meg a társaságunkat. Ahogy begurult érte a kocsival

a „Bélabá”, ez az egy-nyolcvan magas kétajtós szekrényember, csak annyit mondott felugorva az ágyra:

– Menjünk, s ihaj-csuhaj, sose halunk meg!

Először csak a helyi belgyógyászatra helyeztek át, ahol némileg beállítottak, majd onnan hazamehettem. Azzal a jótanáccsal, hogy keressem meg a „diabetológus orvosom” és ő korrigálja, amit lehet.

Nekem nem volt ilyen. A veszprémi gyerekkórház nemcsak távolsága révén, hanem a korom miatt is elvetett ötletté vált. Nem maradt más: amint lehet, keresnem kell Pesten egy orvost és majd az ő tanácsait tartani.

Az iskolában először azt hitték, hogy otthagytam az intézményt. Aztán amikor kiderült, hogy „hová tűntem”, meglátogattak, visszatérésemkor pedig örömmel fogadtak.

Mint korábban írtam, sosem nyugodott meg a lelkem; minden időben volt valaki, akiért „mennem kellett”. Ekkor is zajlott egy ilyen, de ebből sem lett semmi. Hittem benne, pedig csak félreértett, erős, baráti gesztusok jelentek meg kettőnk között. De ha ezek fel-fel is lángoltak, melyekből rengeteg irományt jegyeztem le, a háttérben mindig volt neki valaki. Én meg naivan reménykedtem.

A próbálkozásom, amikor elindultam a Tétényi Úti Kórház diabetes járóbeteg-gondozására, ott lefulladt, hogy akihez küldtek, ritkán rendelt. Akkor is nagyon sokan vártak rá, én pedig nem akartam ott órákat eltölteni.

„Eddig sem voltam már jó ideje rosszul, nem éreztem problémákat, hát ezután sem lesz semmi bajom.”– gondoltam és még azt is elviseltem, hogy az akkori osztályfőnököm megpróbált egy olyan belgyógyászra rábízni, aki oktatott nálunk az iskolában. Ám neki sem hozott eredményt a több vérvétel, hiszen amikor ezeket megejtették, minimálisan állított az injekcióm adagján és a teendője vége is ért.

Én pedig mentem tovább minden nap. Reggel „fél reggeli” a kollégiumban (ahol egy dolog miatt kedveltem lenni, s ez a barátom Misi volt), irány onnan a szakközépiskola. Ott minél több élménnyel átrendülni a tanuláson (a megmaradt másik fél adag étellel), s a délutánba nyúló programok után vissza a lakóotthonba. Ott, ha időben beértem, még ebéd (ha nem, akkor az is kimaradt), majd pihenés.

Időnként már arra is képesek voltunk a nevelőnkkel szemben, hogy hagyjon minket aludni a tanulószoba alatt, hogy odatoldtuk az asztalt az

ajtóhoz. Ő nem agresszívan, de eltolta a bútort az útból, majd addig mondta a monológját, hogy inkább leültünk az asztalokhoz.

– Csak vegyétek magatok elé a könyvet. Ha már ott van, talán ki is nyitjátok. Remélhetőleg el is olvastok belőle egy-két sort. Az megmaradhat...

Az esték pedig mint egy fogaskerék fogai, belesimultak a nap végébe. Megvacsoráztunk a korábban említett ételekből, majd vagy bambultunk a szobában (jó esetben ilyenkor azért egynéhány házi feladatot megcsináltunk), vagy kimentünk a városba.

Az érzelmi labilitásom ezekben az időkben erősen a negatívhoz húzott. Sikerélményeim nem nagyon jelentek meg, tanulmányi szintem csak az erős középest érte el és nem is volt kedvem tanulni a jobbert.

Bár akadt még egy fény ebben a szürkeségben, egy lány, akit a második barátomnak tekintettem, a mérleg két serpenyője sosem ért egyensúlyba. Patrícia ismertetett meg Richard Bach munkáival; az író úgy tanított az ezoteriában, hogy történetei könnyedén tettek „tanítvánnyá” és visszagondolva ez a pillanat is valahol vízválasztónak számított akkor.

Otthon láttam a még jobban megromló „világot”. Ugyan már igen régóta nem tartottuk meg a karácsonyokat (egyik évben mindössze egy a kinti fenyőről levágott és havas ág olvadt a konyhai tűzhely mellett, majd aztán másnap azzal lett újraéltetve a meleget adó láng), név és születésnapokat, de ekkoriban ez valamiért még jobban hiányzott nekem. Nem az ajándékok miatt. Tudtam, hogy nincs pénz ilyesmire, tudtam, hogy néha egy kenyér sem jut az asztalra, de mivel az okát is tudtam, nem kutattam a kérdésekre a választ. Még lázadtam anyámék viselkedése ellen. Harcoltam, ha otthon voltam, s harcoltam azzal is, hogy nem mentem haza. Néha azért, hogy ne lássam mindazt, ami ott van, néha azért, mert nem maradt rá pénz.

Hallottam anyámtól, hogy apám néha már csikkeket kutat mások által nem észrevehető helyen, de saját szememmel láttam azt is, hogy indigóval dátumozza a jegyeket az utazáshoz. S egyik este azon tanakodtunk, hogy aznap mi legyen a vacsora. Nem maradt már kenyér (másnapig nem tudtunk várni, nehogy apám étel nélkül maradjon), de találtunk két valahogy meglapult, nagyobb krumplit a kamrában. Felcsillant szemmel héjában megfőztük, s hogy friss legyen, már apám kezébe adtam megpucolásra. A kormos és minden szeméttel teli tűzhely felett pucolta az egyiket, amikor az beleesett a mocsokba. Ahonnan már nem lehetett

kivenni azt. Csak felsóhajtott és nagyon szomorúan elneveltük magunkat. Aznap egy burgonyát vacsoráztott...

Megszokottá vált az is, hogy a havi egy költőpénzből sem maradt már semmi, mire hazaértem. Ilyenkor jöttek a „majd kölcsönkérek” és a „Lehetne fizetni a jövő hónapban tanár úr?”-ok. Időnként bliccelni kellett a tömegközlekedésen, de az is bevált módszerem lett, hogy végiggyalogoltam a Dózsa György úti metrómegállótól Kelenföldre.

Ahogy éreztem, hogy magam is sodródok lefelé, ki akartam törni ebből. Megtalálni a módot, hogy magamon segítsek. Aztán az idő múlásával már haza is segitettem volna, de ahhoz előbb nekem kellett ki-másznom abból, amibe nem önmagam miatt kerültem.

Újra nekifutottam a diákmunka vonalnak, de a lendület ugyanott apadt el, ahol korábban. Eljutottam önkormányzati szociális osztályokra is az osztályfőnököm segítségével, de amellet, hogy ezt nagyon megalázónak tartottam, az is csak átmeneti segítségnek bizonyult. Ha kaptam is használt, s nem ócska ruhákat, csak egy-két darabot vettem fel belőle, nehogy lássák: mire szorulok. S ahol lehetett, spóroltam és tartottam a szintet. Nem magasan, csak annyira, hogy az átlagos meglegyen. Mindezzel úgy voltam képes már a szüleimnek is segíteni, hogy kevesebbet kellett kérnem tőlük.

Szégyelltem az életem, a létem, a sorsom és magam is. Ha rám nézett valaki, azt, ha elfordult, azt. Ha tudtam venni egy csomag rágót, akkor azért lett büntudatom, ha éhezni láttam az utca emberét, az bántott. Életfájdalmam és önsajnálatom dühöngött, s akkor nagyon tehetetlennek éreztem magam, visszagondolva talán gyáva voltam szembenézni lehetőségeimmel és megtehető kötelességeimmel. Tudtam, hogy magam is hibás vagyok, mégis mást kerestem mutogatva.

A betegségem kezelését végül egy elhatározás miatt indítottam újra. Észrevettem, hogy olyan szinten iszom a vizet már, mint aki állandóan szomjan akar halni. A legkisebb poharam egy hét és fél decis üveg lett, s szünetekben arra használtam az időt, hogy iszok, majd vizelek, és utána megint iszok.

Abban az évben karácsonyra ismét hazautaztam. Persze odahaza ismét a nagybetűs SEMMI várt csak.

Tüzelő hiányában, ami kevésnek bizonyult két helysége, nem is fűtöttünk be mindenhol. Mivel úgy lehetett ezt kivitelezni, hogy anyám

is a konyhában aludt (nekem már csak a szobában maradt hely), nem volt büntudatom miatta, ha másnapra buliba készültem. A kevés zsebpénzem arra még elégnek mutatkozott; szemet nem tudtunk volna venni belőle. A hideg szoba ugyan annyira „deres”-nek érződött, hogy amikor a frissen főzött teával bementem, a gőzölgő ital néhány perc alatt lehűlt, de bebújva farmerban a dunyha alá, már nem fáztam tovább. Csak egy percig...

Az unokatestvéreimmel elmentünk egy balatoni diszkóba. Táncoltunk, valamennyit ittunk is és jót mulattunk egy eseten.

Az egyik pillanatban lekapcsolták a zenét, fel a világítást és több rendőr benyomulva megszólalt: – Razzia!

A vizsgálat nem tartott sokáig, és amikor végeztek, a „további jó szórakozást!” után elindultak kifelé. A lemezlovas pedig bevillantott néhány fényt az ismét sötétbe borult teremben, majd megszólalt az „Ein, zwei, polizei” szám.

Hajnalban már azért nem indultunk haza, mert mindenki ivott és úgy nem lehetett autóba ülni. Amikor felébredtem, rájöttem, hogy ugyan még nincs itt az ideje az inzulinnak, de az bizony otthon pihent. Mert-hogy úgy terveztük, hogy időben hazaérünk. Nekem pedig megérkezett a jól ismert rosszsullétem, ami miatt felkeltettem a rokont és indultunk is Csajágra. Persze csak azzal az indokkal, hogy „időben” tudjam majd beadni a gyógyszert.

Akkor délelőtt már hiába adtam több egységgel megemelve a segítő injekciót, estére nem állt helyre a vércukorszintem. S hogy még biztosabb legyen Veszprém, a vakbélműtétemkor megismert kapkodó légzés, ami nem oltja a légszomjам szintén dühöngött. A mentő kérézése előtt még teát szerettem volna inni, de az édesítőszer – mintha előtte este foglalkoztam volna vele, hogy milyen cukros üdítőt iszom – egy gyenge mozdulatom miatt rám borult. Ezt a kérkező ápoló meg is kérdezte, hogy:

– Ezek milyen tabletták?

– Nem tudom – feleltem, és ekkor fel sem fogtam, hogy a kép enyhén félreérthető.

Beszállva a Nysa-ról Toyotá-ra cserélt mentőbe a szokványos kérdések között rákérdeztek (talán a tudatállapotom is vizsgálta a mentős), hogy mit tanulok? Elmondtam, mire az ápoló halkán újabb kérdést tett fel:

– Ha egészségügyibe jársz és régóta vagy cukros, akkor te tudhatod, hogy ez mi, nem?

Mondtam volna neki, hogy volt már ilyen, mondtam volna, hogy „Igen, kérem szépen ez nem más, mint a rossz beállításom okán jelentkező Kussmaul-légzés.” Mondhattam volna én mindent, én mégis csak hallgattam és bíztam, hogy hamar beérünk és a „fulladást” hamar rendezik. Aztán majd lesz valahogy.

Ott már persze az intenzívra vittek és viszonylag hamar rendbe is rakták a szintem. S ugyan a zárójelentésbe az került, hogy „felső légúti fertőzés miatti anyagcsere kisiklás”, mind az ünnepeket, mind a szilvesztert bent töltöttem. Amíg az ápolók ott szaladgáltak egy megsütött kismalaccal – nekünk, betegeknek egy pár virslit adtak vacsorára.

Egy hétig kezeltek és mivel „majdnem” leálltak a vesém, annyit kellett innom, ami csak belém fért. S akkor talán már a látásom is megcsínylette a kalandot, de mivel az is rendeződött a vesék mellett, gyógyultan tértem vissza Pestre.

Eljutottam egy nagy tudású diabetológushoz. A professzor mielőtt felvett volna, nézett egy vércukrot és az akkor bevezetett otthoni mérésre is alkalmas gépen megjelenő eredménytől kikerekedett a szeme és olyan vörös lett az arca, hogy azt hittem eldurran.

– Ez most harminchét. Azonnal kezelni kell!

Némi idő és próbálkozás után új inzulint állítottak be nekem, kaptam mérőeszközt és teljesen új irányú diétás tanácsokkal láttak el. Már nem volt számomra titok, hogyha érzem a hányingert és a görcsöt, adjak be némi inzulint. Vagy mindig legyen újra édesség nálam arra az esetre, ha leesne a cukrom. Számolgatni kezdtem a grammokat, visszafogtam a tiltottakat és előkerültek a „light” ételek, italok.

Ám ami előtte sok-sok éven át bevált nekem (legalább is ezt hittem), azt idővel nem tudtam elfelejteni. Ha már évek óta nem volt semmi bajom, akkor miért ne engedjek meg magamnak egy-egy kólát? Esetleg egy cukros sütit?

Hát arról meg ne is beszéljek, hogyha számolni akartam volna a kollégiumi ételekben a szénhidrátokat, sosem lakom jól. Mit is ehettem volna egy tejberizs, vagy málnaszirupos rizskoch helyett pénz nélkül?

Persze most már tudom. Utólag az ember sokkal jobban és tisztábban lát. Érti az okokat, rutinosabb és megfontoltabb lenne. De akkor sokkal kényelmesebbnek tűnt visszazuhanni a megszokott, langyos vízbe.

Azt az évet egy hatalmas „pofonnal” zártam le. Pedig hol volt ez az egy évvel ezutánitól, vagy az életemben később bekövetkezettektől? A tanulmányi eredményem közepes lett, a korábbi matematika és fizika erős kettes, a szakma pedig jó. Gyakorlatra már tudásunk alapján a kórházba mehettünk, s mivel másodikosként zöldfülűnek számítottunk, az akkori harmadikosok segítettek.

A betegápolás nemcsak tetszett, de jól ment. Az ápolandók szerettek, a feladatokat önállóan kezeltem – már amennyire lehetett – és mindenkivel tudtam együttműködni. De valahogy összeborultam egy lánnyal. Sok jót nem ígért az egész kaland, merthogy többen figyelmeztettek, hogy „inkább ne”, mégis nekifutottam. Persze, ahogy eltelt a gyakorlat, én pedig nyárra hazautaztam, a lány eltűnt. Sem levélre nem írt, sem hírem nem volt róla. Bár érzelmileg nagyon nem kavart fel, mert betudtam egy újabb „nem nyert” húzásnak, ott voltam kérdőjelekkel. S már hiába gondoltam arra, hogy amikor belevágtam, lehetett volna más, az a „más” már nem volt szabad.

16. A kerék forog tovább

Hogy mikor zártam be magam, mikor csuktam ki a világot, nem tudom. Folyt az életem és azt éreztem, hogy senkit nem érdekel az, ahogy én „vagyok”. Bár az is lehet, hogy engem nem foglalkoztatott a tény, miszerint érdeklek valakit? Talán jobb volt nekem úgy, talán én nem akartam benne lenni senki látóterébe. Csak szabadon lenni, úszni, mint hal az óceánban, vagy mint a madár, szállni fent az égen. Misit azért foglalkoztatta (őt elfogadtam), de tenni egyikőnk sem tudott ellene. Ő erősebb volt a szememben. Én leülni készültem, ő már olyan dolgokba vágott, amikre eleinte én figyeltem fel. Ő emelt szinten futott a nyelvnek – már készült reálisan a jövőjére –, én meg kinevettem a tényt: a szakközépben a négy év alatt tizennyolc nyelvtanárunk jött-ment és mindegyikkel a gimnáziumi könyv első részében a tizedik leckéig sem jutottunk el. Igaz, köszönni, vásárolni már tudunk, de ennyi.

A feltorlódott években hol sorban, hol összevissza éltem a napokat. Eleinte egyedül jártam be a Margitszigetre. Bandukoltam a sötétben és sosem tudtam, hol kötök ki. Rászoktam akkor egy diákoknak, gyerekeknek kitalált telefonos segélyvonalra. Ott, akit mindig felhívtam (Jutkának hívták), hónapokat, éveket beszélgetett velem. Ha életuntan kagylóztam, arról társalogtunk. Ha szerelmi gondom akadt, arról. Amikor kilátástalannak gondoltam a jövőt, rávilágított mások gondjaira, de ha „csak úgy” nyomkodtam a számát a szolgálatnak, ő akkor is fogadta a hívásom. Bár öngyilkos sosem akartam lenni, – ez meg sem fordult a fejemben –, azt hiszem nagyon sokat segített.

Más estéken zenét hallgatva lépkedtem a Duna parton. Jobbra tőlem hömpölygött a sötét víz; a város fényeit is elvitte magával a nagy hidak alatt. Balra az Országház kivilágított tömbje magasodott rám, a fülemben mélabús dallamok szóltak. Az egyik, hajók számára lebetonozott kikötőbójára ráült egy lány. Ott gubbasztott, fejét a kezeibe temette. Eljöttem mögötte, majd két lépés után megálltam és visszaneéztem rá. Ekkor ő felemelte a fejét, rám nézett; nem engem látott és szinte hallottam azt, ahogy mondja: „Mi van?”. Majd visszarejtette arcát a tenyerébe, én meg otthagytam.

Vajon mi történik, ha megszólítom? Mit mondott volna, ha megkérdézem tőle, hogy mi a baja? (Tisztára: „Földvár felé félúton...”)

Több este csak bókásztram Pest sötét utcáin. Ilyenkor összehúztam magam, lefelé néztem a lábaimra és csak mentem. Sosem tűztem ki célt, csak elindultam, hogy majd valahol kikötök. Egy közbiztonság szempontjából is rossznak számító területbe tévedtem és vágytam rá, hogy belémkössön valaki. Mindegy, hogy miért, okkal, vagy ok nélkül, csak tegye meg! Szóljon, esetleg egyszerűen üssön meg! Sokáig senki nem jött arra, majd feltűnt egy kopasz fejű, bomberdzsekit viselő fiú. Termetre és magasságra is nagyobbnak véltem, így a vállammal nekikoccantam.

– Ne... ne haragudj! – szólalt meg, majd ellépett és továbbment.

„Ez szép! Még egy jókora verést sem kaphat az ember!” futott át rajtam, majd mielőtt visszatértem volna a kollégiumba, vettem egy kisüveg pálinkát. „Ez majd legalább elaltat éjjelre.”

Lementem a metróba és a legelső oszlop mögött és a kamera látóteréhez képest takarásban egy húzásra kiittam az üveget. Két szerelvényt elengedtem, mire érezni kezdtem, hogy az alkohol elindult fel az agyamba. S ekkor megláttam magam.

„Hát ez lennék én? Ezt akarom most, vagy netán a jövőmben? Itt lapulok és zugivóként akarok boldogulni? Na, ezt aztán nem!” – ordítottam magamban magamnak, majd beszédelegtem a többiekhez.

Ők csak rám néztek, segítettek levenni a kabátom, majd szó szerint feldobtak az ágyamra.

A következő években inni már nem ittam. Nem volt miből, de haszталannak is tartottam és nem célravezetőnek. Mászt nem is gondoltam, hogy megpróbálók, így maradtak a Misiivel a beszélgetések (meg esetenként a Jutkával).

Fáradtan és az élet kegyetlenségeitől elcsigázottan ott ültünk ketten egy alig égő gyertya fölött az asztalnál. Már beszélni sem volt kedvünk; addigra kitárgyaltuk a legfrissebb kalandjaimat egy-egy csajvadászatról, az ő gondolatait, a politikát. A szobában csak a láng adott fényt, kintről a várost hallottuk zúgni. Aztán elfogyott a szó, hallgattuk azt, ahogy a viasz elég és a kicsi tűz egyet szisszenve kialszik. De előtte még az egész gyertya a nem jól meggyújtott kanóc okán elolvad és önmagába dőlve utoljára még egy adag füstöt enged el. Egymásra néztünk, majd a már

ismert fáradt és szomorú nevetésünkbe beleöntöttük a kimondatlan gondolatokat.

Hol ő fogott vissza egy incidensnél, hol én őt. Ha neki mondtak valami kompromittáló megjegyzést, ami persze nem volt sem igaz, sem érdemes arra, hogy reagáljunk rá, amire ő végleg elvesztette a türelmét és ugrott ököllel, odaálltam és megállítottam. Amikor meg velem tették ezt, csak megszólalva fogta meg a vállam:

– Nem éri meg.

Harmadik év végén ismét gyakorlat érkezett, s ismét vele egy lány. Most én lehettem a „nagy”, de nekem csak az esett jól, ha valóban segíthettem a szakma jobb elsajátítására a másodikosokat. A pillanatok jöttek, majd már elé mentem és megérkezett az, amire azt hittem: révbe értem. A kialakulóban lévő kapcsolat elején a közös barátok mondták neki, hogy „Csak akkor, ha... ha nem, akkor ne és ne játssz vele.” Ő vállalta a történet. Közben a kötelező iskolai foglalkozás letelt, mi meg (ki-ki más-más részlegen a kórházban) nyári munkát vállaltunk ott. Ez jónak tűnt nekem (az is volt), mert pénzem is lett, amivel már előre tudtam mit tehetek, másrészt éreztem magam valahol, valakinek.

Ahogy pedig lenni szokott, becsapott a villám. A harmadik héten már nem nagyon ért rá, s éreztem, hogy probléma van kibontakozóban. A telefonhívásra azonnal jött, majd amikor kiléptünk a porta épületén, megszólaltam:

– Te is mondtad a telefonba, hogy beszélnél velem. Figyelek.

– Tudod, kibékültem a volt barátommal.

Az ilyet az ember megérzi. Mint a nagy viharok előtti csend, vagy a földrengés utáni mély „semmi”. Csak ott áll és először szólni sem bír. Ránéztem, kinyögtem, hogy „Köszönöm!” és hátat fordítva eljöttem.

Az akkori nyarat úgy dolgoztam végig, hogy a kórházban senki nem tudhatta, mi is történt. A betegeknek nem az kellett, hogy lássák, hallják a nyűgjeim, máshol meg minek mondtam volna. Misinek megírtam, de a baráti támaszt leszámítva nem tudta visszaadni a lányt. Bár akkor már nem is akartam. Vagy mégis? Láttam éjszakánként, vagy reggelenként, hogy megkeres? Kutattam a negyedik év elején az iskolában a tömött aulákban minden emeleten? Kérdeztem az osztálytársait, hogy mi van vele? Álltam előtte szótlanként, ha mégis kihívtam, hogy beszéljünk?

Tovább kellett lépnem. Piszkos nehéznek tűnt, de ekkor már közelgett az érettségi is.

Egy osztálytársnőm magándiák lett, mert teherbe esett; elmentünk egy diáktüntetésre a parlamenthez, s mivel igazoltnak kellett tekinteni, még vissza is értünk két órára (a tanár nem szólt, csak jelezte, hogy üljünk le, büntetést nem kaptunk); nem egy rövid ideig munkálkodtam az iskolarádióban, amit nagyon élveztem; publikálni és vezetni kezdtem az iskolaújságot; s ezek csupán morzsák még a tányéron, amit beleszőhetek az akkori éveimbe.

Talán harmadikban az évközi gyakorlatok alatt döbbsentem rá, hogy magam miatt kell tanulnom. Nem a jegyekért, nem a szüleimnek, de akár értük is, hanem azért, hogy igenis elérjem a mentőt. Azt a szakmát, azt a hivatást, amit ha év elején mindig megkérdezett az osztályfőnök, megjelöltem.

Ha néha a kollégiumi barátokkal, vagy épp az osztálytársakkal el is mentem sörözni, közben tanulgattam is. Még akkor is, amikor a negyedik évet szinte minden hétvégén végig party-ztunk az utóbbiakkal. Hol itt egy házibuli, hol ott. Hol egy születésnap, máskor meg a szilveszter. S ilyennek bizonyult az utolsó kirándulás is. Már senkire nem szóltak rá, hogy „ne igyál”, már csak részben nézték kételkedve a kissé illuminált bandát. Bár a tanárok azt mutatták, hogy kételkednek az eredményekben, tudták, hogy mi tudjuk, hogy mindenki nyer a végén.

Mosolyogva hagytuk ott a tanteremben a könyveket, amikor érkezett egy-egy bombariadó (ami éles volt, bár mi azt hittük, hogy csak próba), de rendreutasítottuk azokat az újakat, akik benyomultak a sorba mások elé a büfébe. Kihasztnáltuk – mármint aki csak tudta – a szüneteket, hogy belógjunk a tornaterembe egy kis kosárlabdáért, és aki cigarettázott, az volt, hogy elbújt az akkor már nyitott udvar egyik sarkában. Szaporodtak az osztálytársak autói az iskola előtt és roncsolódott az osztályfőnökünk idegrendszere a kialakult nézeteltérések miatt. Ő sötét-kék zakót és nadrágot szeretett volna, mi elmondtuk, hogy mindenki a sajátjában gólyabálozik és ballag. Ő sokszínű tablót akart, mi pedig leszavaztuk. De közelgett az év vége és a félév után megrendezett gólyabálon még azt is megengedték, hogy az általunk táncolt bajor sörtánc-hoz igazi italt vigyünk. Na, és a lányok a piros-fekete fodros ruháikban a spanyol tánccal ugyanúgy sikert arattak, mint mi a pofozkodós és talicskás mozdulatainkkal.

A ballagás ugyan nekünk, értünk történt, de már nyűgnek tartottuk. Aki tanulni szeretett volna, az azért, aki meg más elfoglaltság okán, az azért. Végiglépkedve az iskolánkon (amire azért szívesen emlékszik az

ember még akkor is, ha a több év alatt néha csak átrohanta), immel-ámmal énekeltük a „Ballag már a véndiák tovább, tovább”-ot. Ezután ugyanúgy, mint az előtte lévő alkalmakkor meghallgattuk az igazgatói, a tanári, a diáktársak beszédeit, majd ugyanezt a kórházban is. A betegek örültek neki, mi már mentünk volna. Persze mentünk is, hiszen ekkor már mindannyian tudtuk, hogy alig van időnk. Kinek ismételni, kinek behozni, kinek megtanulni azt, amit nemsokára kérdezni fognak.

Rövid, de annál jobb hangulatú szerenádot adtunk a tanároknak és bizony akadtak, akik valódi könnyeket eresztettek meg egy ilyen alkalomkor a régóta minket szabályozni próbáló pedagógusnál.

Hazudnék, ha azt állítanám, hogy sokat tanultam az érettségire. Igen, nézegettem a tételeket, olvastam a könyveket, de a vége mindig az lett, hogy elaludtam az ágyamon.

Már akkor is a mai mottóm alapcsírája motoszkált a fejemben. Akkor azt mondtam: – Ha előttem a nálam gyengébbeknek négyesre sikerült, nekem miért ne jöjjön össze egy hármas akár? (Ma ugye ez úgy hangzik: Ha másnak sikerült, nekem is fog!)

Tanultam, mert éreztem, hogy egyrészt végre kiléphetek a világba, másrészt még nagyobb kört érek el azzal, hogy elérem a célom a megjelölt iskolával, ahová közben felvettek.

A vizsgákra levágattam a hajam. Majdnem kopaszra, s épp csak annyit hagytam, amire engedtem, hogy a fodrász rábeszéljen. – Hidd el, annyi kell.

Nem izgultam. A gyakorlati részen annyira biztos és jó voltam, hogy míg mások nem beszéltek latinul, én megtettem azt is. Ugyan összekevertem két tételt, de mivel egyrészt azt, amit gondoltam tökéletesen mondtam el, s a végén még korrigáltam is, másrészt jól is végeztem a dolgom, igen jó lett az eredmény. Bár a belgyógyász főorvos behúzott egy keresztkérdéssel a csőbe, s én „megettem”, nem lehetett jeles a jegy, de ennek ellenére mindenki elégedett volt velem. A nem egészségügyi tárgyakból hoztam azt, amit a négyévnyi tanulás (vagy nem tanulás) adott vissza. Történelemből fogalmam sem volt a témáról, s hiába súgott a tanárnő, csak egy kettést tudtam összehozni. A nagy gazdasági világválságból annyira emlékeztem, hogy volt ott valami férfi, aki mondta a magáét, meg azt, hogy említsem meg a „Bostoni teadélutánt”. Magyarból kihúztam a Bánk Bán-t, amit nem olvastam. Volt időm belőle a felkészülési idő alatt szemezgetni, de csak azért lehettem annyi, amennyi, mert az írásbelim jó lett és megértettem a súgásból, hogy „Március 15-e”.

(Évekkel később csupán azzal a gondolattal mentem el az Operába a műre, hogy ha már abból érettségiztem olvasatlanul, legalább lássam.)

Ami a fizikát illeti, mindenki meglepődött. A tanárok azért, mert ugyan a feladatot megoldottam, de nem úgy, ahogy a képletek mutatták volna, hanem egy egyszerű aránypárral. (Többek között ezt is a szanatóriumban tanultam meg a Laci bácsitól.) Meg én is, mert ez hármast jelentett nekem. Én közepes lettem abból a tárgyból, amiből elsőben megbuktattak, s végig „alig-kettes” bírtam csak lenni.

De minden sikerült. Pont úgy, ahogy elterveztük, ahogy szerettem volna.

Az érettségi bizonyítvány átvétele után dolgom akadt a városban. Ott lapult nem éppen szépen a farzsebemben a kék okmány, amikor a villamosra felszálltak az ellenőrök. Mindenkinek megvolt a bérlete, büntetni nem tudtak senkit. Ám nem bírtam ki és az adrenalintól, hogy megvan a bizonyítvány, vagy csak a következő időszak szabadságától rákérdeztem az ellenőrtől:

– Honnan kaphatnék én is olyan szép piros karszalagot?

– Hát édes kisfiam – s a „kisfiam” meg lett nyomva, – ha majd leérettségiztél.

– Akkor oda is adhatnál – mosolyogtam rá és előrántva a papírost, odatartottam elé.

Mivel ekkor már egy ideje kilyukasztott bal füllel jártam-keltem, s ráadásul két fülbevalóval, a korábbi énemhez a karika mellett egy „villásfülű” nyuszi is csatlakozni kényszerült. Ezt aztán hamar kivettem és lassan megérve kiléptem a világba.

A cukorbetegségem annyira figyeltem és tartottam karban, amennyire magam tudtam és amennyire „akartam”. Nem számolgattam a szénhidrátokat, megettem azt, amit akartam, de mivel nem okozott már újabban semmi gondot (látszólag), azt hittem ez így is marad. Már senki nem szólt bele, hogy mit és mikor eszem. Nem jöttek a „nem lesz baj?”-ok és élhettem úgy, mint mások. Reggelente kávéval, amit tizen-négy évesen ittam először, délben akár két tányér tésztával, s ha megkínáltak, akkor egy korsó sörrel is. Bár nem ittam, de néha jól esett „legurítani” a melegben.

Friss érettségivel elhelyezkedtem az utolsó gyakorlatot adó belgyógyászati osztályon, mint ápoló mindaddig, amíg mehetek a mentő szakápolói iskolába. Azt terveztem, hogy még akkor is tudok majd dolgozni,

ha nappal oktatásra megyek. Így már nemcsak magam intézem az anyagiakat, magamért, a célomért tanulhatok. Addig meg tapasztalatokat szerzek, és ami még összejön.

Hobbiból mások és a magam által készített mentőkről szóló fotókat kezdtem gyűjteni; ráállt a szemem a narancssárga csíkra a fehér autón, a kék lámpákra, a piros kabátokra és a mentők hatágú keresztjére.

17. Ahová az utam vezetett

Mit is jelent, ha az ember már nem tanuló? Mit érez, ha rajta a felelősség, ha teljes biztonsággal tudnia kell, hogy mit lehet, s mit nem? Ha már nincs ott a háta mögött az oktató, ha már nem „bújhat el” a nyár utánra?

Az érzés, ami egy kék és összecsukható bizonyítványban érkezett meg az életembe: a felelősség. Azért, amiért tanultam, amiért éveket töltöttem a gyakorlati termekben és az osztályokon. Azokért a feleletekért kapott jegyekért való küzdelem, ami most már másképp tör elő...

A kórházi belgyógyászat úgy fogadott magába, mint a sivatagi homok az esőt. Friss voltam – még ha „újonc” is –, de egy ember, aki dolgozik. Az egész szintet kitöltő helyen két részleg üzemelt: a kisebb, férfi és a nagyobb, nőket gyógyító, ápoló szakasz. Eleinte párban mehettem, hogy figyeljem a napi ritmust, de már két nap után olyan feladatokra küldtek, amit addig csak könyvben láttam. De nem estem kétségbe és megoldottam.

Még a tanév lezárása előtt történt az új, a mentős iskolába a szóbeli felvételem. A Bécsi úton, a Margit-kórház közvetlen szomszédjában „viszonylag” újnak számító Kossuth Zsuzsa egészségügyi szakközépiskola (A tanintézmény korántsem volt új; története más területekkel és helyekkel már a 20-as évektől élte sokszínű útját.) akkor indította el több, érettségire épülő szakképzéseit. Tanulhattak ott gyerekápolók, más területű egészségügyi szakemberek és persze szakképzett mentőápolók is a többi középiskolás mellett.

A bentről inkább plázának tetsző épület valódi iskola volt. Megszámálhatatlan számozott teremmel, könyvtárral, büfével, ebédlővel. (nem mintha az én egykori iskolámban ezek ne lettek volna, de itt valahogy több volt belőlük).

A felvételhez kellő megjelenésre már úgy mentem el, mintha csak átugrottam volna megnézni, hogy „milyen lesz az új sulí”. Csak akkor gondolkodtam el, hogy talán nem ártott volna legalább egy inget felvennem, amikor a vidékről jöttek ott világítottak öltönyben és alig bírták a készülődő meleget. De akkor már mindegynek mutatkozott ez az ötlet, így szimplán, napi öltözetemben fogadtam a társalgást vezető

férfi kérdéseit. Mivel nem kértem újra kollégiumot (nemhogy el akartam felejtetni végre azt a helyet, ahol előtte négy évig voltam bezárva, végre olcsóbban lehettem a nővéremnél ettől az időtől), jeleztem, hogy egészségügyi papírom van, csak egy bólintást kaptam. Fel voltam véve. Akkor tudtam, hogy a nyarat még munkával töltöm, aztán meglátom, hogy mit lehet majd kihozni az új iskola mellett...

A szapora beosztás nem fárasztott el. Nappal a kollégákkal nevetve és néha morózusabban (mármost ők) dolgoztam. Amíg én lélekben már készültem a piros kabátos mentősök életére, előtte a tudásuk elsajátítására, a gyógyítás keményen folyt. Bár akadt sok idős ember lelkének „simogatása” és mellette maga a gyógyítás, mindig mosolyogtam.

Egyik délután találkoztam egy olyan kórképpel, amihez addig élőben még nem volt szerencsém. Ez nem afféle „fáj a lábam” és „lázas a beteg” eset volt. A kórkép, ami addig számomra egy nem vizualizált és csak a könyvben leírt leckének számított, azonnali beavatkozást kívánt. S ekkor döbbsentem rá, hogy más az elmélet és más a gyakorlat. Lehet, hogy valami le van írva, van rá protokoll, de olyan sok mindentől függ az éles ellátás, hogy résen kell lenni.

A betegnek a gyenge szíve miatt felszaporodott a tüdejében a folyadék és fulladni kezdett. Az orvos, aki egy fiatal és dinamikus, nagyon szimpatikus ember volt, tudta mit tegyen. Tudta és azt is, hogy engem is kell némileg irányítania. Ez már nem tanulási folyamatként ugrott ránk, s mégis. De nem esett kétségbe, uralta a helyzetet és néhány perc után – velem együtt – mindenki megnyugodhatott. A beteg jól lett, mi pedig már „futhattunk” tovább másokhoz.

Valamivel később egy nagy kórteremben viziteltünk az ügyeletes doktornővel. A betegek már megismertek és kedveltek; mosolyogva figyelték, hogy miképp segítem a munkám a doktorral. A kórteremben sok ágyat töltöttek meg az ápoltak, köztük „U” alakban lehetett közlekedni. Már a másik oldalnál jártunk, amikor az egyik „távolabbi oldalnál” ülő beteg köhögni kezdett. Eleinte csak finoman, majd egyre erősebben. Azt láttam, hogy pattogatott kukoricát majszolgatott, azt pedig tudtam: műfogsora van. Egy másodperc után odaléptem, de ekkor a nénike arca már elkékült, szemei és nyakán az erek kidülledve jelezték: félrenyelt.

– Köhögjön egyet! – szólt rá halkan az orvosnő, aki megsimogatta a hátát. Az idős hölgy fuldoklás közben a tenyerébe „ejtette” a protézisét,

de láttam, hogy már baj van. Az agyam átkapcsolt és akkora erővel indította el az életmentést, hogy úgy vágtam szakszerűen egy párszor hátba – lapocka között – a beteget, hogy kis híján lefordult az ágyról. Erre a roham megállt, ő pedig kipirosodva integetett nekem, hogy már minden rendben.

Amikor vizit után visszamentem hozzá, hogy ránézzek, csak annyit mondott köszönetnyilvánításképp és nagyon hálásan:

– Akkor lettem jól, mikor maga olyan jó erősen hátba ba... . Köszönöm!

Aztán rövid idő eltelt és állandó éjszakás lettem. Tartottam tőle, hiszen amíg nappal mindig volt velem valaki, éjjelre „csak én” maradtam. Meg a közel kilencven ágy. Nem egy éjszakát járkáltam végig, mire kialakult bennem egyfajta rutin, hogy ne ugorjak már azonnal egy ajtónyitásra, s ne rémüljek meg, ha mentő érkezik. Az agyam kattogott minden ellátási folyamaton, de amikor meg is kellett csinálni, ez automatikusan érkezett. Már nem „feleltem”, vagy „dolgozatot írtam”, hanem úgy dolgoztam, ahogy kellett. Vért vettem, infúziót kötöttem be, katétet helyeztem fel, vagy éppen hajnalban végigmosdattam az egész osztályt. Sok beteg lévén négy órákor megittam egy automatás kávé, majd betegszobáról-betegszobára járva mindenkit mosolyogva elláttam. Akinek felfekvése volt – s ebből akadt elég – kezeltem, akinek pelenka kellett, azt cserélve adtam át a nappalosoknak. Néha még negyed kilenckor is dolgoztam, bár ekkor már szinte zavartak haza.

– Este jössz vissza nem? – kérdezték.

– De igen.

– Akkor nyomás! – mosolyogtak rám.

– Jó, de ezt még befejezem.

Mindezt úgy, hogy néha három éjszakát dolgoztam, egyet pihentem. De friss voltam, elhivatott és dinamikus is. Az erőt pedig két dolog adta: a remény, hogy hamarosan tanulhatom álmod szakmáját, a másik pedig azok a betegek, akik esténként már ott vártak sorban ülve a folyosón.

– Ó, hát itt van már az András!

– Igen, ismét újra önök között – feleltem mosolyogva.

Itt nem tudták, hogy cukorbeteg vagyok. Az inzulint mindig az öltözőben adtam be, enni pedig éjszaka magamban ehettem. Bár már

jobban figyeltem magamra, a sok ébren lét valószínűleg annyira nem tehetett jót. De mégis közelebb lehettem a normálishoz, mint előtte.

Boldogan barátkoztam az esetleg beérkező mentősökkel. Kérdeztem őket, figyeltem a mozdulataikat és erősödött bennem az érzés: Igen! Ez az én pályám! Pedig ők csak „egyszerűbb” betegeket hoztak. Nem voltak véres és haldokló emberek egy vizsgáló asztalon, mint az akkor a tévében futó amerikai kórházsorozatban. Nem jutott nekem egyetlen újraélesztés sem, pedig történt ilyen az osztályon. Ritkán, de előfordult, csak nem az én műszakomban. De én már láttam, hogy lesz idő, amikor magam fogom megmenteni az embereket.

Augusztusban megkaptam másfél havi fizetésem és ez úgy vágott tarkón, mintha profi boxoló tette volna. A felét sem kaptam meg annak, mint amire számítottam, s kevésnek tűnt ahhoz képest is, hogy egy egész hónapot végig éjszakáztam. Ez pedig a pótlékokkal szinte a duplája kellett volna legyen.

Azt mondtam, hogy elhivatottság ide, a betegek szeretete oda, ennyiért nem tudok maradni. Akkor inkább összehúszom magam a testvéremnél, de legalább tudok összpontosítani a tanulmányaimra. Az pedig fontos. Még két év...

Próbáltak magyarázni mindenfélét, hogy miért ennyi a pénz; adó és levonások; ha maradok, majd visszajön... Még úgynevezett prémiumpénzt is adott a főnövér, hogy maradjak, de akkor már döntöttem.

– Szeptembertől iskolába járok majd, így jobb lesz. Sajnálom.

S hogy két legyet üssek egy csapásra, még egy álmom valóra váltottam: megvettem életem első mountain bike kerékpárját! Megfelezttem a pénzt, majd addig jártam a várost, amíg estére hazagurulhattam a két-kerekűvel.

Egyszerű bicikli volt, de az enyém. Vele kezdtem el tekerni először a közelben, majd később távolabbra is. Gyűjtöttem a tapasztalatokat, megtanultam közlekedni a vad autósok között és úgy élvezhettem a szabadságot, ahogy arra szerintem mindig vágytam. Mozogtam, ön-magam ura lehettem és ez lendületet adott mindenhez. Ahhoz, hogy még jobban várjam az őszt, s ahhoz is, hogy némileg jobban tartsam a diétát. Nem mondom, hogy nem ettem meg néha egy tiltott ételt (pedig tudtam, hogy még azt sem kellene), de nem éreztem magam rosszul. Ez olyannyira jellemzővé vált, hogy hiába lapult meg a vércukormérő

otthon, szinte el is felejtettem. Beadtam az inzulint, ettem utána, s mozgogtam.

Hiba volt, de ezt persze utólag az ember mindig sokkal jobban tudja. Évek múlva már tudom. Vakon és veseátültetve már tudom. De akkor szabadon, fiatalon, önállóan és nem mások által szabályozva nem tudtam. Vagy nem akartam tudni. Csak éltem. Behajtva az élettől azokat, amiket egész addig nem kaptam meg, amiket addig „elvettek”, vagy a szabályok nem engedtek. No meg a lehetőségeim sem. Akkor elfelejtve ezt a momentumot, ami nagyobb kellett volna legyen, már csak a szakápolói végzettség megszerzése maradt hátra.

A tanév megkezdődött. Az osztályfőnökünket külső megjelenése okán mosolyogva és egyáltalán nem komolyan véve csak „Hetty King”-nek hívtuk (egy kanadai filmsorozat főszereplője után). Idős és kissé bohókás asszonyként aligha tudta volna komoly elismerésünket kiharcolni. Mi, többségünk egészségügyi vonalról érkezve azt éreztük, hogy valóban felnőtt emberek vagyunk. Bár amikor abban az időben divatba jött a Tamagocsi örület és akadt olyan csoporttársam, aki óra közepén „etetett”, ezen elgondolkoztam... Én némelyiküknél talán nemcsak korban, de élettapasztalatokban is érettebbnek éreztem magam.

A néhány lány és sok vidékről érkezett ember viszonylag hamar összeszokott. Eleinte voltak a „kollégisták” és a „többiek”, majd ahogy telt az idő és előkerültek a szakmai tárgyak is, új csoportok tűntek fel. A „gimnazisták” és a „szakközepesek” nehezen fogadták az ugyanazon oktatást. Az előbbieket azért problémázták, mert nekik gimnáziumi előéletükhöz gyors, és erősnek tűnt a szakma, míg a többiek unatkozva hallgatták a korábban négy éven át hallott és esetenként tett dolgokat.

A termünkben kifüggesztve lógott az oktatás minisztériumi dokumentációja. Amikor tollal ráírtam, hogy „az oktatás csődje”, a végre megérkező mentőtiszt (országos vezető és állítólag részt vett a tanterv kialakításában; ő volt a felvételi beszélgetésen is), megkérdezte, hogy ki írta ezt oda?

– Én – feleltem nyugodtan.

– Na és ezt így is gondolja?

– Igen. Bár még nem végeztem el az iskolát, de nem lehet egységesen oktatni mindenkit. Mi négy évig tanultuk az egészségügyi alapokat, némelyikünk egy-egy ponttal maradt le az egyetemről, a gimnáziumból jöttek pedig nehezen értik a szakmát. Ők két év alatt ugyanannyit érnek

el, mint mi hat alatt? Minden elismerésem az övék, s nem a képességeiket nézem kevésnek...

Nem fejtettük ki jobban a témát, de nemcsak az előbb említett oktató-mentőtiszttel álltam elsőre szembe. Valamiért végig kellett men-nem sokukon.

Az iskolaigazgató (akit hófehér, ősz haja miatt Hóbagolynak nevez-tünk) tanította a járványtan nevű tárgyat. Ezt korábbi iskolámban első-ben tanultuk, a tanultak jócskán megkoptak, de rémlettek még. Tudtam, hogy csak rövid ideig oktatják (háromhavi bontásban rendezkedtünk be egy-egy tárgyra), ezért hamar le akartuk „tudni”. Az igazgató úr nem annyira. Megpróbált fiatalosan és humorosan előadni, de egyszer egy mondata fülön ütött.

– Ezt a fertőzési formát ott lent a „csajága-röcsögei” parasztok nem tudják.

– Hmmm... – köszörültem meg a torkom és felemeltem a kezem – én onnan jöttem.

Több csoporttársamnak megfagyott a vér az ereiben. Egyikőjük, aki lány volt és korábban is az iskola növendéke (ismerte az igazgatót), csak rám nézett és megakadt a pillantása is.

Az első írásbeli tesztet elégtelen lett a tárgyból, de a „blokk”-nak nevezett részt már jobban zártam.

S a szépen megérkező „valódi” tárgyak alatt kaptuk az újabb információkat. Már ekkor is akadt olyan osztálytárs, aki mentőzött, de mégis adott újat számára is a tisztek és orvosok által elmondottak sokasága. Folyamatosan sajátítottuk el azokat a műveleteket, melyeket egy-egy helyszínen, vagy menet közben a mentőautóban fogunk majd sikeres vizsga után csinálni, majd ha lehetett, gyakoroltuk is. Hiába tanultuk meg többen – általunk profinak titulálva magunkat – a stabil oldal-fektetést, mert ezt is új alapokra helyezve végeztük eztán sok-sok alkal-mal. Amikor szóba került a kötözés, mi már „operáltunk” volna, ha pedig oktatták a szájból-orrba lélegeztetést, már nyúltunk volna az intubációs eszközökhöz. (Ez utóbbi egy olyan műszer, ami segít abban, hogy a lélegeztetni kívánt betegnek a légútjába csövet legyünk képesek lejuttatni.)

Az akkori sok oktató közül nem egy aktívan dolgozott a mentő-szolgálatnál. Akadtak ápolók, de tisztek is. Ugye nem egy napon jött be hozzánk a vezető mentőtiszt, de a ma a televízióban már szóvivő – akkor még nem volt az – társa is.

Az előbbinél mindig tudtuk, hogy honnan jött. Ha kopott fehér és Konstantin-keresztes pólóban és strandpapucsban csoszogott be órára, egyértelműnek vettük, hogy a telefon végén ült és irányította a mentőket rádión. Ha sötét zakóban, aminek a bal gallérján ott fityegett a mentők jelvénye, akkor vagy az igazgatóságról, vagy valahonnan, ahol szerepelt. Ő ezerszer mesélte el az ősrégi történeteit. Eleinte ugye, az oktatási órák alatt ittuk a szavait, hiszen ezekből is tanulhattunk, de később már jobban érdekelt minket az időben hozzánk közelebb állók elbeszéléseinek hada. Igyekezett ő is vicces lenni, mégis tekintélyes emberként kezeltük. Legalábbis egy ideig. S ekkor nem értettük, hogy a végzetek, az idősebbek miért veszik ezt furcsán, s ők miért fintorognak egy-egy alkalommal.

Tőle, majd a dolgozóktól is, meg a gyakorlások alatt tanulhattuk meg a ballonnal (lélegeztető ballon) való segítségadást az adott esetben, a mentőautóban lévő egyéb eszközök használatát. Ezt hol a mentőbázison tettük, hol a gyakorlóteremben.

„Szétszedtünk” egy, vagy több gépjárművet, hogy aztán egymást cipeljük hordágyon és hordszékekben a tízemeletes épület lépcsőin. Toltuk és húztuk egymást ki és be a fehér autókba. S mivel ebben a szakmában néha – vagy gyakran – az is előfordul, hogy az ápolók veszélyben vannak egy-egy agresszív betegtől, „önvédelmi” órákat kaptunk tőle. Ez egy alkalommal volt megtartva; egy gyakorlat után boka-törést szenvedett egy társunk és többet nem bohóckodtunk élesben. (Vicces volt, ahogy az országos vezető mentőtiszt esetkocsit kér az oktatás helyszínére, majd a kérkező bajtársak komoly és szakszerű arccal éles ellátás után elviszik a „beteget”.)

Igen, megtanultam, hogy a mentőknél „bajtárs” van és nem kolléga. Ahogy azt is, miképp kell magázódni a rádiózás során és azt is, hogy miért fontos a sok papír egy egyszerűbb feladat alatt is.

Az első gyakorlati vizsga, ami évközben jött el, a mentőbázison történt. Amúgy is sokat mentünk oda oktatásra, hiszen ott minden valósként mutathatta meg azt, ami majd ránk vár „odakinn”. Az elméleti beszélgetés előtt a „belépő” a műbetegben való ballonos és más lélegeztetés volt. Azaz lett volna. Ám az eszköz nem révén új, használhatatlannak bizonyult és képtelen voltam levegőt pumpálni vele a babába.

– Ez most elégtelen – jegyezte meg tizenöt másodperc múlva, én meg szó nélkül felálltam és úgy jöttem el, mint akit ostorral kergettek.

Mérges voltam, mert a teszt előtt egy aktív ápoló bajtárs is kipróbálta az eszközt, s ő sem tudott vele dolgozni. Persze ő akkor már nem volt a helyszínen, mikor én egyest kaptam. Csalódottnak éreztem magam, hiszen nekem az iskolát el kell végezni, s tudom, hogy ez csak részjegy, de a folytatáshoz ennek is gőrbülnie kellett volna.

Ugyanakkor felöltött bennem, hogy egy éles esetben nem jegyért lélegeztetek, s ha ott sem működik a ballon...

– Le kellett volna dobnom a szőnyegre és szájjal fújni – csaptam a homlokomra.

Amikor kiderült a mentőtiszt számára, hogy bizony a pót-tesztekért nekünk fizetni kell, csak mosolygott.

– Miért nem mondták ezt előtte?

A második alkalommal – gondolom kedve sem maradt többünket újravizsgáztatni – nem lélegeztettem.

– Mi is volt a múltkor a probléma?

– Nem sikerült a lélegeztetés – feleltem a tiszttel szemben ülve.

– Á, tud maga lélegeztetni. Beszéljen inkább a szelepekről.

Akadt közöttünk egy olyan társunk, akiről senki nem tudta, hogyan juthatott be a képzésbe. Sem pszichésen, sem fizikailag nem tartottuk alkalmasnak őt a mentőápolói végzettségre. Persze egyszerűen „kidobni” nem lehetett onnan, pedig akadt vele probléma, de mégis végigjött velünk a két éven. Egy pszichológia, vagy etikaórán – aki vállalta – bárki bármit kérdezhetett a másiktól. Én álltam fel elsőnek, s büszkén feleltem a kérdésekre. Nem tudtak kellemetlen helyzetbe hozni, még akkor sem, ha nem szakmai eredetű kérdés került elő. Aztán másodjára ez a „fiú” állt fel és ment ki, hogy őt faggassák. Amikor két kérdés alatt eljutottak oda, hogy: „Te mit gondolsz, mit keresel itt?” és „Nem kelle-ne máshol próbálkozni?” felálltam és kimentem a teremből. Nagyon igazságtalannak és direktnek éreztem a kérdéseket. Mire vége lett az órának, én lenyugodtam, a „faggatott” pedig észre sem vette a célzásokat. Azóta tudom, hogy többet segítettünk volna neki, ha azonnal elutasítják.

Tanultunk arról, hogy miképp vegyük fel a telefonhívást, és mikor és miképp kérjünk segítséget mi, mint mentősök. Na és azt is, hogy mi nem „mentősök” vagyunk, hanem „mentők”. Merthogy a lánglovagokat sem „tűzoltósoknak” hívják.

Sorban „fogyasztottuk” a mérgezéseket, az általunk végezhető beavatkozásokat, de a használható gyógyszereket is. Kacérkodtunk a magunk által megvett (akkor bárki bemehetett és magánszemélyként vásárolhatott ilyeneket) piros kabátunkban. Bár igen furcsa volt az az egy-két alkalom az utcán, amikor megjelent egyikünk-másikunk a tűzvörös kabátban, mégis megtettük. Nem tűnt bugyutaságnak, pedig akkor még nem ismertük a szakma minden titkát, s ha odarángatnak minket egy esethez, talán a felét tudtuk volna annak, ami ott kell. Mégis vállaltuk, s hangoztattuk, hogy mi mindent tudunk.

Ahogy ha alkalom mutatkozott, s aki gyors volt, az meg is mutathatta. Egyik órán épp a Bécsi úton lévő villamosmegállóra néztünk, mert nagyon csengetett a sárga jármű. A szemünk láttára sodort el egy férfit. Néhány pillanattal később már két társam leadva a portán, hogy kihez és miért hívják a 104-et, a helyszínre szaladva megkezdték az ellátást. Még egy véletlen arra járó mentőt is megállítottak. Mindannyiunkban forrt a vér, mindenki vágyta már a hivatást.

Ámulva néztük végig azt, amikor az akkor még Ferihegyen lévő mentőhelikoptert megmutatták. S éppen befejezte a tiszta visszapakolást, amikor fékcsikorgással megállt egy fehér autó a gép mellett, kiugrott belőle két bajtársa és futva megszólalt:

– Eset az M5-ösön!

Mire mi hátrább húzódtunk, a gépmadár már megdőlt orral elrepült a három perccel korábban említett autópálya irányába. De a légimentés nem vonzott. Ahhoz jóval többet kell tanulni, s akkor még csak az alapokat építgettem.

De ezek szaporodtak rendesen. Emellett akadt némi „elindított” romantika is, de vagy hoztam a korábbi formám, vagy túlságosan koncentráltam a véghajrára. Barátkozások, beszélgetések történtek és már megint ott voltam a padban, vagy a gyakorlati teremben.

Az otthoniak ugyanúgy messze voltak, mint ahogy a betegségem is. Éltem az életem, hajtottam a pedált – egyre többet és egyre messzebb –, meg küzdöttem a szakmáért. Bár nem volt ez küzdés, hiszen nem tanultam túl magam.

Jártam „Sürgősségi felvételi osztályon” is, de korántsem hasonlított a „Vészhelyzetre”, de eltöltöttem úgy heteket szülészeten is, hogy egyetlen szülést sem láttam. Azaz egyet igen, de az császármetszésként történt meg, az pedig mint műtét már számomra nem okozott nagy kalandot.

Az egyik társam, aki az orvosi egyetemre készült, csak „ponthiány miatt” nem lett felvéve, még abba is belecsöppent, hogy beöltöztették és tarthatta a műtétet végző orvosnak a sebszéleket tartó kampót.

A folyamatosan kapott anyagok között előfordult rádiófigyelés, ahol jókat mulattunk egyes mondatokon, vagy néztünk videofelvételeket ellátásokról. Mindnél már-már láttam magam ápolóként és erősödött bennem az érzés, hogy közeledek.

A szakképzett mentőápolói bizonyítványt persze megkaptam. A vizsgára nem készültem, mert tudtam, hogy meglesz. A főigazgató, az országos vezető mentőtiszt előtt lélegeztettem a babát (ezt még maga az igazgató is ellenőrizte és megnyomkodta), elmondtam a tételt és az egész után csak mosolyogtam a jegyemen. Elmélet négyes, gyakorlat jeles. (Mi lett volna, ha készülök a vizsgára, ha csak előtte belenézek az oxiológia tárgyba? Hatos?)

De számomra már kicsivel korábban megtestesült a cél, kezembe érkezett minden, amiért az utam végigjártam. Nem sokkal, csak egy jó fél évvel.

Ugyan az iskola indulásakor ígértek nekünk jogosítványt, az egész unióban elfogadott bizonyítványt, bűvárképzést, „E” kategóriát (ami akkor főiskolai végzettségnek minősült), ám ezekből semmi nem lett meg. Egy rövid idő után megnyugodtam és még nagyobb erővel vettem a meglepetés örömét.

Egyik reggel bejött a terembe a vezető mentőtisztünk és feltette a kérdést:

– Ki szeretne félállásban mentőápolóként dolgozni az iskola mellett?

Úgy lendült a kezem a magasba, hogy ha a vállam nem tartja a helyén, kirepül az ablakon.

Ezután néhány nap szünet következett, majd akik jelezték munkába indulási szándékukat, behívást kaptak a Markó utcába lévő igazgatóságra. Ott kiderült, hogy több állomásra keresnek személyzetet, köztük oda is, ahová közelsége miatt jelentkeztem.

– Kit érdekelne Érd?

– Engem érdekelne Érd... – feleltem az igazgatónak.

Néhányan Zsámbékra, Szentendrére kerültek, de előtte a vezető tisztünk még úgynevezett „minimumvizsgát” tett velünk. A központba behívtak, majd, mint egy felelésnél, kérdezett. Minden válasz után még kiegészítette a hallottakat, hiszen nem jegyre ment a dolog, hanem azért,

hogy tudja ő is: mehetnek a jelentkezők és az alapok megvannak, a többi ügy is ott kerül majd be az agyakba.

Akkor kicsit olyan volt nekem az a minimumvizsga, mint annak idején Edit néni elsősegély-tesztjei. Valahogy mindenre tudtam a választ. Lehetett az sok sérültet érintő, szülészeti érintettségű, vagy mérgezési. Nem okozott gondot egy nehezebb bejelentő kezelése, de akkor sem estem kétségbe, amikor a csupán egyszer megmutatott esetkocsi belsejéről kellett beszélni.

– Sok esetben a szolgálatuk nem lesz más, mint „fehér taxi”. Azaz lázas beteget visznek majd be egy belgyógyászatra. De gyakorlott gépkocsivezetők viszik majd önöket, s a részleteket ott elsajátítják. De mind képesek megállni a helyüket!

Egy a nyírségből érkezett társammal a munkakezdés előtt kiutaztunk az érdi állomásra, hogy bejelentkezzünk, megnézzük hová jövünk a következő hét végén. A szolgálatban lévők kedvesek voltak – már aki épp nem úton volt – és nagy szeretettel, meg reménnyel vártak vissza.

Már éreztem a mentők illatát, már láttam a kék fény villódzását. Pezsgett a vérem, és ha valahol meg is bújt némi félelem, hogy valóban jó leszek e, azt elnyomta az a pillanat, ahogy az első reggel beléptem, mint mentőápoló.

Az éjszakáról lelépő egyik gépkocsivezető bemutatkozásul felrúgta ápolója takarítövödrét, majd azt átlépve olyat káromkodott, hogy a pihenő két autó is megrázta magát. „Még jó, hogy ez megy, és nem vele leszek.” – gondoltam és felvéve a ruhám (nem tudtak munkaruhát adni, ezért önmagunkat öltöztettük; fehér ing az „ambulance” felirattal, kék nadrág, sötétkék nyakkendő és a hőn áhított piros kabát a hátán a fehér felirattal és a Konstantin-keresztekkel), beléptem a garázsba. Kinyitottam a mentő oldalajtáját – amire beosztottak – és nagyot szippantva a benti levegőből felléptem a „fedélzetre”. A szememmel végigtekintettem a belső téren, a kezem önkéntelen megsimította a tárgyakat és ellenőrzés okán kinyitottam a táskát. Minden a helyén volt, mégis darabonként átfutva a készletet nyugtáztam, hogy átvehető a gépjármű.

Több órás várakozás után a szolgálatvezető, aki felvette a hívásokat, szólt, hogy induljunk, mert egy néni rosszul van. Átfutottam a menetlevelet – amit már kívülről tudtam, hogy mit és hol kell rajta keresni – és úgy szálltam be a vezető melletti székbe, mint egy tanuló, majd kiérve a helyszínre, már úgy léptem ki a mentőből, mint mentőápoló.

A hátam mögött egy fehér autó, aminek az oldalán a narancssárga csík az Országos Mentőszolgálat címerével, rajta a kék villogó. Rajtam az „egyenruha”, bennem a tudat: Célba értem!

Utószó és köszönetnyilvánítás

A szakképzett mentőápolói bizonyítványommal és az álmaimmal közel tíz hónapig dolgoztam az Országos Mentőszolgálat érdi állomásán. Sokat láttam, sok feladatot oldottam meg és még többet tapasztaltam. Erősödtek bennem készségek, s ismét megtudtam, hogy az élet és a gyakorlat gyakran igen más, mint ami a tankönyvekben le van írva. Megtanulhat az ember sablonokra építkezni, de „kint” semmi nem egyforma és semmi nem fordul elő kétszer ugyanúgy.

Volt szerencsém születéshez – amihez előtte még sosem – és jártam olyan autóbalesetnél, ahol több sérültet láttunk el három mentővel. Vittem be szirénázva nem egy embert, köztük olyat is, aki gyógyszerrel akart véget vetni az életének. Előfordult, hogy rámtámadt az illuminált férfi a mentőben és olyan is, amikor vakriasztás okán az égen még kíséretnek velünk érkezett a mentőhelikopter is. Sajnos, vagy hála az égnek, de ott nem történt baleset... Küldtek ki helyszínre artériás vérzéshez, de alkalmam volt megtapasztalni az eutanáziát, ahol én csak szemlélőként voltam jelen.

Úgy gondolom, hogy képes voltam (és vagyok is a mai napig) együtt dolgozni másokkal, mégis össze tudtam akadni kollégáival, bajtársal. De mindezek ellenére és velük, élveztem az egészet, hiszen erre tettem fel az életem és ezért tanultam éveken át.

Talán azért jutottam el ide, azért indultam, mert az egész a mentőben kezdődött velem. A születésemtől a gyerekkoromon át olyan közelségbe telt „vele” az idő, hogy a légköre, az illata, a színei, a hangja olyannyira belém ivódtak, hogy összefonódtunk.

Végül „átigazoltam” a mentőktől egy másik sürgősségi részhez, az intenzív ellátásba. Még jártam a segíteni kellő emberekkel az utakat, amikor az iskolai zárógyakorlat miatt betévedtem a János kórház kardiológiájára. Aztán mire észbe kaptam, már ott dolgoztam az intenzív részlegen, s nem Érden. A koszorúerek őrzőjében találkoztam életemben először élesben újraélesztéssel, infarktust kezelő beavatkozásokkal, szívmegállás ellen használt pacemakerekkel. Ott állítottam kézre a filmekben már látott, de általam még sosem használt de-

fibrillátort, s onnan indult el a magánéletem is abba az irányba, ami megtaníthatott, hogy én sem vagyok tökéletes.

Ezen az osztályon adott először a vezető professzor – és talán a kollégák is –, olyan bizalmat, amivel engem akart a részleg vezetőjének és ez a hely maradt az is, ahol még láttam utoljára a munkahelyem. De ne feledkezzem meg a látó korszakom végén arról a Szamaritánus mentőszolgálatról sem, ahol mégis lehettem mentős. Újra és a végére...

Már nem foglalkozom azzal, hogy mennyire voltam hibás azért, hogy végül utolért a végzetem egyfajta formája: megvakultam és majdnem leálltak a veséim is. Nem ecsetelem, hogy hol kellett volna jobban tartani a diétát, hol lehetett volna mást tenni, másképp élni. Mi lett volna, ha...

Ez a fogalomként használt „ha” szócska számomra 2005-ben megszűnt. Ami elmúlt, azon változtatni már nem lehet. Élni kell az életet. Úgy, ahogy van. Na és azzal, ami van.

Jelenleg fogyatékom okán nem lehetek mentőápoló a gyakorlatban (de belül mindig az maradok), így más területen segítek. Sorstársaimnak szentelem az életem; egy látássérült egyesületben teszem a dolgom. Jó, mert nem feltétlen tekintem munkának.

Mellette élem az életem, s vállalom, hogy nem vakon talán fele ennyire sem lehetne színes. Több mindent kipróbáltam, több helyen jártam, mint korábban, és tudom, hogy újabb kitűzött célok várnak még.

Most itt ülök és ahogy vakon (no meg a szervátültetésnek köszönhetően 2010 óta egy viszonylag új étellel) visszamerengek, sok pillanat felelevenedett, de korántsem minden. Akadtak nevek, időpontok, események, melyek kimaradtak a leírtakból. Másokat talán véletlen, vagy direkt hagytam ki. Mert ha mélyebben előkotrom, akkor sem történik már másképp. Majd egy másik életemben...

Köszönöm szüleimnek, hogy úgy neveltek, ahogy sikerült, és ahogy hagytam magam. Azt, hogy most ilyen lehetek, s azt is, hogy adtak esélyt, amit én is elronthattam, vagy javíthattam a magam módján.

Köszönöm az egykori veszprémi Heim Pál Gyerekkórház dolgozóinak; a mosdósi szanatórium és a soproni gyerekszanatórium dolgozóinak, tanárainak mindazt, amit kaptam.

Köszönöm minden engem oktató embernek és azoknak is, akiknek nem engedtem, hogy okítsanak, figyeljenek rám.

A barátoknak és a BARÁTOKNAK, hogy segítettek és visszahúztak.

Az osztálytársaknak, akikkel hol együtt, hol nélkülük tanultam.

A betegeknek mindenért, de leginkább azért, hogy segíthettem őket.

Köszönet minden kollégámnak azokért a napokért, amikben együtt harcoltunk valami ellen, amit betegségnek hívnak.

Azoknak a lányoknak, akikről azt hittem szeretem, s akik megtanítottak arra, hogy mit jelent a szó.

A hazai és a világ összes mentődolgozójának (a BAJTÁRSÁKNAK) azért, mert életet adtak, segítettek és célt mutattak számomra.

A nővéremnek, mert tudom, hogy valahol ő is próbált nevelni, s azért, mert talán fel is nevelt.

Azoknak is, akiket kihagytam, mert ők mind tudják, hogy ennek ellenére nem felejtettem el őket és nem haragból maradtak ki...

S nem utolsósorban Egneszemnek, aki megadta nekem az új célokat.

Elnézést azoktól, akik úgy érzik, hogy rájuk mutattam hibák okaiként, de akárhogyan történt, én így emlékszem azokra az eseményekre. Ma már sok dolgot másképp látok, de ha visszamehetnék, sok dolgot mégis ugyanígy tennék.

T a r t a l o m

Alapok egy kávé mellett	5
1. Sírás és gügyögés	10
2. Az első húsvét	16
3. Kisemberként kisemberek között	23
4. Elkezdődik a cukor-tortúra	32
5. A kezdődő iskolaévek	41
6. Megindul a kálvária	52
7. Iskola-szanatóriumok – Mosdós	63
8. Egy évet alig	71
9. Iskola-szanatóriumok – Sopron	81
10. Alapkövek és Damoklész kardja	92
11. Iskola-szanatóriumok végállomása – Budapest	101
12. Még három év a hegyen	110
13. Ahol eldöntöttem: Mentős leszek!	118
14. Vissza a START mezőre!	128
15. Szárnyak vagy láncok?	138
16. A kerék forog tovább	147
17. Ahová az utam vezetett	154
Utószó és köszönetnyilvánítás	166
Tartalom	